

4rd INTERNATIONAL HUMAN and SOCIAL SCIENCE RESEARCHES CONGRESS 2021

Dr. Ahmad Ali

Dr. Muhammad Uhaib As'ad

Dr. Macario Gayeta

Prof. Rahul Chauhan

19 - 22 NOVEMBER 21

Congress will be held online

<http://www.dergipark.org.tr/en/pub/itobiad>

itobiadcongress@gmail.com

<https://www.facebook.com/groups/309408363447997>

4th INTERNATIONAL

***CONGRESS OF THE HUMAN AND
SOCIAL SCIENCE RESEARCHES (ITOBIAD)***

10-13 JUNE 2021

CONGRESS BOOK

PART 1: ABSTRACTS

PART 2: FULL TEXTS

ISBN: 978-605-74583-6-0

*4TH INTERNATIONAL CONGRESS OF
THE HUMAN AND SOCIAL
SCIENCE*

RESEARCHES (ITOBİAD)

10-13 JUNE 2021

CONGRESS BOOK

EDITOR:

PROF.DR. SERKAN DİLEK

PUBLISHING DATE: 01.08.2021

ISBN: 978-605-74583-6-0

**CHAIR OF THE HUMAN AND SOCIAL
SCIENCES RESEARCHES**

ASSOCIATE PROF.DR. MUSTAFA YİĞİTOĞLU

(Karabuk University / Turkey)

CONGRESS COORDINATOR

PROF.DR. SERKAN DİLEK

(Kastamonu University /Turkey)

ORGANIZING COMMITTEE:

ASSOC.PROF.DR. MUSTAFA YİĞİTOĞLU

(Karabuk University / Turkey)

PROF.DR. SERKAN DİLEK

(Kastamonu University /Turkey)

PROF.DR. SOBİROV BOBUR

(Samarkand Institute of Economics and Service /Uzbekistan)

PROF.DR. JOSE RAMOS PIRES MANSO

(University Beira Interior / Portugal)

PROF. RAHUL CHAUHAN

(Parul Institute of Business Administration / India)

ASSOC.PROF.DR. ENVER KAPAĞAN

(Bolu Abant İzzet Baysal University / Turkey)

ASSOC.PROF.DR. ERHAN TECİM

(Necmettin Erbakan University / Turkey)

ASSIST. PROF.DR. AHMAD ALI

(Abdul Wali Khan University / Pakistan)

ASSIST. PROF.DR. JERICHO D. ECIJA

(Eastern Visayas State University / Philippines)

ASSISTANT OF CONGRESS COORDINATOR

Celal KARADÖL

HONORARY BOARD

PROF.DR. JOSE RAMOS PIRES MANSO

(University Beira Interior / Portugal)

PROF.DR. ESMAIEL ABOUNOORI

(Mazandaran University / Iran)

PROF.DR. ORHAN KÜÇÜK

(Sakarya University of Applied Sciences / Turkey)

PROF.DR. RATNESH DWIVEDI

(Leamington University / Britain)

PROF. RAHUL CHAUHAN

(Parul Institute of Business Administration / India)

ASSOC. PROF.DR. DHANONJOY KUMAR

(Islamic University Kushtia / Bangladesh)

ASSOC.PROF.DR. ÖMER FARUK HABERGETİREN

(Karabuk University / Turkey)

ASSOC. PROF.DR. OZODBEG KARAMATOV

(Kastamonu University / Turkey)

ASSOC.PROF.DR. ŞÜKRÜ MADEN

(Karabuk University / Turkey)

ASSOC. PROF.DR. UTKU ALTUNOZ

(Sinop University / Turkey)

ASSIST. PROF.DR. AHMAD ALI

(Abdul Wali Khan University / Pakistan)

ASSIST. PROF.DR. JERICHO D. ECIJA

(Eastern Visayas State University / Philippines)

ASSIST. PROF DR. MUHAMMAD UHAİB AS' AD

(Universitas Islam Kalimantan / Indonesia)

ASSIST. PROF DR. RIZKA ZULFIKAR

(Universitas Islam Kalimantan / Indonesia)

ASSIST. PROF.DR. NADIA MANSOUR

(University of Salamanca / Tunisia)

ASSIST. PROF DR. CAN DOĞAN

(Karabuk University / Turkey)

ASSIST. PROF DR. CENNET GÖLOĞLU DEMİR

(Bandırma 17 Eylül University / Turkey)

ASSIST. PROF.DR. NAGMI MOFTAH AİMER

(Higher Institute of Marine Sciences Techniques Sabratha/ Libya)

SCIENTIFIC BOARD

PROF.DR. SOBİROV BOBUR

(Samarkand Institute of Economics and Service /Uzbekistan)

PROF.DR. JOSE RAMOS PIRES MANSO

(University Beira Interior / Portugal)

PROF.DR. ESMAIEL ABOUNOORI

(Mazandaran University / Iran)

PROF.DR. ORHAN KÜÇÜK

(Kastamonu University / Turkey)

PROF.DR. SELİM ADEM HATIRLI

(Süleyman Demirel University / Turkey)

PROF. RAHUL CHAUHAN

(Parul Institute of Business Administration / India)

ASSOC. PROF.DR. DHANONJOY KUMAR

(Islamic University Kushtia / Bangladesh)

ASSOC.PROF.DR. ÖMER FARUK HABERGETİREN

(Karabuk University / Turkey)

ASSOC. PROF.DR. OZODBEG KARAMATOV

(Kastamonu University / Turkey)

ASSOC.PROF.DR. ŞÜKRÜ MADEN

(Karabuk University / Turkey)

ASSOC. PROF.DR. CENGİZ BUYAR

(Kırgızistan Türkiye Manas University / Kyrgyzstan)

ASSIST. PROF.DR. AHMAD ALI

(Abdul Wali Khan University / Pakistan)

ASSIST. PROF.DR. JERICHO D. ECIJA

(Eastern Visayas State University / Philippines)

ASSIST.PROF.DR. ASAD ULLAH

(The University of Agriculture, Peshawar /Pakistan)

ASSIST. PROF DR. MUHAMMAD UHAÏB AS'AD

(Universitas Islam Kalimantan / Indonesia)

ASSIST. PROF DR. RIZKA ZULFIKAR

(Universitas Islam Kalimantan / Indonesia)

ASSIST. PROF.DR. NADIA MANSOUR

(University of Salamanca / Tunisia)

ASSIST. PROF DR. CAN DOĞAN

(Karabuk University / Turkey)

ASSIST. PROF DR. CENNET GÖLOĞLU DEMİR

(Bandırma 17 Eylül University / Turkey)

ASSIST. PROF.DR. AHMAD ALI

(Abdul Wali Khan University / Pakistan)

ASSIST. PROF.DR. JERICHO D. ECIJA

(Eastern Visayas State University / Philippines)

ASSIST. PROF.DR. NAGMİ MOFTAH AİMER

(Higher Institute of Marine Sciences Techniques Sabratha/ Libya)

ASSIST. PROF.DR. OMAR ELRAMALLI

(Misrata University / Libya)

PRESENTATION

We are very happy to have held the 4TH International Human and Social Sciences Researches Congress. 4TH International Human and Social Sciences Researches congress held online between June 10 to 13 in 2021 with 39 presentations from 9 countries (Turkey, Pakistan, Philippines, Indonesia, India, Kyrgyzstan, Uzbekistan, Kazakhstan, Libya). We are thankful to Prof.Dr. Ahmad Ali, Prof. Rahul Chauhan, Prof.Dr. Muhammad Uhaib As'ad, Prof.Dr. Macario Gayeto and Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi for being keynote speaker in our congress. The Journal of Humanities and Social Sciences Researches aims to support qualified scientific publications in the field of social sciences and to provide opportunities for young academicians. This is our congress book which includes two parts. In the first part abstracts of all presentations are published. Some of our participants submitted full texts and these full texts are published in the second part of our congress book.

We are planning to continue organizing international academic congresses to achieve our goal. As the Journal of Human and Social Sciences Researches, we will continue to publish qualified scientific research in the field of social sciences. We would like to thank the valuable researchers, scientific and honorary board members who attended our congress, and hope to see them among us at our fifth congress.

Prof.Dr. Serkan DİLEK

Congress Coordinator

CONTENTS

	<i>Page Number</i>
CONTENTS	<i>10-14</i>
AHMAD ALÌ, KEYNOTE SPEECH	<i>15</i>
RATNESH DWIVEDI, KEYNOTE SPEECH	<i>16</i>
MUHAMMAD UHAIB AS'AD, KEYNOTE SPEECH	<i>17</i>
RAHUL CHAUHAN, KEYNOTE SPEECH	<i>19</i>
MACARIO GAYETA, KEYNOTE SPEECH	<i>20</i>
<i>ABSTRACTS PART</i>	<i>21</i>
<i>Abstracts of International Participants</i>	
Ratnesh Dwivedi. A Scientific Study For Proving Sanskrit as World's Most Computer Friendly, Scientific Language and Vedic Philosophy as Foundation Stone of Human Civilization by Studying Shad Darshan Bhat Kumar	22
Mudasir Rasool Mir, Mehnaz Mukhdoomi, Dr. Aadil Bashir. Substance Abuse During Covid-19 Pandemic: An Integrative Review	23
Viquar Fatima. Employee Relations For Organizational Sustainability.	24
Dilfuza Zokirovna Olimova . Types of Transformations In Translation	25
Ratnesh Dwivedi. NASA :1940-2020 –The History That Was Made 50 Years Ago	26
Nazrul Islam. Women in Public Administration	28
Afzaal Amin. Mohammad Hayat Khan & Hina Malik. US Drone Strikes in FATA Pakistan, its Collateral Damages how it increases the war on terror	29
Asifa Wali Bhat., Tasaduq H. Shah and M.H. Balkhi. Studies on Maturation and Spawning of the rainbow trout <i>Oncorhynchus mykiss</i> Walbaum, 1792 (Salmoniformes: Salmonidae) from Kashmir	30
Bilal Ahmad Bhat, Shaziya Gull, Bilkees Nazir. Impact of COVID-19 Pandemic on Psychological Health of The Elderly Population in Kashmir Valley: A Sample	31
Saima Hassan, Dr.Moeiza Ashraf and Dr. Bilal Ahmad Bhat. A Survey on Pesticide use Patterns and Farmers' Perceptions: A Case Study From Apple Cultivating Areas of	32

District Shopian, Kashmir, India	
Ishrat Mohd, Farooz A. Bhat* Bilal A. Bhat. Spawning induction of Common carp using ovatide injection in Kashmir	34
Sidrat Ul Muntaha Anees, Sherub Ayoub Shalla and Bilal Ahmad Bhat. Impact on COVID-19 On Daily Life in Kashmir: A Sample Survey	35
Ecija, Jericho. Learners Without Laptops and Stable Internet: A Phenomenology of Practical Research Students in a Public School	36
Singha, Yaiphabi. Traditional Livelihood and Ethnic Group: Reflection on the history and relevance of Inner Line Permit System in North East India	37
Ratnesh Dwivedi. Narendra Damodar Das Modi : A Critical Study	38
Aimer, Nagmi Moftah & Elkhdr, Hassan R.H. Asymmetric impact of oil price shock on economic uncertainty: Application of the nonlinear autoregressive distributed lag (NARDL) model	39
Ahmed Abdal; Vij, Suman & Qureshi, Sumera. IMPACT OF GREEN PRODUCT MARKETING ON CONSUMER BUYING DECISION IN INDIA: A STUDY	40
Tabasum Ara, Arizo Jan and Bilal Ahmad Bhat. A Study On Impact of COVID-19 Pandemic On Food Behaviour and Consumption in Central Kashmir	42
Bobur Sabirov. Country Brand Marketing by Tourism	43
Aradhana Kumari. The Impact Of Technology Change on the global platform	44
Ramani Swarna. Comparison between IBM AMOS and PLS SMART Some Western Philosophical Reflections	46
Buyar, Cengiz. Demokrasi Yolunda Kırgızistan ve Bölgedeki Tarihi Rolü.	47
Bilal Ahmad Bhat, Masarat Khan, Naheeda Rehman. A Study on Companionship and Attitude of Students Towards Animals During Current COVID-19 Pandemic in Kashmir Valley: A Sample Survey	48
Nazrul Islam. Better Administration Better Life.	49
<i>Abstracts of Turkish Participants</i>	50
Küçük, Orhan. & Muhammed Ejdea. The Relationship Unlimit Improvement and Logistics Management: Literature Research	51

Küçük, Orhan. & Muhammed, Muhammed. The Relationship Between Bullying in the Workplace and Organizational Commitment: A Research in Iraq	52
Çiğdem, Şemsettin & Yıldız, Bülent. The Impact of Sustainable Supplier Selection on Sustainable Supply Chain Performance	53
Ulusoy, Tolga; Civek, Funda. Uluslararası Pazarlamada Hedef Pazar Seçim Stratejileri ve Kültürün Hedef Pazar Seçimi Üzerine Etkisi	55
Budak, Sema; Konak, Ali & Dilek, Serkan. Uluslararası Göç ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği	56
Dilek, Serkan; Konak, Ali & Yamakoğlu, Ersin. Sabah Gazetesi Ekonomi Sayfalarında Çin ile İlgili İçeriklerin İncelenmesi	58
Çetin, Elif; Karakaya, Abdullah & Arıcı, Hayriye Şule. İç Girişimsel Faaliyetlerin İşletme Amaçlarına Etkisi.	60
Erarslan, Cemil & Narman, Zeynep. Beşeri Sermaye ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Vektör Otoregresif Model ile Analizi	62
Bozkurt, Emine. & Karakaya, Abdullah. Yönetmel Başarıda Adaletin Rolü: Maverdi'de Adalet Anlayışı	64
Özbay, Ferhat. Türkiye'de Sürdürülebilir Bir Çevre İçin Nüfus ve Eğitimin Önemi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı	66
Oğuztürk, Bekir Sami & Özbay, Ferhat. Yeşil İnovasyonun Yenilebilir Enerji Üzerindeki Etkisi: BRICS Beşlisi ve Türkiye İçin Bir Panel Veri Analizi	67
Gökmen, Damla. İhracatta Ürün ve Pazar Çeşitlenmesi Bağlamında Yoğunlaşma Analizi: Kastamonu İli Üzerine Bir Araştırma	68
Altınöz, Utku. Yatırımcı Duyarlılığı Teorisi Bağlamında Tüketici Güven Endeksi-Borsa İstanbul Endeks Etkileşimi.	70
Cihan Çobanoğlu, Ümit Gümrah. Yatırım-nakit Akış Duyarlılığının Finansal kısıtlar yorumu: firma büyüklüğü gruplarından bir karşıt kanıt	72
Özkan, Ali Rafet & Kamalova, Feride. Dijital Misyonerlik: Kazakistan'da Dijital Din Propagandası	74
Samal Muratbekkızı Jalmagambetova. Ali Rafet Özkan. Kazakhstan "course to the future"	76

Tastanova, Assem. & Özkan, Ali Rafet. From Extreme to Tolerance: The Sociological Bases of Tolerance Awareness In Kazakhstan	77
Full Texts	80
Özkan, Ali Rafet & Kamalova, Feride. <i>Dijital Misyonerlik: Kazakistan'da Dijital Din Propagandasi</i>	81
Tastanova, Assem. & Özkan, Ali Rafet. From Extreme to Tolerance: The Sociological Bases of Tolerance Awareness In Kazakhstan	90
Samal Muratbekkızı Jalmagambetova. Ali Rafet Özkan. Kazakhstan "course to the future"	103
Dilek, Serkan; Konak, Ali & Yamakoğlu, Ersin. Sabah Gazetesi Ekonomi Sayfalarında Çin ile İlgili İçeriklerin İncelenmesi	110
Erarslan, Cemil & Narman, Zeynep. Beşeri Sermaye ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Vektör Otoregresif Model ile Analizi	116
Viqar Fatima. Employee Relations For Organizational Sustainability.	129
Ahmed Abdal; Vij, Suman & Qureshi, Sumera. IMPACT OF GREEN PRODUCT MARKETING ON CONSUMER BUYING DECISION IN INDIA: A STUDY	135
Altınöz, Utku. Yatırımcı Duyarlılığı Teorisi Bağlamında Tüketici Güven Endeksi-Borsa İstanbul Endeks Etkileşimi.	143
Çetin, Elif; Karakaya, Abdullah & Arıcı, Hayriye Şule. İç Girişimsel Faaliyetlerin İşletme Amaçlarına Etkisi.	161
Ulusoy, Tolga; Civek, Funda. Uluslararası Pazarlamada Hedef Pazar Seçim Stratejileri ve Kültürün Hedef Pazar Seçimi Üzerine Etkisi	180
Küçük, Orhan. & Muhammed Ejdea. The Relationship Unlimit Improvement and Logistics Management: Literature Research	190
Küçük, Orhan. & Muhammed, Muhammed. The Relationship Between Bullying in the Workplace and Organizational Commitment: A Research in Iraq	199
Ramani Swarna. Comparison between IBM AMOS and PLS SMART Some Western Philosophical Reflections	212
Budak, Sema; Konak, Ali & Dilek, Serkan. Uluslararası Göç ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği	232
Cihan Çobanoğlu, Ümit Gümrah. Yatırım-nakit Akış Duyarlılığının Finansal kısıtlar yorumu: firma büyüklüğü gruplarından bir karşıt kanıt	247
Afzaal Amin. Mohammad Hayat Khan & Hina Malik. US Drone Strikes in FATA Pakistan, its Collateral Damages how it increases the war on terror	259
Ratnesh Dwivedi. A Scientific Study For Proving Sanskrit as World's Most Computer Friendly, Scientific Language and Vedic Philosophy as Foundation Stone of Human	287

Civilization by Studying Shad Darshan Bhat Kumar	
Ratnesh Dwivedi. NASA :1940-2020 –The History That Was Made 50 Years Ago	305
Ratnesh Dwivedi. Narendra Damodar Das Modi : A Critical Study	320
Gökmen, Damla. İhracatta Ürün ve Pazar Çeşitlenmesi Bağlamında Yoğunlaşma Analizi: Kastamonu İli Üzerine Bir Araştırma	331
Bozkurt, Emine. & Karakaya, Abdullah. Yönetmel Başarıda Adaletın Rolü: Maverdi'de Adalet Anlayışı	339
Nazrul İslam. Better Administration Better Life.	352
Aradhana Kumari. The Impact Of Technology Change on the global platform	356

Keynote Speaker:

Dr. Ahmad Ali

**(Abdul Wali Khan
University/ Pakistan)**

The pillars of Positive Peace describe the attitudes, institutions and structures that underpin peaceful societies which is the demand of social science and humanity. Now the question arises: what is positive peace? "Positive Peace represents an ambitious and forward looking conceptualization of peace that moves beyond conflict and violence. It brings better economic and societal outcomes, as well as dwindling the number of grievances and the levels of violence" These pillars are; Well-functioning government, Sound business environment, Low levels of corruption, Acceptance of the rights of others, High levels of human capital, Good relations with neighbors, Free flow of information and Equitable distribution of resources. Associated with this some Universal principles which make society pleasant and healthy from the holy Quran are; when a rebellious evil person comes to you with a news, verify it, Making of peace between to conflictive parties, Fight with rebellion (Insurgence) groups, Making reconciliation between/ among conflictive parties with justice and equity, Reconciliation between two opponents, Do not scoff at another group, Do not defame one another, Do not insult one another by nicknames, Do not Spy/detect neither backbite one others, Do not say bad words to the gods of others, Do not eat the wealth of others for reaching to upper-class, Do not go near to the wealth of orphan if you have the worries not to do justice, Avoid conversation with ignorant with thanks and Give respects to your parents. The above principles need preaching and practice. It is the duty of the state to ensure reward/punishment against those who avoid it.

Dr. Ahmad Ali

Keynote Speaker:

**Prof. Dr. Ratnesh
Dwivedi**

**(Leamington University/
UK)**

Hello Scholars, Professors, Academics and all who has taken time out to participate in this prestigious conference organized in this pandemic. These kind of efforts must be appreciated and there is no other way than organizing such conferences on line when this man made pandemic originated in Wuhan in China has impacted more than 216 countries. This is a brilliant platform to present research findings of scholars from around the globe and I must thank Prof Serkan Dilek for giving all of you this brilliant opportunity and also I must thank him individually for inviting me as Keynote Speaker. Apart from delivering my key note address I will also present my three research papers in this conference spread over five days. This pandemic has given the opportunity to scholars from around the globe to gather in various conferences without pain of long flights and from comfort of your study room. I once again thank Organizers in general and Prof Serkan in particular for giving this opportunity to all of you and also to invite me as Key Note speaker. Thank you all and enjoy the sessions.

Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi

Keynote Speaker:

Prof. Dr. Mohammad Uhaib

As'ad

**(Islamic University of
Kalimantan/ Indonesia)**

This aim of this paper to explain about of local democracy and corruption natural resources policy and role of local actors in the dynamic of local politics in South Kalimantan Provinces. The dynamic of local politics has been an arena conspiracy for local actors to accumulate and control of politics and economics resources. As a fact a number of local head government and politician were due abuse of power and capture corruption. Theoretically, democratization process and natural resources is expected empowering the potential of local economic resources and strengthen local community. However, provide opportunity for local head government and politician to corrupt and abuse of power. So that the democratization became paradox and encouraged the rise of greed for local official to built conspiracy and political economic patronage networks. It can be explained that the cause of all this is because the system or regulation related natural resource policy are more aligned to the interest because the existing system and regulation are the product of the political process of actors game in the legislative and executive area that have an agenda of interest. South Kalimantan Province well known as potential area of natural resources, especially coal mine resources scattered in several districts has been hijacked numerical of local oligarchs. In some cases local

elections in South Kalimantan that involvement of a number of mining bosses emerged as a funding supplier for one candidate in electoral contestation. As the leading argument of this paper is the involvement of a number of coal mining bosses in a number of local elections in South Kalimantan has encouraged the practice of corruption and patronage by relying on money and democracy has also hijacked the capitalist or the power of money.

Prof. Dr. Mohammad Uhaib As'ad

Keynote Speaker:

Prof. Rahul Chauhan

(Parul Institute of Business

Administration / India)

First of all thank you so much for inviting me as a keynote speaker in your 4th international human and social science researcher's congress- 2021, held during 10th to 13th June, 2021. I shared my perspectives about the significance of human resource management (HRM) and how it arose, to give some proof of its specific circumstance, to examine its latent capacity and future turn of events. Numerous experts underlined the way that human asset requires more consideration and cautious administration than some other asset of an association. The part of the HR administrator should resemble the necessities of the evolving association. Fruitful associations are getting more versatile, strong, and speedy to alter bearings, and client focused. Inside this climate, the HR proficient should figure out how to oversee successfully through arranging, sorting out, driving and controlling the human asset and be educated of arising patterns in preparing and representative turn of events.

Dr. Macario G. Gayeta

Keynote Speaker:

Prof. Macario G. Gayeta

**(University of East
Caloocan / Philippines)**

The COVID-19 crisis has left an indelible mark on the hearts and minds of multiple generations of children and adults. With the rise of e-learning, where teaching is done remotely and on digital platforms, education has changed dramatically. The purpose of this study was to assess the level of online disruption, the status of online learning, and the coping mechanisms of scholars in education, tourism, hospitality, and marketing management at one Asian university. This study sought to determine the level of online disruption, the status of online learning as a result of excessive gadget use, the importance of using gadgets in a synchronous environment, and the coping mechanism if there is a statistical relationship between the level of online disruption, the status of online learning, and the participants when statistically grouped. The participants in the study spent an average of five to six hours per day using the gadgets for synchronous, asynchronous, and flexible learning. Students use technology to upload and download videos, listen to music while traveling, use Tiktok, and video blog. Participants are also interested in gadgets that allow them to communicate with close friends, relatives, and parents via online platforms (e.g., WhatsApp, Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat, WeChat, Tiktok, YouTube Channel, and online shopping). Finally, demographics such as gender, department, and financial standing in the community they leave posited no significant conformity to the level of disrupted asynchronous and synchronous instruction of university students. The study also includes conclusions and recommendations.

Prof. Macario G. Gayeta

Abstract Part

Abstracts of International Participants

A Scientific Study For Proving Sanskrit as World's Most Computer Friendly, Scientific Language and Vedic Philosophy as Foundation Stone of Human Civilization by Studying Shad Darshan Bhat Kumar

Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi

(Leamforth University/ UK)

Academician Interdisciplinary Scientist*Journalist*

**NASA Educator*Board Member*Peace Prize Winner*

[*rtnsh_dwivedi@yahoo.com*](mailto:rtnsh_dwivedi@yahoo.com)

Abstract:

This has been reiterated by a NASA Scientist that Sanskrit is world's most scientific language. Similarly Shad Darshan is world's oldest scripture and epic which is derived from Vedas and is foundation of Human Civilization. The scientific discoveries by ancient Indian Scientists are time tested and are also basis of many modern scientific theories.

Research aims to proves scientific value of world's oldest language and analyse the Shad Darshan proposed by Maha Pandit Kumaril Bhatt by saying that Vedas are Supreme. The computational methods and scientific processes at this lab will held establishing this linguistic and philosophical theory.

Substance Abuse during Covid-19 Pandemic: An Integrative Review

Mudasir Rasool Mir

Research Scholar, Department of Social Work, University of Kashmir

E-mail id: mudasirku06@gmail.com

Mehnaz Mukhdoomi

Research Scholar, Institute of Home Science, University of Kashmir

E-mail id: mukhdoomimehnaz@gmail.com

Dr. Aadil Bashir

Sr. Assistant Professor, Department of Social Work, University of Kashmir

E-mail id: aadilbashir@uok.edu.in

Abstract:

Background: Covid-19 pandemic has affected all sections of the society and in order to overcome the challenges and psychological distress caused by the pandemic people across different cultural and geographical settings have adopted various coping mechanisms including substance abuse. Research studies have also confirmed that there has been a substantial increase in substance abuse during pandemic. Against this background the present study was carried out to explore the prevalence, patterns, and risk factors of substance abuse during covid-19. **Methods:** As a methodological approach integrative review has been adopted, this allows the combination of diverse methodologies. In this review, the following steps were taken: problem formulation, survey of literature, sampling, data evaluation, data analysis, and presentation stage. **Results:** Common substances of abuse during covid-19 pandemic comprised of alcohol, synthetic opioids, designer benzodiazepines, cannabis, tobacco, and cocaine. The prevalence of substance abuse varied as per different factors. Patterns of substance abuse comprised of solitary substance use, substance abuse with peers via technology, and face to face substance abuse. **Conclusions:** The use of different substances during covid-19 is likely to result in substance epidemic within the covid-19 pandemic. There is need for effective and sustainable telepsychiatry services for substance abuse disorder management.

Key Words: Substance abuse, covid-19, psychological morbidity, pandemic

EMPLOYEE RELATIONS FOR ORGANIZATIONAL SUSTAINABILITY

Viquar Fatima

Research Scholar, Dept. of Business Management, Osmania University &

Assistant Professor, Hyderabad School of Management, Hyderabad

Email: viqarfatimamba@gmail.com

Abstract

Employee Relations is the HR function responsible for issues resolution on a wide range of subjects, interacting with employees at all levels within an organization. Employee Relations is normally the first HR contact on day-to-day employee issues and seeks to resolve matters quickly, effectively and preventing escalation or potential liability for the organization. Employee Relations provides counseling and coaching to supervision and management to support resolution of issues by first line supervision whenever possible. This paper attempts to explore conceptually on Employee Retention Strategies for Organizational Sustainability.

Keywords: Employee relations, HR, Organization, Employee, Counseling, Sustainability

Types of transformations in translation

Dilfuza Zokirovna Olimova

A Lecturer of the Translation Studies

Department, Bukhara State University

Abstract:

In the process of separating the source text and characterizing interpretation units, two sorts of text units are recognized to be deciphered: units with standard reliance on the unique situation and units with non-standard reliance. The interpretation of units with a standard reliance is generally simple to do at the degree of lexical and syntactic correspondences, considering the typological attributes of the two dialects. These units establish the greater part in any common content and decide the premise of the interpretation. Simultaneously, the changes of the first units of this sort are likewise of a standard sort and are diminished to interlingual correspondences. Units with non-standard reliance require an uncommon interpretation innovation, since their design and capacities can vary altogether in two dialects and in states of various socio-social practices. While deciphering these units, uncommon strategies for change are required, while it is critical to consider the mix of such factors as semantic, social and mental.

Keywords: Translation, Linguistic

NASA :1940-2020 –The History That Was Made 50 Years Ago

Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi

(Leamforth University/ UK)

Academician Interdisciplinary Scientist*Journalist*

**NASA Educator*Board Member*Peace Prize Winner*

[*rtnsh_dwivedi@yahoo.com*](mailto:rtnsh_dwivedi@yahoo.com)

Abstract:

Words such as these were emblazoned in dozens of languages on the front page of newspapers around the world, echoing the first part of President John F. Kennedy's bold challenge to the nation, made more than eight years earlier – to land a man on the Moon. That part was successfully accomplished on July 20, 1969. The second part of the challenge, the safe return to Earth, would have to wait four more days.

Apollo 11 astronauts Neil A. Armstrong, Edwin E. "Buzz" Aldrin, and Michael Collins awoke to start their fifth day in space at the end of their ninth revolution around the Moon. In Mission Control at the Manned Spacecraft Center, now the Johnson Space Center in Houston, Eugene F. Kranz's White Team of controllers arrived on console, with astronaut Charles M. Duke serving as Capcom. After a quick breakfast, Aldrin and Armstrong began re-activating the Lunar Module (LM) *Eagle*, including deploying its landing gear, and donned their pressure suits. Near the end of the 12th orbit around the Moon, Duke radioed up to Apollo 11 that they were GO to undock. The event took place behind the Moon during the start of their 13th revolution, the astronauts filming each other's spacecraft as they began their independent flights ([clip 1](#), [clip 2](#)). After they reappeared from behind the Moon, Armstrong radioed their status to MCC saying, "The *Eagle* has wings." Collins in the Command Module (CM) *Columbia* observed, "I think you've got a fine looking flying machine there, *Eagle*, despite the fact you're upside down," prompting Armstrong to reply, "Somebody's upside down."

From this point on, it was time to get down to business as events happened rather quickly. As the Moon landing attempt was less than an hour away, the viewing gallery in Mission Control was filling with NASA managers from across the agency, and many astronauts were present in the control room itself to witness the historic event. Later during the 13th orbit,

about 10 minutes before Apollo 11 disappeared again behind the Moon, Duke radioed up the GO for Descent Orbit Insertion (DOI). The DOI burn, a 30-second firing of the LM's Descent Propulsion System (DPS) engine took place behind the Moon, lowering the low point of *Eagle's* orbit to about 50,000 feet, as close as [Apollo 10](#) got to the Moon's surface. The two craft now flying separately reappeared from behind the Moon on their 14th orbit. Duke radioed up the GO for Powered Descent Initiation (PDI), the beginning of the landing maneuver. *Eagle's* antenna repeatedly lost lock on the Earth so Mission Control had to communicate with *Eagle* through Collins in *Columbia* until reliable radio links were re-established.

At the beginning of PDI, the LM's DPS engine ran at 10% thrust for 26 seconds for a smooth initial deceleration before increasing to full thrust. *Eagle* was flying engine first and windows facing down toward the Moon's surface and was about 300 miles east of the landing site in the Sea of Tranquility. *Eagle's* attitude allowed Armstrong to track landmarks as they passed over them against the predicted times. Based on *Eagle* passing landmarks about two to three seconds early, Armstrong predicted that they would land about three miles further downrange than planned – and he was proved correct. At an altitude of 40,000 feet, Armstrong maneuvered *Eagle* to a windows up orientation. This was in preparation for the pitch-over maneuver, which placed the windows facing forward in the direction of flight, and also positioned the landing radar so it could see the lunar surface.

Women in Public administration

Nazrul Islam

PhD Research Scholar, J.S. University

Sikhoabad Firozabad U.P.

nazrulislam66009@gmail.com

Abstract:

Administraion is the performance of executive functions of state and it differs from the legislative and judiciary. In the present piece of writing, administration refers to managerial view of administration and here the focus is on the Women administration its problemns and issues. It also includes a few research studies and contains the list of India's powerful women administrators.

US Drone Strikes in FATA Pakistan, its Collateral Damages how it increases the war on terror

Afzaal Amin,

Mphil Scholar, Department of Political Science, AWKUM, Mardan, Pakistan.

Email: afzaal.amin92@gmail.com

Muhammad Hayat Khan,

Mphil in peace and conflict studies, University of Peshawar Pakistan.

Email: hayatipcs@gmail.com

Hina Malik

Lecturer AWKUM, Pakistan

Email: hooryal123@gmail.com

Abstract:

The punitive implementation policies and strategies such as targeted killing has not been a new phenomenon to counter the concept of terrorism and extremism (Gill, 2014). However, after 9/11, incident there is a noticeable reliance and dependence on and increase in the frequencies of such counter-insurgency methods and techniques, and this thing have been stretched to even countries that fall far beyond the declared war theaters. Over the last few years, the use of US unmanned aerial vehicles (UAVs), known as , drones have become one of the most important critical tools to target and kill, instead of capturing, the militants and terrorists in Pakistan's tribal belt, FATA (Zenko, 2013). There that one most important distinctive feature of the drone technology that they are pilotless and are controlled from a very far and a remote military base. In Pakistan case these drone technology are controlled and operated from a headquarter that is based in the Langley, the state of West Virginia, USA, while there is one other view that are operated from Khost, Afghanistan, these drone technology are controlled by the CIA (Khan, 2011). This research tries to prove that the drone attack kills the innocent and guiltless civilian along with certain terrorist and the militant personals in the FATA zone, of Pakistan. This hypothetical assumption is very much important to prove because there is a very strong and brief co relation between the civilian death causes as a result of drone strikes and the desire of revenge that emerge due to these death in the tribal zone of Pakistan.

Keywords: Terror, Drone Strikes, FATA Pakistan

Studies on Maturation and Spawning of the rainbow trout *Oncorhynchus mykiss* Walbaum, 1792 (Salmoniformes: Salmonidae) from Kashmir

Asifa Wali Bhat.,

Sher-e-Kashmir University of Science and Technology Kashmir,

Faculty of Fisheries, Rangil-190006, Ganderbal, J&K

Tasaduq H. Shah

Sher-e-Kashmir University of Science and Technology Kashmir,

Faculty of Fisheries, Rangil-190006, Ganderbal, J&K

M.H. Balkhi

Sher-e-Kashmir University of Science and Technology Kashmir,

Faculty of Fisheries, Rangil-190006, Ganderbal, J&K

Abstract:

In present study, maturation and spawning season of rainbow trout *O. mykiss* was studied between August 2015 to January 2016 from three trout rearing farms namely Dachigam Trout Farm, Mammarr Trout Farm and Achabal Trout Farm. The maximum ova diameter was observed during spawning phase (6.01mm) and minimum ova diameter was obtained during resting phase (1.19mm). The ova diameter analysis of *O. mykiss* (pooled and site-wise) revealed a significant difference with a p value <0.05 , with the considerable increase in ova diameter frequency (pooled and site-wise). The results of GSI for the pooled data revealed maximum value of 15.05% in December and minimum value of 1.60% in August. The gonadosomatic index (site-wise) revealed maximum value of 21.39% at Dachigam in January.

Key Words: [Maturation, Trout Farms, *Oncorhynchus mykiss*]

Impact of COVID-19 Pandemic on Psychological Health of The Elderly Population in Kashmir Valley: A Sample

Sidrat Ul Muntaha Anees,

Government College for Women, M.A Road Srinagar, Kashmir, J&K

bhat_bilal@rediffmail. com

Sherub Ayoub Shalla

Division of Social Science, Faculty of Fisheries, SKUAST-Kashmir, J&K

Bilal Ahmad Bhat

Department of Biotechnology, Central University of Kashmir, J&K

Abstract:

COVID-19 infection cases are increasing at a very alarming rate and there is a huge concern about the influence of COVID-19 on the life of people everywhere in the world. The purpose of this study was to assess the impact of COVID-19 in the daily life of people living in Kashmir. In this study, 400 respondents were chosen using stratified random sampling procedure to collect the data using a well developed questionnaire. The data collected was analysed using standard statistical techniques and with the help of certain softwares like MS-Excel and SPSS (version 20). The study revealed that COVID-19 pandemic has impacted almost every sphere of human activity like education, social, health, economic etc. The COVID-19 pandemic has created many problems in the daily life of every individual so suggestions were given by the researchers that every individual should follow proper guidelines and support the health ministry to protect the society from this deadly diseases.

Keywords: Kashmir, COVID-19; Daily Life; Survey; Statistics

A Survey on Pesticide use Patterns and Farmers' Perceptions: A Case Study From Apple Cultivating Areas of District Shopian, Kashmir, India

Saima Hassan,

Department of Environmental science, University of Kashmir, India

**Division of Social Science, FoFy, SKUAST-Kashmir, J&K*

Email: saimahassan8823@gmail.com

Dr.Moeiza Ashraf

Department of Environmental science, University of Kashmir, India

**Division of Social Science, FoFy, SKUAST-Kashmir, J&K*

Dr. Bilal Ahmad Bhat

Department of Environmental science, University of Kashmir, India

**Division of Social Science, FoFy, SKUAST-Kashmir, J&K*

Abstract:

Present investigation was undertaken to study the pattern of pesticide usage, type and their health effects on farmers and the perception of farmers regarding the same in Shopian district of Kashmir valley. A survey was conducted among farmers in Apple cultivating areas of district Shopian, Kashmir, India from November 2020 to February 2021. This study was intended in determining the present scenario among the apple farmers of Shopian district of Kashmir valley about the perception on the use of current pesticides, their knowledge about the proper use and type of pesticide, perception on the negative effects of pesticides on human health and environment. The quantitative data using stratified sampling technique was collected from 394 farmers from district Shopian of Kashmir valley, by means of a well-designed validated structured questionnaire. The data collected from our survey was analysed using standard statistical tools like descriptive analysis (frequency, percentage, mean, crosstab), Graphs, Chisquare test. The statistical Package for the Social Sciences

(SPSS, Version 20) and Ms-Excel were used for analysis purpose. The findings of our study revealed that majority of farmers dealing with pesticides were formally educated (53.59%), 26.77% were illiterate and farmers dealing with pesticides having proper school education were only 19.64%. The study further revealed that 57.70 % of farmers under study use knowledge from other farmers regarding pesticides, 21.36% of farmers use knowledge which is given on label, 19.30 % use knowledge given to them by pesticide dealer and 1.64% get knowledge from advertise newspapers regarding pesticides. All the farmers of the district Shopian under study change dress (100%), wash hand with soap (100%) and take bathe (100%) after spraying of pesticide. The study also revealed that only 5.32% of the farmers were using chemical resistant gloves during spraying whereas 97.79% were wearing cotton masks during spraying. Majority of the farmers (62.25%) agree that pesticides are very toxic to humans but 97.14% of the farmers believe that the environmental quality is not changing due to use of pesticides, it may be due of lack of knowledge because large number of farmers were illiterate. The farmers under study suggested that we should use ecofriendly products and practice integrated pest management. Finally, researchers suggest that educational training interventions on pesticide handling and safety precautions are urgently needed in order to change the existing situation. Governmental interventions and efforts, such as restrictions on hazardous pesticides, monitoring of labels and enforcement of good agricultural practices are needed to decrease pesticide exposure of farmers and pollution of the study area in general. Government should improve the dissemination campaigns to the rural population by the use of different print and electronic media.

Keywords: Farmer; Pesticides; Agriculture; Perception; Health; Statistics; Shopian, Kashmir

Spawning induction of Common carp using ovatide injection in Kashmir

Ishrat Mohd,

*Faculty of Fisheries, Rangil, Ganderbal,
Sher-e-Kashmir University of Agricultural Sciences and Technology of Kashmir,
Jammu and Kashmir, India- 190006
ishratkq786@gmail.com*

Farooz A. Bhat

*Faculty of Fisheries, Rangil, Ganderbal,
Sher-e-Kashmir University of Agricultural Sciences and Technology of Kashmir,
Jammu and Kashmir, India- 190006
fabhat_fb@yahoo.com*

Bilal A. Bhat,

*Faculty of Fisheries, Rangil, Ganderbal,
Sher-e-Kashmir University of Agricultural Sciences and Technology of Kashmir,
Jammu and Kashmir, India- 190006*

Abstract:

Common carpis one of the most commercially important fish in the India.it is the truly domesticated animal found in water. Induced breeding of common carp was conducted by using Ovatide in different doses @ 3.0ml, 5.0ml and 7.0ml per kg of female brooders in sets T1, T2 and T3 respectively. All the males in each set were given similar dose @0.1,0,2 and 0.3 ml/kg body weight. The fishes were spawns in different latency period i.e., 38, 40 and 42 hours at T1,T2 and T3 at 15°C. The highest number of egg output (68931.75eggs), fertilization (82.7%) and hatching rate (71.08%) were found in fish with hormone @ 0.5ml/kg female and significantly higher ($P<0.05$) than the other doses.

Key words: Ovatide; Eggoutput, fertilization

Impact on COVID-19 On Daily Life in Kashmir: A Sample Survey

Sidrat Ul Muntaha Anees,

Government College for Women, M.A Road Srinagar, Kashmir, J&K

Sherub Ayoub Shalla

Division of Social Science, Faculty of Fisheries, SKUAST-Kashmir, J&K

Bilal Ahmad Bhat

*Department of Biotechnology, Central University of Kashmir, J&K
Email: bhat_bilal@rediffmail. com*

Abstract:

COVID-19 infection cases are increasing at a very alarming rate and there is a huge concern about the influence of COVID-19 on the life of people everywhere in the world. The purpose of this study was to assess the impact of COVID-19 in the daily life of people living in Kashmir. In this study, 400 respondents were chosen using stratified random sampling procedure to collect the data using a well developed questionnaire. The data collected was analysed using standard statistical techniques and with the help of certain softwares like MS-Excel and SPSS (version 20). The study revealed that COVID-19 pandemic has impacted almost every sphere of human activity like education, social, health, economic etc. The COVID-19 pandemic has created many problems in the daily life of every individual so suggestions were given by the researchers that every individual should follow proper guidelines and support the health ministry to protect the society from this deadly diseases.

Keywords: Kashmir, COVID-19; Daily Life; Survey; Statistics

Learners Without Laptops and Stable Internet: A Phenomenology of Practical Research Students in a Public School

JERICHO D. ECIJA

Department of Education

jerichoecija26@gmail.com

Abstract:

The research study aims to investigate the event wherein those students in practical research can still give their academic research outputs despite problem on laptop and stable internet.

The relationship between the status of practical research students and their level of difficulties encountered is analyzed as very much affected. Learners who are complying for their practical research papers can still comply with the following efforts they make: computer shops, limited appearance to school for paper compliance, telegrams and even asking help for those who can afford such gadgets or internet provisions.

The Mendoza's Theory of Cooperative Learning in these trying times of pandemic will be a suggested for all schools to make the practical research students to be all – out active in their academic performance. The group of people involved here are, parents/guardians, teachers, higher ranking officers, non – teaching personnel, and the topmost the learners.

Key Words: Senior High Learners, Laptops, Stable Internet, Phenomenology and Practical Researcher

Traditional Livelihood and Ethnic Group: Reflection on the history and relevance of Inner Line Permit System in North East India

Kh Yaiphabi Singha

PhD Research Scholar

Dept. Of Political Science,

Assam University, Silchar

Abstract:

As a strategy of social development, the government has given much priority to develop the traditional way of living of the ethnic communities in India. In this article, the study will focus on the history and relevance of Inner line Permit system on the livelihood of various ethnic communities in North East India. The history of Inner Line Permit System was formed with the idea of marking boundary among certain groups of ethnic communities in Northeast India and its impact on traditional livelihood. The Inner Line Permit System preserves the cultural, tradition, belief, custom and social value of the inhabitant in this region. All ethnic communities have distinct cultural and identities. The nature of ethnic diversity in Northeast is the existence of various ethnic groups. They are living together in the small territory with an unequal recognition. The articles will study on the historical idea of creating Inner Line Permit in North East India and its traditional livelihood of ethnic groups.

Keyword: Social Development, Livelihood and Ethnic Group

Narendra Damodar Das Modi : A Critical Study

Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi

(Leamforth University/ UK)

Academician Interdisciplinary Scientist*Journalist*

**NASA Educator*Board Member*Peace Prize Winner*

rtnsh_dwivedi@yahoo.com

I have selected Prime Minister Narendra Modi for this research paper as I found that not much work has been done on his struggle and rise from a low key tea seller to Prime Minister of India who has capability overhaul India as two term Prime Minister which he is doing. Despite several odds he and his government has done tirelessly in last seven years and his works can be seen on ground. Also I have found that lot of research has already been done on previous Prime Ministers of India, Many Books has been written, Many Ph.Ds has been awarded but there is very less research has been carried out on PM Modi. He is on National and Global Politics Center Stage for close to 40 years now and time has come when some authentic research should be done . His government has launched more than 225 of schemes for public at large, an attacking defense and foreign policy and a very capable PMO which is also focus of my research makes Narendra Modi what he is today. Having said that there has been controversies which also has been studied in this research paper without any bias. John Elliot a noted Journalist and Author who have been researching on Indian Politics for more than 40 years has come out a book by name of "Implosion" which gives a bird's eye view of political developments in India from 1990 till now. While he predicts Narendra Modi to be one of the powerful prime ministers as early as in 2002 he also questions his five year tenure due to wrong policies when he wrote book in 2019.

Asymmetric impact of oil price shock on economic uncertainty: Application of the nonlinear autoregressive distributed lag (NARDL) model

Nagmi Moftah Aimer

Higher Institute of Marine Sciences Techniques Sabratha, Libya.

najmimuftah@gmail.com

Hassan R. H. Elkhdr

*Lecturer, The High Institute for Engineering Professions, Almajurie, Benghazi,
Libya.*

helkhdr@ogr.kastamonu.edu.tr

Abstract:

The aim of this study is to investigate the symmetric and asymmetric effects of the oil price on economic uncertainty for the quarterly period from the first quarter of 1997 to the fourth quarter of 2020 using a non-linear autoregressive distributed lag cointegration approach. Our results show that rising oil prices have symmetric negative effects on economic uncertainty, while positive and negative oil price shocks have symmetric negative effects on economic uncertainty. However, in the short term, the price of oil has a statistically significant effect on uncertainty.

Key Words: EPU; Oil price; NARDL; Asymmetric.

IMPACT OF GREEN PRODUCT MARKETING ON CONSUMER BUYING DECISION IN INDIA: A STUDY

ABDAL AHMED

Research Scholar, School of Management & Commerce, Shri. Guru Ram Rai University, Dehradun, Uttarakhand India. M.No. +918899304607, ahmed.legalaid@gmail.com

Dr.SUMAN VIJ

Associate Professor, School of Management & Commerce, Shri. Guru Ram Rai University, Dehradun, Uttarakhand India. M.No. +919837502227, sumanvij2000@gmail.com

SUMERA QURESHI

Research Scholar, Department of law, H.N.B.G(Central)University, B.G.R Campus Pauri, Uttarakhand India. M.No. +919897741780, sumera.qurash@gmail.com

ABSTRACT:

Customers are considered as the king of market and the success of every company depends upon the relationship developed with the king of market. In today's phase king has become conscious about the environmental sustainability and usually favor those organizations which seems and work under environmentally rules and regulation and ready to forego their profits to minimize environmental degradation. Whereas, consumer buying behavior process in India is based on summarization of consumer buying decision in hierarchal order shaped by need resignation, search of information, evolution of alternatives and purchase decision.

Green movement is rapidly having impact around the globe and green product consumer behaviour relates to consumer awareness towards the eco-friendly or organic consumption. Over the last decade in India consumption of green products and services have increased tremendously and even consumers of India are also ready to pay higher to save and become partner in sustaining environment.

The main aim of this research study is to find out the advancement in green concept with a examination of sustainable consumption of consumers with upcoming strategies of companies to save the both interest i.e. making awareness about green products and saving environment to make it more sustainable which can lead to great green buying decisions.

This paper talks about the communication which is environmental based and aims to justify the green purchase decision. Green products buying decision is that important element on which any market is dependent and customers are treated as boss of market.

This research study is form on secondary data assembled through different sources which includes research papers by different researchers, articles, journals, conference, congresses proceedings, periodicals, text books and digital available data which is analyzed for relevant application of Green Marketing Consumer Buying Behaviour.

Keywords: Green Products, Green Consumer Behaviour, Environmental sustainability in India, Green Consumer, Green Organization

A Study On Impact of COVID-19 Pandemic On Food Behaviour and Consumption in Central Kashmir

Tabasum Ara,

SPER, Jamia Hamdard University, Delhi

Arizo Jan

*Division of Social Science, Faculty of Fisheries, Rangil Ganderbal, SKUAST-Kashmir,
J&K*

Bilal Ahmad Bhat

*Division of Social Science, Faculty of Fisheries, Rangil Ganderbal, SKUAST-Kashmir,
J&K*

bhat_bilal@rediffmail.com

ABSTRACT:

In the current COVID-19 pandemic , the government of J&K took strong containment measures to prevent the spread of COVID-19 infection with restrictions on daily living. The health consciousness due to COVID-19 pandemic has impacted the quest for the quality of food among the people globally. In this study, we chose a well designed validated questionnaire to collect the information from 400 respondents via online and offline mode following proper protocol. The data collect from our survey was analysed statistically using standard statistical tools. The results of present study revealed that due to COVID-19 epidemic a change in eating, shopping and interacting with food was noticed among the respondents under study. Further, the study revealed that in COVID-19 crisis, majority of the respondents (68.5%) received knowledge about food consumption from elders, 47.5% from relatives, 31.5% from friends and 26.5% from print and electronic media. The survey results suggest that due to COVID-19 epidemic people in general were more health conscious and there was a significant impact of COVID-19 epidemic on food behavior and consumption pattern.

Keywords: COVID-19, Kashmir, Food behavior, Food consumption, Food shopping, Statistics

Country Brand Marketing by Tourism

Bobur Sobirov

Samarkand Institute of Economics and Services

mrbobursobirov@gmail.com

Abstract:

This article makes analyses of the tourism brand marketing strategy for tourism destinations. In this case, competitiveness index, DMOs are investigated to reach better competitiveness of Uzbekistan destination. Moreover, marketing activities, tourist destinations of an attractive tourist image of the country are investigated as the whole. It concludes with a pivotal suggestion addressed to get a better brand of Uzbekistan to the world tourism market.

The Impact Of Technology Change on the global platform

PhD. Aradhana Kumari

Researcher, India

Aradhana99055@gmail.com

Abstract:

Under the highly globalized and aggressive global financial situations, the science-technology and innovation-oriented competitiveness method is the maximum critical thing for nations now not simplest to strengthen their global competitiveness but also to acquire a sustainable lengthy-run increase. The primary aim of this take a look at is to research the results of science-era- innovation-oriented international competitiveness techniques and transmission mechanism at the financial growth for the excessive- income OECD. The global economic structure are creating immense transformations in the way companies and nations organize production, trade goods, invest capital, and develop new products and processes. Sophisticated information technologies permit instantaneous communication among the far-flung operations of global enterprises. New materials are revolutionizing sectors as diverse as construction and communications. Advanced manufacturing technologies have altered long-standing patterns of productivity and employment. Improved air and sea transportation has greatly accelerated the worldwide flow of people and goods. The rapid rate of innovation and the dynamics of technology flows mean that comparative advantage is short-lived. To maximize returns, arrangements such as transnational mergers and shared production agreements are sought to bring together partners with complementary interests and strengths. This permits both developed and developing countries to harness technology more efficiently, with the expectation of creating higher standards of living for all involved. Global online platforms healthy firms with carrier vendors around the world, in services ranging from software program improvement to copywriting and photograph design. Unlike in conventional offshore outsourcing, providers are predominantly one-character micro vendors placed in rising-economy international locations not always related to offshoring and frequently deprived through negative world photographs. How do those micro vendors live to tell the tale and thrive? We theorize worldwide platforms through transaction cost economics (TCE), arguing that they're a new generation-enabled offshoring group that emerges in response to go-border

information asymmetries that hitherto avoided microcarriers from participating in offshoring markets.

Keyword: International Management, Developing Country, Technology-Innovation, Economic Growth

Comparison between IBM AMOS and SMART PLS Some Western Philosophical Reflections

Ramani Swarna,

Department of Philosophy, Delhi University

ramaniswarna@gmail.com

Abstract:

The present paper focuses exclusively on the two most popular softwares or tools used for the SEM research. It is with this background that an attempt has been made to study both the tools in depth with the help of the previous or past studies. These studies tend to support the research work completed by different authors. There are different parameters identified and selected for the comparative study of the softwares. One of them belongs to the school of Covariance Based SEM and the software is IBM SPSS AMOS. On the other hand, SMART PLS is designed and developed for the PLS algorithm. With this main difference, one may ponder and make an in-depth study for other parameters also. Thus, there are many points of differences between them. Apart from these observations, the author also tends to focus on the advantages and benefits of the SMART PLS over the IBM AMOS tool. To these differences, the main contribution to the paper is to observe some philosophical reflections. These are added to the paper from the perspective of the Western Philosophy of Technology and Philosophy of Statistics. These reflections help one to understand the depth of the philosophical nuances observed in the designing, developing and using the softwares for the research. With these points, in the contemporary age, the results show the importance of using SMART PLS in research works or paper publications also.

Keywords: *IBM AMOS, PLS SMART, softwares, comparison, reflections, philosophy, technology*

DEMOKRASİ YOLUNDA KIRGIZİSTAN VE BÖLGEDEKİ TARİHİ ROLÜ

Doç. Dr. Cengiz BUYAR

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Tarih Bölümü

cengiz.buyar@manas.edu.kg

Özet:

Kırgız Cumhuriyeti, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte 31 Ağustos 1991 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur. Bağımsızlık sonrası süreçte devlet tarafından ortaya koyulan siyasi söylemler ve uygulamalar ile Orta Asya'nın en demokratik ülkesi olarak anılmaya başlanmıştır. Kırgızistan coğrafyası tarihten günümüze jeostratejik ve jeopolitik olarak önemli bir konuma sahiptir. Zengin yeraltı maden ve enerji kaynakları, bu bağlamda ülkenin modern dünyadaki önemini daha da arttırmaktadır. Coğrafya temelli tarih anlayışından da hareketle Kırgızistan, burada kurulan devletlerin birer devamı olarak kendisini konumlandırmaktadır. Geçmişte İpek Yolu'nun kazandırdığı önem gibi günümüzde de aynı güzergâh üzerinde planlanan Tek Kuşak Tek Yol projesi Kırgızistan'ın jeopolitik önemini yeniden arttırmıştır. Bu bağlamda gelecekte de bu jeopolitik ve jeostratejik önemin devam edeceği söylenebilir. Orta Asya bölgesinin jeopolitik ve jeostratejik durumu, büyük enerji kaynakları ve zengin yeraltı madenlerinin varlığı nedeniyle rekabetin hızla şiddetlendiği süreçte önemi gittikçe artan Kırgızistan, büyük güçlerin bölge ve ülkedeki etkilerini dengelemek amacıyla dış politika yaklaşımında sürekli olarak çok yönlü dış politika ilkesini korumaya gayret etmektedir. Bunun yanında Orta Asya ülkelerinin günümüzde ortak problemleri bulunmaktadır. Bunların başında güvenlik, enerji, su, ekonomi gelmektedir. Bu problemler bölge ülkelerinin iç ve dış siyasetlerinin belirlenmesinde temel rolü oynamaktadır. Kırgızistan da bu çerçevede dengeli ve çok yönlü bir dış politika yürütmeye çalışmaktadır. Bu çalışmada bağımsızlık sonrası Kırgızistan'ın siyasi, sosyo-kültürel gelişimi ve bu tarihi süreçte bölgedeki rolü ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, demokrasi, Orta Asya, jeopolitik, Türkiye, Rusya, Çin.

A Study On Companionship and Attitudes of Students Towards Animals During Current Covid19 Pandemic In Kashmir Valley: A Sample Survey

Bilal Ahmad Bhat

*Division of Social Science, Faculty of Fisheries, Rangil Ganderbal, SKUAST-Kashmir,
J&K*

bhat_bilal@rediffmail.com

Massarat Khan

Department of Zoology, University of Kashmir, Hazratbal Srinagar, J&K

Naheeda Rehman

Department of Zoology, University of Kashmir, Hazratbal Srinagar, J&K

nahidasamoon34@gmail.com

ABSTRACT:

The COVID-19 epidemic at global level poses a challenge to life on earth. Worldwide COVID-19 disease cases increased at very fast rate and there is a huge concern about the disease's potential spread and impact on people everywhere. The COVID-19 restrictions have significantly impacted life all over the world and J&K is no exception. In the current COVID-19 spread and lockdown companion animals and pets provide multifarious advantages including physiological and psychological. The main aim of this study was to assess the consciousness of students towards COVID-19 and animals in Kashmir valley. In this study, a well designed structured questionnaire was used to assess the students attitude towards animals in current COVID-19 pandemic. The data collected from 400 university students using stratified random sampling technique was analysed, tabulated and interpreted using standard statistical tools. The study revealed that students in majority showed positive attitude towards animals during COVID-19 pandemic. It has been reported that animals were also affected by COVID-19 so one must be careful while dealing with animals. Majority of the respondents (69.5%) believed that COVID-19 infection can spread among animals if they come in contact the infected human. In current COVID-19 crisis animals can be a source of reduction of depression and respondents understudy in majority (76.5%) believed that COVID-19 infection can not be transmitted from healthy human to healthy animal or vice versa so one should not avoid or abandon pet animals in the current COVID-19 crisis. Finally, it was suggested that media can play an important role in spreading awareness about the role of animals in our lives and our responsibilities towards animal protection in current COVID-19 crisis.

Keywords: COVID-19, Animals, Kashmir, Attitude, Media, Statistics

Better Administration Better Life

Nazrul Islam

PhD Research Scholar, J.S. University

Sikhoabad Firozabad U.P.

nazrulislam66009@gmail.com

Abstract:

Article begins with short description of Better Administration Better Life to review state of public administration for beneficial purposes of life. Better administration and better life are inter dependent. Divorcing administration from life will make life a living hell. Country without better administration is just like a body without soul. In the midst of modern challenging times, where world witnesses volatile upheavals in the domain of socio-political-cultural aspect. From micro level upto macro level role of public administration is excruciating in every aspect of life. Only Better Administration can provide Better Life a proven mantra of recent times. Thus providing panacea for predicament of human sufferings in the modern era. Through better administration living a better life isn't some far off dream. Better administration nourishes and cultivates ethical, moral and social values in the global citizens of the global state. Accountability, responsibility, cost analysis, citizen centric, customer friendly, public private partnership, sustainable development, pollution free environment, green economy, food crises, refugee crises etc are the hallmark of better administration to foster better life. The need of communication between administrators and the public for their improved development, streamlining and preservation of their qualitative life.

Keywords: Better life, better administration, accountability, socio-political-cultural equality, right to duty, public planning and policies, Citizen-centric, sustainable development, pollution problem and various schemes.

Abstracts of Turkish Participants

The Relationship Unlimit Improvement and Logistics Management: Literature Research

Orhan Küçük,

*Sakarya Applied Sciences University Applied Sciences Faculty,
Sakarya, Türkiye
orhankucuk@subu.edu.tr*

Mohamed Khalifa Ejdea

Kastamonu University Business Administration PhD Student

Abstract:

Unlimited improvement is developed from total quality management and focuses on the strengths and advantages of the model (Küçük & Küçük, 2012). The model was first developed and evaluated in Turkey and several studies have addressed it and found positive effects (Küçük, 2011). The aim of this quality enhancement model is to increase the reach of quality improvements to all parts of the organization and ensure that these improvements are monitored and treated on a continuous manner (Küçük, 2016). Logistics management is another business model that assesses the infrastructure availability and sufficiency for the needs of the organization. The dealing between the different organizations, including buyers and suppliers, is critical for industrial companies in order to carry out their operations. Thus, it is necessary to evaluate logistics management as a driver for performance and efficiency enhancements (Küçük, 2017).

The aim of the research is to assess the relationship between unlimited improvement and logistics management. Within the framework of this purpose, studies on the relationship between unlimited recovery and logistics management will be examined to a certain extent and the relationship status will be tried to be understood. For this study, the literature between 2017-2020 will be examined and a qualitative study will be made.

Key words: Unlimited improvement, logistics management, quality, logistics, quality improvement

The Relationship Between Bullying in the Workplace and Organizational Commitment: A Research in Iraq

Orhan Küçük,

*Sakarya Applied Sciences University Applied Sciences Faculty, Sakarya,
Türkiye*
orhankucuk@subu.edu.tr

Mohammed Mohammed

Kastamonu University Business Administration PhD Student

Abstract:

The choice of the concepts measured in this research, along with bullying, provides a good indication to different aspects of the organizational status. Job satisfaction and organizational commitment are concepts that measure the individual and team human resource status, while performance provides an indication on the outcomes of the operations under the presented conditions. Although it is expected to find the negative impact of bullying, the impact study performed in this research allows for a statistically supported result with correlations between several business concepts.

The main aim of the research is to investigate the relationship of bullying in the workplace on job satisfaction, organizational commitment. The questionnaire is designed into three main parts: demographics, bullying in the workplace scale, and organizational commitment scale. The scales that are used in the research are based on the reliability and factor analysis performed by the literature to validate them. A total of 137 questionnaires were collected from employees at higher education institutions in Iraq. Data was entered into SPSS 23.0 and analysed for the targeted relationships.

Key words: Bullying, Organizational Commitment, management, organization, education

THE IMPACT OF SUSTAINABLE SUPPLIER SELECTION ON SUSTAINABLE SUPPLY CHAIN PERFORMANCE

Şemsettin Çiğdem

Gaziantep University Faculty of Business and Administrative Sciences

scigdem@gantep.edu.tr

Bülent YILDIZ

Kastamonu University, Faculty of Business and Administrative Sciences,

byildiz@kastamonu.edu.tr,

Abstract:

The removal of cultural and commercial boundaries by globalization has created a serious competitive pressure and uncertainty in the markets. It is unthinkable for companies to struggle alone with the risks brought about by this competitive pressure and uncertainty in terms of sustainability. This increasing competitive pressure and market risks have compelled companies to act together in a highly integrated manner with their firm groups (supply chains). The suppliers that companies work with are of great importance for both performance and competition. Especially a good buyer-supplier relationship provides important advantages for companies to survive in the global environment. Therefore, in this study, the effect of sustainable supplier selection on supplier performance, buyer-supplier relationship, and buyer competitive advantage, which are among the dimensions of sustainable supply chain performance, have been investigated. For this purpose, data were collected from 133 manufacturing companies through a questionnaire. The construct validity and reliability of the scales used in the research were tested first. For this purpose, exploratory and confirmatory factor analysis, reliability analysis and normal distribution test were performed. Research hypotheses were analyzed using the structural equation model. As a result of the structural equation model analysis, it has been determined that the selection of sustainable suppliers positively affects the supplier performance, the buyer-supplier relationship, and the buyer competitive advantage. Analysis findings

show that supplier selection is extremely important to achieve sustainable performance. To achieve sustainable performance in the supply chain, it is important for manufacturing companies to choose their suppliers according to sustainability criteria.

Keywords: Sustainable supplier selection, Buyer-supplier relationship, Supplier performance, Competitive advantage

ULUSLARARASI PAZARLAMADA HEDEF PAZAR SEÇİM STRATEJİLERİ VE KÜLTÜRÜN HEDEF PAZAR SEÇİMİ ÜZERİNE ETKİSİ

Tolga ULUSOY

*Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve
Finans Bölümü, tolgaulusoy06@yahoo.com*

Funda CİVEK

*Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü,
ffunda.civek@gmail.com*

ÖZET:

Pazarlama disiplininin portföyünün geniş alan kaplaması ve bu alanda işletmecilik fonksiyonlarının artması ile beraber uluslararası pazar çevrelerinde yoğun rekabet ortamının oluşması neticesinde uluslararası hedef pazar seçim stratejilerinde önemli değişimler yaşanmaktadır. Yine uluslararası çevrede faaliyette bulunan işletmelerin geliştirmiş oldukları ürünlerde kültürel unsurlarda büyük bir öneme sahiptir. Araştırmanın temel amacı bu kavramlar ışığında; uluslararası pazarlamada hedef pazar seçim stratejileri ve kültürün hedef pazar seçimi üzerine etkisini araştırmaktır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında literatür taraması ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Pazarlama, Kültür, Hedef Pazar

ABSTRACT:

As a result of the intense competition in the international market environment with the expansion of the portfolio of the marketing discipline and the increase of the operational functions in this field, significant changes are experienced in the international target market selection strategies. Also, it has a great importance in the cultural elements in the products developed by the enterprises operating in the international environment. The main purpose of the study is to investigate the effects of target market selection strategies and culture on target market selection in international marketing in the light of these concepts. In this respect, it is explained with the literature review.

Key Words: International Marketing, Culture, Target Market

ULUSLARARASI GÖÇ VE EKONOMİK ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Sema Budak

Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat A.B.D Öğrencisi

Ali Konak

Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü
Öğretim Üyesi

Serkan DİLEK

Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat
Bölümü Öğretim Üyesi

Özet:

Göç olgusu, kişilerin veya toplumların ekonomik, siyasi, dini, toplumsal, kültürel ve doğal afet gibi etkenler nedeniyle bir yerden kendileri için daha avantajlı olan bir diğer bölgeye geçilmesi anlamına gelmektedir. Emek faktörünün ülkeler arasındaki hareketliliğinden kaynaklanan uluslararası göçün birçok nedeninin bulunduğunu söylemek mümkündür. Uluslararası göçe neden olan en önemli etmenlerden birini komşu ülkelerde yaşanan iç savaşlar ve çatışmalar oluşturmaktadır. Göç hareketliliği, göç veren ülkeler ve göç alan ülkeler açısından kısa ve uzun dönemlerde olumlu ya da olumsuz pek çok sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkiye, bulunduğu stratejik coğrafi konum nedeniyle hem göç alan, hem de başka ülkelere göç edenlere köprü vazifesi gören bir geçiş ülkesidir. Türkiye'ye son dönemlerde özellikle Irak, Suriye ve İran gibi komşu ülkelere önemli miktarda mülteci ve göçmen gelmektedir. Özellikle Suriye bu konuda başı çekmektedir. Türkiye'ye çok sayıda kişinin göç etmesinde, adı geçen komşu ülkelerdeki siyasi ve iç karışıkların yanında Türkiye'de yaşam koşullarının ve alt yapının nispeten daha iyi olmasının önemli etkisi bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada genel hatlarıyla göç kavramına ilişkin bilgiler verildikten sonra, göç türlerine değinilecek, akabinde Türkiye ve AB ülkelerinin göç politikaları üzerinde durulacak ve son olarak özellikle Türkiye'ye komşu ülkelere gerçekleştirilen göçün nedenleri ve gerek ekonomik gerekse sosyal etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Uluslararası Göç, Ekonomik Etkiler, Türkiye

INTERNATIONAL MIGRATION AND ITS ECONOMIC EFFECTS: THE CASE OF TURKEY

The phenomenon of migration means that people or societies move from one place to another that is more advantageous for them due to factors such as economic, political, religious, social, cultural and natural disasters. It is possible to say that there are many reasons for international migration arising from the mobility of the labor factor between countries. One of the most important factors causing international migration is the civil wars and conflicts in neighboring countries. Migration mobility causes many positive or negative results in the short and long term in terms of emigrant countries and countries receiving immigration. Due to its strategic geographical location, Turkey is a transit country that both receives immigrants and acts as a bridge for those who immigrate to other countries. A significant amount of refugees and immigrants have come to Turkey recently, especially from neighboring countries such as Iraq, Syria and Iran. Syria is leading the way in this regard. It is possible to say that the relatively better living conditions and infrastructure in Turkey, as well as the political and internal turmoil in the aforementioned neighboring countries, had a significant impact on the migration of many people to Turkey. In this study, after giving information about the concept of migration in general terms, the types of migration will be mentioned, then the migration policies of Turkey and EU countries will be emphasized, and finally, the reasons and both economic and social effects of migration from countries neighboring Turkey will be emphasized.

Keywords: International Migration, Economic Affects, Turkey

Sabah Gazetesi Ekonomi Sayfalarında Çin ile İlgili İçeriklerin İncelenmesi

Serkan DİLEK

Prof.Dr., Kastamonu Üniversitesi İİBF İktisat, serkan.dilek@gmail.com

Ali Konak

Doç.Dr., Karabük Üniversitesi İİBF İktisat

Ersin YAMAKOĞLU

Kastamonu Üniversitesi SBE İktisat ABD Yüksek Lisans

Özet:

21. Yüzyılda büyük atılım yapan Çin ekonomisi ABD ile yarışır hale gelmiştir. Son yıllarda düşüş göstermekle beraber Çin ekonomisi 2000-2019 döneminde yıllık %6'nın üzerinde büyümüştür. Kuşak Yol projesi de Avrupa ile Çin arasında dış ticaret ve ekonomik ilişkileri geliştirecektir. Bu nedenlerden ötürü Türkiye ve Çin ekonomik ilişkilerinin gelişmesi beklenmektedir. İlişkilerin gelişmesi sonucunda Çin ekonomisi hakkında gazetelerde içeriğin artması beklenmektedir. Bu çalışmanın amacı Türk medyasında Çin ekonomisi hakkında yer alan haberlerin incelenmesidir. Bu amaçla 2014 ile 2020 yılları arasında Sabah gazetesinin ekonomi sayfalarında Çin ekonomisi ile ilgili haberler incelenmiştir. Dış ticaret ve Çin firmalarının Türkiye'de yatırımlarının gazetede yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Covid19 pandemi, Çin-ABD ticaret savaşları hakkında haberlerin de gazetede verildiği görülmüştür. Çin firmalarının Türkiye'de yatırımlarının artması, Kuşak yol projesi sayesinde Türkiye-Çin ekonomik ilişkilerinin gelişmesi haber sayılarının da artmasına neden olacaktır.

Anahtar kelimeler: Çin, Çin-Türkiye ilişkileri, Uluslararası Ticaret, Sabah Gazetesi, Ekonomi Haberleri

Examination of China-Related Content on the Economy Pages of Sabah Newspaper

Abstract:

The Chinese economy, which made a great breakthrough in the 21st century, has become to compete with the USA. Although it has declined in recent years, the Chinese economy has grown by over 6% annually in the 2000-2019 period. The Belt Road project will also improve foreign trade and economic relations between Europe and China. For these reasons, economic relations between Turkey and

China are expected to improve. As a result of the development of relations, it is expected that the content in newspapers about the Chinese economy will increase. The aim of this research is to examine the news about the Chinese economy in the Turkish media. For this purpose, between 2014 and 2020, news about the Chinese economy was examined on the economy pages of the Sabah newspaper. It is seen that foreign trade and Chinese companies' investments in Turkey are featured in the newspaper. In addition, it was seen that news about the Covid19 pandemic and the China-USA trade wars were also given in the newspaper. Increasing investments of Chinese companies in Turkey and the development of economic relations between Turkey and China thanks to the Belt Road project will cause an increase in the number of news.

Keywords: China, China-Turkey Relationships, Foreign Trade, Sabah Newspaper, Economic News

İç Girişimsel Faaliyetlerin İşletme Amaçlarına Etkisi

Elif ÇETİN

*Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, LEE, eliffetin7@gmail.com, ORCID
ID: 0000-0002-8051-0152.*

Abdullah KARAKAYA

*Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, İİBF, Yönetim Bilişim Sistemleri,
akarakaya@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3214-6771.*

Hayriye Şule ARICI

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, LEE, hsulearici1@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0002-3903-9258. Kurum: EMAS DEMİR ÇELİK SAN. VE
DIŞ TİC. LTD. ŞTİ*

Özet:

İç girişimcilik, işletmelerde yeni iş fikirlerinin oluşturulması, iş süreçlerinin geliştirilmesi ve benzeri yöntemlerle işletmelerin amaçlarına ulaşılmasında önemli bir etkidir. İç girişimcilik kavramını kendi sınırları içerisinde incelemeye yönelik bu çalışmanın amacı, iç girişimciliğin; işletme amaçlarına, kalkınmaya ve özellikle de yerel kalkınmaya olan katkılarını ortaya koymaktır. Bu amaçla literatür taraması şeklinde bir araştırma gerçekleştirilerek, işletmelerin; süreklilik, büyüme, kârlılık ve sosyal sorumluluk gibi temel amaçlarına ulaşmayı desteklemeye yönelik olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda işletmelerin rekabet üstünlüğü sağlayabilmelerinde yeni iç girişimsel faaliyetlerde bulunmaları ve geleceğe yönelik proaktif yaklaşımlarla bünyelerindeki iç girişimcilik potansiyelini harekete geçirmelerinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda; işletmelerin sürdürülebilir rekabet üstünlüğü sağlayarak, temel amaçlarına daha başarılı biçimde ulaşabilmeleri ve refaha istenen katkıyı sağlayabilmelerinde; yenilikçiliğe, riski yönetebilmeye, fırsatları keşfedip zamanında değerlendirebilmeye odaklı olan, kendi içlerindeki iç girişimcilik faaliyetlerini etkili biçimde yönetebilmeleri önemli bir araç olmaktadır. Konunun kuramsal önemine vurgu yapan bu tür araştırmaların alan araştırmalarıyla desteklenmesi konunun uygulanabilirliğine önemli katkılar sağlayabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşletme, İşletme Amaçları, İşletme Başarısı, Girişimcilik, İç Girişimcilik.

The Impact Of Intrapreneurship Activities On Business To The Objectives

Abstract:

Intrapreneurship is an important factor in creating new business ideas in businesses, developing business processes and achieving goals through similar methods. The aim of this study, which intends to examine the concept of intrapreneurship within its own borders, is to reveal the contributions of intrapreneurship to business purposes, development and especially local development. For this purpose, a research in the form of a literature review is conducted is possible to claim that it aims to support the achievement of the basic objectives of businesses such as continuity, growth, profitability and social responsibility. In this context, it is considered that it will be beneficial for businesses to engage in new intrapreneurial activities and activate their intrapreneurship potential with proactive approaches for the future in order to gain competitive advantage.

In this context, it is an important tool for businesses to effectively manage their own intrapreneurship activities focused on innovation, managing risk, discovering opportunities and evaluating them in a timely manner, in order to achieve their main goals more successfully and contribute to welfare by providing sustainable competitive advantage. It is predicted that supporting such studies, which emphasize the theoretical importance of the subject, with field studies can make significant contributions to the applicability of the subject.

Keywords: Business, Business Objectives, Business Success, Entrepreneurship, Intrapreneurship.

BEŞERİ SERMAYE VE İKTİSADİ BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN VAR MODELİ İLE ANALİZİ

Cemil Erarslan

Doç.Dr., Yalova Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, cemil.erarslan@yalova.edu.tr

Zeynep Narman

*Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü,
zynpnarman92@gmail.com*

Özet:

Beşeri sermaye, üretim faktörlerinin daha verimli kullanılmasını sağlayan bilgi, beceri ve tecrübe gibi değerlerin üretime katılan işgücünde bulunmasını ifade etmektedir. Bu anlamda beşeri sermaye, üretimi artırmaya yönelik yeteneklerin tamamını içermektedir. Sayıca yeterli olsa bile kalkınmaya fayda sağlama açısından özellikle de gelişmekte olan ülkelerde görece daha fazla önem arz eden beşeri sermaye kavramı, üretim faktörlerinin çıktı düzeylerini yükseltmek için nasıl kullanılacağıyla ilişkilidir.

Beşeri sermaye düzeyleri, literatürde eğitim, sağlık ve kalkınmaya ilişkin indekslerle ölçülmektedir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle beşeri sermayeye ilişkin göstergelere ve ölçümlerine yer verilmiştir. Beşeri sermayenin iktisadi büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği bu çalışmada, Türkiye'nin 1990-2017 dönemine ait yıllık verileri baz alınmıştır.

Çalışmada beşeri sermaye ile iktisadi büyüme arasındaki ilişki VAR modeli yardımıyla incelenmiştir. Elde edilen bulgular Granger nedensellik, varyans ayrıştırması ve etki tepki analizi neticesinde yorumlanmıştır. Test sonuçları, beşeri sermayenin iktisadi büyüme üzerinde önemli bir etken olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Beşeri Sermaye, İktisadi Büyüme, Granger Nedensellik, Varyans Ayrıştırması

Analysis of the Relationship Between Human Capital and Economic Growth with VAR Model

ABSTRACT

Human capital means that the values such as knowledge, skill and experience that make the production factors more efficient use are found in the production of labor. In this sense, human capital includes all capabilities to increase production. Human capital which is especially important in developing countries, is sufficient in number, the benefit of development is related to how production factors are used to increase production.

The concept of human capital is measured, in the literature by indexes related to education, health, and development. In this context, the study primarily includes indicators for human capital and human capital measurement. This study examining the effect of human capital on economic growth is based on the years 1990-2017.

In this study, the relationship between human capital and economic growth was investigated with Vector Autoregression Model (VAR). The results were interpreted as a result of Granger causality, variance decomposition and effect-response analysis. Test results revealed that human capital is an important factor in economic growth.

Key Words: Human Capital, Economic Growth, Granger Causality, Variance Decomposition

Yöneltsel Başarıda Adaletın Rolü: Maverdi'de Adalet Anlayışı

Emine Bozkurt

Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi,

Abdullah KARAKAYA

Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, İİBF, Yönetim Bilişim Sistemleri,

akarakaya@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3214-6771

The Role Of Justice In Managerial Success: The Concept of Justice According To Al-Mawardi

Abstract:

Justice is an important virtue that has always attracted the attention of writers and thinkers who are interested in administration and that is up to date. Justice is one of the basic conditions of managerial success, as it contributes to the fact that managers do their jobs fairly and impartially. This study aims to question the effects of Al-Mawardi's understanding of justice on managerial success. Literature review method was used in the research. The relationship between justice and managerial success was evaluated by examining the literature on the subject in detail. Justice, which Al-Mawardi deals with within the framework of the system approach, is the source of all virtues necessary for the welfare and happiness of humanity in all areas of administrative processes. The results show that justice is an important element in ensuring administrative success, social peace and happiness, oppression will begin where there is no justice, and justice is a virtue that a good administrator should have.

It is necessary for the success of administrative activities to leave the unjust and arbitrary practices that we can count as the main cause of administrative failure, although they have many destructive effects. It would be beneficial to adapt the understanding of administrative justice that Al-Mawardi dealt with in the context of state administration under the conditions of that time, to the management fields in all sectors, in today's world where the distinction between the public sector, private sector and voluntary sector is gradually decreasing. In addition, the issue of justice, which is constantly effective in human happiness, can be enriched with research supported by wider applications.

Keywords: Justice, Management, Managerial Success, Happiness, Al-Mawardi

Yönetmel Başarıda Adaletin Rolü: Maverdi'de Adalet Anlayışı

Özet:

Adalet yönetimle ilgilenen yazarların ve düşünürlerin sürekli ilgisini çekmiş, güncelliğini koruyan önemli bir erdemdir. Adalet, yöneticilerin işlerini hakkaniyetle ve tarafsızca yapmalarına katkı sağladığından, yönetmel başarının temel koşullarından birisidir. Bu çalışma, Maverdi'nin adalet anlayışının yönetmel başarıya etkilerini sorgulamayı amaçlamaktadır. Araştırmada literatür incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili yazın ayrıntılı bir şekilde incelenerek adaletle yönetmel başarı arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Maverdi'nin, sistem yaklaşımı çerçevesinde bütünlük içinde ele aldığı adalet, yönetmel süreçlerin her alanında, her zaman, insanlığın refahı ve mutluluğu için gerekli tüm erdemlerin kaynağıdır. Sonuçlar, adaletin yönetmel başarıyı, toplumsal barışı ve mutluluğu sağlamanın önemli bir unsuru olduğunu, adaletin olmadığı yerde zulmün başlayacağını ve adaletin iyi yöneticinin sahip olması gereken bir erdem olduğunu göstermektedir.

Birçok yıkıcı etkiye sahip olmakla birlikte yönetmel başarısızlığın da temel nedeni olarak sayabileceğimiz adaletsiz ve keyfi uygulamaların bırakılması, yönetim işlerinin ehline verilmesiyle daha adaletli olacağı beklenen yönetmel faaliyetlerin başarısı açısından gereklidir. Maverdi'nin o günkü koşullarda, devlet yönetimi bağlamında ele aldığı yönetmel adalet anlayışının, yönetimde kamu sektörü, özel sektör ve gönüllü sektör ayrımının giderek azaldığı günümüzde, tüm sektörlerdeki yönetim alanlarına uyarlanması yararlı olacaktır. Ayrıca, insanın mutluluğunda sürekli etkili olan adalet konusu, daha geniş kapsamlı uygulamalarla desteklenmiş araştırmalarla zenginleştirilebilir.

Anahtar Kelime: Adalet, Yönetim, Yönetmel Başarı, Mutluluk, Maverdi.

Türkiye’de Sürdürülebilir Bir Çevre İçin Nüfus ve Eğitimin Önemi: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı

Ferhat Özbay

*Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Dr., Applied Sciences University of
Isparta*

ferhatozbay@hotmail.com

Özet

İklim değişikliği ve küresel ısınma günümüzün en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Bu sorunu çözmek için birçok eylem planı oluşturulmakta ve önemli yaptırımlar faaliyete geçmektedir. Ayrıca iklim değişikliği ve küresel ısınma hakkında farkındalık eğitimleri uzun yıllardır devam etmektedir. Tüm bunlara rağmen karbon dioksit (Co2) emisyonu dünya düzeyinde gerilememektedir. Fakat son yıllarda Co2 emisyonu için artış trendinde bir azalma gözüktüğü de bilinmektedir.

Bu çalışma, Co2 emisyonunun, GSYİH’ın, nüfusun ve yüksek eğitimin Türkiye’nin toplam enerji içindeki yenilenebilir enerjinin payının üzerindeki etkisini 1990-2019 dönemi için araştırmaktadır. Uygulanacak yöntemin belirlenmesi için ilk olarak değişkenlere birim kök testi yapılmıştır. Bazı değişkenlerin seviyede durağan olduğu görülmüştür. Ayrıca değişkenlerin farkı alındığında model I(1) durağan olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda granger eşbütünlük ve nedensellik analizinden daha güçlü sonuçlar veren aynı zamanda değişkenlerin hem seviye de hem de farkta durağan olmasına imkan sağlayan ARDL sınır testi yaklaşımı kullanılmıştır. Bu test ile birlikte değişkenlerin kısa ve uzun vadeli etkileri de saptanabilmektedir. Yapılan spesifikasyon testleri ile varsayımdan sapmalara rastlanılmamıştır. Testlerin sonucunda değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmuştur. Uzun dönemli ilişkiden sonra vektör hata düzeltme modeli kullanılmış ve değişkenlerin kısavadeli ilişkisi ile eşbütünlük katsayısı yorumlanmıştır. Uzun vadede nüfus artış, GDP’deki büyüme ile Co2 emisyonunun yenilenebilir enerji üzerinde negatif etkiye yüksek eğitimli kişilerin ise pozitif etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Kısa vadede bu ilişkilerin seyrinde bir farklılık görülmemiştir. Son olarak eşbütünlük katsayısı, değişkenlerde kısa vadede meydana gelecek bir şokun etkisinin yaklaşık 2 yıl süreceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir Enerji, Co2, Eğitim, ARDL.

Yeşil İnovasyonun Yenilenebilir Enerji Üzerindeki Etkisi: BRICS Beşlisi ve Türkiye İçin Bir Panel Veri Analizi

Bekir Sami OĞUZTÜRK

Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fak., İktisat Böl.
Prof., Süleyman Demirel Univ. Faculty of Economics And Administrative Sciences
Department Of Economics bekiroguzturk@sdu.edu.tr / ORCID ID: 0000-0003-3076-9470

Ferhat Özbay

Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Dr., Applied Sciences University of
Isparta

ferhatozbayy@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-7756-3835

Özet

Küresel ısınma gün geçtikçe daha önemli bir sorun haline gelmektedir. Bu sorunun başlıca sebeplerinden birisinin de karbon dioksit (Co2) emisyonları olduğu bilinmektedir. Diğer taraftan yenilenebilir enerji başta olmak üzere sürdürülebilir bir çevre çalışmaları da hız kazanmaktadır. Sürdürülebilir bir çevre için ise en önemli etmenlerin başında yeşil inovasyon gelmektedir. Bu çalışmanın örneklemini -dünyada Co2 emisyonunun yaklaşık %43'ne sahip olan- BRICS kırılğan beşlisi ile Türkiye oluşturmaktadır. Çalışmanın zaman boyutu ise verilerin en sık gözlemlendiği 2000-2017 dönemidir. Bu çalışmanın amacı yeşil inovasyonun yenilenebilir enerji üzerindeki etkisini araştırmaktır. Yeşil inovasyon için çevre ile ilgili teknolojilerin patent sayısı kullanılmıştır. Diğer değişkenler ise Co2 emisyonu ve GSYİH'dır. Bu bağlamda çalışma yenilenebilir enerji üzerinde Co2 emisyonu, GSYİH ve yeşil inovasyonun etkisini incelemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ilk olarak modelin korelasyon matrisi, varyans enflasyon faktörü (VIF), yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik varsayımları incelenmiştir. İkinci olarak birim kök testi uygulanmıştır. Farkta durağan olan değişkenlere; hata düzeltme temelli, dengesiz panele, hetorejen yapıya ve de birimler arası korelasyona izin veren Gengenbach, Urbain ve Westerlund panel eşbütünleşme testi yapılmıştır. Değişkenlerin uzun dönemde eşbütünleşik olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda kalıntıların yatay kesit bağımlılığı testi incelenmiştir. Bu test ile birlikte uzun dönem katsayıları yorumlamak için birinci kuşak ve ikinci kuşak testler arasında karar verilmiştir. Uzun dönem katsayılar ortalama grup (MG) ile tahmin edilmiştir. Uzun dönemde yenilenebilir enerji üzerinde GDP'nin etkisinin negatif, yeşil inovasyonun etkisinin pozitif olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil İnovasyon, Yenilenebilir Enerji, Co2, Panel Eşbütünleşme.

İhracatta Ürün ve Pazar Çeşitlenmesi Bağlamında Yoğunlaşma Analizi: Kastamonu İli Üzerine Bir Araştırma

Damla GÖKMEN
Bartın Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü
dgokmen@bartin.edu.tr

Özet

Küreselleşen dünyada ülkelerin küresel pazarda rekabet edebilirliği açısından ihracat büyük bir önem teşkil etmektedir. Ancak ihracatın belirli bir ürün ve ülke grubuna bağlı olması ihracatta istikrarsızlığa sebep olmaktadır. İhracatta ürün ve ülke bazında çeşitlenmenin sağlanmasıyla bu istikrarsızlıkların önüne geçilebilir ve ihracat gelirlerinde meydana gelen dalgalanmalar ortadan kaldırılabilir. Bu çalışmada Kastamonu ilinin ihracatta yoğunlaşma düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. 2004-2019 yıllarına ait dış ticaret verileri kullanılarak Kastamonu ilinin ürün ve ülke bazında ihracatı analiz edilmiştir. İhracatta yoğunlaşma oranını belirlemek amacıyla Gini-Hirschman Endeksi ve Yoğunlaşma Oranı kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ilin ihracatında yıllar itibariyle hem ürün hem de ülke bazında yoğunlaşmanın azaldığı ancak yine de yoğunlaşma oranlarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak ihracatta ürün çeşitliliğinin artırılmasının yanında yüksek katma değerli ürünlerin ihracatında artış sağlanarak ve ilin sahip olduğu doğal kaynakların hammadde olarak ihraç edilmesi yerine yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülerek ihraç edilmesi ilin ekonomik gelişimine katkı sağlayacaktır. Bunun yanında ilin iktisadi gelişimi için ihracat yapılan uluslararası pazar çeşitliliğinin de artırılması önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: İhracat, Dış Ticaret, İhracat Çeşitlendirmesi, Yoğunlaşma Oranı, Gini-Hirschman Endeksi, Kastamonu İli.

Concentration Analysis in the Context of Product and Market Diversification in Exports: A Research on the Province of Kastamonu

Abstract:

In globalizing world, export constitutes great significance in terms of the competitiveness of countries in the global market. However, when exports are dependent on a particular product and country

group, it may cause instability in exports. By providing diversification in exports on the basis of products and countries, can be prevented these instability and can be eliminated fluctuations in export revenues. In this study, it is purposed to determine the concentration of export of Kastamonu province. The export on the basis of product and country was analyzed by using foreign trade data covering the period from 2004 to 2019 for Kastamonu province. Gini-Hirschman Index and Concentration Ratio were used to specify the concentration in export. As a result of the analysis performed, it is seen that the concentration of export of the province's has decreased both on product and country basis over the years, but concentration ratio is still high. As a result, besides increasing the product variety in exports, by increasing exports of the high value-added products and converting the natural resources of the province into high value-added products instead of exporting them as raw materials products will contribute to the economic development of the province. In addition, it is important to increase diversification in international market for province's economic development.

Key Words: Export, Foreign Trade, Diversification of exports, Concentration Ratio, Gini-Hirschman Index, Province of Kastamonu.

YATIRIMCI DUYARLILIĞI TEORİSİ BAĞLAMINDA TÜKETİCİ GÜVEN ENDEKSİ-BORSA İSTANBUL ENDEKS ETKİLEŞİMİ

Utku Atınöz

Doç.Dr., sinop Üniversitesi

utkual@hotmail.com

ÖZET:

Yatırımcıların rasyonel oldukları varsayımında olan klasik finans teorisi temelli Etkin Piyasa Hipotezi, psikolojik faktörleri dikkate almaması nedeniyle eleştirilmeye başlanmıştır. Oysaki davranışsal finans teorisi, piyasalardaki iniş ve çıkışların yatırımcıların aşırı iyimserlik veya aşırı kötümserlik davranışlarıyla açıklanabileceğini iddia ederek tezlerini iki temel varsayımına dayandırmışlardır. Bu iki varsayım piyasalarda arbitrajın riskli ve dolayısıyla sınırlı olduğu varsayımı ile yatırımcı duyarlılığı varsayımıdır. Bu çalışmada Borsa İstanbul pay endeksleri ile yatırımcı duyarlılığı ilişkisi tüketici güven endeksi bağlamında analiz edilecek olup Borsa İstanbul ile tüketici güven endeksi etkileşimi gücünün belirlenmesi amaçlanmaktadır. Yapılan ARDL Sınır Testi analizi sonucunda endeks değişkenleri ile tüketici güven endeksi değişkeni arasında uzun süreli ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. Uzun dönem tahminler incelendiğinde Bilişim Endeksi, Spor Endeksi ve Kobi Endeksi katsayıları istatistiksel olarak anlamsız olup geri kalan 9 endeks istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayıların tümü pozitif olup tüketici bu sonuca göre tüketici güven endeksinde meydana gelecek artışın endeks getirileri üzerinde pozitif bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Analizde değişkenler arasındaki kısa dönem ilişkiler de incelenmiş olup uzun dönemli ilişkiler desteklenmekte ve dengesizlikler kısa sürede ortadan kalkmaktadır. Analizin son kısmında yapılan Granger nedensellik testi sonuçlarına göre analize konu olan 12 pay endeksinin güven endeksinin nedeni olduğu belirlenmiştir. Ancak tüketici güveninin pay senetlerinin nedeni olduğuna ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Finans, Yatırımcı Duyarlılığı, Tüketici Güveni

JEL Sınıflandırması: G20, G02

CONSUMER CONFIDENCE INDEX-BORSA ISTANBUL INDEX INTERACTION IN THE CONTEXT OF INVESTOR SENSITIVITY THEORY

ABSTRACT:

Efficient Market Hypothesis based on classical finance theory, which assumes that investors are rational, has been criticized for ignoring psychological factors. The theory of behavioral finance, on the other hand, based their theses on two basic assumptions, claiming that the ups and downs in the markets can be explained by the investors' over-optimism or over-pessimistic behavior. These two assumptions are the assumption that arbitrage in markets is risky and therefore limited and investor

sentiment. In this study, the relationship between Borsa İstanbul sector indices and investor sentiment will be analyzed in the context of consumer confidence index and it is aimed to determine the power of interaction among Borsa İstanbul and consumer confidence index. As a result of the ARDL Boundary Test, a long-term relationship was found between the variables. When the long-term forecasts are examined, the ICT, Sport Index and SME Index coefficients are statistically insignificant and the remaining 9 indexes are statistically significant. All the coefficients are positive, and the consumer confidence index shows that the increase in the consumer confidence index has a positive value on the index returns. In the analysis, short-term relationships between variables were also examined and long-term relationships were supported, and imbalances disappear in a short time. According to the results of Granger causality test in the last part of the analysis, it was determined that the 12 share indices subject to the analysis were the cause of the confidence index. However, there is no evidence that consumer confidence is the cause of share certificates.

Keywords: Behavioral Finance, Investor Sentiment, Confidence Index

JEL Classification: G20, G02

YATIRIM-NAKİT AKIŞ DUYARLILIĞININ FİNANSAL KISITLAR YORUMU: FİRMA BÜYÜKLÜĞÜ GRUPLARINDAN BİR KARŞIT KANIT

Cihan Çobanoğlu,

Arş. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

Ümit Gümrah,

Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

ÖZET:

Firmaların yatırım ve finansman kararlarını birbirinden ayrı incelemek için basitleştirici bir varsayım sermaye piyasalarının mükemmel olmasıdır. Gerçek dünyada ise sermaye piyasaları kusurludur ve firmalar ile yatırımcılar arasında asimetrik bilgi bulunmaktadır. Asimetrik bilgi problemleri daha şiddetli olan firmalarda dışsal finansman maliyeti daha yüksektir ve nakit akışının varlığı düşük maliyetli bir finansman sağlayarak yatırımı teşvik etmektedir. Böylece finansal kısıtlı olarak nitelenen bu firmalarda sabit yatırımların nakit akışına daha duyarlı olması beklenmektedir. Finansal kısıtlar literatüründe pek çok çalışmada bu hipotezi destekleyen bulgular raporlanmıştır. Ancak bazı yazarlar yatırım-nakit akış duyarlılığının finansal kısıtların bir ölçüsü olarak yorumlanmasına meydan okumuştur. Çalışmada finansal kısıtlar yorumunu test etmek için Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların 2005 – 2017 dönemi verileri kullanılmıştır. Gözlemler firma büyüklüğü kriterine göre dört gruba ayrılmıştır ve firma büyüklüğü arttıkça finansal kısıtların gevşediği kabul edilmiştir. Ancak panel veri sabit etkiler tahmincisi ile yapılan tahminler, küçük firmalardan büyük firmalara doğru yatırım-nakit akış duyarlılığının arttığını göstermiştir. Bu bulgu yatırım-nakit akış duyarlılığının finansal kısıtlar yorumuna bir karşıt kanıt sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yatırım-Nakit Akışı Duyarlılığı, Finansal Kısıtlar, Firma Büyüklüğü

Financial constraints interpretation of investment-cash flow sensitivity: Counter-evidence from firms size groups

Abstract

A simplifying assumption for examining firms' investment and financing decisions separately is that capital markets are perfect. In the real world, capital markets are imperfect and there is asymmetric information between firms and its investors. Firms with more severe asymmetric information problems have higher external financing costs and the availability of cash flow

encourages investment by providing low-cost financing. Thus, fixed investments are expected to be more sensitive to cash flow in firms that are characterized as financially constrained. Findings supporting this hypothesis have been reported in many studies in the financial constraints literature. However, some authors have challenged the interpretation of investment-cash flow sensitivity as a measure of financial constraints. The study tests the interpretation of financial constraints using the data of the companies traded in Borsa Istanbul for the period 2005 – 2017. The observations are divided into four groups according to the firm size criterion and it is assumed that the financial constraints loosen as the firm size increases. Panel data fixed effects estimates showed that investment-cash flow sensitivity increases from small firms to large firms. This finding provides counter-evidence to the financial constraints interpretation of investment-cash flow sensitivity.

Keywords: Investment-Cash Flow Sensitivity, Financial Constraints, Firm Size

DİJİTAL MİSYONERLİK: KAZAKİSTANDA DİJİTAL DİN PROPAGANDASI

Ali Rafet ÖZKAN

*Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din
Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, 37100, Kastamonu/Türkiye, Email:
ozkanar@kastamonu.edu.tr*

Feride KAMALOVA

*PhD, Korkyt Ata Kyzylorda Üniversitesi, Felsefe ve Sosyal-insani
Disiplinler Bölümü Öğretim Üyesi, Kyzylorda /Kazakistan, e-posta:
fenya_0490@mail.ru,*

ÖZET:

Dijital medya, kullanım yoğunluğu sebebiyle günlük hayat ile iç içe geçmiş, sosyal hayatın bir parçası olmuştur. Birçok iş ve işler dijital ortamda yapılır olmuştur. Dini kurumlar da kendilerini daha fazla kitlelere ulaştırma aracı olarak dijital medyanın bütün nimetlerinden en üst düzeyde yararlanma yolunu tercih etmiştir. İtiraf etmek gerekir ki bu konuda öncülük ve liderlik Evanjelik Hıristiyan gruplardadır. Müslüman müesseseler ise sosyal medyanın etkin gücünü geç fark etmekle birlikte, son yıllarda dijital ortamda dini propagandaya hız ve ağırlık vermeye başlamıştır. Zira çağımızın baş döndürücü hızlı değişim ve dönüşümü de sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Farklı iletişim teknolojilerini içerisine alan şemsiye bir terim olan dijital medya; bilgisayar, mobil cihazlar, tablet, podcast, 3D sanal dünyalar, web siteleri ve hatta e-postaları içerisine alan oldukça geniş bir kavramdır.

İslami kurumları ve Hıristiyan kiliseleri gibi kuruluşların ister sanal ister çevresine erişen bir toplulukla etkileşim kurmak için bir görüntü, video veya blog yayınlama gibi bilgilerini paylaşmasına fırsat vermiştir. Dijital medyayı etkin kullanan Evanjelik grupların çok hızlı büyüdüğü ve çok büyük kitlelere ulaştığı dünyanın gözlemediği bir realitedir.

Kazakistan Cumhuriyetinde toplum esas olarak tarihsel ve kültürel olarak iki geleneksel dini yönelmiştir. Bunlardan birisi Sünni İslam (Hanefi mezhebi), diğeri Ortodoks Hıristiyanlık. Bunlar içerisinde en büyük dini yapı 15 bölgesel şubesi ve 2404 camisi ile "Kazakistan Müslümanları Manevi İdaresidir". Bu camilerin faaliyetleri ve genel olarak Kazakistan Müslümanlarının manevi idaresinin faaliyetleri bu derneğin resmi web sitesince yürütülmektedir. Taraftarların sayısı açısından ikinci sırada 293 dini müessesesi olan Kazakistan Ortodoks Kilisesidir. Bunların dijital dini faaliyetleri ve propagandaları ise kendi resmi web sitelerince yürütülmektedir. Bu iki dini yapının dışında Kazakistan'daki bir diğer Hıristiyan mezhebi ise Roma Katolik kilisesidir. Ayrıca bu dini

gruplara ilave olarak ÷lkede kayıtlı 6 Yahudi cemaati bulunmaktadır. Bu bildiri de Kazakistan'daki dinlerin dijital propagandaları etrafıca değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dijital medya, din, İslam, Hıristiyanlık, propaganda, misyonerlik.

KAZAKHSTAN "COURSE TO THE FUTURE»

ҚР «БОЛАШАҚҚА БАҒДАР»

Философия, 2 курс докторанты,

Джалмагамбетова С.М. Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, әлеуметтік ғылымдар факультеті,
философия кафедрасы, Нұр-Сұлтан /Қазақстан, E.mail:
muratvekova@mail.ru, тел: +7707793351, ORCID ID:000-003-1825-
0545

Шетелдік жетекші:т.ғ.д.,

профессор Али Рафет Озкан. Кастамону университеті,
теология факультеті, философия және дінтану кафедрасы,
37100, Кастамону/Турция, E.mail:ozkanar@kastamonu.edu.tr,
тел:+90 5337108242, ORCID ID:0000-0002-7710-5471

Abstract: In modern times, only a country that has abandoned narrow national interests and developed national interests, civic consciousness and popular positions, National ideas and pro-state ideology can preserve its independence and sovereignty, territorial integrity and constitutional order. Modernization in the Republic of Kazakhstan is characterized by the rapid development of industrial production, the evolution of power and management, a developed civil society, and the presence of strong institutions such as the media, which can criticize and control political and legislative institutions. Democratic reforms are taking place in our country, which are based on universal values. Political institutions and procedures in their qualitative characteristics and effectiveness are interrelated with the unity of citizens. After gaining independence, the country has gone through a complex process of forming a state structure, establishing sovereignty, and strengthening political and economic stability. For the prosperity of Kazakhstan, it is necessary to take care of the solidarity of all peoples of the Republic, the happiness and freedom of every person, and the promotion of material and spiritual culture of all citizens. The state is called Kazakhstan, that is, "the country of Kazakhs", which means that now the state-forming nation must assume political responsibility for the fate of other ethnic groups in this country.

Keywords: democracy, consolidation, Kazakhstan, Democratic reforms, freedom, modernization

AŞIRIKLTAN TOLERANSA: KAZAKİSTAN'DA HOŞGÖRÜ BİLİNCİ OLUŞUMUNUN SOSYOLOJİK TEMELLERİ

Assem TASTANOVA

*Doktora öğrencisi. Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi, Tarih ve
Hukuk Fakültesi, Politoloji ve Sosyo-Felsefe Bölüm,
Almatı/Kazakistan.,*

Email: PhD Student, Abai Kazakh National Pedagogic University,

*Institute of History and Law, Chair of Politology and socio-
philosophical disciplines, Almaty / Kazakhstan*

Ali Rafet ÖZKAN

Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi,

İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi,

Kastamonu /Türkiye,

E- posta: ozkanarafet@gmail.com, (ozkanar@kastamonu.edu.tr

Özet:

Kazakistan'da aşırılığın (şiddetin) önlenmesinde hoşgörünün rolü çok önemlidir. Günümüzde Kazakistan Devletince şiddeti önlemek için çeşitli önlemler den biri olarak hoşgörülü bir bilinç oluşturmak suretiyle toplumda radikal fikirleri önleme yönünde tedbirlerin alınması için çaba sarf edilmektedir. Makalenin temel amacı, dünyada ve Kazakistan'da aşırılığın kaynağını tespit ettikten sonra gerekli önlemin alınması için yol haritası çizmektir. Bu sebeple, hoşgörü bilincinin oluşumu toplumların tutağı (birleştirici ögesi) olarak görerek, temel sosyal sorunların neler olduğunu ortaya koymaktır. Bu çalışmada aşırılığın en önemli meselelerini ortaya koyduktan sonra, şiddeti önleminin yollarını analiz edilmekte ve ana sorunların çözümü için alternatifler üretilmektedir. Öncelikli olarak şiddetin (aşırılığın) dünya çapındaki yeni nedenlerine odaklanarak günümüz dünyasındaki radikalizmin durumunu boyutları ele alınmaktadır. Bu çalışma yatay eşitsizliğin şiddet içeren aşırılığın arkasındaki itici güçlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar ilk bakışta şiddete ve aşırılığa neden olan tek faktörün işsizlik veya yoksulluk olduğu zannedilese de bu gerçekçi değildir. Zira bunun pek çok nedenleri vardır ve bunları biz şu şekilde sıralayabiliriz: Adaletsizlik,

insan hakları ihlalleri, sosyo-politik izolasyon, yaygınlaşmış yolsuzluk ve rüşvet veya belirli grupların sürekli suistimali şiddetin önemli faktörleri arasında yer alır.

Bu çalışma Kazakistan'daki şiddet meselelerini ve BM tarafından aşırılıkla mücadele için önerilen önlemleri tartışmaktadır. Ayrıca geniş anlamda "hoşgörü" kavramının üzerinde durularak ve aşırılığın önlenmesinde hoşgörünün rolünün, bu konunun tam bir ampirik çalışmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Bu çalışmada karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu konuyla ilgili sosyolojik araştırma eksikliğinin ana hedefe ulaşmanın önünde birçok engel oluşturduğuna dikkat etmek önemlidir. Konu çok aktüeldir ve deneysel araştırmanın yanı sıra çeşitli alanlarda analiz gerektirmektedir.

Anahtar kelimeler: aşırılık, radikalizm, şiddet, terörizm, hoşgörü, sosyal adalet, insan hakları.

Abstract:

The role of tolerance is very important in preventing extremism (violence) in Kazakhstan. Today, as one of the various measures to prevent violence, the Kazakhstan State is making efforts to take measures to prevent radical ideas in the society by creating a tolerant consciousness. The main purpose of the article is to draw a road map in order to take the necessary precautions after determining the source of extremism both in the world and in Kazakhstan. For this reason, seeing the formation of tolerance consciousness as the handle (unifying element) of societies, it is to reveal what the basic social problems are.

In this study, after revealing the most important issues of extremism, ways of preventing violence are analyzed and alternatives are produced to solve the main problems. Focusing primarily on the new causes of violence (extremism) around the world, the dimensions of the state of radicalism in today's world are to be discussed. This study also reveals that horizontal inequality is one of the driving forces behind the violent extremism. Although at first glance it is thought that the only factors causing violence and extremism are unemployment or poverty however, this is not realistic. Because there are many reasons for this, and we can list them as the important factors of violence as such: Injustice, human rights violations, socio-political isolation, widespread corruption and bribery, or the constant abuse of certain groups.

This study also discusses the violence issues in Kazakhstan as well as the measures proposed by the UN in order to combat extremism. In addition, the concept of "tolerance" in a broad sense and the role of tolerance in preventing extremism and the necessity of a full empirical study of this issue are to be emphasized.

Comparative historical approach is to be adapted in this study. It is important to note that the lack of sociological research on this topic has created many obstacles to achieving the main goal. The subject matter is very current, and it requires serious analysis in various fields as well as empirical research.

Keywords: extremism, radicalism, terrorism, tolerance, social justice, human rights.

FULL TEXTS

DİJİTAL MİSYONERLİK: KAZAKİSTANDA DİJİTAL DİN PROPAGANDASI

Ali Rafet ÖZKAN

*Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve
Din Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, 37100,
Kastamonu/Türkiye, Email: ozkanar@kastamonu.edu.tr*

Feride KAMALOVA

*PhD, Korkyt Ata Kyzylorda Üniversitesi, Felsefe ve Sosyal-
insani Disiplinler Bölümü Öğretim Üyesi, Kyzylorda
/Kazakistan, e-posta: fenya_0490@mail.ru,*

ÖZET:

Dijital medya, kullanım yoğunluğu sebebiyle günlük hayat ile iç içe geçmiş, sosyal hayatın bir parçası olmuştur. Birçok iş ve işler dijital ortamda yapılır olmuştur. Dini kurumlar da kendilerini daha fazla kitlelere ulaştırma aracı olarak dijital medyanın bütün nimetlerinden en üst düzeyde yararlanma yolunu tercih etmiştir. İtiraf etmek gerekir ki bu konuda öncülük ve liderlik Evanjelik Hıristiyan gruplardadır. Müslüman müesseseler ise sosyal medyanın etkin gücünü geç fark etmekle birlikte, son yıllarda dijital ortamda dini propagandaya hız ve ağırlık vermeye başlamıştır. Zira çağımızın baş döndürücü hızlı değişim ve dönüşümü de sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Farklı iletişim teknolojilerini içerisine alan şemsiye bir terim olan dijital medya; bilgisayar, mobil cihazlar, tablet, podcast, 3D sanal dünyalar, web siteleri ve hatta e-postaları içerisine alan oldukça geniş bir kavramdır.

İslami kurumları ve Hıristiyan kiliseleri gibi kuruluşların ister sanal ister çevresine erişen bir toplulukla etkileşim kurmak için bir görüntü, video veya blog yayınlama gibi bilgilerini paylaşmasına fırsat vermiştir. Dijital medyayı etkin kullanan Evanjelik grupların çok hızlı büyüdüğü ve çok büyük kitlelere ulaştığı dünyanın gözlemlediği bir realitedir.

Kazakistan Cumhuriyetinde toplum esas olarak tarihsel ve kültürel olarak iki geleneksel dini yönelmiştir. Bunlardan birisi Sünni İslam (Hanefi mezhebi), diğeri Ortodoks Hıristiyanlık. Bunlar içerisinde en büyük dini yapı 15 bölgesel şubesi ve 2404 camisi ile "Kazakistan Müslümanları Manevi İdaresidir". Bu camilerin faaliyetleri ve genel olarak Kazakistan Müslümanlarının manevi idaresinin faaliyetleri bu derneğin resmi web sitesince yürütülmektedir. Taraftarların sayısı

açısından ikinci sırada 293 dini müessesesi olan Kazakistan Ortodoks Kilisesidir. Bunların dijital dini faaliyetleri ve propagandaları ise kendi resmi web sitelerince yürütülmektedir. Bu iki dini yapının dışında Kazakistan'daki bir diğer Hristiyan mezhebi ise Roma Katolik kilisesidir. Ayrıca bu dini gruplara ilave olarak ülkede kayıtlı 6 Yahudi cemaati bulunmaktadır. Bu bildiri de Kazakistan'daki dinlerin dijital propagandaları etraflıca değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dijital medya, din, İslam, Hristiyanlık, propaganda, misyonerlik.

1. Giriş

Dijital çağ, toplum hayatının iletişim teknolojileri tarafından kuşatıldığı ve dönüştürüldüğü günümüz postmodern dünyasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Mikro işlemciler, bilgisayar, fiber optik, uydu teknolojisi ve özellikle internetin gelişimi, bu çağı karakterize eden dijitalleşmenin itici gücünü oluşturmaktadır. Dijitalleşme denildiğinde tasavvur edilen ilk şey, internet tabanlı medya formlarıdır. Ancak dijitalleşmenin, internetten daha kapsamlı bir olguya gönderme yaptığını ifade etmek gerekmektedir. Bilgisayar veya PlayStation üzerinde oyun oynama, telefon ile SMS göndermek gibi iletişim ve etkileşim biçimleri, teknik olarak internetin parçası olmamakla birlikte dijitalleşmenin önemli bir ayağı olan mikroçipler ve uydular tarafından sağlanmaktadır. Bu bakımdan interneti, bilgisayarların yanı sıra diğer dijital cihazları birbirine bağlayan ve onları bütünleştiren bir teknoloji olarak görmek daha doğru olacaktır. Örneğin; bilgisayarlar, akıllı telefon ve televizyonlar, dijital saatler ile tablet benzeri cihazlar dijitaldir ama internet onları bütünleştirmekte ve daha işlevsel kılmaktadır. İnternet tabanlı yeni medya ya da daha popüler ifadeyle dijital medya, dijital çağın merkezinde yer almaktadır (Haberli, 2019:308). Dijitale hükmeden dinler ve gruplar da çağın bir gereği olarak kullanım alanlarına göre dünyaya hükmetme ve geniş kitlelere seslerini ulaştırma imkânı bulmaktadır. İslami kurumları ve Hristiyan kiliseleri gibi kuruluşların ister sanal ister çevresine erişen bir toplulukla etkileşim kurmak için bir görüntü, video veya blog yayınlama gibi bilgilerini paylaşmasına fırsat vermiştir. Dijital medyayı etkin kullanan Evanjelik grupların çok hızlı büyüdüğü ve çok büyük kitlelere ulaştığı dünyanın gözlemlediği bir realitedir. Kazakistan'daki dini cemaatler de dijitale hükmettiği ölçüde güç ve başarılarını ortaya koymaktadırlar.

Kazakistan Cumhuriyeti'nde toplum esas olarak tarihsel ve kültürel olarak iki geleneksel dine yönelmiştir: Sünni İslam (Hanefi Mezhebi) ve Ortodoks Hristiyanlık. Sayı olarak en büyük dini dernek, 15 bölgesel şubesi ve 2404 camisi bulunan Kazakistan Müslümanlarının Manevi İdaresi'dir. Bu camilerin faaliyetleri ve genel olarak Kazakistan Müslümanlarının Manevi İdaresinin faaliyetleri <https://muftyat.kz> resmi web sitesinde yayınlanmaktadır. Ayrıca Kazakistan'da İslam dini propaganda <https://kazislam.kz>, <https://nurgasir.kz>, <https://taglym.kz>, <https://muslim.kz>, <https://ummet.kz>, <https://sunna.kz>, <https://azan.kz>, <https://yassi.kz>, <https://ihsan.kz>, <https://asyldin.kz>, <https://aqmeshit.kz>, <https://nasihat.kz>, <https://alashdin.kz>, <https://mazhab.kz> gibi sitelerde yapılmaktadır.

Kazakistan'daki inananların sayısı açısından ikinci sırada, 293 dini yeri olan Kazakistan Ortodoks Kilisesi'dir. Genel işlevleri, devam eden faaliyetleri, dini propagandaları <http://pravoslavie.ru>, <http://azbyka.ru>, <http://cerkva.info> sitelerinde gerçekleştirilmektedir.

Kazakistan'daki bir sonraki en popüler dini mezhep, 84 dini yapıya sahip olan Roma Katolik Kilisesi'dir. Bu kilisenin çalışmaları hakkında genel bilgiler <https://catholic-kazakhstan.org/kz> web sitesinde yayınlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen dini derneklere ek olarak, ülkede kayıtlı 6 Yahudi cemaati bulunmaktadır. Faaliyetleri ve dini propagandaları <https://adata.kz>, <http://www.chabad.kz> web sitelerinde yayınlanmaktadır.

2. Dijital Davet ve Tebliğ: Kazakistan'da Dijital İslam Propagandası

Kazakistan tarihi, yüzyıllardır İslam ile yakından bağlantılı olmuştur. İslam, Kazak halkının dini ve kültürel oluşumunun ana kaynaklarından biriydi. Kazak halkının ataları olan eski Türklerin İslam medeniyetinin oluşumuna önemli katkılarda bulduklarını ve birçok zaferinde rol aldıklarını belirtmek gerekir.

Orta Asya ve Kazakistan'da İslam'ın yayılması VII-VIII yüzyıllara kadar uzanır. Modern Kazakistan'da İslam, yüksek potansiyele sahip, toplumda maneviyat geliştiren ve destekleyen bir din olarak karakterize edilir.

Hz.Muhammed'in Şeriatının şiddeti kabul etmemesi ve etnikler arası hoşgörüsüzlüğün reddi, ülkemizde istikrarın güçlenmesi ve güçlenmesi üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

Kazakistan'da Geleneksel İslam, ülkenin farklı bölgelerindeki şubeleri ile cumhuriyetçi bir İslami dini dernek statüsüne sahip olan Kazakistan Müslümanlarının Ruhani İdaresi tarafından yönetilmektedir.

İslam ahlak eğitimi ve yetiştirmede önemli bir faktör haline gelmiştir. Kazakistan Müslümanlarının Manevi Yönetimi, Kazakistan'da İslam'ın yeniden canlanması için en önemli mekanizmalardan biridir. Müftiyat, toplumumuzun manevi temelini restorasyonunda aktif olarak yer alır ve yerli Müslüman topluluğun gelişmesini sağlar. Kazakistan Müslümanlarının Manevi İdaresi'nin Astana'daki Dünya Liderleri ve Geleneksel Dinler Kongresi'nin organizasyonunda aktif bir rol oynadığı unutulmamalıdır. Müftiyat, dinler arası diyalog üzerine bilimsel konferanslar ve seminerler düzenlemektedir.

Müftiyat çok çeşitli eğitim faaliyetleri yürütür, gazete ve dergi yayınlar ve Manevi Yönetimin www.muftyat.kz web sitesine sahiptir. Ayrıca bundan başka birçok sitelerde var. Onlar: <https://kazislam.kz>, <https://nurgasir.kz>, <https://taglym.kz>, <https://muslim.kz>, <https://ummet.kz>, <https://sunna.kz>, <https://azan.kz>, <https://yassi.kz>, <https://ihsan.kz>, <https://asyldin.kz>, <https://aqmeshit.kz>, <https://nasihat.kz>, <https://alashdin.kz>, <https://mazhab.kz>.

Bu sitelerde, Kazakistan toplumunun, özellikle Kazak gençlerinin doğru manevi eğitimi, doğru yön seçimleri hakkında birçok bilgi yayınlar ve sadece dinin dış koşullarını değil, aynı zamanda manevi olgunluk ilkelerini de açıklamaya çalışır. Ahlaki değerler ve diğer dinlerin zararları hakkında da bilgiler yayınlanıyor. Yukarıda belirtilen internet sitelerinde, devletin din politikasının uygulanması,

gençler arasında geleneksel dini bilginin oluşumu, İslam'ın Kazak topraklarına gelişi ve oluşumunun özellikleri hakkındaki çalışmaları da yayınlanmaktadır.

İslam'ın inancı ve bilgisiyle ilgili konular da İslam'ı tanıtan sitelerde tartışılıyor. İnanç, tüm dünyadaki Müslümanlar için ortak olan İslam'da birdir. Yani Allah birdir, Kuran doğrudur, peygamber doğrudur. Bilgiye gelince, her Müslüman, hem halk hem de millet, onu ulusal ideolojisiyle tanır. Kazakların atalarının da bu yöntemleri kullandığına dair çeşitli propaganda var.

İslam'ı tanıtan sitelerde geleneksel dini bilgiler öne çıkarılır ve yorumlanır, yani Kazak halkının yüzyıllar boyunca oluşturduğu manevi bir değerdir. İslam'ın özünde olduğu söyleniyor. Sonuçta din, halkın kültürel, manevi kimliğinin ve gelenek ve göreneklerinin ana kaynağıdır.

Genel olarak, siteler din ile ilgili dört konuyu ele alır: dini bilgi, dini bilinç, dini inançlar ve bunları sağlayan dini uygulamalar. Kazakların dördü de olduğu söyleniyor. Kazak dini bilgisi, içtihatla Ebu Hanife mezhebine, dini inançlarda Maturidi inancına ve Yasawi'nin dini uygulamadaki öğretilerinin katmanlarına dayanmaktadır. Bu temel, Kazakların düşünce sisteminde, dünya görüşünde, gelenek ve göreneklerinde görülebilen siteler hakkında birçok bilgi sağlar ve onlar hakkında çok fazla propaganda vardır (Alpısbayev, Kazak dünyetanımdağı islam, <https://abai.kz/post/50065>).

3. E-Misyoner Ortopraksis: Kazakistan'da Dijital Hıristiyan Ortodoks Kilisesinin Propagandası

Ortopraksi, doğru pratik/eylem/davranış, doğru öğreti/düşünce manasına gelen ortodoksi'den farkı (ki kaçınılmaz diyalektik bir karşıtlık içerisinde oldukları söylenemez, ilintilidirler) doğru eylemin doğru düşünceyi yarattığına dair gelenekçiliğe göz kırpan inanç ve eylem/pratik listesidir. Gelenek gücünü doğru eylemin fikri doğruluğundan değil, eylem geçmişinden alır. Sağlaması, onaylanıp onanmasını da bu geleneğin bugünkü başarısına atfedilir. Bu anlamda ortopraksi muhipleri çoğunlukla "geçmişte işe yaramış" olan tarihi müstereğe yönelimli ve eğilimlidirler, ideolojik yönelimlerinden bağımsız olarak muhafazakâr kanatta durmayı seçmişlerdir. "Doğru eylem" olarak tanımlanabilecek teoloji terimi ortopraksi, Dinin temelinin kural ve ritüellerin çevresinde döndüğü, tanrının iradesine uymanın en önemli olduğunu vurgular. Nasıl düşündüğünüzden ziyade eylemi doğru yapmak veya yapmamak önemlidir. Ortodokside ise tam tersidir, "doğru doktrin/düşünce" demektir. Ortodokside önemli olan doğru fikirlere sahip olmaktır. (Eşki Sözlük, "orthopraxis", <https://eksisozluk.com/orthopraxis--1782969> 08.04.2021).

Kazakistan'daki Ortodoksluk, taraftar sayısı bakımından İslam'dan sonra en büyük ikinci dindir. Ülkede Ortodoksluğun ortaya çıkış tarihi, başlangıçta Kazakistan'ın Rusya'ya katılımı temelinde oluşturulan askeri yerleşimlerle ilişkilidir. Güneyde ilk askeri kamplar (küçük kiliseler, tapınaklar) 1866'da Türkistan ve Çimkent şehirlerinde ortaya çıktı. 1871'de Türkistan Piskoposluğu kurulmuştur.

Kazakistan'ın bağımsızlığı ile Ortodoks Hıristiyanlar manevi ve kültürel değerlerini yeniden canlandırmaya başlamıştır. Son yıllarda, Cumhuriyet yapısal Ortodoksluk reformu ilan etmiştir. 2010'dan beri Kazakistan ve Astana Metropolit Alexander Mogilev'dir. Günümüzde Kazakistan'da 293 dini cemaat ve 279 Ortodoks ibadethane bulunmaktadır. Ayrıca ülkede bir Ermeni Apostolik

Kilisesi ve 8 geleneksel kilise bulunmaktadır. Bunların genel işlevi, yürütülen faaliyetler, Hristiyan Ortodoks dini propagandası <http://pravoslavie.ru>, <http://azbyka.ru>, <http://cerkva.info> sitelerinde gerçekleştirilmektedir.

Bu siteler Hristiyan Ortodoksluğunun 5 adımını anlatıyor: 1 Yaşamın anlamı; 2 Ahlak ve maneviyat; 3 Dinler nasıl farklılık gösterir? 4 Hristiyanlık; 5 Kilise inanç uygulamasıyla ilgilidir Pravoslavnaya entsiklopediya Azbuka Very / pravoslavnyy sayt. (Ortodoks ansiklopedisi ABC of Faith / Ortodoks web sitesi), <http://azbyka.ru> (tarihi: 11.04.2021).

Ayrıca bu sitelerde Hristiyan Ortodoksluğunun elektronik bir kütüphanesi, çeşitli medya, eğitim, aile ve sağlık ile kilise ve tapınak haritaları bulunmaktadır. Ve bu sitelerde Hristiyan Ortodoksluk hakkında birçok kitabı çevrimiçi mağazasından sipariş etmek mümkündür.

Ortodoks dini internet siteleri, Astana'daki Konstantinopolis Katedrali'nin açılışının 150. yıldönümü kutlamaları gibi bayram etkinlikleri hakkında da bilgi veriyor. Moskova Patriği ve Tüm Rusya'nın Kazakistan'a resmi ziyaretler yaptığına, Almatı ve Astana'da müminlerle bir araya geldiğine ve ayinler gerçekleştirdiğine dair birçok haber yer almaktadır.

Ortodoks dini sitelerinde, Rus Ortodoks Kilisesi'nin büyük çaplı hayırsever faaliyetlere dahil olduğuna dair bilgiler de mevcuttur. Ayrıca yetimhanelere, huzurevlerine, hastanelere ve kliniklere yardım sağlanmaktadır. Örneğin, bu Ortodoks dini siteler Cyril ve Methodius'taki Noel ve Paskalya hayır etkinlikleri hakkında bilgi vermektedir. Rus kamu dernekleri ve eğitim kurumlarıyla yakın bağları olan Svetoch Vakfı'nın büyük çalışmaları hakkındaki savunuculuk da sitelerde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

4. *Ecumenicum Digitalum*: Kazakistan'daki Dijital Roma Katolik Kilisesi'nin Propagandası

Kavram, Grekçe οἰκουμένη (oikoumene) kelimesinden gelir, anlamı "yerleşilmiş dünya" yahut "meskun dünya"dır ve bununla Roma İmparatorluğu kastedilirdi. Günümüzde bu kavramla, birbirinden tarihsel, doktrinel ve uygulama açısından ayrılan Hristiyan mezhepleri ve Hristiyan kiliseleri kastedilir. Bu anlamıyla ele alındığında ekümeniklik Hristiyan birliğini sağlama gayesini ifade eder ve bu anlam şu idealle ifade edilir: Sadece tek çeşit Hristiyan Kilisesi kurumu olmalıdır. (Wikipedi, Ekümeniklik, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ek%C3%BCmeniklik> 08.04.2021).

Dünyada en çok mensubu bulunan mezhep katoliktir. Katololik kelimesi Evrensel anlamındadır. Bu tanımlama 1054 yılında Doğu- Batı ayrımıyla ortaya çıkmıştır. Roma kilisesi kendisi Katolik(Evrensel) olarak tanımlarken, İstanbul Kilisesi de kendisini Ortodoks (doğru düşünce, doğru inanç) şeklinde tanımlamıştır (Küçük, Abdurrahman vd, diğerleri, 2017, 367).

Katolilik, XVIII.Yüzyılda Kazakistan'da gelişmeye başlamıştır. Kazakistan'da, Katolik Kilisesi'nin merkezi Astana'daki Kutsal Bakire Meryem Başpiskoposluğu olan metropolüdür. Ülkede, 5'i Kazakistan'daki Yunan Katolik Kilisesi'ne bağlı olmak üzere 84 Katolik cemaati bulunmaktadır. Başkan Nazarbayev'in 1998 yılında Vatikan'a resmi ziyareti sırasında, Kazakistan ile Vatikan

arasındaki ilişkilerle ilgili bir anlaşma imzalanmıştır. 24 Eylül 1998'deki bu imza, 19 Mayıs 1999'da Başkanlık Kararnamesi №141 ile onaylanmıştır.

19 Mayıs 2003 tarihinden bu yana, Kazakistan Piskoposları Konferansı Başkanı, Astana'daki Kutsal Bakire Meryem Başpiskoposu Başpiskoposu-Büyükşehir Tomasz Bernard Peta'dır.

Bu kilisenin çalışmaları hakkında genel bilgiler <https://catholic-kazakhstan.org/kz> web sitesinde yayınlanmaktadır. Bu sitede Kazakistan ile Vatikan arasındaki ilişkiler hakkında en son haberlerden bilgiler verilmektedir.

Site ayrıca şu bölümlerden oluşmaktadır: Kazakistan'daki kilise ve şubeleri hakkında genel bilgiler, gençlik ve aile bölümü, insanlar ve toplumla ilgili bir bölüm (<https://catholic-kazakhstan.org/kz>).

5. *Sola Digitale*: Kazakistan'daki Dijital Protestanlık Propagandası

Sola Fide; Latince "yalnız iman, tek iman" anlamındadır ve "iman vasıtasıyla kurtuluş" doktrini Protestanlığın temel inanç esasıdır. Sola fide, iyi işler ile değil sadece iman ile aklanmayı savunan, reform teolojisinin beş solasından biridir. Yalnızca imanla aklanma doktrini Evanjelik Hırsitiyanlığın en çok üzerinde durduğu konudur. Esasen Reform teolojisi bu doktrini bir çok Hıristiyan mezhebiyle paylaşmaktadır. Reform hareketi sırasında Martin Luther bunun, "kendisiyle ve kendisi aracılığıyla kilisenin ayakta durduğu ve bunsuz kilisenin yere yıkıldığı madde" (articulus stantis et cadentis ecclesiae) olduğunu söylemiştir. İman vasıtasıyla kurtuluş doktrini bütün evanjelik grupların müştereken paylaştığı ve onların en ayırt edici özelliklerinde biridir (Özkan, 2005:13-36; (Eşki Sözlük, Sola Fide, <https://eksisozluk.com/sola-fide--512292> 08.04.2021). Gümünüzde ise bu propaganda sola digitale formunda olanca hızıyla devam etmektedir. (Domm, Jamia, Digital Discipleship & Evangelism, Seventh- Day Adventist Church North American Division, https://media1production.mightynetworks.com/asset/5581947/dd_guidebook_2019_master.pdf - 10.04.2021).

Bağımsızlık yılları yalnızca sivil toplum ve piyasa ekonomisinin oluşumu ile değil, aynı zamanda dini bir atılımla da karakterize edilir: geleneksel dini derneklerin güçlendirilmesiyle, modern Kazakistan'ın bilmediği yeni "geleneksel olmayan" dini organizasyonlar ortaya çıkmıştır.

Özellikle Presbiteryen ve Metodist, Protestan mezhepleri, Agape, Yeni Cennet, Yehova Şahitleri, Yedinci Gün Adventistleri ve Yeni Apostolik Kiliseleri, Bahai Kilisesi ve Scientology Kilisesi gibi Protestan kiliseleri dernekler son zamanlarda yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Yukarıda bahsedilen yeni geleneksel olmayan dini organizasyonlar, genellikle broşürler dağıtarak sokaklarda propaganda yapmaktadır. Misyonerler, hizmet ettikleri dini örgüte üye çekmek için belirli sosyal grupların ihtiyaçlarına göre çalışma planı yapmaktadır. Örneğin: sosyal olarak dezavantajlı gruplara maddi ihtiyaçlar sağlamak; Ruhsal ihtiyaç krizi yaşayan insanların ihtiyaçlarına uygun olarak yaklaşmak, düşük din okuryazarlığı olan insanları ikna etmek ve onları inançlarının mucizelerine ikna ederek kendi amaçları için kullanmak bunlardandır. Kısacası, bazı

misyonerlerin vatandaşların kırılma noktalarını araç olarak kullandığı durumlar olmuştur. Bunlar klasik misyoner taktikleridir.

Ancak 2011 yılında Dini Faaliyetler ve Din Cemaatleri Kanununun yürürlüğe girmesinden bu yana, dini dernekler yeni şartlara uygun olarak kurucu belgelerinde gerekli değişiklikleri yapmak zorunda kalmıştır. Bu bağlamda, dini derneklerin devlet tescili ve yeniden tescili gerçekleştirilmiştir. İlahiyat analizi sonucunda yabancı fikirlerin ve edebiyatın dağıtımını yasaklanmıştır.

Olayın ardından ülkedeki 666 Protestan dini derneğinden 462'si veya yüzde 69'u ve geleneksel olmayan 48 dini dernekten 16'sı yeniden kayıt altına alınmıştır (İsaeva, Meiramgul, Kazakistandağı dini birleştikterdi taldau, Kazakistan'daki dini derneklerin analizi Almaty: ERI Working Papers, 2015. – 31 s. ERI-WP-05.pdf (eurasian-research.org).

6. Sonuç

Sonuç olarak, Kazakistan Cumhuriyeti Anayasasında belirtildiği gibi, Kazakistan laik bir devlettir ve devlette resmi olarak hiçbir dini inanca öncelik verilmemektedir. Ancak ülkedeki en önemli İslam ve Ortodoks bayramları resmi tatiller olarak kayıtlıdır.

Dinler arası barış ve uyum, çok uluslu, çok dilli ve çok dinli bir Kazakistan için zor bir konudur. Bugün, Kazakistan dünya dini forumunun merkezi olarak biliniyor. Dünya liderleri ve geleneksel dinler, en önemli modern dini konuları ele almak için orada toplanmaktadır (Baitenova, 2013, 306).

Birinci Dünya ve Geleneksel Dinler Liderleri Kongresi, ülkede dinler arası uyum ve diyalogun önemini vurgulamış ve dinler arası uyum ve diyalogun temel ilkelerini belirlemiştir. Bunlar: hoşgörü, karşılıklı saygı ve anlayış, etnikler arası uyum ve dini hoşgürüdür. Bu ilkeler aynı zamanda Kazakistan'daki dinler arası ilişkilerin de temelini oluşturmaktadır. Ancak Kazakistan bütün iyi niyetle dinler arası diyalog safatasına inanmış durumda ve örtülü Hıristiyanlık propagandasının farkında da değil. Çok uluslu ve dinli bir toplum olma bilinciyle ülkedeki dinleri ve dindarları belirli seviyede uyumlu bir hayat standardına getirmeye çalışan Kazakistan, bilim insanlarının ikazlarına da kulak vermelidir. Bir Türk akademisyen olarak, zaman zaman bilimsel toplantılarda ve doktora derslerimde bir bilim insanı olarak bu tür eylemlere karşı Kazakistan Devletini maksimum dikkatli olmaları gerektiğini uyarısında bulunduk.

Dijital dini propaganda da devlet tarafından faaliyetlerine resmi olarak müsaade edilen Sünni İslam (Hanefi mezhebi), diğeri Ortodoks Hıristiyanlık. Bunlar içerisinde en büyük dini yapı 15 bölgesel şubesi ve 2404 camisi ile "Kazakistan Müslümanları Manevi İdaresidir". Bu camilerin faaliyetleri ve genel olarak Kazakistan Müslümanlarının manevi idaresinin faaliyetleri bu derneğin resmi web sitesince yürütülmektedir. Taraftarların sayısı açısından ikinci sırada 293 dini müessesesi olan Kazakistan Ortodoks Kilisesidir. Bunların dijital dini faaliyetleri ve propagandaları ise kendi resmi web sitelerince yürütülmektedir. Bu iki dini yapının dışında Kazakistan'daki bir diğeri Hıristiyan mezhebi ise Roma Katolik kilisesidir. Ayrıca bu dini gruplara ilave olarak ülkede kayıtlı 6 Yahudi cemaati bulunmaktadır. İtiraf etmek gerekirse bütün kısıtlama ve engellemelere rağmen, dijital misyonerlik konusunda Kazakistan'da en etkin ve başarılı faaliyeti Evanjelik gruplar yürütmektedir.

Dijital çağ sınır, engel tanımadığından, Evangelik gruplar da dijital propagandada dünyanın en üst en başarılı misyonerleri olduğu için kaçınılmaz olarak bu başarıyı yakalamaktadırlar.

Günümüzde Hıristiyanlık, Budizm, Bahailik, Hinduizm dinlerinin yayılmasını sağlamak adına Kazakistan'da bilinçli olarak misyonerlik faaliyetleri yürütülmektedir. Bunda bağımsızlık sonrası Kazakistan'ın din ve vicdan özgürlüğünü koruyan politikasının da etkisi büyük olmuştur. Bilhassa Rusların Ortodoks (Provaslav) misyonerliği yaygın olmakla beraber, Kazakların bu misyonerlik faaliyetlerini "asimilasyon" politikası olarak görmesi, halk arasında misyonerlere duyulan öfkeyi de beraberinde getirmektedir. Bu açıdan misyonerlik faaliyetleri ancak Slav unsurların yoğunlukta olduğu sahalarda etkililik gösterebilmiştir (Erşahin, 2004:191-193). Kazakistan'da din ve vicdan özgürlüğü devlet tarafından güvence altına alınmıştır, ancak devletçe resmi olarak tanınmayan bir çok dini yapılanmanın Kazakistan'daki faaliyetleri yasaklanmıştır. Lakin konu dijital misyonerlik olunca, sınır ve yasak çok söz konusu olmadan, yasaklı gruplar dijital misyonerliklerini hız kesmeden sürdürmektedirler.

Son zamanlarda, tanınmış Yedinci Gün Adventist Kilisesi için dijital bir misyoner YouTuber Justin Khoe'nun videolarıyla dijital propaganda yapılmasının etkili olduğu da görülmektedir. Evanjelikler çağın gerektirdiği her türlü yeniliği dijital propagandaları için alet eteme becerisini göstermektedirler. Aynı başarı Müslüman gruplardan da beklenmektedir. Ancak bu konuda Müslümanların Hıristiyanlarla rekabet edecek durumda olmadığını üzülerek ifade etmemiz gerekmektedir. Dijitale hakim olan, dünyaya hükmeder kuralı dini konular için de geçerlidir. Gerek Kazakistan ve gerekse diğer bütün Müslüman ülkeler, çağın gücü olan dijitale her alanda hâkim olmak zorundadır.

Kaynakça

- Alpısbayev, Bahtiyar. Kazak dünyetanımdağı islam. (Kazak dünya görüşünde İslam), <https://abai.kz/post/50065> (tarihi: 14.02.2015)
- Baitenova, N.Zh. Қазіргі дәстүрден тыс діни ағымдар мен культтер. – Алматы: Kazak Üniversitesi. 2013. – 306 b.
- Domm, Jamia, Digital Discipleship & Evangelism, Seventh- Day Adventist Church North American Division, s. 5. (https://media1-production.mightynetworks.com/asset/5581947/dd_guidebook_2019_master.pdf-10.04.2021)
- Erşahin Seyfettin, "Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Ulusal Güvenlik ve Din", Dini Araştırmalar Dergisi; 2004, Cilt 7, Sayı 20, s. 179-194
- Eşki Sözlük, "orthopraxis", <https://eksisozluk.com/orthopraxis--1782969> 08.04.2021
- Eşki Sözlük, Sola Fide, <https://eksisozluk.com/sola-fide--512292> (08.04.2021)
- Haberli, Mehmet, "Dijital Çağda Din ve Dindarlığın Dönüşümü", Medya ve Araştırma Dergisi (MEDİAD), Aralık 2019, 2(2), 307-315.
- <http://azbyka.ru>
- <https://alashdin.kz>
- <https://aqmeshit.kz>
- <https://asyldin.kz>
- <https://azan.kz>

- <https://catholic-kazakhstan.org/kz>
- <https://ihsan.kz>
- <https://kazislam.kz>
- <https://mazhab.kz>
- <https://muslim.kz>
- <https://nasihat.kz>
- <https://nurgasir.kz>
- <https://sunna.kz>
- <https://taglym.kz>
- <https://ummet.kz>
- <https://yassi.kz>
- İsaeva, Meiramgul. Kazakstındağı dini birlestikterdi taldau, Kazakistan'daki dini derneklerin analizi Almaty: ERI Working Papers, 2015. – 31 s. ERI-WP-05.pdf (eurasian-research.org)
- Küçük, Abdurrahman, Tümer, Günay; Küçük, Alparslan, Dinler Tarihi, Berikan Yayınevi, 9. Baskı, Ankara 2017.
- Özkan, Ali Rafet, Amerikan Evanjelikleri Baptistler, IQ Kültür Sanat yayıncılık, Erzurum 2005.
- Vikipedi, Ekümeniklik, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ek%C3%BCmeniklik> 08.04.2021).

AŞIRIKLTAN TOLERANSA: KAZAKİSTAN'DA HOŞGÖRÜ BİLİNCİ OLUŞUMUNUN SOSYOLOJİK TEMELLERİ

Assem TASTANOVA

Doktora öğrencisi. Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi, Tarih ve Hukuk Fakültesi, Politoloji ve Sosyo-Felsefe Bölüm, Almatı/Kazakistan.,

Email: PhD Student, Abai Kazakh National Pedagogic University, Institute of History and Law, Chair of Politology and socio-philosophical disciplines, Almaty / Kazakhstan

Ali Rafet ÖZKAN

Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, Kastamonu /Türkiye, E- posta: ozkanarafet@gmail.com, (ozkanar@kastamonu.edu.tr

Özet:

Kazakistan'da aşırılığın (şiddetin) önlenmesinde hoşgörünün rolü çok önemlidir. Günümüzde Kazakistan Devletince şiddeti önlemek için çeşitli önlemler den biri olarak hoşgörülü bir bilinç oluşturmak suretiyle toplumda radikal fikirleri önleme yönünde tedbirlerin alınması için çaba sarf edilmektedir. Makalenin temel amacı, dünyada ve Kazakistan'da aşırılığın kaynağını tespit ettikten sonra gerekli önlemin alınması için yol haritası çizmektir. Bu sebeple, hoşgörü bilincinin oluşumu toplumların tutağı (birleştirici ögesi) olarak görerek, temel sosyal sorunların neler olduğunu ortaya koymaktır.

Bu çalışmada aşırılığın en önemli meselelerini ortaya koyduktan sonra, şiddeti önlemin yollarını analiz edilmekte ve ana sorunların çözümü için alternatifler üretilmektedir. Öncelikli olarak şiddetin (aşırılığın) dünya çapındaki yeni nedenlerine odaklanarak günümüz dünyasındaki radikalizmin durumunu boyutları ele alınmaktadır. Bu çalışma yatay eşitsizliğin şiddet içeren aşırılığın arkasındaki itici güçlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Her ne kadar ilk bakışta şiddete ve aşırılığa neden olan tek faktörün işsizlik veya yoksulluk olduğu zannedilese de bu gerçekçi değildir. Zira bunun pek çok nedenleri vardır ve bunları biz şu şekilde sıralayabiliriz: Adaletsizlik, insan hakları ihlalleri, sosyo-

politik izolasyon, yaygınlaşmış yolsuzluk ve rüşvet veya belirli grupların sürekli suistimali şiddetin önemli faktörleri arasında yer alır.

Bu çalışma Kazakistan'daki şiddet meselelerini ve BM tarafından aşırılıkla mücadele için önerilen önlemleri tartışmaktadır. Ayrıca geniş anlamda "hoşgörü" kavramının üzerinde durularak ve aşırılığın önlenmesinde hoşgörünün rolünün, bu konunun tam bir ampirik çalışmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Bu çalışmada karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu konuyla ilgili sosyolojik araştırma eksikliğinin ana hedefe ulaşmanın önünde birçok engel oluşturduğuna dikkat etmek önemlidir. Konu çok aktüeldir ve deneysel araştırmanın yanı sıra çeşitli alanlarda analiz gerektirmektedir.

Anahtar kelimeler: aşırılık, radikalizm, şiddet, terörizm, hoşgörü, sosyal adalet, insan hakları.

Abstract

The role of tolerance is very important in preventing extremism (violence) in Kazakhstan. Today, as one of the various measures to prevent violence, the Kazakhstan State is making efforts to take measures to prevent radical ideas in the society by creating a tolerant consciousness. The main purpose of the article is to draw a road map in order to take the necessary precautions after determining the source of extremism both in the world and in Kazakhstan. For this reason, seeing the formation of tolerance consciousness as the handle (unifying element) of societies, it is to reveal what the basic social problems are.

In this study, after revealing the most important issues of extremism, ways of preventing violence are analyzed and alternatives are produced to solve the main problems. Focusing primarily on the new causes of violence (extremism) around the world, the dimensions of the state of radicalism in today's world are to be discussed. This study also reveals that horizontal inequality is one of the driving forces behind the violent extremism. Although at first glance it is thought that the only factors causing violence and extremism are unemployment or poverty however, this is not realistic. Because there are many reasons for this, and we can list them as the important factors of violence as such: Injustice, human rights violations, socio-political isolation, widespread corruption and bribery, or the constant abuse of certain groups.

This study also discusses the violence issues in Kazakhstan as well as the measures proposed by the UN in order to combat extremism. In addition, the concept of "tolerance" in a broad

sense and the role of tolerance in preventing extremism and the necessity of a full empirical study of this issue are to be emphasized.

Comparative historical approach is to be adapted in this study. It is important to note that the lack of sociological research on this topic has created many obstacles to achieving the main goal. The subject matter is very current, and it requires serious analysis in various fields as well as empirical research.

Keywords: extremism, radicalism, terrorism, tolerance, social justice, human rights.

1. Giriş

Aşırılık ve şiddet insanlığın yaratılışından beri vardır ve en bariz örneği Hz. Adem'in oğullarından Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesiyle başlamış, günümüze kadar da çeşitlenerek, çoğalarak varlığını sürdürmektedir. Nitekim bu olan ilahi dinlerin kutsal kitaplarında anlatılmaktadır. İlk önce bireysel olarak başlayan şiddet olayı, zamanın ilerlemesiyle kitlelere yönelik olarak uygulanmıştır. Savaşlar, şiddet olaylarının ve aşırılıkların en yüksek düzeyde uygulandı yerler olarak gösterilebilir. Gerek savaş meydanlarında gerekse esirlere karşı uygulanan şiddet, insanlık hafızasına kazınan türdendir ve insanlık belleğinden kolay kolay çıkmaz. Ayrıca devletlerin yönetimlerinin muhaliflere karşı sergilediği tutum ve bai vurduğu şiddet ve de muhaliflerin de yönetimlere karşı sergiledikleri başkaldırı ve müracaat ettikleri şiddet olayları da bu kabil örneklerdendir. Medeniyetin gelişmesi ve insanlığın ilerlemesiyle bu aşırılık konusunun ters orantılı olarak gerilemesi beklenirken, insanlık tarihinde bunun tam tersi cereyan etmektedir.

Geçmişten günümüze kadar dünya çeşitli aşırılık dalgaları yaşanmıştır. Geçmişte aşırılık yanlı hareketler ideolojik ve milliyetçi karakterle ilişkilidiler. Günümüzde aşırılık artık dini söylemle ve hatta dinin bizatihi kendisiyle irtibatlıdır. Esasen dine dayalı şiddet olayları bütün dinler için geçerli iken, dünyadaki egemen güçlerin tek yanlı propagandası neticesinde sanki dine dayalı şiddet Müslümanlarla sınırlıymış gibi bir algı yaratılmıştır¹. Ayrıca batılı güçlerin paralı askerliğini yapan bazı radikal sözde dini gruplar, istenilen yerde ve zamanda gerçekleştirdikleri terör eylemleriyle de küresel güçlerin bu konuda dünyayı manipüle etmesine yardımcı olmaktadır. İslam dünyasındaki Radikal ve aşırılıkçı hareketlerin sebebi yalnızca ideoloji, milliyetçilik ve dinde aranmamalı, bilakis küçük suç grupları ve maddi geliri düşük gençler üzerindeki etkisiyle de ilişkilendirmek gerekir. Nitekim son zamanlarda yapılan bilimsel araştırmalar da bu gerçeği ortaya koymaktadır.

Şiddet içeren aşırılığın yeni bir fenomen olmadığı ve radikal dini inançlarla sınırlı olmadığı bir başka örneği Pol Pot ve Kızıl Kmerlerinin ülkeyi temizlemek ve komünist bir köylü inşa etmek için

¹ Geniş bilgi için bkz. Özkan, Ali Rafet, Fundamentalist Hristiyanlık: Yedinci Gün Adventizmi, Alperen Yayınları; 1. basım (1 Ağustos 2002), Ankara, s. 10-20; Özkan, Amerikan Evanjelicleri Baptistler, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005, Erzurum, s. 23-36.

uyguladığı sert politikalar sonucunda 1,5 milyon Kamboçyalının öldürülmesi olayıdır. Keza II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, ulusal sınırları aşan ve dünya çapında milyonlarca sivilin hayatına mal olan acımasız bir totaliter ideoloji olan Nazizm başka bir canlı örnektir. Bu savaşta hem asker hem de sivil milyonlarca insan ölmüştür.

Şu anda bilimsel literatürde ve BM belgelerinde görüldüğü üzere radikal ve aşırılık yanlısı gruplar tarafından kullanılan araçların analizi, sosyolojik ve ekonomik, siyasi ve kişisel protestoların kamuoyunu etkilemek, mesajları yaymak ve yeni destekçileri çekmek için etkili bir şekilde kullanıldığını gösteriyor. Bu araçların yaygınlaştırılması esas olarak bilginin yayılması veya sohbet yoluyla uygulandığından, siyasi istikrarsızlık, sosyo-ekonomik durgunluk, iç çekişme ve bazen de savaş gibi durumu gibi konulara dayanan belirli terimlerle birleştirilirler. BM uzmanlarına göre, işbirliği ve dürüstlük gibi değerler genellikle modern radikal ve aşırılık yanlısı grupların konuşmalarında da bulunur.

Radikal grupların söylemlerine karşı durmak ve insanları onlara katılmaya ikna olmaktan vazgeçirebilmek için, aşırılık yanlılarının kullandığı retoriğe yanıt vermek veya kontrargüman oluşturmak yerine, iletişim stratejilerini olabildiğince proaktif olarak geliştirilmelidir. Bu bağlamda Kazakistan hükümeti aşırılık yanlısı web sitelerini engellemek, kendi terörle mücadele web sitelerini oluşturmak ve bilgi sistemlerinin radikal içeriklerle doldurulması veya bireylerin radikalleşmesiyle mücadele etmek için eğitim materyallerini kullanarak ve onları baz alarak Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanununu geliştirmeyi ve eklemeler yapmayı planlamaktadır. Bu çalışmaların neticesinde Kazakistan terörle mücadele projeleri kapsamında Orta Asya ve Kafkasya Enstitüsü'nün Eylül 2013 ortak yayını ve İpek Yolu Araştırma Programı gibi bilimsel ve pratik çalışmalar başlattı ve önemli mali kaynak aktarılmıştır. Bununla birlikte 2016 yılında UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) çerçevesinde, kucaklayıcılığa yönelik içerikleri genişletme, insan haklarının çalışmalarının kapsamını artırma, sosyal uyum ve tolerans meselelerinin promosyonunu yayma, cinsiyet eşitliği ve kadın haklarının ve imkanlarının genişletilmesine yönelik yaratıcı yaklaşımları savunanlar ile işbirliği sağlamak amacıyla etkileşimli bir çevrimiçi platform geliştirmeye yönelik ortak çalışmalar başlatacağını duyurdu. BM uzmanlarına göre, bu yaklaşımda kadınların, gençlerin ve dini liderlerin yanı sıra mağdurların, hayatta kalanların ve muhacirlerin (yurtdışından göç eden kazaklar) fikirleri de önemli.

UNDP, aşırılığa karşı mücadelede ve bunun önlenmesine yönelik çalışmalar ve aşırılık mağdurları ile iletişim kapsamında kalkınma programları ortaklarının, hükümetlerin, medyanın ve sivil toplum kuruluşlarının kullanımı için sosyal ağların kullanımı ve aşırılıktan etkilenen insanların gelişimi ve etkileşimi için yönergeler de dahil olmak üzere bir dizi iletişim aracı paketi geliştirmiştir.

Aşırılığa karşı önlem alma çalışması kapsamında, UNDP, insanların radikal gruplara katılmasını önlemek ve katılanları da fikirlerinden vazgeçirmeye teşvik etmek ve hoşgörüyü sağlamak ve çeşitliliğe saygıyı ve cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için ulusal ve yerel televizyonlarda, okullarda, üniversitelerde, spor kulüplerinde, dini ve sivil toplum merkezlerinde küresel ve bölgesel yayınlar

başlattı ve bu kurumlarla sürekli işbirliği yapmaya yönelik projeler oluşturmuştur. Bununla birlikte, bireyleri ve grupları güçlendirmeye uygun bir alternatif olarak barışçıl aktivizmin ve seferberliğin nasıl teşvik edileceğini görmek için "sosyal pazarlama" ve "stratejik iletişim" yaklaşımlarının sağlayacağı faydaları da araştırılacaktır.

Hali hazırda, aşırılığın önlenmesine yönelik çalışma olarak yukarıdaki bahsi edilen önlemleri uygulayarak, hoşgörülü bir bilinç oluşumu yoluyla toplumdaki radikal fikirleri önlemek için önlemler almak son derece hayati önemi haizdir. Bu çalışma ele aldığı konularını, bu faaliyetlerin alaka düzeyini Kazakistan toplumunun kullanım temeli ile ilişkilendirmektedir. Araştırmanın temel amacı, dünyada ve Kazakistan'da aşırılığın önlenmenin yollarına yönelik tecrübeleri göz önünde bulundurarak, hoşgörü bilincinin oluşumunu temel faktörlerinden biri kabul ederek, temel sosyal sorunların önemini ortaya çıkarmaktır.

2. Hoşgörünün Gelişimi: Tarihsel Fenomenolojik Yöntem

Kazakistan'da aşırılığın önlenmesi olarak hoşgörünün oluşumunun toplumsal meseleleri konusunun ilgisini ortaya çıkarmak için, öncelikle aşırıcılığı önleme ve hoşgörü bilincinin oluşumunu önleme yollarının teorik analizi ve kavramsal analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bununla birlikte, makalenin temel amacına ulaşmak için hoşgörünün gelişimini ortaya çıkarmak üzere tarihsel fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Bu yöntem, bize farklı bilimsel çalışmaları ve bunların aşırılığın önlenmesine olan katkılarını karşılaştırmamıza imkân vermiştir. sağladı.

Bilimsel analiz ve sentez yöntemleri, yurt içi ve yurt dışı deneyim ve literatürün karşılaştırılması gibi yöntemler, araştırmanın metodolojik temeli olarak kullanılmıştır.

3. Çağdaş Dünya ve Radikal Anlayışlar: Günümüz Dünyasında Aşırılık Durumu

Dünya, mütemadiyen birçok masum insanın hayatına mal olan yeni radikalizm dalgalarına şahit olmaktadır. Dini, etnik veya politik güdülere dayanan aşırılıkçı ideolojiler, belirli bir grubun üstünlüğünü teşvik ederken, hoşgörülü, kapsayıcılık gibi değerleri temel alan toplumların tutumuna ise muhalefet etmektedir.

İnsanlar, radikalist ve her türlü aşırılık yanlısı grupların içine profesyonel yöntemlerle çekilmektedir. Genellikle, bu tür grupların organizatörleri, geçmiş vahşetlerin intikamını alma, hükümet yetkilileri ile gençler arasındaki ilişkileri bozma ve sosyal medyadaki sanal topluluklar aracılığıyla bilinci ateşleme gibi kişisel, duygusal veya psikolojik faktörlere odaklanmaktadır. Gençlerin psikolojilerini harekete geçirici söylemlerle kendi amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bunun neticesi olarak bilhassa gençler aşırılık yanlısı gruplara katılır ve toplumda çeşitli sorunların ortaya çıkmasına

neden olurlar. Bunu önlemek için önce aşırılık riski altındaki ülkelerin sosyal yapısının temellerini derinlemesine analiz etmelidir².

Radikal davranışı her zaman büyük bir problem olarak görmek doğru değildir. Şiddet içermeyen radikal davranış, özellikle politik, ekonomik veya kültürel alanlarda olursa ve belirli amaç içerirse olumlu değişime katkıda bulunabilir. Şiddet içeren aşırılık, radikal davranış seçici olmayan şiddeti ifade etme aracı olarak kullanılmaya başladığında ortaya çıkar.

Şiddet içeren aşırılığın önlenmesi için oluşturulan kurumsal çerçeve, Ocak 2016'da yayınlanan BM Genel Sekreteri'nin Şiddet İçeren Aşırılığın Önlenmesine Yönelik Eylem Planı ile tamamen uyumludur³.

Bugüne kadar, aşırılık meselesi toplumda ve bilimsel literatürlerde aktüelitate düzeyini kaybetmemiş ve kapsamlı araştırma gerektiren karmaşık bir sosyal problem olagelmıştır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) aşırıcılığı, özellikle şiddet içeren aşırılık ve terörizmi, hoşgörü, saygı, kapsayıcılık ve çeşitlilik gibi demokratik değerlerden feragat etmenin toplumlardaki yansıması olarak görmektedir.

Yatay olarak büyüyen toplumdaki eşitsizlik meseleleri, şiddet içeren aşırılık konuşmalarına mevzu bahis edilen ve işlerinin yürütülmesine sürekli itici güç olan faktörlerden biridir. Şiddete ve aşırılığa neden olan tek faktör işsizlik veya yoksulluk değildir: bununla birlikte adaletsizlik, insan hakları ihlalleri, sosyo-politik izolasyon, yaygınlaşmış yolsuzluk ve rüşvet veya belirli grupların sürekli suistimali şiddetin önemli faktörleri olarak bilinmektedir. Tüm bu yatay eşitsizliklerin üst üste yığılması belli bir grup için düşünüldüğünde radikal hareketlere yönelmeye ve şiddete başvurmaya yol açma ihtimali yüksektir. Bu olgu radikalleşmeden başlayarak şiddet içeren aşırılığa giden bir yol gibidir. Bu yapısal faktörlere ek olarak, insanlar, genellikle sosyal izolasyon, kendini arama ve değerli görme altyasının arama ve intikam gibi kişisel, duygusal veya psikolojik faktörler nedeniyle, iyi düşünülmüş manipülasyon ve süreç desteği yoluyla radikal ve şiddetli hareketlere dahil olurlar. Devlet görevlileri ile gençler arasındaki açmazın suistimal edilmesi ve sosyal ağlardaki sanal topluluklar aracılığıyla oluşturulan ilişkiler de başta gelen faktörlerin biridir. Bu nedenle, insanların şiddet yanlısı aşırılık yanlısı gruplara katılmasının engellenmesi, şiddetli aşırılık riski altındaki ülkelerin sosyal yapısının temellerinin derinlemesine analiz edilmesini ve anlaşılmasını gerektirir⁴.

4. Neo- Radikal Yaklaşımlara Genel Bir Bakış

² The Role of Civil Society in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism. A Guidebook for South-Eastern Europe Published by the Organization for Security and Co-operation in Europe Vienna, August, 2018. [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/400241_1.pdf

³ Overview of OSCE Counter-Terrorism Related Commitments. July, 2020 [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/3/5/107686_1.pdf

⁴ Overview of OSCE Counter-Terrorism Related Commitments. July, 2020 [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/3/5/107686_1.pdf

Bugüne kadar dünya farklı aşırılık dalgaları yaşamış ve aşırılığın nedenlerini belirlemek için farklı yaklaşımlar üzerinde birçok neden üzerinde durulmuştur.-Geçmişte şiddet yanlısı hareketler ideolojik ve milliyetçi güdüler kullanma eğilimindeydiler, ancak günümüzde ise radikal ve aşırılıkçı hareketlerin itici güçlerinin listesi yalnızca ideoloji, milliyetçilik ve din ile değil, aynı zamanda küçük suç örgütleri ve yoksul gençler üzerindeki etkisiyle de bağlantılı olmaktadır. Ancak günümüzde bu sorunların yanı sıra birçok çalışma aşırılığın yeni nedenlerini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, UNDP 2016 belgeleri aşağıdaki nedenleri belirtmektedir:

- şiddet yanlısı grupların katılımı alt-bölgesel, bölgesel ve hatta bazı şiddet yanlısı gruplar için küresel olabilen operasyonların kapsamı dahil olmak üzere şiddet içeren aşırılığın küreselleşmesi veya kapsamlarının sınır ötesi doğaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır;
 - modern iletişim teknolojileri (özellikle sosyal iletişim ağları dahil olmak üzere), geleneksel sosyal ağlar (üniversiteler, dini dernekler, sivil toplum grupları) sosyal grupları ve bireyleri yaygın alanlarda şiddet içeren aşırılık eylemleri gerçekleştirmeye ideolojik olarak ikna etmek için tasarlanmıştır;
 - Hedeflerin rastgele seçilmesinden (kız okulundan bir konsere, kliniğe veya ofis partisine kadar) kaynaklanan öngörülemeyen düzeydeki şiddetli içeren aşırılık yanlısı saldırılar ve kaza sonucu cinayetle kasıtlı ölüme kararlı bir dizi şiddeti sorumluluğuna alır;
 - kitle imha kabiliyetine sahip cihazlar dahil olmak üzere ölümcül silahlara daha önce hiç benzeri görülmemiş erişim.
- Aşırılığın ideolojisi, bileşimi ve hedeflerindeki önemli farklılıklara rağmen, aşırılığı uygulayan gruplar ve bireyler için ortak olan birçok özellikleri vardır.

Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Zarar vermek amacıyla sivillere, bireylere ve topluluklara onların ortak özelliklerine dayalı olarak kasıtlı saldırıda bulunma;
- onların köktenci bir inanç sistemine karşı birçok söylemlere tolerans gösterememeleri;
- medeni söylem, kültür, bilimsel veya rasyonel düşünce, insan hakları, herhangi bir meseleye yönelik ilgili prosedürler ve ayrıca hukukun ve devlet idaresinin geleneksel ve modern tezahürlerini dışlama ve kesin bir şekilde onları ciddiye almama;
- dini (şeriat, kutsal kitaplar) veya diğer (örneğin gamalı haç) sembollere atıf yapma;
- bazı durumlarda, ulusal devlet anlayışından veya en azından mevcut sınırlardan kasıtlı olarak feragat edilmektedir;
- diğer durumlarda, belli bir halkın/sosyal sınıfın diğerlerine üstünlüğü söylemiyle bağlantılı olarak ulus devleti övmek (Naziler, Pol Pot rejimi, Ku Klux Klan askerleri (KKK) için durum buydu).
- bireysel veya grup hedeflerini uygulanması gereken siyasi hedefler yerine nihilist, milenyumcu veya kıyamet meselesi (apokaliptik) olarak formüle edilmekte (şiddet yanlısı aşırılık yanlısı grupların birçok lideri için, bu yüksek profilli ifadeleri genellikle onların iktidar veya bölgesel kontrolü eline almaya yönelik pratik isteklerinin örtbas etmek için kullandıkları en yaygın söylemlerdir);
- Bir dizi şiddet yanlısı aşırılık yanlısı grubun ideolojisinin veya uygulamasının bir parçası olarak kadınlara yönelik sistematik ayrımcılık ve tecavüz, köleliğe mecbur etme, kaçırma, eğitim hakkından

mahrum etme, zorla evlendirme, fuhuş ticareti yoluyla boyun eğdirme gibi meseleler başta gelmektedir⁵.

Şiddet içeren aşırılık, ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde kritik zorluklar ortaya çıkararak, şiddeti önleme, barış inşası ve demokratik yönetim için birçok geleneksel aracı baltalamaktadır. Bu, politikacıların ve pratik hayat sahasında çalışan birçok uzmanların bu ideolojilerin özel doğasının farkında olmalarını gerektirir. Bunların çoğu, sivil düzeninin reformuna ve hatta yeniden örgütlenmesine yönelik toplu halde ortadan kaldırma çalışmaları düzenler.

5. Sosyo-Kültürel Radikalizm: Kazakistan Toplumundaki Aşırılık Sorunları

Serik Beysembayev'in "Kazakistan'da Dini Aşırılık: Suç Ağlarından Cihada" başlıklı makalesinde "2000'li yıllara kadar Kazakistan'da dini radikalizm büyük ölçüde dış kaynaklı oldu: tutuklular ve terörle suçlananlar çoğunlukla yabancı uyruklulardı" diyor. Yazıda verilen analitik bilgilere göre bu süreç Kazakistan için uzun sürmeyecektir. 2003 ve 2004'te iç terörizmin açık işaretleri belirmeye başlamıştır. Pek çok Kazakistanlı dini aşırılık ve terörizmle suçlanmış ve 2008 ve 2009'da güvenlik güçleri, medya aracılığıyla ülkedeki terör saldırılarının önlenmesi hakkında haberler yapmıştır⁶.

2011 yılında ülkenin çeşitli yerlerinde çok sayıda intihar (canlı bamba) saldırısı, kolluk kuvvetlerine düzenlenen grup saldırıları ve güvenlik güçleri ile teröristler arasında kanlı çatışmalar baş göstermeye başladı. 2011 ve 2012 yılları arasında 14 terörist saldırı gerçekleşmiştir. M. Shibutov ve V. Abramov'un paylaştığı verilere göre, saldırıda 51'i terörist ve geri kalan 19'u sivil mağdur, kolluk kuvvetleri ve siviller de dahil olmak üzere 70 kişinin hayatlarını kaybettiği belirlenmiştir⁷.

Serik Beisembayev'e göre, bu olaylar sadece ülkenin potansiyel savunmasızlığını göstermekle kalmıyor, aynı zamanda Kazakistan toplumunda dini radikalleşme için bazı iç ön şartların varlığını da gösteriyor. Serik Beisembayev'in makalesinde paylaştığı resmi verilere göre 2015 yılında 500'den fazla kişi dini aşırılık ve terörizme karışmaktan hapse atılmıştır. 2008 ile 2014 yılları arasında 9 hükümlü şiddet içermeyen suçlardan hüküm giymiş: bir terörist grubun faaliyetlerine katılmak (% 56) veya terör propagandası (% 21). Hükümlülerin yalnızca % 20'si (47 kişi) terör eylemine doğrudan karıştıkları veya örgütlenmeye destek verdiği iddiasıyla tutuklandı. Suriye ve Irak'ta en az 300 Kazak vatandaşı IŞİD saflarında yer almıştır. Girişte de ifade edildiği üzere bu terör gruplarına iştirak eden gençlerin çoğu işsiz ve bu eylemi bir iş olarak görenlerden oluşmaktadır. Yani bu gruplara para karşılığında katılmaktadırlar. Ayrıca dini olarak cihat söylemiyle kandırılmış olanlar da vardır.

⁵ The Role of Civil Society in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism. A Guidebook for South-Eastern Europe Published by the Organization for Security and Co-operation in Europe Vienna, August, 2018. [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/400241_1.pdf

⁶ Marat Shibutov and Vyacheslav Abramov. Terrorism v Kazakhstane - 2011-2012 gg. Almaty: Institute for Political Solutions, 2012 [онлайн]: http://conjuncture.ru/shibutov_report_27-1-2012/

⁷ Ruslan Smykov, Zhandos Ajgozhin, Mirbek Turmaganbetov, «300 grazhdan Kazakhstana voiuut v Sirii i Irake [300 Kazakh citizens fighting in Syria and Iraq],» Zakon.kz, November 6, 2014 [онлайн]: <http://www.zakon.kz/4665761-300-grazhdan-kazakhstana-vojujut-v.html>

Aşırılık yanlısı grupların üyelerinin yanı sıra cihat için başka ülkelere gidenlerin biyografilerine baktığımızda veriler, çoğunun uluslararası terör örgütlerine üye olmadığını, yurtiçindeki nasihatleri dinleyerek radikalleştiğini ve Afganistan, Pakistan veya Çeçenistan gibi çatışma bölgelerinde herhangi bir askeri eğitim almadığını gösteriyor. Küresel Terörizm Endeksi'ne göre 2012-2015 yılları arasında Kazakistan'da terörizmin doğrudan ve dolaylı etkisi 2,8 puandan (162 ülke arasında 47. sırada) 1,9 puana (83. sıraya) gerilemiştir. Ancak bu, tehdidin ortadan kaldırıldığı anlamına gelmemektedir. Son zamanlarda Suriye ve Irak'ta yaşanan olayların yanı sıra dünyadaki cihatçı sorunların tırmanması göz önüne alındığında bu özellikle endişe vericidir⁸.

2011-2012 yıllarında, bazı vatandaşların selefi cihatçı ideoloji temelinde radikalleşmesinin bir sonucu olarak Kazakistan'da birkaç iç terör vakası yaşanmıştır. İkincisi, ekonomik ve sosyal meseleler yüzünden marjinalleştirilmiş geçmişlere sahip gençler arasında destek bulmuştur. Oraya katılanlar seküler ailelere mensup olanlar, resmi işsizlik, sosyo-ekonomik şartlara uyum sağlamada zorluklar çekmekte ve bir suç alt kültürüne katılım gibi birkaç ortak özelliğe sahiplerdir. İslam'a genel ilginin artmasıyla, bu sosyal grup selefilik dogmalarına ve onun radikal cihatçı ideolojisine çok duyarlı hale gelmiştir. Suç alt kültürü, Kazakistan'ın gençlik kültürünün bir parçası haline geldi.

6. Anti-Radikal Meydan Okumalar: BM Tarafından Önerilen Aşırılıkla Mücadele Tedbirleri

Kalkınma uygulamaları, şiddet içeren aşırılığın önlenmesi için temel oluşturmada kilit bir rol oynamaktadır. UNDP kalkınma konsepti çerçevesi, gelişimin şiddet içeren aşırılığı önlemeye nasıl yardımcı olduğunu açıklayan değişim teorisi için birbiriyle bağlantılı on bir yapı taşı sağlıyor. Küresel, bölgesel ve ulusal stratejilerin temelini oluşturan bu yapı taşları şunları içerir:

1. Hukukun üstünlüğü ve kolluk kuvvetlerinin yöntemleri ile karşılıklı yardımlaşma;
2. Yolsuzlukla mücadele çalışmalarını güçlendirmek;
3. Karar alma sürecine katılımı artırmak ve ulusal ve yerel düzeylerde sivil alanı genişletmek;
4. Risk altındaki gruplar için şiddete karşı etkili sosyo-ekonomik alternatifler sağlamak;
5. Hizmetler ve güvenlik alanında yerel yönetimlerin kapasitesinin güçlendirilmesi;
6. Yabancılaşmış gruplarla diyalogu ve eski aşırılık yanlılarının yeniden birleşmesini kolaylaştırmak için güvenilir dahili arabulucuları desteklemek;
7. Cinsiyet eşitliğini ve kadınların imkanlarının genişletilmesini ve güçlendirilmesini teşvik etmek;

⁸ Overview of OSCE Counter-Terrorism Related Commitments. July, 2020 [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/3/5/107686_1.pdf

8. Sosyal uyumu güçlendirme sürecine gençlerin katılımı;

9. Askeri aşırılık yanlılarının dinin istismarına karşı mücadele etmek için dini kuruluşlar ve dini liderlerle birlikte çalışmak;

10. İnsan haklarını ve hoşgörüyü geliştirmek için medyayla birlikte çalışmak;

11. Okullarda ve üniversitelerde insan haklarına, çeşitliliğe ve küresel sivil kültüre saygıyı teşvik etmek.

Bu bahsedilen konular doğru şekilde ele alınırsa ve doğru bilgiler aracılığıyla kamuya iletilirse toleranslı zihniyetin oluşturulması etkili olacaktır⁹.

7. Zehre Karşı Panzehir veya Aşırılığa Karşı Hoşgörü

BM buyruğu'nun önsözündeki tolerans (hoşgörü) tanımı şu şekildedir: "Dünyada hoşgörü ve barış içinde bir biriyle barışık komşular olarak bir arada yaşama." Buradaki söylem sadece etkili bir sosyal aktivite olarak değil, aynı zamanda kendileriyle ve insanların yaşadığı dünyayla (mikro ve makro çevre) uyum içinde yaşama becerisinden oluşan başarılı bir sosyalleşme (sosyal ilişkiler sistemine entegrasyon) için bir koşul olarak kabul edilir¹⁰.

16 Kasım 1995 tarihinde UNESCO Genel Konferansı tarafından kabul edilen Hoşgörü İlkeleri Bildirgesi'nin 1. Maddesi hoşgörü için birkaç tanım sunmaktadır:

- Hoşgörü, dünya kültürlerimizin zengin çeşitliliğine, kendini ifade biçimlerine ve kişinin kişiliğini ifade etme yollarına saygı duymak, kabul etmek ve anlamaktır; çeşitliliğin bir birleşimidir; barışa imkan veren ve savaş kültürünün barış kültürü ile yer değiştirmesini destekleyen bir nitelik;

- Hoşgörü, kolaylık, ayrıcalık veya tutku değil, evrensel insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınması temelinde oluşturulan aktif bir tutumdur;

- Hoşgörü, insan haklarını, çoğulculuğu (kültürel çoğulculuk dahil), demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü geliştirme görevidir; bir dogmatizm mefhumu, hakikatin mutlaklığının reddi ve uluslararası insan hakları belgelerinin oluşturduğu normları onaylayan bir anlayıştır.

Günümüzde "hoşgörü" ve "aşırılık" gibi kavramlar araştırmacılar, politikacılar ve kanaat önderleri arasında gittikçe daha alakalı hale geliyor ve medyada ve internette sıklıkla bahsediliyor. Aşırılıkçı fikirlerin yaygınlaşması nedeniyle gençlerin eğitimi ve toplumun gelişimi ile ilgili en çok kullanılan kelimelerden biri "hoşgörü" olmuştur.

⁹ The Role of Civil Society in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism. A Guidebook for South-Eastern Europe Published by the Organization for Security and Co-operation in Europe Vienna, August, 2018. [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/400241_1.pdf

¹⁰ Преамбула Устава ООН. <https://www.un.org/ru/documents/charter/preamble.shtml>

Hoşgörü, toplumun dünya görüşünü ve manevi yaşamını, olumlu, yapıcı tutumların oluşumunu etkilemesi gereken araçsal bir değerdir. Hoşgörüğü teşvik etmek ve aşırılığın yayılmasını önlemek için, her şeyden önce insanlara dünya kültürlerinin, inançlar, toplumdaki fikirlerin çeşitliliğine, medeniyetlerinin ve halklarının çeşitliliğine saygı aşımak, farklı görünüşlerden, dillerden insanları anlama ve onlarla işbirliği yapma istekliliği aşımak gerekir. Her şeyden önce bu, elbette, eğitim çalışmalarının hem ailede hem de eğitim kurumlarında önemli bir rol oynadığından dolayı medyanın görevidir.

Hoşgörü olgusu olabildiğince erken yaşta öğretilmelidir, ancak bu tür kavramlar çocuklar için genellikle ilgi çekici olmadığından ve kafa karıştırıcı olduğundan okul çağında bundan bahsetmek hayli zordur. Psikolojik araştırmalara göre ergenlik çağı, insanın ahlaki bir özelliği olarak sosyo-kültürel hoşgörünün oluşması için en uygun yaştır.

A. Kurmanalieva, "Dini hoşgörüsüzlük ve Kazakistan Cumhuriyetinde sözde İslami aşırılık fenomeni" başlıklı makalesinde, bu alanla ilgili şu yorumu yapıyor: "... Dinler arası çatışmaların başlangıcı, dini hoşgörüsüzlükten kaynaklanıyor. Dini hoşgörüsüzlük, başkaların değerlerini kabul etme konusundaki isteksizlikten kaynaklanır. Bu nedenle bugün dini hoşgörü bilinci oluşturmak önemlidir. Bu özellikle çok uluslu ve çok dinli ülkeler için önemlidir. Dini hoşgörü, kimliğinizin yok edilmesi anlamına gelmez, ancak kimliğinizin korunması ve başkalarının yaşama hakkına sahip olduğunun kabul edilmesi anlamına gelir. Bu kavramı benimseyen hiçbir vatandaş aşırılık yanlısı gruplara katılma imkanı yoktur. Hoşgörülü olmak için kişinin eğitilmiş ve açık fikirli olması gerekir. Her şeyden önce milli kültürü ve geleneksel değerleri kabul etmeli ve doğru dini bilgiye sahip olmalıdır"¹¹.

Bize göre, aşırılığın önlenmesi çalışmalarının ilk basamağı olarak bir hoşgörü duygusu oluşturmaya yardımcı olan en önemli konu, gençleri sosyal uyumun oluşumuna katılımını sağlamaktır.

Dünya nüfusunun yarısından fazlası 30 yaşın altında ve gençlerin çoğu sivil olmasına rağmen, dünyanın askerileştirilmiş ve terörist gruplarının temelini de genç nüfus oluşturuyor. Bu nedenle, şiddet içeren aşırılık, gençleri orantısız bir şekilde etkilemektedir, çünkü onlar daha çok radikal düşünme eğilimindedirler.

Aileler çocuklarının eğitiminin ve yaşam tarzının kontrolünü kaybettiğçe, özellikle de gitgide daha fazla genç iş aramak için kentsel alanlara taşındıkça, gençlerin savunmasızlığı artıyor. Toplum gençleri etkili bir şekilde birleştiremezse, gençlerin siyasi şiddete karışması daha olasıdır. Bununla birlikte, gençler önemli bir olumlu rol oynamaktadır. Gençler diğer yandan bakarsak halihazırda toplumlarını değiştiriyor, şiddetle mücadele ediyor ve yeni bir dünya inşa ediyor. Ancak, çabaları, uygun katılım mekanizmalarının ve yönetim organlarıyla işbirliği fırsatlarının olmaması onların daha

¹¹ Kurmanalieva A.D. Phenomena of Religious Intolerance and Pseudo-Islamic' Extremism in the Republic of Kazakhstan [онлайн]: <https://pps.kaznu.kz/ru/Main/FileShow2/17380/110/137/1441/Курманалиева%20Айнура%20Дурбелиновна/2020/1>

etkili çalışma fırsatı bulamamasına önemli ölçüde yansımakta. Bu nedenle, UNDP'nin gençlerin yararına çalışması, genç erkek ve kadınları ve onların toplumlarında sosyal uyumu teşvik eden liderler ve barışı koruma görevlileri olarak ve erken uyarı ve yeniden bütünleşme faaliyetlerinde onların örgütlerini destekliyor¹².

İkincisi, cinsiyet eşitliğinin ve kadınların güçlendirilmesinin teşvik edilmesi, radikalleşmeyi önlemenin önemli bir unsurudur. Kadınlara yönelik sistematik ayrımcılık ve cinsel istismar, bir dizi militan aşırılıkçı grup tarafından stratejik ve hedefe yönelik uybulanan bir taktiktir. BM Genel Sekreteri'nin çatışma sahasında uygulanan cinsel şiddet konusundan sorumlu özel temsilcisi Zainab Bangura şunları yazdı: "İŞİD ve Boko Haram gibi terör örgütleri kadın vücudunu sanki kandilerinin yeni neslini dünyaya getirmek için kullanılan bir üretim yeri gibi görüyorlar. Bu kadınlardan doğan bebekleri kendilerinin radikal düşüncesine uygun ve aynı şekilde kendileri gibi düşünen bir nesil yetiştirilebileceğini düşünüyor". Şiddet içeren aşırılık kökleşmeden önce bile, aşırılık yanlısı ideolojilerin yayılmasının temel göstergeleri arasında kadınlara ve kız çocuklarına karşı artan ayrımcılık vardır. Bu nedenle, kadınlar ve kız çocukları için eşit hakların teşvik edilmesi ve güçlendirilmesinin yanı sıra cinsiyet eşitliği alanında yasa ve politikaların kabulü ve uygulanması, Şiddet İçeren Aşırıcılığı Önleme Eylem Planı'nın önemli yapı taşlarındandır¹³.

Bu konu Kazak toplumu için en zor konulardan biri olabilir. Bununla birlikte, her iki cinsiyet tarafından aşırılığa karşı önleyici bir önlem ve hoşgörülü bir bilinç oluşumuna doğru bir adım olarak anlaşılmalıdır ve beraber işbirliğine gidilmelidir¹⁴.

8. Hoşgörüye Karşı Yeni Eğilimler, Meydan Okumalar ve Problemler

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasasına göre, Kazakistan çok dinli ve çok uluslu bir ülkedir. Kazak toplumu her zaman diğer milletlerle birlikte ortak faydaların güdüldüğü yaşam tarzını takip etmiştir. Dinler arası ve uluslararası ilişkilerde fikir birliğini sürdürmüş, uluslararası gruplar tarafından olumlu olarak değerlendirilmiş ve küresel düzeyde beklentileri karşılamıştır (AGİT, İslam İşbirliği Teşkilatı)¹⁵.

Kazakistan'da aşırılık ve terörizmin önlenmesine yönelik yasal çerçeve, 1999 yılında yürürlüğe giren Kazakistan Cumhuriyeti "Terörle Mücadele" Kanunu ve Kazakistan Cumhuriyeti Kanununda

¹² The Role of Civil Society in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism. A Guidebook for South-Eastern Europe Published by the Organization for Security and Co-operation in Europe Vienna, August, 2018. [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/400241_1.pdf

¹³ Zainab Bangura, UNSG Special Representative on Sexual Violence in Conflict, «Faith in Islam and Faith in Women: why gender justice is key to an Islam without extremes», International Crisis Group, October 2015.

¹⁴ Андронов И.С., Егоров М.И., Маргулян Я.А. Экстремизм и толерантность в социокультурной картине мира: место и роль в социальных отношениях. Современные проблемы науки и образования, 2012. [онлайн]: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=7336>

¹⁵ Қазақстан Республикасының Конституциясы. – 1995, 30 тамыз.

Değişiklik ve Bazı Hükümlere Ekler Hakkında Kanunu, 19 Şubat 2002'de yürürlüğe giren "Terörizmle Mücadele Kanunu", 2005 yılında yürürlüğe giren Kazakistan Cumhuriyeti" Aşırılıkla Mücadele" ve "Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Güvenliğine İlişkin Bazı Hükümlerde Değişiklik ve Ekler Hakkında Kanun" gibi kanunlar toplamından oluşmaktadır¹⁶

Kazakistan Cumhuriyetinde her türlü aşırılık kesinlikle yasaktır ve "Aşırılıkla Mücadele" Yönetmeliğinin 5. Bölümünün 5. Maddesinde şunu belirtir: " Aşırılık yanlısı niyeti olan herhangi özel veya tüzel kişiliğin eylemi aşırılıkçı olarak kabul edilir ve yasalar tarafından kesinlikle yasaktır. Yasaya uyulmaması durumunda, herhangi bir yurttaş şu haklara sahip olacaktır: Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa kurulumu, egemenlik konumunun değişmesi, toprak bütünlüğü, beraber yaşama ve barış halini ihlal, milli güvenliğe ve savunma sektörüne zarar getirme, zorla devlet işine karışma, yasal olmayan silahlanma, liderlik etme ve katılma, siyasi aşırılığa neden olma, gibi kanun çerçevesinde yargılanacaktır. Vatandaşların güvenliğini, yaşamını, sağlığını, ahlakını veya haklarını ve bağımsızlığını tehlikeye atabilecek şiddet ve saldırganlık (ulusal aşırılık) dahil olmak üzere ırksal, ulusal ve kabile nefretini kışkırtan dini uygulamaları (dini aşırılık) kullanan her türlü faaliyet veya organizasyon da buna dahildir¹⁷.

Köktendincilik (radikalizm) özünde terörist bir hareket değildir; ancak köktendincilerin kimi zaman şiddet içeren siyasî eylem tarzı benimsedikleri görülmektedir. Çünkü din adına hareket ederler ve bu yolda atılan her adımın tanrının memnuniyetine neden olacağını düşünürler. Bu durum köktendincilere çok yüksek bir motivasyon sağlar ve şiddet içeren eylemlerden kaçınmazlar. Amaç dünyada tanrı iradesini hakim kılmaktır. Bu nedenle kendilerine karşı olanları sadece görüş ayrılığı olan insanlar değil, tanrının dünyadaki amaçlarını engellemeye çalışan kafirler olarak görürler.

Başvurulan her şiddet eylem, daha sonra ortaya çıkacak olan diğer şiddet eyleminin referansı konumundadır. Yani şiddet şiddeti doğurmaktadır¹⁸. Dolayısıyla şiddet eylemi sonuçları itibariyle yalnızca şiddetin etkisi altında olan kişi ve kesimlerle sınırlı kalamamakta, yakın ya da uzak gelecekte buna başvuranlara yönelen bir diğer şiddet eyleminin de temel dayanağını oluşturmaktadır.

Netice olarak her yurttaş kanun önünde sorumluluk ve ülkesine hizmet etme görevi hissetmelidir. Sosyal sorumluk projeleriyle toplumsal aidiyet duygusu pekiştirilmelidir. Şiddetin sosyal öfkelerin sonucu olduğu düşünüldüğünde, bu öfkeleri doğuran sebepler teşhis edilerek, teskin edici, yatıştırıcı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu nedenle ülkede aşırılığın önlenmesi için hoşgörülü bir bilinç oluşumunda toplumsal sorunlara yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bunların başında işsizlik problemi çözülmeli, her türlü radikallikten uzak kalmak için doğru İslam yetkin kişi ve

¹⁶ Қазақстан Республикасы «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» заңы, 11 қазан 2011 ж., No483-IV ҚРЗ.

¹⁷ Қазақстан Республикасының «Экстремизмге қарсы күрес туралы» заңы, 2005 жылғы 18 ақпандағы N 31 Заңы.

¹⁸ Gündüz, Şinasi, "Din ve Şiddet Paradoksu", Milel ve Nihal İnan., Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, cilt 13, sayı 2, Temmuz- Aralık, 2016, s. 18.

kurumlar tarafından verilmelidir. Adalet sağlanmalı, insan hakları ihlalleri önlenmeli, sosyo-politik izolasyonlar kaldırılmalı, yaygınlaşmış yolsuzluk ve rüşvet veya belirli grupların sürekli suiistimaline son verilmelidir.

Bibliyografya

1. The Role of Civil Society in Preventing and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism. A Guidebook for South-Eastern Europe Published by the Organization for Security and Co-operation in Europe Vienna, August, 2018. [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/2/2/400241_1.pdf
2. Overview of OSCE Counter-Terrorism Related Commitments. July, 2020 [online]: https://www.osce.org/files/f/documents/3/5/107686_1.pdf
3. Marat Shibutov and Vyacheslav Abramov. Terrorism v Kazakhstane - 2011-2012 gg. Almaty: Institute for Political Solutions, 2012 [онлайн]: http://conjuncture.ru/shibutov_report_27-1-2012/
4. Ruslan Smykov, Zhandos Ajgozhin, Mirbek Turmaganbetov, «300 grazhdan Kazakhstana voiuut v Sirii i Irake [300 Kazakh citizens fighting in Syria and Iraq],» Zakon.kz, November 6, 2014 [онлайн]: <http://www.zakon.kz/4665761-300-grazhdan-kazakhstana-vojujut-v.html>
5. Преамбула Устава ООН. <https://www.un.org/ru/documents/charter/preamble.shtml>
6. Kurmanalieva A.D. Phenomena of Religious Intolerance and Pseudo-Islamic' Extremism in the Republic of Kazakhstan [онлайн]: <https://pps.kaznu.kz/ru/Main/FileShow2/17380/110/137/1441/Курманалиева%20Айнұра%20Дүрбеліновна/2020/1>
7. Zainab Bangura, UNSG Special Representative on Sexual Violence in Conflict, «Faith in Islam and Faith in Women: why gender justice is key to an Islam without extremes», International Crisis Group, October 2015.
8. Андронов И.С., Егоров М.И., Маргулян Я.А. Экстремизм и толерантность в социокультурной картине мира: место и роль в социальных отношениях. Современные проблемы науки и образования, 2012. [онлайн]: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=7336>
9. Қазақстан Республикасының Конституциясы. – 1995, 30 тамыз.
10. Қазақстан Республикасы «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» заңы, 11 қазан 2011 ж., No483-IV ҚРЗ.
11. Қазақстан Республикасының «Экстремизмге қарсы күрес туралы» заңы, 2005 жылғы 18 ақпандағы N 31 Заңы.
12. Özkan, Ali Rafet, Fundamentalist Hristiyanlık: Yedinci Gün Adventizmi, Alperen Yayınları; 1. basım (1 Ağustos 2002), Ankara.
13. Özkan, Amerikan Evanjelikleri Baptistler, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005, Erzurum.
Gündüz, Şinasi, "Din ve Şiddet Paradoksu", Milet ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, cilt 13, sayı 2, Temmuz- Ağustos

KAZAKHSTAN "COURSE TO THE FUTURE»

ҚР «БОЛАШАҚҚА БАҒДАР»

Философия, 2 курс докторанты,

Джалмагамбетова С.М. Л.Н.Гумилев атындағы

Еуразия ұлттық университеті, әлеуметтік
ғылымдар факультеті, философия кафедрасы,

Нұр-Сұлтан /Қазақстан, E.mail:

muratvekova@mail.ru, тел: +7707793351, ORCID

ID:000-003-1825-0545

Шетелдік жетекші:т.ғ.д.,

профессор Али Рафет Озкан. Кастамону
университеті, теология факультеті, философия

және дінтану кафедрасы, 37100,

Кастамону/Турция,

E.mail:ozkanar@kastamonu.edu.tr, тел:+90

5337108242, ORCID ID:0000-0002-7710-5471

Abstract: In modern times, only a country that has abandoned narrow national interests and developed national interests, civic consciousness and popular positions, National ideas and pro-state ideology can preserve its independence and sovereignty, territorial integrity and constitutional order. Modernization in the Republic of Kazakhstan is characterized by the rapid development of industrial production, the evolution of power and management, a developed civil society, and the presence of strong institutions such as the media, which can criticize and control political and legislative institutions. Democratic reforms are taking place in our country, which are based on universal values. Political institutions and procedures in their qualitative characteristics and effectiveness are interrelated with the unity of citizens. After gaining independence, the country has gone through a complex process of forming a state structure, establishing sovereignty, and strengthening political and economic stability. For the prosperity of Kazakhstan, it is necessary to take care of the solidarity of all peoples of the Republic, the happiness and freedom of every person, and the promotion of material and

spiritual culture of all citizens. The state is called Kazakhstan, that is, "the country of Kazakhs", which means that now the state-forming nation must assume political responsibility for the fate of other ethnic groups in this country.

Keywords: democracy, consolidation, Kazakhstan, Democratic reforms, freedom, modernization

Әлем бүкіл жер шарын қамтыған экономикалық, әлеуметтік-саяси және мәдени өзгерістер жағдайында өмір сүріп жатыр. Қазіргі қоғам дамуының жоғары деңгейіндегі динамизмі ХХІ ғасырдың негізгі сипаттамалық белгісі болып табылады. Қазақстан Республикасындағы модернизацияға индустриалдық өндірістің қарқынды дамуы, билік пен басқарудың даму эволюциясы, дамыған азаматтық қоғам, саяси және заңнамалық институттарды сынап және бақылай алатын бұқаралық ақпарат құралдары секілді мықты институттардың болуы тән. Демократиялық құндылықтар мен саяси тұрақтылықтың қалыптасуы мен дамуы да қоғамның барлық салаларындағы модернизацияға байланысты. Билік пен азаматтар арасындағы диалог, ақпараттық технологияларға негізделген ақиқат көріністер Қазақстандағы қазіргі демократияның негізгі көрінісі. Елімізде жалпыадамзат құндылықтары бекіген демократиялық реформалар орын алуда. Оның сапалық белгілері мен тиімділігіндегі саяси институттар мен процедуралар азаматтар бірлігімен өзара байланысты. Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін мемлекеттік құрылысты қалыптастыру жолында, егемендікті бекітуде, саяси тұрақтылықты нығайту барысында күрделі үдерістерден өтті. Өз кезегінде бұл республикамыздағы саяси жүйені демократияландыру үдерісін жалғастырып, әлеуметтік-экономикалық реформаларға қажетті шарттар жасады. Сондықтан қоғамымыздағы бейбіт өмір мен қоғамдық келісім барлық қазақстандықтардың біріккен күш-жігерінің нәтижесі деп толық сеніммен айта аламыз.

XX ғасырдың екінші жартысы ғылыми-техникалық прогрестің дамыған кезеңі болды. Жаңа ғасырдың он бес жылын артқа тастаған адамзат бұрындары қалыптасқан тенденцияларды дамыта түскені анық. Ғылыми-техникалық прогресс бағыттары, қимылдары және оның әлеуметтік ұйымдасу ерекшеліктері ғылым және технологияның қоғаммен өзара байланысындағы сапалы жаңа кезеңінің көрсеткіші саналатынын барлығымыздың ұғынғанымыз абзал. Сондықтан кез келген мемлекет тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі білім мен ғылымда екені анық.

Нарықтық қатынастардың қоғам өміріне тереңдеп енді, еркін жұмыс күші мен меншіктің көптүрлілігі сияқты факторлар әлеуметтік-экономикалық өмірімізде тың өзгерістер туғызса, саяси сала азаматтық қоғам институттарының іргесі қалануы, сөз бостандығы, ой-пікірлердің сан-алуандығы сияқты жаңа құндылықтармен ерекшеленіп отыр. Ең басты да маңызды ерекшелік – Қазақстан егемендігінің өзіндік күрделі этносаяси әрі құқықтық табиғаты бар. Бұл – мемлекеттің негізін құраушы төл ұлт – қазақтарды ұлттық бастауы мен дәстүрлеріне қайта оралтатын ұлттық егемендігі, Қазақ елінің біртұтас халқының этносаяси бірлестігі болып табылады. Қазақстан Республикасының осындай күрделі этносаяси құрылымына зерттеуші Р.Б. Әбсаттаров төмендегідей ғылыми анықтама береді: «Қазақстан Республикасының этносаяси құрылымы дегеніміз – ұлтаралық қатынастың және бірыңғай (унитарный) мемлекеттің көп ұлтты құрамын құраушы дос пейілді ұлттар, ұлыстар, ұлттық және этникалық топтардың өкілдері арасындағы қатынастардың жиынтығы мен әлеуметтік-этникалық қауымдастықтардың дамуын ұйымдастыру жолдары болып табылады» [1, 114 б.]

Зерттеушілердің көзқарастарындағы негізгі ойлар мынаған келіп саяды: ұлт дегеніміз – тарихи ұзақ кезең барысында тайпалар, рулар мен тайпалық одақтардың, нәсілдердің бірігуі мен «араласуының нәтижесінде қалыптасатын әлеуметтік-этникалық бірліктің ерекше дамыған түрі. Мұндай әлеуметтік-этникалық бірлік экономикалық байланыстар, территория, тіл, діл (менталитет), мемлекет сияқты белгілердің ортақтығы негізінде туындайды. Ал қазақ ұлтын қалыптастырушы, этнос-жасаушы белгілеріне келетін болсақ, шешуші белгілер ретінде – ортақ территорияның, ортақ мемлекеттің, ортақ тіл, ортақ салт-дәстүрлер мен діл, дін, ортақ психологиялық ерекшелік және ортақ этногенетикалық тектің болуын айтуымызға болады. Осы жерде мынадай қорытынды туындайды: қазақ халқына қатысты «этнос» және «ұлт» деген ұғымдарды қолдануға әбден болады. Бұл деңгейлердің ерекшелігі – этногенетикалық тегінің, дәстүр-салты мен рухани мәдениетінің ортақтығы жағынан қазақ халқы этнос, ал ортақ территориясы, ортақ шаруашылығы, өзіндік мемлекеттілігі болуы қазақ этносын ұлт деңгейіне көтереді. Ал XX ғасыр соңында қазақ халқы өзін-өзі билейтін қазақ ұлтының мемлекеттілігі ретінде – Қазақстан республикасын құрып, егеменді ел ретінде әлемге танымал болып отыр. Этнос пен ұлт деңгейлері үшін жоғарыда айтылған факторлармен қоса, сондай-ақ, халықта өзінің халықтығын, арын, абыройын, қолда барын (кең мағынада – жерін, елін, малын, қазынасын т.б.) қорғай да, сақтай да, қастерлей де білуге жетелейтін, мәжбүр ететін, көмектесетін рух та, намыс та, мерей де, мыс та болуы шарт. Бұл жер шарының барлық мемлекеттеріне тән әлемдік мәндегі құбылыс болғандықтан, кез келген көпұлтты мемлекет үшін басты міндеттердің бірі – осы бір «қиын түйінді» шешу болып табылады. Турасын айтқанда, азаматтарының басы ортақ ерік пен мақсат-мұраттарға бірікпеген мемлекеттің өмір сүру мүмкіндігі бізге еліміздің тең мүмкіндік елін құруға ең басты шарт болып табылады. Кезінде ежелгі Рим ойшылы Саллюстий: «Келісім болса, болмас істің өзі көркейіп өседі, келісімшілік жоқ жерде ең ұлы істер опат болады», – деген екен [2, 91 б.]. Сондықтан да Президентіміз көрсеткендей, көп ұлтты халықтың әлеуметтік тұрақтылығы мен мүдделерінің серпінді тепе-теңдігі Қазақстан Республикасының қалыптасу және даму процесін әрқашан да айқындайтын болады. Осыны айқын сезіне отырып, Қазақстанның гүлденуі үшін республиканың барлық халықтарының ынтымақтасуына, әр адамның бақыты мен бостандығына, барлық азаматтардың материалдық және рухани мәдениетін көтеруге қамқорлық жасалуы тиіс.

Ұлт мемлекеттіліксіз өмір сүре алмайтынын ескерсек, қазақстандықтар ішінде қазақ ұлтының тарихи орны ерекше, себебі, қазақтар мемлекет құрушы ұлт. Мемлекет – Қазақстан деп аталады, яғни, «қазақтар елі», демек, енді мемлекет құрушы ұлт осы елдегі өзге этностар тағдыры туралы өздеріне саяси жауапкершілік алуы шарт. Олай болмаса, мемлекет ішінде этностық коллизиялар бола бермек. Мемлекет бірлігіне жауапты ұлт, соны құраушы ұлт, демек, оның тарихи жауапкершілігі де ерекше. Сондықтан қай ұлтқа жататынына қарамастан, барлығы үшін даму мүмкіндіктерінің бірдей болуы мен барлығының заң алдында тең принципін жүзеге асырушы республикадағы байырғы ұлт – қазақтардың мүддесі жекелеген жағдайда бірқатар мемлекеттерде орын алып отырғанындай, ерекше бөліп айтылатыны да әбден орынды. Этностың мемлекет құруға қабілеті ең алдымен оның басқа ұлттың өкілдерімен ынтымақта ғұмыр кешу, республикада тұратындардың барлығы Қазақстанды өз Отаны деп есептеуі үшін қажетті ахуалды ұстау ниеті мен қабілетінен байқалады. Басқадай айқындама тығырыққа әкелері анық, және жоғарыда айтылғандардан қазақ ұлтының республика халқын топтастырушы, мемлекет құрушылық миссиясы көрініс табады. Бұл миссиядағы келесі бір

маңызды мәселе – сол мемлекет құраушы, ел халқын топтастырушы ұлттың тұтастығы. Мәселенің қиын жері сол, «алтау ала болса, ауыздағы кетедінің» кері келіп, тарихта жүзге, руға жіктелу көп опық жегізгендігінде. Өткенімізге үңілсек, рулық-тайпалық идентификация өзінің жақсы жақтарымен қоса, кемшілікті тұстарымен де мен-мұңдалап көзге түседі. Ол көбінесе ру мен ру, тайпа мен тайпа, жүз бен жүз арасындағы мүдделік теке-тірес пен ірілі-ұсақты жанжалдардың қайнар көзі болып, ұлттық мемлекеттіліктің тамырына балта шабушы бірден-бір себепке айналып отырған. Бұл бүгінгі күнгі рулық-тайпалық идеологияның жандануы тәуелсіз жас Қазақстанның нығаюына кері әсер етіп, оның ұлттық қауіпсіздігіне нұқсан келтіреді деген сөз. Соңдықтан Н.Ә. Назарбаев қазақ ұлты, оның озық ойлы азаматтары «...біздің тарихымыздың рулық мәселелеріне көңіл аударғанда, одан туындау мүмкіндігі бар жағымсыз зардаптарды нақты бағалай білуі тиіс» деп көрсетеді [3, 21 б.].

Ал қазіргі жағдайдағы мәселе Қазақстан Республикасының мүдделерін тек бір ғана қазақ ұлтының мүддесімен ғана ортақтастыруға болмайтындығында болып отыр. Елбасымыздың «Нұрлы Жол – болашаққа бастар жол» атты жаңа жолдауында жоспарланып отырған мақсат-міндеттерді іске асыру елдегі саяси тұрақтылық пен қоғамдық келісімге тікелей байланысты деп ерекше атап көрсетті [66]. Әрбір қазақстандық азамат осы ақиқатты саналы түрде ұғынса ғана жұмылған жұдырықтай болып, «Біз – Қазақстан азаматымыз, қазақстандық халықпыз» деп, бірігіп іс-қимыл жасайды, бейбіт елде бірге өсіп-өнеді. Мемлекет халқының идентификациясы дұрыс болса ғана қоғамдық келісім орнап, саяси тұрақтылыққа қол жеткізуге болады. Яғни, ел азаматтары шығу тектерінің қандай екеніне қарамастан (ұлты, діні, жынысы, әлеуметтік жағдайы т.б.) өздерінің тағдырларын тұрып жатқан мемлекет пен сол мемлекеттің негізін қалап отырған төл ұлттың тағдырымен тікелей байланыстырып, азаматтық сана-сезіммен өзін өзі айқындауы тиіс. Республиканың көпұлтты құрамы мен ұлттық-мәдени ошақтарының көптүрлілігі қоғамдық келісімге қол жеткізуді, ұлттық азшылықтардың тең құқықтылығын қамтамасыз етуді, билікке теңдей қатысуға мүмкіндік туғызуды талап етіп отыр. Ұлттың даналығы да, саясаттың икемділігі мен халықтың күштілігі де сонда, өз бауырлары тұрмақ, басқалардың өзін жақындатып, мемлекеттің тайқазанында балқытып, ешкімді бөтенсітпей, сіңіріп алуында. Адамзат дамуының тарихи тәжірибесінде сан мәрте дәлелденгендей, адам мен адамды, халық пен халықты, мемлекет пен мемлекетті жақындастырушы күш – мақсат пен мүдденің ортақтығы, бірлігі. Бұл бірлік пен мақсат орындалса мемлекет өз тарапынан халыққа тең мүмкіндік елін негіздей алады. Сол сияқты Қазақстан Республикасы үшін де дамудың күшті қозғаушы күші әрбір басқан қадамды салмақтап, байсалдылықпен бағамдайтын жалпыхалықтық мақсат, жалпыұлттық мүдде болып табылады. Біздің пайымдауымызша, оның жалпы мәні төмендегідей:

Қазақстан Республикасының өз егемендігін нығайтып, сақтап және әлемдік қауымдастыққа мүше мемлекеттерімен тең құқықты әрі өзара тиімді экономикалық, саяси, мәдени және қарапайым ғана адами байланыстар жасау бағытынан ауытқымай алға қарай ұмтылып, дамуы;

– нарықты экономикаға көшу реформасын табысты аяқтап, республиканың тығырықтан шығып, өркендеп көркеюі;

– Қазақстанда тұратын барша халықтардың тең құқықтылығы қамтамасыз етіліп, олардың өзіндік мәдени құндылықтарын, тілін, дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын дамыту арқылы ұлттық айшықтарын жүзеге асыруына еркін мүмкіндік болуы;

– республикадағы барша халықтың биліктің түрлі деңгейлерінде өкілеттілігі болуы;

– адамды жеке тұлға ретінде танып, оның расалық, этникалық немесе діни ерекшеліктері бөлініп-жарылмай, шеттетпеу негізінде сапалық жаңаша ұлтаралық қатынас мәдениетін қалыптастыру мен дамыту;

– жалпыұлттық мәнге ие «Қазақстан-2050» стратегиялық даму бағдарламасын, «Нұрлы жол» жолдауын, «Мәңгілік ел» ұлттық идеясын жүзеге асыру [2, 91б.].

Бұл аталғандардың барлығы бүгінгі Қазақстан үшін өзекті және басқадай баламасы жоқ өткір қажеттілік екені айдан анық, олар өз кезегінде елдің ынтымағының артып, күш-қуатының шарықтауына, мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық, мәдени-рухани, демократиялық дамуына қатысты жүргізетін саясатының тиімділігіне, саясат субъектілері болып табылатын, қоғамның түрлі қабаттары мен топтары арасында әлеуметтік серіктестік орнауына қажетті алғышарт болып табылады.

Біз бұл тұрғыда Қазақстан өзінің қоғамдық-саяси тұрақтылығы мен келешекке деген нық сенімі арнасында мұндай жалпыұлттық идеяны қалыптастырып, жүзеге асыра алады және де соның нәтижесінде өркениетті мемлекет ретінде өз дамуының шарықтау шегіне көтеріледі деген сенімдеміз.

Елбасымыздың «Нұрлы Жол – болашаққа бастар жол» атты жаңа жолдауының бұрынғы жолдауларға қарағанда ерекшелігі көп: біріншіден, әдеттегідей, қыс айларында емес, қара күзгі қарашада, үйреншікті мерзімнен бұрын жарияланды. Екіншіден, жаңа жолдауда нақты іс-әрекет жасауға баса назар аударылған, яғни, «Нұрлы жол» бүкіл әлемді дендеген дағдарыстың әсерінен болатын зардаптарға төтеп беруге бағытталған іс-шаралар кешенін қамтитын жалпыұлттық даму жоспарына айналып отыр. Үшіншіден, жаңа жолдаудың алдыға қойып отырған мақсат-міндеттерін жүзеге асыруға Ұлттық қордан қыруар қаржы бөлінуі.

Жалпы, жаңа жолдауда жоспарланып отырған мақсат-міндеттерді іске асыру елдегі саяси тұрақтылық пен қоғамдық келісімге тікелей байланысты. Мұны Елбасымыз ерекше атап көрсетті. Әрбір қазақстандық азамат осы ақиқатты саналы түрде ұғынса ғана жұмылған жұдырықтай болып, «Біз – Қазақстан азаматымыз, қазақстандық халықпыз» деп, бірігіп іс-қимыл жасайды, бейбіт елде бірге өсіп-өнеді. Мемлекет халқының идентификациясы дұрыс болса ғана қоғамдық келісім орнап, саяси тұрақтылыққа қол жеткізуге болады. Яғни, ел азаматтары шығу тектерінің қандай екеніне қарамастан (ұлты, діні, жынысы, әлеуметтік жағдайы т.б.) өздерінің тағдырларын тұрып жатқан мемлекет пен сол мемлекеттің негізін қалап отырған төл (титудды) ұлттың тағдырымен тікелей байланыстырып, азаматтық сана-сезіммен өзін өзі айқындауы тиіс. Егемендік пен мемлекеттілік сонда ғана нығаяды, ел халқында өзара сенімділік пен отаншылдық сезімі арта түседі. Қазіргі алмағайып заманда тар ұлттық мүддені ысырып қойып, жалпыұлттық мүддені, азаматтық сана-сезім мен халықтық ұстанымды, ұлттық идея мен мемлекетшіл идеологияны дамытқан ел ғана өзінің тәуелсіздігі мен егемендігін, территориялық тұтастығы мен конституциялық құрылысын сақтауға қабілетті. Халқының ауызбіршілігі бар, ынтымағы жарасқан бірегей ел ғана терроризм, экстремизм, агрессия, экспансия, ғаламдану, дағдарыс сияқты толып жатқан жаһандық сипаттағы қауіп-қатерлердің бәріне төтеп бере алады.

Әдебиеттер тізімі

1. Абсаттаров Р.Б. Национальные процессы: особенности и проблемы. –Алматы: Ғылым, 1995. – С. 114 – 248 с.

2. Абсагтаров Р.Б., Садыков Т.С. Воспитание культуры межнационального общения студентов. Теория и практика. – Алматы, 2009. – 212 с. – С. 91.
3. Назарбаев Н.А. В потоке истории. – Алматы, 1999. – 296 с. – С.

Sabah Gazetesi Ekonomi Sayfalarında Çin ile İlgili İçeriklerin İncelenmesi

Serkan DİLEK

Prof.Dr., Kastamonu Üniversitesi İİBF İktisat, serkan.dilek@gmail.com

Ali Konak

Doç.Dr., Karabük Üniversitesi İİBF İktisat

Ersin YAMAKOĞLU

Kastamonu Üniversitesi SBE İktisat ABD Yüksek Lisans

Özet:

21. Yüzyılda büyük atılım yapan Çin ekonomisi ABD ile yarışır hale gelmiştir. Son yıllarda düşüş göstermekle beraber Çin ekonomisi 2000-2019 döneminde yıllık %6'nın üzerinde büyümüştür. Kuşak Yol projesi de Avrupa ile Çin arasında dış ticaret ve ekonomik ilişkileri geliştirecektir. Bu nedenlerden ötürü Türkiye ve Çin ekonomik ilişkilerinin gelişmesi beklenmektedir. İlişkilerin gelişmesi sonucunda Çin ekonomisi hakkında gazetelerde içeriğin artması beklenmektedir. Bu çalışmanın amacı Türk medyasında Çin ekonomisi hakkında yer alan haberlerin incelenmesidir. Bu amaçla 2014 ile 2020 yılları arasında Sabah gazetesinin ekonomi sayfalarında Çin ekonomisi ile ilgili haberler incelenmiştir. Dış ticaret ve Çin firmalarının Türkiye'de yatırımlarının gazetede yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Covid19 pandemi, Çin-ABD ticaret savaşları hakkında haberlerin de gazetede verildiği görülmüştür. Çin firmalarının Türkiye'de yatırımlarının artması, Kuşak yol projesi sayesinde Türkiye-Çin ekonomik ilişkilerinin gelişmesi haber sayılarının da artmasına neden olacaktır.

Anahtar kelimeler: Çin, Çin-Türkiye ilişkileri, Uluslararası Ticaret, Sabah Gazetesi, Ekonomi Haberleri

Examination of China-Related Content on the Economy Pages of Sabah Newspaper

Abstract:

The Chinese economy, which made a great breakthrough in the 21st century, has become to compete with the USA. Although it has declined in recent years, the Chinese economy has grown by over 6%

annually in the 2000-2019 period. The Belt Road project will also improve foreign trade and economic relations between Europe and China. For these reasons, economic relations between Turkey and China are expected to improve. As a result of the development of relations, it is expected that the content in newspapers about the Chinese economy will increase. The aim of this research is to examine the news about the Chinese economy in the Turkish media. For this purpose, between 2014 and 2020, news about the Chinese economy was examined on the economy pages of the Sabah newspaper. It is seen that foreign trade and Chinese companies' investments in Turkey are featured in the newspaper. In addition, it was seen that news about the Covid19 pandemic and the China-USA trade wars were also given in the newspaper. Increasing investments of Chinese companies in Turkey and the development of economic relations between Turkey and China thanks to the Belt Road project will cause an increase in the number of news.

Keywords: China, China-Turkey Relationships, Foreign Trade, Sabah Newspaper, Economic News

1.GİRİŞ

21.yüzyılda ekonomik açıdan ABD ile Çin arasında kıyasıya bir rekabet yaşanmaktadır. 2028 yılında Çin ekonomisinin ABD ekonomisini geçeceği yolunda tahminler yapılmaktadır (CEBR, 2020, s.71). 2000'li yıllarda Çin ekonomisi (2010 yılından sonra yavaşlasa bile) ortalama %9 civarında ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir (Worldbank data). 2014 yılında açıklanan Kuşak yol projesinin de Çin'in agresif ekonomik büyüme politikasını destekleyeceği düşünülmektedir. Kuşak Yol projesinin amacı Çin ile Avrupa'yı birbirine bağlayan karayolu, demiryolu ve denizyolu bağlantıları ile Avrupa ile Asya dış ticaretini geliştirmektir. Kuşak yol projesinin orta hattında en kritik öneme haiz ülkelerden biri Türkiye'dir. Bu nedenlerden ötürü Türkiye ile Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin giderek gelişeceği düşünülmektedir. 2020 senesinde 25 milyar \$'ı geçen Türkiye-Çin dış ticaret hacmi (TUIK, 2021) ve Türkiye'de giderek artan Çin firmalarının yatırımlarının Türk medyasında Çin ekonomisi ile ilgili yazıların artmasını sağlayabilecektir.

Bu çalışmada öncelikle Türkiye ve Çin ekonomik ilişkileri ile Kuşak yol Projesi incelendikten sonra Sabah gazetesi ekonomi sayfalarında 2014-2020 yılları arasında çıkan Çin ekonomisi ile ilgili haberler incelenmiştir.

2.Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri ve Kuşak Yol Projesi

Türkiye ve Çin ekonomik ilişkileri açısından Kuşak Yol projesinin önemli bir adım olduğu düşünülmektedir. Kuşak yol projesi 2013 yılının sonlarına doğru Çin Başkanı Xi Jinping tarafından Kazakistan ziyareti esnasında açıklanmıştır (Güner, 2018, s.113). Bu nedenle 2014 yılı önemli bir tarih olarak ele alınarak üzerinde çalışılmıştır. 2014 yılı ve sonrasında Türkiye-Çin dış ticaret verileri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye- Çin Dış Ticaret Verileri (000\$)

Yıl	İthalat	İhracat	Ticaret H.
2014	25.732.865	2.970.633	28.703.498
2015	25.283.734	2.500.618	27.784.353
2016	24.852.474	2.378.538	27.231.012
2017	23.753.644	2.037.675	26.791.319
2018	21.506.001	3.078.644	24.584.645
2019	19.128.160	2.726.078	21.854.237
2020	23.040.875	2.866.380	25.907.255

Kaynak: TÜİK

Türkiye, Çin ile olan dış ticaretinde büyük oranda açık vermektedir. Çin'den yapılan ithalat 20-25 milyar \$ civarında iken Çin'e yapılan ihracat 2-3 milyar\$ civarında seyretmektedir. Çin'den yapılan ithalat 2019 yılına kadar düşüş seyretmiş, hatta 2019 yılında 20 milyar\$ seviyesinin altına inmiştir. 2020 yılında ise aniden artarak 23 milyar\$ seviyesine çıkmıştır. Çin'e yapılan ihracat 2017 yılında en düşük seviye olan 2 milyar\$ seviyesine inmiş; en yüksek ihracat ise 2018 yılında 3 milyar\$ olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret hacmi de dönem boyunca 20-28 milyar\$ seviyesinde seyretmiştir.

Çin, Dünya'da ABD hegemonyasını kırmak ve ekonomik açıdan ABD'yi geçmek amacıyla Kuşak Yol projesini (KY) devreye sokmuştur (Özdaşlı, 2015, s.584). Kuşak Yol projesiyle Çin ve Avrupa arasında kurulacak yol bağlantıları ticareti kolaylaştıracak; yol güzergahı üzerindeki ülkelerin refahında artış meydana gelecektir. Türkiye ve Çin arasındaki ekonomik-siyasi ve toplumsal ilişkilerin de gelişmesine neden olacaktır.

3. Yöntem

Bu çalışmada Sabah gazetesi ekonomi sayfalarının 2014-2020 yılları arasındaki arşivi incelenmiştir. Bu yıllar arasında Sabah gazetesi ekonomi sayfalarında Çin içerikli yazılar ele alınmıştır. Bu haber içerikleri ise altı farklı kategoride değerlendirilmiştir. Bu kategoriler a)Çin Ürünleri b) Çin ekonomisi, c) Çin-diğer ülkeler ilişkisi d) Çin Firmaları, e) Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri ve f) Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri'dir.

4.Bulgular

Yıllara göre yapılan incelemede Tablo 1'deki sonuç ortaya çıkmıştır.

Yıl	İçerik Sayısı
2014	93
2015	105
2016	64
2017	61
2018	88
2019	88
2020	89

Tablo 1’de görüldüğü gibi Çin içerikli haberler 2015 yılında 105 ile zirve yaptıktan sonra düşüşe geçmiştir. 2018-2019 ve 2020 yıllarında ise 88-89 adet ile stabil hale gelmiştir.

Tablo 2’de ise kategorilere göre yıllık sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 2.

2014	Çin Ürünleri	4
	Çin ekonomisi	32
	Çin-diğer ülkeler ilişkisi	10
	Çin Firmaları	10
	Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri	23
	Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri	13
2015	Çin Ürünleri	4
	Çin ekonomisi	31
	Çin-diğer ülkeler ilişkisi	15
	Çin Firmaları	1
	Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri	22
	Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri	32

2016	Çin Ürünleri	1
	Çin ekonomisi	10
	Çin-diğer ülkeler ilişkisi	15
	Çin Firmaları	1
	Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri	12
	Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri	25
2017	Çin Ürünleri	4
	Çin ekonomisi	11
	Çin-diğer ülkeler ilişkisi	15
	Çin Firmaları	1
	Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri	10
	Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri	20
2018	Çin Ürünleri	1
	Çin ekonomisi	5
	Çin-diğer ülkeler ilişkisi	35
	Çin Firmaları	2
	Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri	14
	Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri	31
2019	Çin Ürünleri	1
	Çin ekonomisi	2
	Çin-diğer ülkeler ilişkisi	27
	Çin Firmaları	2
	Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri	40

	Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri	16
2020	Çin Ürünleri	2
	Çin ekonomisi	8
	Çin-diğer ülkeler ilişkisi	13
	Çin Firmaları	0
	Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri	56
	Türkiye-Çin yatırım sermaye finans hareketleri	10

Tablo 2’den görüldüğü gibi Türk basınında “Çin Türkiye ticaret-turizm ilişkileri” kategorisinde yazı içeriklerinin son iki yılda önemli bir artış kaydettiği görülmektedir. Ayrıca Çin firma ve Çin ürünleri hakkında haberlerin ise giderek azaldığı görülmektedir.

Sonuç.

Türkler ile Çinliler arası ilişkiler Hun imparatorluğu dönemine kadar gitmektedir. Anadolu’ya yerleşen Türkler ve Türkiye Cumhuriyeti ile Çin arası ilişkiler de zaman içerisinde devam etmiştir. Kuşak yol projesi iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler açısından dönüm noktasıdır. Yapılan içerik analizinde Sabah gazetesinde 2014-2020 arası yıllarda Çin ile ilgili önemli sayıda ekonomi haberinin çıktığı, Çin-Türkiye arasındaki ticaret ve turizm ilişkileri hakkındaki haberlerin ağırlığının giderek arttığı görülmektedir.

Kaynakça

CEBR (2020). World Economic League Table 2021. <https://cebr.com/service/macroeconomic-forecasting/>

Güner, B. (2018). OBOR Girişiminin Coğrafyası. Marmara Coğrafya Dergisi. 37. 112-123.

Özdaşlı, E. (2015). Çin’in Yeni İpek Yolu Projesi ve Küresel Etkileri. *Turkish Studies*. 10(14). 579-596.

TUİK (2021). tuik.gov.tr

Worldbank data (2021).

BEŞERİ SERMAYE VE İKTİSADİ BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN VAR MODELİ İLE ANALİZİ

Cemil Erarşlan

Doç.Dr., Yalova Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, cemil.erarşlan@yalova.edu.tr

Zeynep Narman

*Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü,
zynpnarman92@gmail.com*

Özet:

Beşeri sermaye, üretim faktörlerinin daha verimli kullanılmasını sağlayan bilgi, beceri ve tecrübe gibi değerlerin üretime katılan işgücünde bulunmasını ifade etmektedir. Bu anlamda beşeri sermaye, üretimi artırmaya yönelik yeteneklerin tamamını içermektedir. Sayıca yeterli olsa bile kalkınmaya fayda sağlama açısından özellikle de gelişmekte olan ülkelerde görece daha fazla önem arz eden beşeri sermaye kavramı, üretim faktörlerinin çıktı düzeylerini yükseltmek için nasıl kullanılacağıyla ilişkilidir.

Beşeri sermaye düzeyleri, literatürde eğitim, sağlık ve kalkınmaya ilişkin indekslerle ölçülmektedir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle beşeri sermayeye ilişkin göstergelere ve ölçümlerine yer verilmiştir. Beşeri sermayenin iktisadi büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği bu çalışmada, Türkiye'nin 1990-2017 dönemine ait yıllık verileri baz alınmıştır.

Çalışmada beşeri sermaye ile iktisadi büyüme arasındaki ilişki VAR modeli yardımıyla incelenmiştir. Elde edilen bulgular Granger nedensellik, varyans ayrıştırması ve etki tepki analizi neticesinde yorumlanmıştır. Test sonuçları, beşeri sermayenin iktisadi büyüme üzerinde önemli bir etken olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Beşeri Sermaye, İktisadi Büyüme, Granger Nedensellik, Varyans Ayrıştırması

Analysis of the Relationship Between Human Capital and Economic Growth with VAR Model

ABSTRACT

Human capital means that the values such as knowledge, skill and experience that maket he production factors more efficient use are found in the production of labor. In this sense, human capital includes all capabilities to increase production. Human capital which is especially important in developing countries, is sufficient in number, the benefit of development is related to how production factors are used to increase production.

The concept of human capital is measured, in the literature by indexes related to education, health, and development. In this context, the study primarily includes indicators for human capital and human capital measurement. This study examining the effect of human capital on economic growth is based on the years 1990-2017.

In this study, the relationship between human capital and economic growth was investiagated with Vector Autoregression Model (VAR). The results were interpreted as a result of Granger causality, variance decomposition and effect-response analysis. Test results revealed that human capital is an important factor in economic growth.

Key Words: Human Capital, Economic Growth, Granger Causality, Variance Decomposition

GİRİŞ

İktisadi büyüme kavramı, uzun yıllardır iktisatçılar ve politikacılar tarafından tartışılan konular arasında yer almaktadır. Özellikle ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki farklılığın nedenleri ve büyüme için gerekli kaynakların neler olduğu sıcak tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda literatürde uzun yıllar etkili olan Neo Klasik büyüme teorilerinin beklentileri karşılayamaması üzerine alternatif büyüme teorileri gündeme gelmiştir. Dış ticaret, teknolojik gelişmişlik ve sermaye hareketleri gibi birçok faktörün yanı sıra içsel büyüme teorilerinin en önemli kaynağı olan beşeri sermaye olgusu, iktisadi büyüme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Taban ve Kar, 2006:160). Beşeri sermaye kavramı, ilk olarak 1960'lı yıllarda Solow (1956) ve Swan'ın (1956) öncü modellerinde tanıtılmış. Fakat beşeri sermaye kavramının popüler olması, Solow-Swan Modeli'nin geliştirilmiş versiyonu olan "Yeni (İçsel) Büyüme Modelleri" ile mümkün olmuştur (Khan, v.d., 2015:279).

Geleneksel büyüme teorilerinde fiziksel sermaye artışları, sermaye stokundaki artışlar ve nüfus artışları, ekonomik büyümenin temel unsuru olarak kabul edilmektedir (Koç, 2013:242). Bu nedenle girişimciler, fiziki sermaye, beşeri sermaye ve doğal kaynak gibi girdileri, çeşitli teknolojik bilgiler ışığında çıktı üretebilmek için bir araya getirmektedir. Bunun nedeni ise işgücü vasfı geliştirildikçe ülkenin beşeri sermayesinin de artacak olmasıdır (Karataş ve Çankaya, 2010:30). Nitekim üretim sürecinde teknolojinin kullanılması, faktör verimliliğinde önemli düzeyde artış meydana getirmektedir (Koç, 2013:242). Dolayısıyla son dönemlerde beşeri sermayenin bilginin yaratıcı ve kullanıcısı özelliğini alması, üretim faktörleri arasındaki öneminin giderek artmasına yol açmıştır. Bu

anlamda bilgiyi teknoloji gibi somutlaştıran ekonomilerde büyüme süreçleri daha seri ilerleyecektir (Genç v.d., 2010:29).

Literatürde, nitelikli iş gücünün ekonomik hayattaki yerinin yanı sıra, beşeri sermayenin iktisadi büyüme üzerindeki etkisini ölçmeye dayalı analizler giderek artmaktadır. Elde edilen sonuçlar ise ekonomik büyüme üzerinde etkili olan faktörler arasında beşeri sermayenin yerinin önemini göstermektedir.

Bu çalışmada ilk olarak beşeri sermaye kavramının tanımlanmasıyla birlikte, literatürde bu alanda yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Akabinde beşeri sermaye endeksi üzerinde durulmuş ve beşeri sermayenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ampirik olarak test edilmiştir.

1. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki farklı modeller çerçevesinde incelenmiş ve birbirinden farklı sonuçlar bulunmuştur. Yapılan çalışmalar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Barro (2001), 1965-1995 yılları arasında eğitimin iktisadi büyüme etkisini ölçebilmek için yaklaşık olarak 100 ülkenin verilerinden oluşan bir panel veri analizini kullanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre yetişkin erkeklerin orta ve daha yüksek seviyelerde eğitim alması ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir korelasyon vardır. Öte yandan yüksek eğitime sahip çalışanların, yeni teknolojilerle daha uyumlu biçimde iş görecekları, bu sebeple teknolojinin onlar için tamamlayıcı bir rol oynayarak teknolojinin yayılmasında önemli bir rol oynadığı da bulunmuştur.

Çoban (2004), 1980-1997 dönemleri için eğitim harcamalarının iktisadi büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre ilkökul okullaşma oranındaki artışların iktisadi büyümedeki artışların ve iktisadi büyümedeki artışların ise lise okullaşma oranındaki artışların nedeni olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yüksekokul okullaşma oranındaki artışların lise okullaşma oranındaki artıştan kaynaklandığı ve eğitim harcamalarındaki artışın ise lise okullaşma oranındaki artışların bir nedeni olduğu tespit edilmiştir.

Serel ve Masatçı (2005) ise 1950-2000 dönem aralığı için beşeri sermaye ve büyüme arasındaki ilişkiyi Johansen eş bütünleşme testi ile analiz etmiştir. Elde edilen sonuçlar, değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığını temsil etmektedir. Granger nedensellik sonuçları ise büyümeden beşeri sermayeye tek yönlü bir nedensellik olduğunu göstermiştir.

Taban (2006), 1968-2003 dönemi için sağlık sektörü ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini test etmiştir. Elde edilen sonuçlara göre sağlık kurumları ile GSYİH arasında herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanmamasına rağmen sağlık göstergeleriyle GSYİH arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Çalışkan v.d. (2013)'de 1923-2011 dönemi için eğitim ile ekonomik büyüme ilişkisini test etmiştir. Çalışmada eğitim değişkeni olarak eğitim seviyelerindeki öğrenci sayıları kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre lise ve üniversitedeki öğrenci sayılarının artması, büyüme üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye yol açmaktadır.

Pamuk ve Bektaş (2014), 1998:01-2013:02 dönemi için eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ARDL sınır testi ile analiz etmiştir. Elde edilen sonuçlara göre değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki bulunamamıştır. Granger nedensellik testi sonuçları ise GSYİH'den eğitim harcamalarındaki büyümeye doğru tek taraflı bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermiştir.

Khan v.d. (2015)'de 1971-2012 dönemleri için beşeri sermayenin Pakistan'ın ekonomik büyümesi üzerindeki etkisini Granger nedensellik analizi ile test etmişlerdir. Test sonuçları, araştırma ve geliştirme harcamalarındaki artışların yol açtığı beşeri sermayedeki yükselişlerin, çalışma dönemlerinde ekonomik büyümeyi pozitif yönde destekleyici bir faktör olduğunu göstermiştir. Ayrıca farklı eğitim düzeyleri, fiziksel sermaye, Ar-Ge ve ekonomik büyüme arasında tek yönlü nedensel ilişkilerin olduğu anlaşılmıştır.

Karaalp-Orhan (2017), 1971-2013 dönemi için Türkiye de ekonomik büyüme ve beşeri sermaye arasındaki ilişkileri ARDL sınır testi ile analiz etmiştir. Elde edilen sonuçlar, yüksek vasıflı beşeri sermaye gücündeki artışların, istikrarlı ve uzun vadeli ekonomik büyümeye yol açtığını ortaya koymuştur.

2. BEŞERİ SERMAYE KAVRAMI

İlk kez 1960' lı yıllarda Schultz tarafından gündeme gelen beşeri sermaye kavramı, tarımsal üretimdeki artışların, eğitim seviyesindeki artışlardan kaynaklandığına dayandırılmıştır (Şimşek ve Kadılar, 2010:118). Bilgi, beceri ve tecrübe gibi insana özgü niteliklerin iş gücüne katılımını ifade eden beşeri sermaye, üretim sürecinde kullanılan diğer faktörlerin verimliliğini artırmakta ve teknolojinin daha etkin kullanılmasına yol açmaktadır (Karagül, 2003:81).

Beşeri sermaye kavramı ilk olarak Becker, Denison ve Schultz gibi araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. Beşeri sermaye kavramının modellenmesi ise içsel büyüme teorilerinin öncülerinden olan Lucas tarafından gerçekleştirilmiştir. Lucas'a göre beşeri sermaye düzeyindeki artışlar, tüm üretim faktörlerine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla devletin eğitim ve teknolojik alt yapıya yapacağı her türlü yatırım, fiziki sermayeye oranla büyümeyi daha fazla pozitif yönde etkileyecektir. Az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru oluşan beşeri sermaye göçleri ise yoksul ülkelerin daha da yoksullaşmasına yol açarken, diğer taraftan ise zengin ülkelerin uzun süreli iktisadi durgunluğa girmesini önlemektedir (Özyakışır, 2011: 55).

1980 li yılların ortalarında sermaye faktörü, içsel büyüme teorilerinde beşeri sermayeyi de içine alacak şekilde genişletilmiş ve "ölçeğe göre azalan verimler" in her ülke için geçerli olmadığını ortaya konulmuştur. Şöyle ki nitelikli iş gücünü kullanan bir firma, sadece üretimde verimli olmayacak, fakat eş anlı olarak teknoloji ve sermayeyi de etkin bir şekilde kullanacaktır (Şimşek ve Kadılar, 2010:118). Ancak beşeri sermayenin iktisadi büyümeye olumlu katkılar sağlayabilmesi, fiziksel sermayeyle optimal bir biçimde kullanılmasına bağlıdır. Aksi halde beşeri sermaye, nitelik ve sayıca yeterli olsa da büyüme oranlarına pozitif yönde çok fazla tesir etmeyecektir (Karataş ve Çankaya, 2010:106).

Bartolo'ya göre beşeri sermaye, bireylerin bilgi ve becerilerinin yanı sıra değişen koşullara uyum sağlayabilmesinin ve öğrenebilme kabiliyetinin de bir göstergesidir. Çünkü ona göre, gelir üretebilme yeteneği, beşeri sermaye becerisiyle eş değerdir (Yaylalı ve Lebe, 2011: 25). Becker'e göre ise fiziksel

sermaye kişiden ayrılabilirken, bilgi ve beceriyi kişinin kendisinden ayırmak mümkün değildir. Bu nedenle eğitim ve sağlık gibi beşeri alana yapılan harcamaların, finansal sermayeyi değil beşeri sermayeyi artırdığını ifade etmektedir (Becker, 1993:16).

Yukarıdaki tanımlamalara bakıldığında, beşeri sermayeyi ifade eden bilgi, beceri ve eğitim gibi faktörlerin iktisadi faaliyetler aşamasında bireylere oldukça olumlu katkılar sağladığı anlaşılmaktadır. Tüm ülkeler için önem taşıyan beşeri sermaye, ülkelerin mevcut durumlarını ilerletebilmek adına az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nispeten daha fazla önem arz etmektedir. Nitekim ülkelerin kendilerini geliştirebilmeleri, eğitim ve sağlık gibi niteliklerin insana kazandırılmasından geçmektedir (Akça, 2015: 36). Beşeri sermaye, dışsal etkiler ile elde edilen bilgi birikiminin yanı sıra, usta ve çırak ilişkisine benzer şekilde elde edilen bilgi birikiminde bir göstergesidir. Günümüzde beşeri sermaye ve teknolojik gelişmelerin önemi her geçen gün daha fazla artarken, fiziksel sermaye ve doğal kaynakların önemi giderek azalmaktadır (Eser ve Gökmen, 2009: 48).

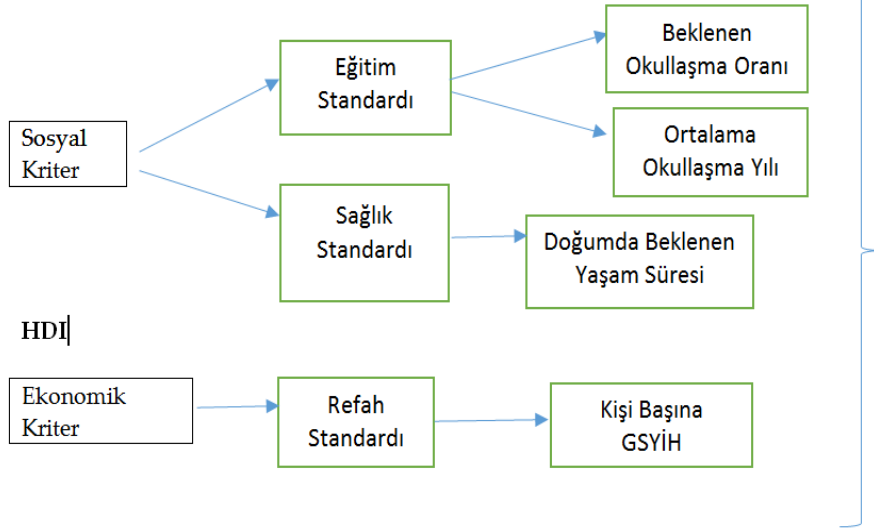
3. BEŞERİ KALKINMA ENDEKSİ

İktisadi kalkınma düzeyleri, yıllar itibariyle milli gelir ile ölçülmeye çalışılmaktadır. Mili gelir, her ne kadar kalkınmanın önemli bir boyutunu oluştursa da kalkınmanın ölçümünde tek başına yeterli değildir. Bu nedenle bir ülkenin milli gelir düzeylerinin yüksekliği, o ülkenin gelişmişlik seviyesini göstermemektedir. Günümüzde gelişmiş birçok ülkede ekonomik kalkınmanın, insani gelişmeler sonucunda sağlandığı görülmektedir (Demir, 2011:2). Bu bağlamda beşeri kalkınmanın ölçülmesi için 1990 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayınlanan "Beşeri Kalkınma Endeksi (Human Development Index, HDI)" kullanılmaktadır (Koç ,2013: 245).

UNDP tarafından yayınlanan Beşeri Kalkınma Endeksi, milli gelire alternatif bir ölçüt olarak ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyelerini ölçmede ve ülkelerin gelişmişlik durumlarını karşılaştırmada kullanılmaktadır (Keskin, 2011:129). Buradan hareketle beşeri kalkınma endeksinin, insani gelişmenin sayısal bir gösterimi olduğu söylenebilir. Beşeri Kalkınma Endeksi ile ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ölçülürken, Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, Eğitim Düzeyi ve Kişi Başına Düşen GSYİH gibi farklı açılardan da değerlendirmeler yapılmaktadır (Cebeci ve Dilber, 2014:125).

Doğumda yaşam beklentisi ve eğitim düzeyi, diğer beşeri kalkınma amaçlarına yol göstermenin yanında başlı başına bir amaç teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra kişi başına düşen GSYİH'ı artırmanın da kalkınma amaçları için bir araç olarak kullanıldığı söylenebilmektedir (Tüylüoğlu ve Karalı, 2005: 57).

Şekil 1: Beşeri Kalkınma Endeksinin Oluşumu

Kaynak: A. Koç, “Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Yatay Kesit Analizi İle AB Ülkeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Maliye Dergisi*, 165, 2013.

Beşeri Kalkınma Endeksi şu şekilde hesaplanmaktadır; Beşeri Kalkınma Endeksi = (Yaşam Süresi Beklenti Endeksi + Eğitim Endeksi + Gelir Endeksi) / 3

Beşeri Kalkınma Endeksi (HDI), 0 ile 1 arasında değişmektedir. Ülkeler, almış oldukları HDI puanlarına göre Birleşmiş Milletler tarafından 4 kategoriye ayrılmıştır (Aksu, 2016: 79)

- Düşük düzeyde insani gelişmişliğe sahip ülkeler: 0,00 – 0,522
- Orta düzeyde insani gelişmişliğe sahip ülkeler: 0,522 – 0,698
- Yüksek düzeyde insani gelişmişliğe sahip ülkeler: 0,698 – 0,79
- Çok yüksek düzeyde insani gelişmişliğe sahip ülkeler: HDI > 0,79

Tablo 1’de Türkiye’nin 1990-2017 dönemine ilişkin Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan beşeri kalkınma endeks değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’nin Beşeri Kalkınma Göstergelerinin Yıllar İtibari ile Seyri (1990-2017)

Yıllar	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi	Beklenen Okullaşma Yılı	Ortalama Okullaşma Yılı	Kişi Başına GSYİH	İnsani Gelişme Endeksi
1990	63,1	8,8	4,5	11,214	0,579
1995	66,1	9,5	4,8	12,089	0,607
2000	69,5	10,6	5,5	13,656	0,655
2005	72,1	11,7	6,1	13,208	0,690
2010	73,7	12,9	6,5	17,804	0,734
2015	75,5	15,2	7,8	23,125	0,783
2017	76,0	15,2	8,0	24,804	0,791

Kaynak: UNDP, Human Development Report, 2017.

Tablo 1’den anlaşılacağı gibi Türkiye’nin insani gelişme endeksi yıllar itibariyle artış göstermektedir. 1990-2005 yıllarında orta insani gelişme kategorisinde bulunan Türkiye, 2010 yılı itibariyle yüksek insani gelişmişlik kategorisinde yer almaktadır. 2017 yılı itibariyle Türkiye’de doğumda beklenen yaşam süresi 76 yıl, beklenen okullaşma yılı 15,2, ortalama okullaşma yılı 8 olmuştur. 2017 yılında Türkiye’nin insani gelişme endeksi 0,791 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Türkiye için insani kalkınma açısından olumlu bir göstergedir.

Tablo 2’de ise aralarında Türkiye’nin de olduğu seçilmiş ülkelerin 2017 yılı beşeri kalkınma göstergeleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. Türkiye’nin 2017 Yılı Beşeri Kalkınma Göstergelerinin Seçilmiş Ülkeler İle Karşılaştırılması

Ülkeler	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi	Beklenen Okullaşma Yılı	Ortalama Okullaşma Yılı	Kişi Başına GSYİH	İnsani Gelişme Endeksi
Türkiye	76,0	15,2	8,0	24,804	0,791
Sırbistan	75,3	14,6	11,1	13,019	0,787
Almanya	81,2	17,0	14,1	46,136	0,936
Kazakistan	70,0	15,1	11,8	22,626	0,800
Yunanistan	81,4	17,3	10,8	24,648	0,870
Azerbaycan	72,1	12,7	10,7	15,600	0,757

Kaynak: UNDP Human Development Report

Tablo 2’ye göre seçilmiş ülkeler arasında 2017 yılı itibariyle en iyi beşeri kalkınmaya sahip olan ülke 0,936 puanla Almanya, en kötü beşeri kalkınmaya sahip olan ülke ise 0,757 puanla Azerbaycan olmuştur. Söz konusu altı ülkeyi en yüksek beşeri kalkınmadan en düşük beşeri kalkınmaya doğru sıralarsak Almanya, Yunanistan, Kazakistan, Türkiye, Sırbistan ve Azerbaycan doğru sıralama olmaktadır. Türkiye, bu ülkeler arasında beşeri kalkınma açısından 0,791 HDI endeks puanı ile 4. sırada yer almaktadır.

4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE VERİLER

Ekonomik hayatta karşılaşılan karmaşıklıklar yaşanan olayların eşanlı denklemler ile incelenmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte makroekonomik değişkenlerin karşılıklı etkileşimi, analizlerde içsel-dışsal ayrımını zorlaştırmaktadır. Vektör Otoregresyon Modelleri (VAR), karşılaşılan söz konusu güçlükleri azaltmak ve sağlıklı analizler yapmak için geliştirilen ekonometrik tahmin yöntemlerinden birisidir (Tarı ve Bozkurt, 2006:5).

VAR modelinin diğer modellerden farkı içsel-dışsal ayrımı gerektirmemesidir. Ayrıca gecikmeli değerlerin modele dahil edilmesi, geleceğe yönelik tahmin gücünü arttırmaktadır (Gültekin ve Hayat, 2016:615). Bununla birlikte VAR modelinde geleceğe yönelik yapılan tahminlerin yorumlanmasına

ilişkin Impulse-Response (Etki-Tepki) ve Variance Decomposition (Varyans Ayrıştırması) analizleri yapılmaktadır. Değişkenlerin hata teriminde meydana gelen şokun diğer değişken üzerinde meydana getirdiği etkiler Impulse-Response (Etki-Tepki) analizi ile ölçülürken, değişkenlerde meydana gelen değişimlerin yüzde kaçının kendisinden veya diğer değişkenlerden kaynaklandığı ise Varyans Ayrıştırması ile ölçülmektedir (Demirci, 2017:175).

Ekonometrik analizlerde ilk yapılması gereken serilerin durağanlığının ölçülmesidir. Çalışmaya durağan olmayan seriler ile devam edildiği takdirde sahte regresyon sorunuyla karşılaşmaktadır. Bu nedenle durağanlık sınaması için Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) testi yapılmaktadır (Uysal v.d., 2008:60). Uzun dönemli ilişkilerin varlığının tespiti için ise Johansen Eşbütünleşme testine başvurulmaktadır. Nedenselliğin yönünü belirlemek üzere de Granger nedensellik analizleri kullanılmaktadır (Yavuz, 2005:275).

Çalışmada beşeri sermaye ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin tespit edilebilmesi için kullanılan bağımsız değişken; GSYİH iken, bağımlı değişkenler olarak; doğumda beklenen yaşam süresi (DBYS), beklenen okullaşma yılı (BOY) ve ortalama okullaşma yılı (OKY) seçilmiştir. GSYİH dışındaki değişkenler, indeks niteliği taşıdığı için logaritmaları alınmıştır. GSYİH değişkeni için veriler Dünya Bankası istatistiklerinden, doğumda beklenen yaşam süresi (DBYS), beklenen okullaşma yılı (BOY) ve ortalama okullaşma yılı (OKY) değişkenleri için veriler ise UNDP'nin İnsani Kalkınma Raporları'ndan alınmıştır.

5.AMPİRİK ANALİZ

VAR modelinde ilk olarak yapılması gereken değişkenlerin durağanlığının test edilmesidir. Bu nedenle modelin güvenilirliğinin sağlanması için ilk olarak Augmented Dickey Fuller (ADF) birim kök testi yapılmış ve test sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: ADF Test Sonuçları

DEĞİŞKEN	DÜZEY DEĞERİ			FARKLAR DEĞERİ (2. Derece)
	SABİTLİ	SABİTLİ VE TRENDLİ	SABİTSİZ	SABİTSİZ
GSYİH (prob)	1.94(6) (0.99)	-1.09(6) (0.90)	3.38(6) (0.99)	-5.56(0) (0.000)
LBOY (prob)	-0.84(6) (0.78)	-3.94(4) (0.02)	3.52(6) (0.99)	-6.68 (0.000)
LOKY (prob)	0.81(6) (0.99)	-3.79(5) (0.06)	-2.81(0) (0.99)	-2.46 (0.01)
LDBYS (prob)	-4.83(3) (0.000)	-3.62(5) (0.05)	0.21(4) (0.73)	-1.96 (0.04)
ANLAMLILIK DÜZEY DEĞERLERİ				
%1	-3.73	-4.46	-2.67	
%5	-2.99	-3.64	-1.95	
%10	-2.63	-3.26	-1.60	

NOT 1: Parantez içinde yer alan rakamlar ADF testi için uygun içsel gecikme değerlerini göstermekte olup, çalışmada Akaike bilgi kriteri baz alınmıştır. Max gecikme uzunluğu 6'dır.

Tablo'da görüldüğü gibi değişkenlerin aynı dereceden durağanlıklarının sağlanması için 2.dereceden farkları alınmıştır. Akabinde değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin testi için Johansen eş bütünleşme testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Johansen Eş Bütünleşme Sonuçları

Temel Hipotez Trace Test (iz istatistiği)	İstatistik	%5 Kritik Değer
r=0	84.18	54.07
r<1	38.30	35.19
r<2	17.88	20.26
r<3	8.22	9.16
Maximum Eigenvalue		
r=0		
r<1	45.87	28.58
r<2	20.42	22.29
r<3	9.66	15.89
	8.22	9.16

Çalışmada uygun gecikme uzunluğu LR, Schwarz, Akaike ve FPE bilgi kriterlerine göre 2 olarak belirlenmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi Trace test istatistiğine göre r=0 ve r<1 düzeyinde %5 kritik değeri istatistik değerinden büyüktür. Maximum Eigenvalue test istatistiğine göre ise r=0 düzeyinde %5 kritik değeri istatistik değerinden büyüktür. Bu durum temel hipotezin rededileceği yani değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Granger nedensellik testi sonuçlarına ise tablo 5'te yer verilmiştir.

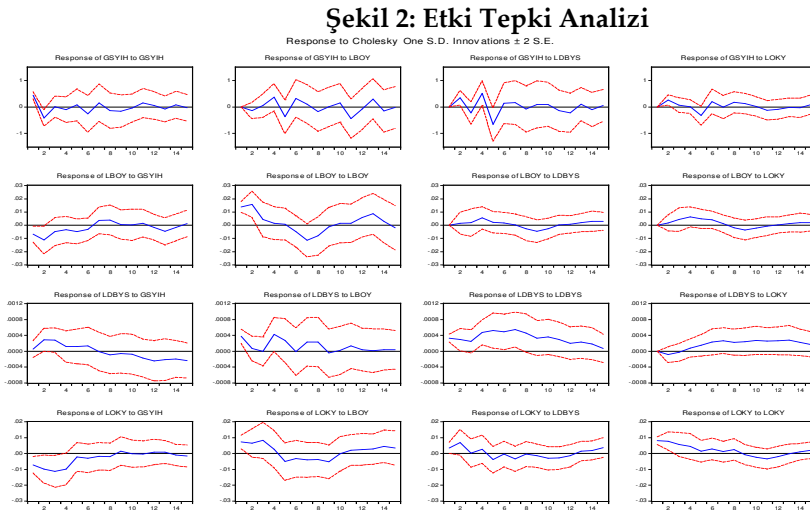
Tablo 5: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Değişkenler	F istatistiği	Olasılık Değeri
BOY → GSYİH	24.06	0.00
DBYS → GSYİH	26.68	0.00
OKY → GSYİH	41.27	0.00
GSYİH → BOY	3.25	0.51
DBYS → BOY	8.74	0.06

OKY → BOY	41.27	0.29
GSYİH → DBYS	5.11	0.27
BOY → DBYS	12.70	0.01
OKY → DBYS	8.53	0.07
GSYİH → OKY	18.55	0.00
BOY → OKY	15.46	0.00
DBYS → OKY	4.76	0.31

Tablo 5'teki Granger nedensellik testi sonuçlarına bakıldığında %5 anlamlılık düzeyinde, beklenen okullaşma yılı ve doğumda beklenen yaşam süresi ile GSYİH arasında GSYİH'ye doğru tek taraflı bir nedensellik ilişkisi varken, ortalama okullaşma yılı ile GSYİH arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Bununla birlikte, beklenen okullaşma yılı, doğumda beklenen yaşam süresinin ve ortalama okullaşma yılının nedeni olarak bulunmuştur.

Etki tepki analizi sonuçları ise Şekil 2'de toplu olarak gösterilmiştir.

Şekil 2'deki etki-tepki analizi sonuçlarına göre GSYİH, 4. Dönemde en fazla doğumda beklenen yaşam süresinde meydana gelen standart sapmalı şoka tepki vermektedir. Ancak GSYİH'in beklenen okullaşma yılına verdiği tepki, yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlerken, doğumda beklenen yaşam

süresi ve ortalama okullaşma yılında meydana gelen standart sapmalı şokun ise GSYİH üzerindeki etkisinin 7. Dönem itibarıyla giderek azaldığı görülmektedir.

Bir sonraki aşamada değişkenler üzerinde meydana gelen şokun karşılaştırmalı analizini yapmak üzere varyans ayrıştırması yapılmaktadır. GSYİH değişkenine ait varyans ayrıştırması sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: GSYİH Değişkenine Ait Varyans Ayrıştırması

GSYİH Dönem	S.E.	GSYİH	LBOY	LDBYS	LOKY
1	0.445456	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.756828	63.80858	3.161625	20.99825	12.03155
3	0.794480	57.92962	3.349732	27.04212	11.67853
4	1.022373	35.95372	14.88151	42.09412	7.070651
5	1.315339	22.06506	16.85790	50.70473	10.37231
6	1.400834	22.90061	20.07411	45.73454	11.29074
7	1.423477	23.34651	20.03437	45.68269	10.93642
8	1.453247	23.30622	20.63229	44.11041	11.95108
9	1.470123	23.90696	20.16264	43.53490	12.39551
10	1.482285	23.59841	20.94275	43.25029	12.20855
11	1.563778	22.08129	26.60880	39.68608	11.62383
12	1.584780	21.61729	26.17830	40.57775	11.62666
13	1.619048	20.91666	28.63810	39.29906	11.14619
14	1.631111	20.85927	29.03697	39.08746	11.01630
15	1.635257	20.78598	28.90695	39.02665	11.28042

Tablo 6'da beşeri sermaye değişkeninde meydana gelebilecek bir şokun, GSYİH değişkeninin şimdiki ve gelecekteki değerlerine olan etkisi yer almaktadır. Tablo 6'ya bakıldığında GSYİH değişkeninin, kısa dönemde kendi şoklarınınca belirlendiği görülmektedir. Varyans ayrıştırması yöntemiyle beklenen okullaşma yılı, doğumda beklenen yaşam süresi ve ortalama okullaşma yılının GSYİH'ye etkisi 15 yıllık bir dönem için test edilmiştir. GSYİH'de meydana gelecek bir değişme, 1. dönemde sadece kendisinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda, beşeri sermayenin 1. dönemde GSYİH'yi hiç etkilemediği söylenebilir. 2. dönemden sonra beşeri sermayeden kaynaklanan etki ortaya çıkmakta ve dönemler süresince artış göstermektedir. GSYİH'yi en çok etkileyen değişken beşeri sermaye, 2.dönem itibarıyla ise doğumda beklenen yaşam süresidir. 15. dönemin sonunda, GSYİH değişkeni %20,78 kendi şoklarınınca belirlenirken, %28,90 beklenen okullaşma oranı, %39,02 doğumda beklenen yaşam süresi %11,28 ise ortalama okullaşma oranı tarafından açıklanmaktadır.

SONUÇ

İktisadi kalkınmanın yalnızca büyüme ile değerlendirilmesinin yetersiz olarak görülmesi, insani gelişme olarak nitelendirilebilecek beşeri sermaye kavramının gündeme gelmesine neden olmuştur. UNDP tarafından geliştirilen HDI endeksi, ülkeler arası karşılaştırma olanağı sunmakla birlikte, aynı zamanda insani gelişmeye dair özet bir ölçüm de vermektedir. Bu bağlamda insani gelişme endeksi eğitim, sağlık ve gelir düzeyi baz alınarak hesaplanmaktadır. Bu nedenle çalışmada beşeri sermayenin iktisadi büyüme üzerindeki etkisini ölçmek üzere eğitim göstergesi olarak beklenen okullaşma yılı ve ortalama okullaşma yılı, sağlık göstergesi olarak ise doğumda beklenen yaşam süresi ele alınmıştır.

Türkiye'nin 1990-2017 dönemine ait yıllık verilerinin ele alındığı bu çalışma, kullanılan değişkenlere göre nedenselliğin yönünün farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Beklenen okullaşma yılı ve doğumda beklenen yaşam süresi ile GSYİH arasında GSYİH'ye doğru tek taraflı bir nedensellik ilişkisi varken, ortalama okullaşma yılı ile GSYİH arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Elde edilen nedensellik analiz sonuçları, beşeri sermayenin GSYİH üzerindeki önemini ortaya koymaktadır. Granger nedensellik sonuçlarını desteklemesi amacıyla yapılan etki tepki analizi ise gerek eğitim gerekse de sağlık faktöründe meydana gelen standart sapmalı şoka GSYİH'nin verdiği tepkiyi ortaya koymaktadır. Varyans ayrıştırması sonuçlarına bakıldığında, 2. Dönem sonrasında beşeri sermayenin GSYİH üzerindeki etkisinin giderek arttığı, 15. Dönem sonunda ise GSYİH değişkeninin %20,78 kendi şoklarınınca belirlenirken, %79,22 oranında ise beşeri sermaye şoklarınınca belirlendiği gözlenmiştir.

Elde edilen sonuçlar bize eğitim ve sağlık yönüyle beşeri sermaye düzeyindeki artışların, ekonomik gelişme için son derece önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. İnsani gelişimin sağlanmasının sosyal bir faktör olması, bu anlamda devlete önemli görevler yüklemektedir. Bir Avrupa Birliği aday ülkesi olan Türkiye de hızlı nüfus artışı ve genç nüfus yapısı dikkate alınarak, beşeri sermaye düzeyinin artırılabilmesi için nitelikli eğitim ve sağlık yatırımlarının hızlandırılması gerekmektedir. Bu nedenle eğitim ve sağlık faktörlerini geliştirmeye yönelik olarak izlenecek olan kalkınma politikalarının sürdürülebilir kılınması, Türkiye için hayati derecede önemli ve kaçınılmaz bir unsurdur.

KAYNAKÇA

- Akça, H. (2015). "Beşeri Sermaye Harcamaları: Türkiye'de Yaşanan Gelişmeler ve Sonuçlar Üzerine Bir İnceleme", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt.7, Sayı.2, ss.33-57.
- Aksu, L. (2016). "Türkiye'de Beşeri Sermayenin Önemi: İktisadi Büyüme İle İlişkisi, Sosyal ve Stratejik Analizi", **İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi**, Cilt.3, No.2, ss.68-129.
- Barro, R. J. (2001). "Human Capital: Growth, History and Policy- A Session To Honor Stanley Engerman", **American Economic Review**, Vol.91, No.2, ss.12-17.
- Becker, G. S. (1993). **Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education**, 3. Ed., The University Of Chicago Press, Chicago.
- Cebeci, A. ve İ. Dilber (2014). "Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeks Değerinin 2011-2012 Karşılaştırması", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.24, Sayı.2, ss.123-131.
- Çalışkan, Ş., M. Karabacak ve O. Meçik (2013). "Türkiye'de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1923-2011 (Kantitatif Bir Yaklaşım)", **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt.11, Sayı.21, ss.29-48.
- Çoban, O. (2004). "Beşeri Sermayenin İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Sayı. 30, ss.131-142.
- Demir Şeker, S. (2011). "Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi ve Endeks Sıralamasının Analizi", **T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü**, No.2828.
- Demirci, N. S. (2017). "Finansal Gelişmişliğin Özel Sektör Ar-Ge Harcamalarına Etkisi: Türkiye İçin Eş Bütünleşme, Nedensellik, Etki Tepki Analizleri ve Varyans Ayrıştırması (1990-2014)", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, No.74, ss.157-182.

- Eser, K. ve Ç. E. Gökmen (2009). "Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt.1, Sayı.2, ss.41-56.
- Genç, M.C., M.K. Değer ve M. Berber (2010). "Beşeri Sermaye, İhracat ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Ekonomisi Üzerine Nedensellik Analizi", **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt.5, Sayı.1, ss.29-41.
- Gültekin, Ö. E ve E. A. Hayat (2016). "Altın Fiyatını Etkileyen Faktörlerin VAR Modeli İle Analizi: 2005-2015 Dönemi", **Ege Akademik Bakış**, Cilt.16, Sayı.4, ss.611-625.
- Karaalp-Orhan, H. S. (2017). "Human Capital and Economic Growth: Bounds and Causality Analysis for Turkey", **Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmalar Dergisi**, Cilt.5, Sayı.1, ss.21-32.
- Karataş, M. ve Çankaya, E. (2010). "İktisadi Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir İnceleme", **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı.3, ss.29-55.
- Karagül, M. (2003). "Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyümeyle İlişkisi ve Etkin Kullanımı", **Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt.3, Sayı.5, ss.79-90.
- Keskin, A. (2011). "Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt.25, Sayı.4, ss.125-153.
- Khan, J., N. Ur R. Khattak and A. Khan (2015). "Human Capital-Economic Growth Nexus: A Causality Analysis for Pakistan", **City University Research Journal (CURJ)**, Vol. 5, No. 2, ss.279-290.
- Koç, A. (2013). "Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Yatay Kesit Analizi İle AB Ülkeleri Üzerine Bir Değerlendirme", **Maliye Dergisi**, Sayı.165, ss.241-258.
- Özyakışır, D. (2011). "Beşeri Sermayenin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü: Teorik Bir Değerlendirme", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt.1, Sayı.6, ss.46-71.
- Pamuk, M ve Bektaş, H. (2014). "Türkiye'de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı", **Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt.2, Sayı.2, ss.77-90.
- Serel, H. ve K. Masatçı (2005). "Türkiye'de Beşeri Sermaye ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Ko-Entegrasyon Analizi", **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt.19, Sayı.2, ss.49-58.
- Şimşek, M ve C. Kadılar (2010). "Türkiye'de Beşeri Sermaye, İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.11, Sayı.1, ss.115-140.
- Taban, S. ve M. Kar (2006). "Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme Nedensellik Analizi, 1969-2001", **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.6, Sayı.1, ss.159-181.
- Tarı, R ve H. Bozkurt (2006). "Türkiye'de İstikrarsız Büyümenin VAR Modelleri İle Analizi", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi**, Sayı.4, ss.1-16.
- Tüylüoğlu, Ş ve B. Karalı (2005). "İnsani Kalkınma Endeksi ve Türkiye İçin Değerlendirilmesi", **S.Ü. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/289521>, ss.53-88.
- Uysal, D., M. Mucuk ve V. Alptekin (2008). "Türkiye Ekonomisinde Vektör Otoregresif Model İle Enflasyon-Büyüme İlişkisinin Analizi", **Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.4, Sayı.8, ss.55-71.
- UNDP (2017). **Human Development Report**, Oxford University Pres, New York.
- Yavuz, N. Ç. (2005). Türkiye'de Kamu Harcamalarının Özel Sektör Yatırım Harcamalarını Dışlama Etkisinin Testi (1980-2003), **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt.20, Sayı.1, ss.269-284.
- Yaylalı, M. ve F. Lebe (2011). "Beşeri Sermaye İle İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi", **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Sayı.1, ss.23-51.
- World Bank, (2019). <http://databank.worldbank.org/data/home>, Erişim Tarihi: 20.04.2019.

EMPLOYEE RELATIONS FOR ORGANIZATIONAL SUSTAINABILITY

Viquar Fatima

Research Scholar, Dept. of Business Management, Osmania University &

Assistant Professor, Hyderabad School of Management, Hyderabad

Email: viquarfatimamba@gmail.com

Abstract:

Employee Relations is the HR function responsible for issues resolution on a wide range of subjects, interacting with employees at all levels within an organization. Employee Relations is normally the first HR contact on day-to-day employee issues and seeks to resolve matters quickly, effectively and preventing escalation or potential liability for the organization. Employee Relations provides counseling and coaching to supervision and management to support resolution of issues by first line supervision whenever possible. This paper attempts to explore conceptually on Employee Retention Strategies for Organizational Sustainability.

Keywords: Employee relations, HR, Organization, Employee, Counseling, Sustainability

Introduction

Employee Relations contributes significantly to maintaining rapport between employees and the employer. Employee relationship management includes various activities undertaken by the superiors or the management to develop a healthy relation among the employees and extract the best out of each team member.

Employee relationship

Source: google.com

Review of literature

1. **Prasad, KDV., et al., (2020)** mentioned in their research that each HR (Human Resource) inside a working scene endeavour to adjust his/her own needs with the necessities of the environment. Remote working has become a popular expression. It isn't just for the worker, separately, however to each association and the general public, and the world, in general, to get tuned to this new circumstance.
2. **Abrol, S. & Madan, V (2020)** specified that there are some responsibilities an employer needs to pay attention to maintain employee relations in good condition:
 - Overseeing and directing all business-related exercises to guarantee the wellbeing and assistance of employees.
 - Advancing video conferencing for gatherings over the face to face gatherings and creating a sense of belongingness among the employee.
 - Giving a sheltered workplace and proper assets for remote working that are arranged, sorted out and kept up.
 - Set up plans in case of crisis and emergencies.
3. **Rea, A., & Shinn, J. (2015)** stated that the online platforms are being used to facilitate a range of services online to the Employee relations programs that are ordinarily part of a Human Resource procedure intended to guarantee the best utilization of individuals to achieve the mission of a business firm. The expression 'worker relations' alludes to an organization's endeavours to oversee connections among managers and workers. An association with a decent representative relations program gives reasonable and predictable treatment to all workers so they will be focused on their employments and faithful to the organization. Such projects likewise plan to forestall and resolve issues emerging from circumstances at work.

Objectives of the Study

- To study employee retention at organization.
- To study the techniques for improving the effectiveness of the workforce.
- To gain and retain employee commitment.

Research Methodology

A research methodology is a sample framework or a plan for study that is used as a guide for conducting research. It is a blueprint that is followed in processing research work. Thus in good research methodology the line of action has to be chosen carefully from various alternatives.

Research Design

“A research design is the arrangement of conditions for collection and analysis of data in a manner aims to combine relevance to the research purpose with economy in procedure.

Sources of data: Secondary Data was sourced

Information was collected from various books on Employee Relationship, Personnel Management manual and also collects journals, brochures and surf engines.

Limitations of the study

- The vast, vague and controversial topic of the study, i.e. Employee Relation.
- Paucity of time.

Role of HR in Employee Relationship Management.

Human resource management can play an important role in building strong employee relationships. They can conduct activities which allow employees to work with each other as well as managers.

Between Coworkers.

- Peer relationships, if cultivated properly, can significantly improve your company's culture. A good relationship builds camaraderie and boosts morale. When **teams work together**, employees can learn new skills from each other, motivate each other and collaborate. Such a healthy environment encourages employees to perform and achieve their goals.
- Here's how you can improve peer relationships-

1. Build Cross-Functional Teams (CFT)

- Cross-functional teams span across organisational boundaries. CFTs allow employees from different departments to come together, combine their skills and work towards a common goal.
- Building such teams can allow people from diverse departments who have never worked together to get to know each other. Moreover, when people with different skills work on a project together, problem-solving becomes efficient. When you club together people who are experts in different domains, new and innovative ideas will emerge.

- When people work together, they can let go of their presumptions and understand each other's perspectives. It allows them to see how their team members arrive at a conclusion and their thought process. It makes them more understanding and accepting of each other.

2. Encourage Social Interactions

- The best way to get people to interact with each other is through food. At Vantage Circle, we celebrate all major company milestones with mandatory team lunches.
- If you think about it, it's very strange that employees come to work every day, work at the same space but rarely talk to each other. At large corporations, people usually keep to themselves. Even during lunch breaks, they eat at their respective desks, scrolling through their phones, watching videos, etc.
- To ensure that employees don't remain as strangers, you can organise team lunches and potlucks. These events can be great opportunities for people to network with people from other groups. A relaxed environment of this kind can even give rise to friendships and strong bonds.

3. Conduct Team Building Activities

- The benefits of conducting team building activities are endless. It makes communication among employees more frequent, improves problem-solving and decision-making skills.
- Most importantly, team building activities build and strengthen relationships. When teams collaborate, it paves the way for trust to be built, exchange ideas and opinions. Mostly, it is about sharing and combining knowledge and experience to reach goals.

4. Equip them with Communication Tools

- For relationships to form and sustain, employees need to communicate with each other. Lack of communication can cause misunderstandings and as a result, give rise to conflicts.
- With the influence and immediacy of technology in the present age, the need to always stay connected is paramount. Workplaces too need to equip themselves similarly.
- Empowering employees with communication tools is a great way to ensure that employees can always share important information with each other. Cloud-based messaging tools like Skype, Slack allow people to share messages, pictures and files from anywhere around the world at any time. Therefore, with new-age communication tools, you can effectively strengthen relationships between your remote workers too.

Between the Manager and the Employee

- Employees often hesitate before sharing information with their managers because they're always worried about how it's going to reflect on their performance review. But managers who can merge the gap between them and their employees without being too friendly or too authoritative will build lasting relationships with their employees.

1) Hold one to one Meetings

- Different from a feedback or appraisal meeting, a 1-1 meeting is a **face-to-face interaction between the manager and the employee**. These meetings are pre-decided and held with every individual in the organisation. In these meetings, the employee can discuss anything- new ideas, issues, concerns- with the manager.

- Managers play a crucial role when it comes to conducting these meetings. Once you have made time in your calendar to hold a 1-1 with an employee, how your relationship progresses from there depends a lot on you.
- First, they must create an environment where employees feel comfortable enough to share their concerns and issues with them.
- Secondly, once the employee starts sharing his concerns, the manager must be rational and open-minded while listening and trying to resolve the situation. When the employee sees that you were accepting of their ideas or concerns, they'll want to come back to you to share. This will build trust and deepen your bond with your employees.

2) Conduct Surveys to Understand how Employees Feel

- Working in this industry, we often hear executives and CEOs complaining about how their employees aren't engaged, their turnover is too high and so on. But instead of trying to find out why the employees aren't satisfied, companies try to load them with meaningless, etc.
- You might be providing employees with great insurance plans but maybe what they really want is a **work from home policy**. The only way to know this is by **conducting surveys**.
- Surveys like engagement surveys, 360-degree surveys enable the organisation to understand the needs of the organisation. Once you know where you are lacking, you can work on rectifying and providing feasible solutions to your employees.
- The result of holding these surveys will be that your workforce will feel that you genuinely care about their needs and requirements. This will build trust, loyalty, improve your branding and strengthen the overall relationship you have with your employees.

3) Transparency and Involvement Must go Hand-in-Hand

- One of the worst things you can do as a manager is keeping your employees in the dark. Just like your partner, your employees will never have a trusting relationship with you if they feel you are hiding things from them. Therefore, always be clear and transparent with your actions and the decisions you make. Let everyone know what's going on in the company, what changes have been adopted, how much the company makes and so on.
- Another very important pointer for your employee relationship management is involving employees. When you favour a handful of employees, share information only with them and try to include them in all decision making processes, others take notice. And it's only natural that they feel offended by it.
- Therefore, to maintain a fair and unbiased work environment, include everyone in your discussions. Give everyone the opportunity to share their ideas and express their opinions.

Conclusion

1. Employee Relations is necessary in an organization as salt to food. As one can't imagine eating food without salt, a company cannot run without maintaining Employee Relations.
2. In preventive measures, wages/ salary and incentive must be considered as best paymaster.
3. Employees must be satisfied with the welfare facilities provided by the company.
4. Employees must be taught about the disciplinary measures initiated by the organization.

5. Employees must be made aware of labour practices
6. They must have trust trade union/employee association reasonably; they should trust the collective bargaining process of the organization.
7. Based on the above aspects it can be understood that very healthy and transparent is to be adopted in the policy matters which are in favour of employees
8. More participation in decision-making is required.
9. Keeping employee morale up through regular motivation and recognition is more important than ever and virtual communication is ideally suited for that. Managers should stress the fact that working from home gives employees additional accountability and that the company trusts them to make the best use of that accountability. This is also an excellent opportunity to encourage up skilling through online learning platforms
10. Employees should be made more responsible.
11. Unbiased appraisal system should be adopted.
12. Regular monthly meetings of employee association and management and trade union should be held.

References

1. **Rea, A., & Shinn, J. (2015).** What Are Employee Relations?-Definition & Concept. Retrieved from <https://study.com/academy/lesson/what-is-employee-relations-definition-lesson-quiz.html>.
2. **Prasad, KDV. (2020).** Organizational climate, opportunities, challenges and psychological wellbeing of the remote working employees during COVID-19 pandemic: A general linear model approach with reference to information technology industry in Hyderabad. *IJARET*, 11_04_037
3. **Abrol, S. & Madan, V. (2020).** Coronavirus: Employer and employee relationship, <https://lakshmisri.com/insights/articles/coronavirus-employer-and-employee-relationship/#>

IMPACT OF GREEN PRODUCT MARKETING ON CONSUMER BUYING DECISION IN INDIA: A STUDY

ABDAL AHMED

*Research Scholar, School of Management & Commerce, Shri. Guru Ram Rai University, Dehradun,
Uttarakhand India. M.No. +918899304607, ahmed.legalaid@gmail.com*

Dr.SUMAN VIJ

*Associate Professor, School of Management & Commerce, Shri. Guru Ram Rai University, Dehradun,
Uttarakhand India. M.No. +919837502227, sumanvij2000@gmail.com*

SUMERA QURESHI

*Research Scholar, Department of law, H.N.B.G(Central)University, B.G.R Campus Pauri, Uttarakhand
India. M.No. +919897741780, sumera.qurash@gmail.com*

ABSTRACT

Customers are considered as the king of market and the success of every company depends upon the relationship developed with the king of market. In today's phase king has become conscious about the environmental sustainability and usually favor those organizations which seems and work under environmentally rules and regulation and ready to forego their profits to minimize environmental degradation. Whereas, consumer buying behavior process in India is based on summarization of consumer buying decision in hierarchal order shaped by need resignation, search of information, evolution of alternatives and purchase decision.

Green movement is rapidly having impact around the globe and green product consumer behaviour relates to consumer awareness towards the eco-friendly or organic consumption. Over the last decade in India consumption of green products and services have increased tremendously and even consumers of India are also ready to pay higher to save and become partner in sustaining environment.

The main aim of this research study is to find out the advancement in green concept with a examination of sustainable consumption of consumers with upcoming strategies of companies to save the both interest i.e. making awareness about green products and saving environment to make it more sustainable which can lead to great green buying decisions.

This paper talks about the communication which is environmental based and aims to justify the green purchase decision. Green products buying decision is that important element on which any market is dependent and customers are treated as boss of market.

This research study is form on secondary data assembled through different sources which includes research papers by different researchers, articles, journals, conference, congresses proceedings, periodicals, text books and digital available data which is analyzed for relevant application of Green Marketing Consumer Buying Behaviour.

Keywords: Green Products, Green Consumer Behaviour, Environmental sustainability in India, Green Consumer, Green Organization

II. INTRODUCTION

Consumer Behaviour is a study of actions taken and the decision process of individual or group of people before and after consumption of goods & services which includes selection from many, procurement, use of services and disposing off to satisfy their needs & wants. The consumers are assumed as the main element of the market place and on which factors consumers purchase the products or services in known as consumer behavior.

In other words green consumer's behaviour is that behavior which acclaims the pro-environmental behavior. The consumption eco-friendly products & services leads to very little or no harm to the environment. Green behavior of the consumers depends on factors like 4p's (Product, Place, place & Promotions), design of product, bio-gradable/recyclable packaging, disadvantages of the products, age, gender, education culture, preferences, product to product & consumers to consumers which drive to consumers perception and attitude towards products & services.

Globally, green awareness is increasing to deal with global warming and environment protection and as a result consumers, organizations and governments have their interest towards eco-friendly products and environmental sustainable development of a country. Rapid green-awareness and part in environment protection is leading in change in consumer buying behavior in India and even organizations are also opting for new productions processes with the help of government rules and regulations to attract consumers.

Green practices & theory applied to environmental issue remains relatively less explored. Many marketers now a days trying to upgrade green concept in projecting their strategies to ensure sustainable development of environment and society as a whole. Green marketing concept is now catching attention by research scholar and marketers in developing countries like India, Brazil, Russia and African countries.

Apart from the above advantages, there are barriers also for such practice. Awareness & information of sustainable products & services among consumers is very low. Majority of consumers think that if product is in green colours falls under sustainable product and many organizations are forging with consumers by showing eco-friendly but they are adding to greenwashing. Other barriers are non-availability, purchasing power, government provisions are too flexible, post consumption performance and convenience are preventing consumers to buy pro-environmentally product.

III. LITRATURE REVIEW

Green marketing is the marketing of product & service that are eco-friendly and environmental safe said by American Marketing Association (AMA), 2010. Golden rule of marketing is that consumer must be aware of it and marketers must choose those communication tools that can easily reach to consumers.

Tilikidou ve Delistavrou (2001) conducted a survey in Greece with 420 household. As a result of this study, it is concluded that citizens who more frequently adopt pro-environmental non-purchasing behaviors are all highly educated people.

These citizens are not many, neither strongly engaged in most of these behaviors. The non-purchasing ecological behaviors are all positively correlated to recycling attitudes and locus of control. Recycling behavior is better predicted by recycling attitudes, while post-purchasing behavior and ecological activities are better predicted by the other behaviors. Consumers who are mostly involved in recycling and non-energetic, rather traditional activities are mostly influenced by their positive attitudes towards recycling as well as by their social responsibility. It was also found that those who were engaged in one type of the non-purchasing pro-environmental behavior were more likely to engage in another type as well.

Diamantolopoulos and others (2003) conducted a study on 1697 questionnaires in Britain. According to this study, demographic variables were found insufficient to determine green consumer profile. However, again according to this study women are more related to the environment and women display pro environmental behaviors. Married couples are more likely to have pro environmental behavior. There is a negative correlation between age and pro environment attitude. There is a positive correlation between education, information and attitudes and behavior. However, in high social class, environmental information and environmental quality, and participating in green activities hypotheses were not supported (Keleş, 2007).

Belz & Peattie (2008) stated that green marketing and environmental marketing in the late 1980's focused on green consumers who would be willing to pay premium prices for more environmentally friendly products. Many consumers choose products that do not damage the environment over less environmentally friendly products, even if they cost more. With green marketing, advertisers focus on environmental benefits to sell products such as biodegradable diapers, energy-efficient light bulbs, and environmentally safe detergents. Green marketing encourages consumers to use eco-friendly products and manufacturers to develop more environmentally beneficial products.

Based on the existing major literatures the paper also reveals the green marketing strategy from the strategic consumer behavioral perspective. It summarizes the key success factors behind green marketing; its impact on the organizational performance as well as provides few tips for the success.

IV. OBJECTIVES OF THE PAPER

- ✓ The main aim of this research paper is to draw out the importance of green product consumption.
- ✓ Secondly, to know the concept behind consumer purchasing behaviour.
- ✓ Thirdly, to know about green consumers.
- ✓ Fourthly to know the factors on which consumer behavior depends.
- ✓ Fifthly, to know the process involved in consumer purchase behaviour.
- ✓ Sixthly, to elaborate the concept environmental consumerism with respect to eco-friendly goods & services.

V. GREEN CONSUMER

Generally it means consumers with concern for environment but depending on the consumers' varying degrees of environmental concern, marketers segment the market into different shades of green. It is possible to change the customer class by extensive communication and motivation.

Green consumer as one who avoids products that are likely to endanger the health of the consumer or others; cause significant damage to the environment during manufacture, use or disposal; consume a disproportionate amount of energy; cause unnecessary waste; use materials derived from threatened species or environments; involve unnecessary use of, or cruelty to animals; adversely affect other countries.

VI. FACTORS ON WHICH GREEN BEHAVIOUR DEPENDS

- Consumers usually influenced by the marketing factors like 4P's (Products, Price Place Promotions), product design, products recycle/bio-gradable packaging, reusable, disadvantages of the products.
- Procurement of products & services usually dependent on the need and wants of individual or a group.
- Motives drive consumer's perception and attitude towards the particular product or service or both.
- Green Behaviour also depends on the awareness and knowledge of product or service or both to consumers.

- Consumption of products & services normally depends on age, gender, education and status.
- Culture & sub-culture factors such as religion, cast and social class leads to green behaviour.
- Consumer's behaviour generally varies from consumers to consumers.
- Consumer's preferences normally changes constantly due to change in intensity of need of certain product, purchasing power due to income level, aware about alternatives in the market and many other marketing factors.
- Consumer's behaviour generally varies from region to region, that's why good STP is required for goods & services.

These are some factors on which consumer's behaviour depends and to fluctuate as per the needs, wants, awareness, information and alternatives present in the market place.

VII. STAGES OF GREEN CONSUMERS BUYING BEHAVIOUR

Peattie in 2002 explained that stages involved in consumer's buying behaviour generally same as normal consumers buying decision behaviour. However its seems to be same as green consumers who are buying green products or services or both tends to behave more and more cautious about retaining or not distorting environment. The stages of green consumer buying decision may be same as general consumer buying behaviour but consumers will be pro-environmental in all the stages while selection of goods & services:

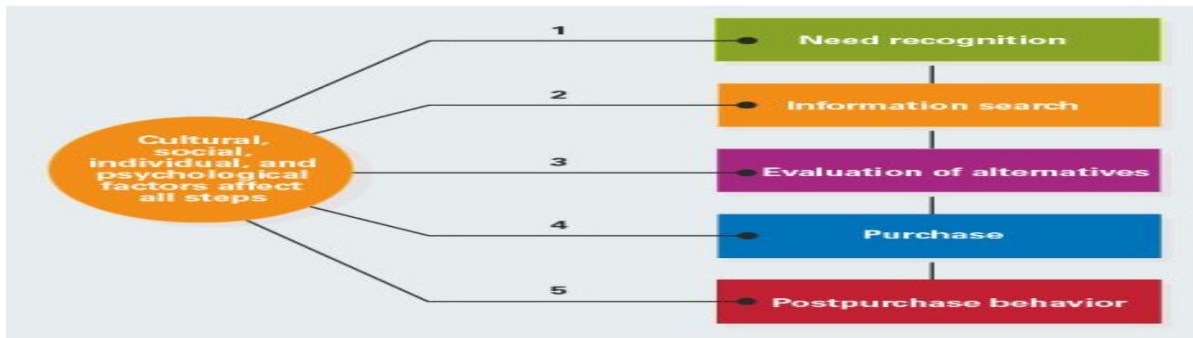
Stage 1. Recognition of the need and want of the consumer

Stage 2. Information search about products beyond the given information on goods

Stage 3. Evaluation of alternatives products on brand, price, quality, quantity etc.

Stage 4. Making purchase choice for eco-friendly products which are sustainable in future.

Stage 5. Post purchase behaviour leads to repeat in purchase behaviour, if its meet the expectation or shifting to another similar product.

Pic 1. Internet source, The Green Consumer Buying Decision Behaviour

VIII. GREEN ORGANIZATIONS

Marketers are considered as an important factor for green production. A green marketer usually attracts green consumers by products performance, cost effective, healthy and eco-friendly elements. The green consumers are the driving force behind the green product marketing but producers should also take initiatives to producer and use green operations & processes which produce less or no emission.

Pic 2. Internet source, Showing organization opting for holistic green business.

In the crowd of too many organizations, some of them were already aware of the new concept going on in other developed countries and adopted the concept for manufacturing products and advertise as per green norms in mid of 90's. They adopted green manufacturing like eco-friendly, ISO, international certification and energy saving but awareness percentage was very low.

Governments are also asking organizations to produce healthy and less environmental loss products & services. Under Companies Act 2013, one of the major amendments was done under section 135, which says that Corporate Social Responsibility is voluntarily contribution of company to betterment of society and cleaner environment. Due to covid-19, many companies are adopting healthy and pro-environmental manufacturing and even more consumers are taking interest in green produced products.

IX. CONCLUSION

Green marketing should not neglect the economic aspect of marketing. Marketers need to understand the implications of green marketing. If you think customers are not concerned about environmental issues or will not pay a premium for products that are more eco-responsible, think again. You must find an opportunity to enhance your product's performance and strengthen your customer's loyalty and command a higher price. The awareness about the products should be done through advertising so that individual buying behaviour can be changed which can have an impact on the welfare of the environment. It is also important that companies aiming at developing new eco-friendly products should ensure that products perform competitively. Green marketing is still in its infancy and a lot of research is to be done on green marketing to fully explore its potential.

X. REFERENCES

- I. Jessie Gould, April 21, 2014, Going Green: How to Reach the Eco-friendly Consumer, <https://www.laneterralever.com/blog/going-green-how-to-reach-the-eco-friendly-consumer#gref>, Last visited: 22.06.2021
- II. D. C. Pinto, M. M. Herter, P. Rossi, A. Borges, 2014, Going green for self or for others? Gender and identity salience effects on sustainable consumption, *International Journal of Consumer Studies*, vol. 38, pp. 540-549
- III. Abiodun Elijah Obayelu (Federal University of Agriculture – Abeokuta (FUNAAB), Nigeria), Sustainable Consumption and Green Marketing in Developing Countries: Contemporary Perspective Using Nigeria and Kenya as Case Studies, <https://www.igi-global.com/chapter/sustainable-consumption-and-green-marketing-in-developing-countries/154465>, Last visited: 22.06.21
- IV. G. Bertoli, M. Bonera, A. Codini, E. Corvi, G. Miniero, 2014, Being green: from attitude to actual consumption, *International Journal of Consumer Studies*, vol. 38, pp. 521-528
- V. A F Wazir Ahmad (University of Liberal Arts, Bangladesh (ULAB), Bangladesh) and Mohammad Fateh Ali Khan Panni (City University, Bangladesh), Green Marketing Strategy: A Pedagogical View, <https://www.igi-global.com/chapter/green-marketing-strategy/105831>, last visited: 22.06.21
- VI. K. Peattie, 2010, Green consumption: behavior and norms, vol. 35, pp. 195-228
- VII. M. Ertz, F. Karakas, E. Sarigollu, 2016, Exploring pro-environmental behaviors of consumers: An analysis of contextual factors, attitude, and behaviors, *Journal of business research*, vol. 69, no. 10, pp. 3971-3980

- VIII. J. Connolly, A. Prothero, 2008, Green consumption: life-politics, risk and contradictions, *Journal of consumer culture*, vol. 8, pp. 117-145
- IX. MARKETING THEORIES – EXPLAINING THE CONSUMER DECISION MAKING PROCESS, <https://www.professionalacademy.com/blogs-and-advice/marketing-theories---explaining-the-consumer-decision-making-process>, Last visited: 30.06.2021
- X. Kohut, A., & Shriver, J. (1989). Environment regaining a foothold on the national agenda. *Gallup Report*, 285
- XI. Kassaye, W. W. (2001). Green dilemma. *Marketing Intelligence & Planning*, 19 (6), 444-55.
- XII. Babita Saini (2010), Green marketing and its impact on consumer buying behavior, *International Journal of Engineering Science Invention*, Volume 2 Issue 12, PP.61-64
- XIII. Chitra, K. (2007). In Search of the green consumers: A perceptual study. *Journal of Services Research*, 7(1),173-191.
- XIV. Chen, T.B., & Chai L.T. (2010). Attitude towards environment and green products: Consumers perspective. *Management Science and Engineering*, 4 (2), 27-39
- XV. Jungermann W. C, & Jungennatm C. E., (2010). *Reconsider-Executive Summary*. <http://s3.amazonaws.com/smorgdownloads/clients/vanj/fall2009/Reconsider.doc>

YATIRIMCI DUYARLILIĞI TEORİSİ BAĞLAMINDA TÜKETİCİ GÜVEN ENDEKSİ-BORSA İSTANBUL ENDEKS ETKİLEŞİMİ

Utku Atınöz

Doç.Dr., sinop Üniversitesi

utkual@hotmail.com

ÖZET:

Yatırımcıların rasyonel oldukları varsayımında olan klasik finans teorisi temelli Etkin Piyasa Hipotezi, psikolojik faktörleri dikkate almaması nedeniyle eleştirilmeye başlanmıştır. Oysaki davranışsal finans teorisi, piyasalardaki iniş ve çıkışların yatırımcıların aşırı iyimserlik veya aşırı kötümserlik davranışlarıyla açıklanabileceğini iddia ederek tezlerini iki temel varsayıma dayandırmışlardır. Bu iki varsayım piyasalarda arbitrajın riskli ve dolayısıyla sınırlı olduğu varsayımı ile yatırımcı duyarlılığı varsayımıdır. Bu çalışmada Borsa İstanbul pay endeksleri ile yatırımcı duyarlılığı ilişkisi tüketici güven endeksi bağlamında analiz edilecek olup Borsa İstanbul ile tüketici güven endeksi etkileşimi gücünün belirlenmesi amaçlanmaktadır. Yapılan ARDL Sınır Testi analizi sonucunda endeks değişkenleri ile tüketici güven endeksi değişkeni arasında uzun süreli ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. Uzun dönem tahminler incelendiğinde Bilişim Endeksi, Spor Endeksi ve Kobi Endeksi katsayıları istatistiksel olarak anlamsız olup geri kalan 9 endeks istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayıların tümü pozitif olup tüketici bu sonuca göre tüketici güven endeksinde meydana gelecek artışın endeks getirileri üzerinde pozitif bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Analizde değişkenler arasındaki kısa dönem ilişkiler de incelenmiş olup uzun dönemli ilişkiler desteklenmekte ve dengesizlikler kısa sürede ortadan kalkmaktadır. Analizin son kısmında yapılan Granger nedensellik testi sonuçlarına göre analize konu olan 12 pay endeksinin güven endeksinin nedeni olduğu belirlenmiştir. Ancak tüketici güveninin pay senetlerinin nedeni olduğuna ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Finans, Yatırımcı Duyarlılığı, Tüketici Güveni

JEL Sınıflandırması: G20, G02

CONSUMER CONFIDENCE INDEX-BORSA ISTANBUL INDEX INTERACTION IN THE CONTEXT OF INVESTOR SENSITIVITY THEORY

ABSTRACT

Efficient Market Hypothesis based on classical finance theory, which assumes that investors are rational, has been criticized for ignoring psychological factors. The theory of behavioral finance, on the other hand, based their theses on two basic assumptions, claiming that the ups and downs in the markets can be explained by the investors' over-optimism or over-pessimistic behavior. These two assumptions are the assumption that arbitrage in markets is risky and therefore limited and investor sentiment. In this study, the relationship between Borsa İstanbul sector indices and investor sentiment will be analyzed in the context of consumer confidence index and it is aimed to determine the power of interaction among Borsa İstanbul and consumer confidence index. As a result of the ARDL Boundary Test, a long-term relationship was found between the variables. When the long-term forecasts are examined, the ICT, Sport Index and SME Index coefficients are statistically insignificant and the remaining 9 indexes are statistically significant. All the coefficients are positive, and the consumer confidence index shows that the increase in the consumer confidence index has a positive value on the index returns. In the analysis, short-term relationships between

variables were also examined and long-term relationships were supported, and imbalances disappear in a short time. According to the results of Granger causality test in the last part of the analysis, it was determined that the 12 share indices subject to the analysis were the cause of the confidence index. However, there is no evidence that consumer confidence is the cause of share certificates.

Keywords: Behavioral Finance, Investor Sentiment, Confidence Index

JEL Classification: G20, G02

Giriş

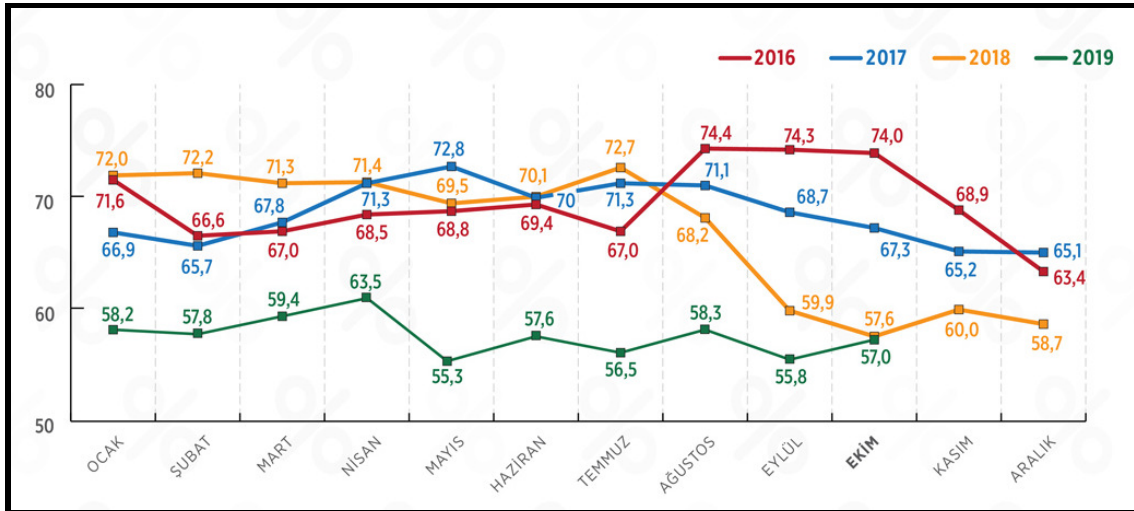
Fama(1970) tarafından ortaya atılan Etkin Piyasa Hipotezi (EPH) ile başlayan ve bu hipotezin geçerli olup olmadığını analiz eden teorik ve ampirik çalışmalar günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Bilhassa yatırımcıların bilgisel etkinliği ön planda tutmaları, bilginin ve riskin taraflar arasında farklı seviyede olduğuna inanmaları etkin piyasa hipoteziyle ilgili çalışmaların önemini daha da arttırmıştır (Altunöz, 2016:1620). Yatırımcıların rasyonel oldukları varsayımında olan klasik finans teorisi temelli EPH, psikolojik faktörleri dikkate almaması nedeniyle eleştirilmeye başlanmıştır. Oysaki davranışsal finans teorisi, piyasalardaki iniş ve çıkışların yatırımcıların aşırı iyimserlik veya aşırı kötümserlik davranışlarıyla açıklanabileceğini iddia ederek tezlerini iki temel varsayımına dayandırmışlardır (Baker ve Wurgler, 2007). Bu iki varsayım piyasalarda arbitrajın riskli ve dolayısıyla sınırlı olduğu varsayımı ile yatırımcı duyarlılığı varsayımıdır (Kendir vd. 2013:56). Bu bağlamda 1980'li yıllarla birlikte EPH'den davranışsal teorilere doğru bir evrim yaşanmıştır. Yapılan çalışmalarda yatırımcıların psikolojik önyargılarla hareket ettikleri ve bu önyargıların finansal kararlarda oldukça güçlü bir etkinliğe sahip olduğu izlenmiştir. (Köse ve Akkaya, 2016: 5). Çalışmalar derinleştirildikçe yatırımcıların zihinsel muhasebe, sürü davranışı, yatırımcı duyarlılığı kayıptan ve belirsizlikten kaçınma gibi psikolojik önyargılarla hareket ettikleri anlaşılmıştır. Davranışsal finansın temelini meydana getiren ve Kahneman ile Tversky (1979) tarafından geliştirilen Beklenti Teorisi'nde bireylerin kayıp ve kazanç durumlarında farklı olasılık seviyelerine farklı ağırlık verdikleri iddia edilmekte ve Fayda Teorisi'nin ihmal ettiği psikolojik faktörler ön plana çıkarılmaktadır. Bireyin bilişinin sınırlı olması özellikle belirsizlik altında karar verme sürecinde psikolojik önyargılara sebep olmaktadır. Psikolojik önyargılar, bilişsel önyargılar (hevristikler) ve duygusal faktörler şeklinde iki gruptan oluşmaktadır (Döm, 2003: 43).

Yatırımcı duyarlılığı varsayımının gelişim sürecinde Baker ve Wurgler (2006)'in çalışması önemli bir yere sahiptir. Söz konusu çalışmada yatırımcı duyarlılığı, gelecekle ilgili riskle ve nakit akışlarıyla alakalı bilgiyle şekle girmeyen beklentiler olarak tanımlanırken bir yıl sonraki çalışmalarında Baker ve Wurgler (2007) yatırımcı duyarlılığını kötümserlik ve iyimserlik olmak üzere iki farklı sınıflandırmaya tabi tutmaktadırlar. Yatırımcı duyarlılığıyla ilgili ampirik çalışmalara ilk olarak Lee, Shleifer ve Thaler (1991)'de rastlanmaktadır. Lee, Shleifer ve Thaler

(1991) bireysel yatırımcı duyarlılığına etki eden unsurlardan yatırım ortaklıkları hisse senetlerinin iskonto oranı / prim oranındaki oynaklığı merkeze almıştır. Clarke ve Statman(1998) anket yöntemine dayanan yatırımcı duyarlılığı endeksine dayalı ölçütler kullanırken Burch, Emery ve Fuerst(2003) yatırım ortaklıklarının iskonto/prim oranını kullanmışlardır. Dominitz ve Manski(2004), piyasa işlem hacmi ile yatırımcı duyarlılığı ölçümüne giderken, Wang, (2011) ilk halka arzlardaki talep miktarı ve ilk gün getirileri ile yatırımcı duyarlılığı ölçümünü gerçekleştirmiştir. So ve Zou (2012) yatırımcı duyarlılığı ölçümünde piyasa işlem hacmini kullanmışlardır. Bu bilgiler ışığında ulusal ve uluslararası literatürde yatırımcı duyarlılığının ölçütü konusunda tam bir fikir birliği sağlanamamıştır. Bununla birlikte genel bir ölçü olarak "Tüketici Güven Endeksi" tercih edilmektedir (Altuwaijri, 2016:6).

Tüketici Güven Endeksi ülke ekonomisiyle ilgili olarak tüketicilerin değerlendirme ve eğilimlerini ölçmektedir. Garner (1991)'a göre geleneksel makroekonomik değişkenler ile tüketici güven endeksi güçlü bir etkileşim içinde olup tüketicilerin politik, psikolojik, sosyal durumları, duygu ve düşünceleri ile döviz kurları, enflasyon, emtia fiyatları, milli gelir, sanayi üretimi gibi birçok ekonomik faktör etkileşim içindedir. Bu bağlamda tüketici güven endeksi, Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası (TCMB) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ortak yürütülmekte olup 5 alt sınıftan ulaşılan anket sorularına verilen cevaplarla oluşturulmaktadır. Söz konusu alt sınıflar İnşaat Sektörü Güven Endeksi, Perakende Sektörü Güven Endeksi, Reel Sektör Güven Endeksi, Hizmet Sektörü Güven Endeksi ve Tüketici Güven Endeksidir. Ayrıca tüketici güven endeksi oluşturulurken Aylık Tüketici Eğilim Anketi'nden yararlanılmaktadır.

Grafik 1: Tüketici Güven Endeksi (Ekim 2019)

Kaynak: TÜİK

Grafik 1'e göre Ekim 2019 itibariyle mevsim etkilerinden arındırılmış tüketici güven endeksi, ekimde bir önceki aya göre % 2,1 artış izlenmektedir. Yine aynı grafikte eylülde 55,8 olan endeks değeri ekimde 57'ye yükselmiştir.

Hisse senedi piyasaları gelişmiş ülkelerde ekonominin en önemli göstergelerinden biridir. Yapılan birçok ampirik çalışma hisse senedi piyasalarını etkileyen unsurları; makroekonomik unsurları işletmelere özgü unsurlar ile yatırımcı psikolojisine ve duyarlılığına bağlı unsurlar olarak sıralamaktadır (Usul vd.2017:686). Çalışmada Türkiye'de Borsa İstanbul sektör endeksleri (pay endeksleri) ile tüketici güven endeksi arasındaki ilişki analiz edilecek olup Borsa İstanbul ile tüketici güven endeksi etkileşiminin gücü anlaşılmaya çalışılacaktır. Literatürde neredeyse tüm çalışmalar için regresyon ya da VAR modelleri tercih edilirken bu çalışmada hem farklı seviyeden durağanlıklara izin veren, hem de kısıtsız hata düzeltme modelini içermesi bakımından klasik eş bütünleşme testlerine göre istatistiksel olarak daha güvenilir sonuçlar verebilen ARDL testi tercih edilmiştir. Böylelikle çalışmanın özgünlüğünün artırılması amaçlanmıştır. Yine literatürde son dönemde güncel verilerle yatırımcı duyarlılığı analizini inceleyen çalışmaların seyrekliği, çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Literatür

Yatırımcı duyarlılığı konusunda yapılmış ulusal ve yabancı literatürde yatırımcı duyarlılığı olarak farklı değişkenlerin kullanıldığı izlenmektedir. Yabancı literatürde;

Leonard ve Shull (1996) ABD ekonomisi için hisse tüketici güven endeksi ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri ve panel regresyon yöntemini kullandıkları çalışmalarında değişkenler arasında güçlü ve pozitif yönlü ilişkinin varlığına ulaşmışlardır. Neal ve Wheatly (1998) yatırımcı duyarlılığını temsilen yatırım ortaklıkları iskontosu, lot altı satışların lot altı alımlara oranı ve yatırım fonlarının pay geri alma tutarı ölçütlerini kullanarak yatırım ortaklıkları iskontosu ve yatırım fonlarının pay geri alma tutarının küçük şirket getirilerini tahmin edebildiğini göstermiştir. Çalışmada Lot altı satışların lot altı alımlara oranı ise gerek büyük ve gerekse küçük şirketlerin getirilerini tahminde etkili olamamıştır. Ottoo (1999) tüketici güven endeksini kullanarak hisse senedi ile yatırımcı duyarlılığı ilişkisini 1980-1999 yılları için analiz ettiği çalışmada hisse senedi getirilerinin yatırımcı duyarlılığının %10'unu açıklayabildiğini sonucuna ulaşmışlardır. Fisher ve Statman (2000) hisse senedi fiyatlarını açıklamada tüketici güveninin gücünü, hisse senedi fiyatlarının tüketici güveni üzerindeki etkisini ve yatırımcı duyarlılığı ile tüketici güveni arasında bir ilişki olup olmadığını incelemişlerdir. Yatırımcı duyarlılığı olarak NASDAQ ve S&P 500 endeks getirilerinin kullanıldığı çalışmada tüketici güven endeksi ile borsa endekslerinin aynı yönde ve anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Christ ve Bremmer (2003) Amerikan ekonomisi için

NASDAQ Borsası özelinde 1984-2003 yıllarını kapsayan çalışmalarında yatırımcı duyarlılığı olarak tüketici güven endeksini kullanmışlardır. Eş bütünleşme ve Granger nedensellik analizi sonuçlarına göre hisse senedi fiyatlarındaki artışın tüketici güven endeksinde artış meydana getirdiğini belirtmişlerdir. [Indro \(2004\)](#) net toplam öz kaynak fon akışı ile yatırımcı duyarlılığı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında tüketici güven endeksini kullanarak öz kaynak fonu yatırımcılarının davranışları sadece ekonomik temellerden değil, yatırımcıların duyarlılığından da etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. [Baker ve Stein \(2004\)](#) yatırımcı duyarlılığı olarak piyasa işlem hacmini kullandıkları çalışmalarında işlem hacminin piyasadaki fon miktarını yansıttığı için yatırımcı duyarlılığının göstergesi olabileceğini ifade etmişlerdir. Çalışma sonucunda irrasyonel yatırımcıların gelecekte piyasa için iyimser bakış açısına sahip olmaları durumunda yatırım yapmaya istekli olacakları sonucuna ulaşmışlardır. [Brown ve Cliff \(2005\)](#) yatırımcı duyarlılığının varlık değerlendirme üzerindeki etkisini ele aldıkları çalışmalarında yatırımcı duyarlılığı değişkeni olarak yatırımcı duyarlılığı endeksine dayalı ölçütleri kullanmışlar ve pazar fiyatlaması hataları ile yatırımcı duyarlılığı arasında pozitif ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. [Baker ve Wurgler \(2006\)](#) çalışmalarında yatırımcı duyarlılığı olarak ilk halka arzlardaki talep miktarı ve ilk gün getirilerini kullanarak yatırımcılara ait duyarlılığın arbitraj olanağı zor olan menkul değerler üzerinde daha fazla etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yine [Baker ve Wurgler \(2007\)](#) yatırımcı duyarlılığı olarak ilk halka arzlardaki talep miktarı ve ilk gün getirilerini göz önünde bulundurdıkları çalışmalarında yatırımcı duyarlılığı ile parasal akışla alakalı beklentiler arasındaki ilişkiyi incelemişler ve çalışma sonucunda yatırımın riski ve gelecekteki parasal akışa ilişkin beklentilere göre değiştiğini belirlemişlerdir. [Shen vd. \(2017\)](#) yatırımcı duyarlılık endeksini referans almak suretiyle hisse senedi-yatırımcı duyarlılığı arasındaki ilişkiyi ölçmüşlerdir. Yazarların analize farklı makroekonomik değişkenler eklemek suretiyle gerçekleştirdikleri analizlerinde duyarlılığın düşük olduğu dönemlerde yüksek riskle karşılaşan firmaların getirilerinin, düşük riske maruz kalan firma getirilerinden daha fazla olduğu görülmüştür. [Guo vd. \(2017\)](#) Çin sermaye piyasalarında yatırımcı duyarlılığının etkisini analiz ettikleri çalışmalarında yatırımcı duyarlılığının devamlılık arz etmediği sonucuna ulaşmışlardır.

Ulusal literatürde konuyla alakalı analizlerin hemen hemen tümünde regresyon, VAR yöntemleri tercih edilmiştir. [Canbaş ve Kandır \(2009\)](#), çalışmalarında yatırım ortaklıkları iskontosu, yatırım fonlarının ortalama fon akışı, lot altı satış hacminin lot altı alış hacmine oranı ile temsil edilen yatırımcı duyarlılığının Türkiye'deki hisse senedi getirileri üzerindeki etkisini Granger Nedensellik ve VAR analizi testleri ile incelemişlerdir. Sonuçta yatırımcı duyarlılığının hisse senedi getirilerini değil, hisse senedi getirilerinin yatırımcı duyarlılığını etkilediğini göstermişlerdir. [Arısoy \(2012\)](#) Türkiye'de 2007-2012 dönemleri için tüketici gelir endeksi- borsa endeksi ilişkisini VAR

yöntemiyle analiz etmiş ve borsa endeksinin tüketici gelir endeksini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. [Kandır vd. \(2013\)](#), Türkiye için yatırımcı duyarlılığını 2005-2012 periyodunda tüketici güven endeksi ve yatırım ortaklıkları iskontosu ile test etmişlerdir. Engle-Granger yönteminin tercih edildiği çalışma sonucunda iki değişken arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. [Bolaman ve Mandacı \(2014\)](#) pay senedi getirileri ile yatırımcı duyarlılığı ilişkisini 2003-2012 dönemi için incelediği çalışmalarında Gregory Hansen eş bütünleşme yöntemini kullanmışlardır. Sonuçta iki değişken arasında uzun dönem ilişkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. [Aydoğan ve Vardar \(2015\)](#) yatırımcı duyarlılığı değişkeni olarak tüketici güven endeksini kullandıkları çalışmalarında Türkiye’de 2004-2014 yılları için yatırımcı duyarlılığının Borsa İstanbul endeksleri üzerindeki gücünü analiz etmişlerdir. Söz konusu çalışmada genelleştirilmiş etki-tepki analizi ve VAR yöntemleri tercih edilmiş olup sonuçta analize konu olan değişkenlerden enflasyon algısındaki artışın yatırımcı duyarlılığının düşmesine neden olduğu fakat geri kalan faiz oranı ve sanayi üretim endeksi değişkenlerinin herhangi bir etki göstermediği anlaşılmıştır. [Köse ve Akkaya \(2016\)](#) yatırımcı duyarlılığını temsil eden güven endeksinin ve alt endekslerinin BİST100 endeks getirisi üzerindeki etkilerini VAR yöntemiyle araştırdıkları çalışmalarında yatırımcı beklenti ve endişelerinin hisse senedi getirileri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. [Keleş ve Arat \(2016\)](#) yatırımcı duyarlılığı için hangi ölçütlerin en etkin ölçüt olduğunu VAR yöntemiyle analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda piyasa tabanlı oranlardan oldukça fazla sayıda temsilci elde edilmesine karşın, hangisinin seçileceğine dair uzlaşma bulunmadığı dile getirilmektedir. [Fettahoğlu \(2017\)](#) çalışmasında pay senedi fiyatıyla hem finansal verileri hem de yatırımcı duyarlılığının birleşik etkisini regresyon yöntemiyle analiz etmiştir. Söz konusu çalışma sonucunda duyarlılığın yüksek olması durumunda yatırımcıların gelecekte gelir büyümesi beklentileri hakkında daha iyimser olduğu anlaşılmıştır. [Kaya \(2018\)](#) hisse senedi ile yatırımcı duyarlılığı ilişkisini 1997-2018 periyodunda yatırımcı duyarlılık endeksi hesaplayarak test etmiştir. Regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada meydana getirilen duyarlılık endeksi, önemli olaylar ve finansal krizler gibi durumlar karşısında Türkiye’de yatırımcıların iyimser ve kötümser davranışlarını tahmin etmede başarılı olmuştur. [Akkuş ve Zeren \(2019\)](#) yatırımcı duyarlılığı ile hisse senedi endeksi ilişkisini 2011-2018 yılları için Hatemi J - Irandoust saklı eş bütünleşme testi ve Hatemi J asimetrik nedensellik testi ile analiz etmiştir. Elde ettikleri sonuçlara göre tüketici güven endeksiyle katılım 30 endeksi arasında nedensellik ilişkisine rastlanamamış fakat uzun dönem eş bütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir.

3.Ekonometrik Analiz

Türkiye’de 12 farklı Borsa İstanbul (BİST) pay endeksi getirileri ile tüketici güven endeksi arasındaki ilişkiler 2009:01-2019:8 dönemi için analiz edilecektir. Analize konu olan değişkenler ve sembolleri tablo 1’de izlenebilmektedir.

Tablo 1: Değişkenler (Endeksler), Kodları ve Adları

Kodu	Endeks Adı	Kodu	Endeks Adı
CCE	Tüketici Güven Endeksi (TGE)	-	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
XU100	Borsa İstanbul 100	XKOBİ	Borsa İstanbul Kobi-Sanayi
XBANK	Borsa İstanbul Banka	XHOLD	Borsa İstanbul Holding ve Yatırım
XUSIN	Borsa İstanbul Sınai	XSGRT	Borsa İstanbul Sigorta
XULAS	Borsa İstanbul Ulaştırma	XMANA	Borsa İstanbul Metal Ana
XSPOR	Borsa İstanbul Spor	XKMYA	Borsa İstanbul Kimya, Petrol, Plastik
XBLSM	Borsa İstanbul Bilişim	XGIDA	Borsa İstanbul Gıda ve İçecek

2009:01-2019:08 dönemi için Tüketici Gelir Endeksi ile 12 pay endeksine ait getiriler arasındaki ilişkilerin araştırıldığı bu çalışmada, tüketici güvenine ilişkin veriler TÜİK’in resmî web sitesinden, sektör endekslerine ilişkin veriler ise Borsa İstanbul (BİST)’ten alınmıştır. Tablo 1’de çalışmada kullanılan BİST pay senedine ait endeksler gösterilmiştir. Çalışmada kullanılan serilerin tamamı Hodrick ve Prescott (1997) yöntemiyle mevsimsellikten arındırılmış ve doğal logaritmaları alınmıştır. Çalışmada borsa endekslerine ilişkin aylık getiriler ise eşitlik (1) deki gibi hesaplanmıştır.

$$R_t = \ln \left(\frac{P_t}{P_{t-1}} \right) \quad (1)$$

Eşitlik (1) de söz konusu endeksin t dönemi için doğal logaritmik getirisi R_t ile ifade edilirken endeksin t zamanındaki kapanış değeri P_t ile ve t-1 zamanındaki kapanış değeri P_{t-1} ile ifade edilmektedir. Ekonometrik analizlerde sahte regresyon sorunu ile karşılaşılması ve kullanılacak modelin belirlenebilmesi amacıyla her bir değişkenin birim kök testleri ile durağanlık seviyelerinin belirlenmesi gerekmektedir

Çalışmada kullanılacak iki birim kök testinden biri Dickey ve Fuller (1981)’ in geliştirdikleri ADF (Augmented Dickey-Fuller) testidir Dickey ve Fuller söz konusu testi eşitlik (2), (3) ve (4) deki şekilde ifade etmektedir.

$$\Delta Y_t = \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta Y_t = \alpha + \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$\Delta Y_t = \alpha + \delta t + \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (4)$$

Eşitlik (2), (3) ve (4)'de ΔY_t , değişkenlerin ilk derece farklarını temsil etmektedir. Eşitliklerde zaman trendi t ile, gecikme uzunluğu k ile ifade edilmektedir. Ayrıca ε_t hata terimini, ΔY_{t-i} ise bir dönem gecikmeli fark terimini ifade etmektedir. ADF testlerinde boş hipotez serinin durağan olmadığını iddia ederken alternatif hipotez serinin durağan olduğunu iddia etmektedir. ADF birim kök testi sonuçları tablo 2'de izlenebilmektedir.

Tablo 2: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

<i>Değişken</i>	Sabit		Sabit ve Trend		Sabit		Sabit ve Trend	
	<i>Seviye</i>	<i>Birinci fark</i>	<i>Seviye</i>	<i>Birinci fark</i>	<i>Seviye</i>	<i>Birinci Fark</i>	<i>Seviye</i>	<i>Birinci fark</i>
CCE	-3,17	-11,16*	-3,19	-11,80*	XKOBİ	-3,17*	-3,09	-
XU100	-4,17	-14,19*	-4,17	-14,22*	XHOLD	-4,11*	-4,29	-
XBANK	-9,09**	-	-9,17**	-	XSGRT	-9,09**	-9,33**	-
XUSIN	-10,11**	-	-10,11**	-	XMANA	-10,11**	-9,11**	-
XULAS	-9,18*	-	-9,18*	-	XKMYA	-9,18*	-9,18*	-
XSPOR	-14,18*	-	-14,22*	-	XGIDA	-14,18*	-11,11*	-
XBLSM	-	-	-	-		-12,10***	-12,10***	-
	12,10***		12,10***					

Not: *,** ve **

* sırasıyla katsayıların %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Tablo 2 sonuçlarına göre Tüketici Güven Endeksi ve Ulusal 100 endeks değişkenleri seride durağan olmayıp birinci farkları alındığında durağan hale gelmişlerdir. Geri kalan tüm değişkenler gerek sabit terimli gerekse sabit terimli ve trendli olarak seride durağandır.

Perron (1989) tarafından geliştirilen kırılma tarihinin bilinmesi durumunda kullanılacak model Zivot ve Andrews (1992) tarafından eleştirilmiş ve kırılma tarihini içsel olarak belirlendiği bir kırılmalı model geliştirmişlerdir. 3 farklı modelden oluşan Zivot ve Andrews birim kök testinin A modelinde seri düzeyde tek seferlik kırılma öngörmekte olup sabit terimin içinde kukla değişken yer almaktadır. Kukla değişkenin eğim katsayısının içinde yer aldığı B modelinde eğilim fonksiyonundaki eğimde tek seferlik kırılma öngörülmektedir. C modelinde ise hem eğim katsayısı hem de sabit terim kukla değişkeni içermektedir. Ayrıca model A ve model B'yi birleştirmektedir. Model (A) ve model (B) eşitlik (5) ve (6) de izlenebilmektedir.

$$\text{Model A: } Y_t = \mu + \beta t + \delta Y_{t-1} + \theta_1 DU(\lambda) + \sum_{i=1}^k \delta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (5)$$

$$\text{Model B: } Y_t = \mu + \beta t + \delta Y_{t-1} + \theta_2 DT(\lambda) + \sum_{i=1}^k \delta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (6)$$

C modeli ekonomi ve finans çalışmalarında en fazla tercih edilen model olması nedeniyle çalışmada da tercih edilmiştir. Model C, denklem (7) daki gibi ifade edilmektedir

$$y_t = \mu^c + \theta^c DU_t(\lambda) + \gamma^c DT_t^*(\lambda) + \beta^c t + \alpha^c y_{t-1} + \sum_{j=1}^k c_j^c \Delta y_{t-j} + \varepsilon_t \quad (7)$$

Zaman serilerine uygulanan Zivot-Andrews birim kök test sonuçları tablo 3’de izlenebilmektedir.

Tablo 3: Zivot ve Andrews Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Model	Gecikme	Kırılma Tarihleri	Test İstatistiği	Kritik Değerler	
					1%	5%
LCCE	A	3	2007	-3,19	-4,1	-4,01
	C	3	2006	-3,97	-4,18	-4,1
XU100	A	4	2001	-1,00	-1,1	-1,02
	C	4	2007	-1,07	-1,9	-1,48
XBANK	A	5	2008	-1,9	-1,8	-1,3
	C	5	2017	-2,1	-0,99	-0,9
XUSIN	A	7	2007	-3,77	-0,93	-0,88
	C	7	2017	-3,9	-2,11	-2
XULAS	A	10	2006	-4,31	-4,18	-4,1
	C	12	2018	-4,39	-1,1	-1,02
XSPOR	A	11	2001	-2,11	-1,7	-1,66
	C	12	2008	-3,08	-2,1	-2,07
XBLSM	A	9	2007	-5,15	-4,1	-3,11
	C	9	2017	-5,21	-3,1	-3
XKOBİ	A	4	2001	-2,18	-1,1	-1,02
	C	4	2007	-2,76	-1,9	-1,48
XHOLD	A	5	2008	-1,9	-1,8	-1,3
	C	5	2017	-2,1	-0,99	-0,9
XSGRT	A	7	2007	-3,77	-0,93	-0,88
	C	7	2017	-3,9	-2,11	-2
XMANA	A	10	2006	-4,31	-4,18	-4,1
	C	12	2018	-4,39	-1,1	-1,02
XKMYA	A	11	2001	-2,11	-1,7	-1,66
	C	12	2008	-3,08	-2,1	-2,07
XGIDA	A	9	2007	-5,15	-4,1	-3,11
	C	9	2017	-5,21	-3,1	-3

Tablo 3’deki Zivot ve Andrews birim kök testi sonuçlarının ADF birim kök testi sonuçları ile aynı doğrultuda sonuçlar vermiş olup Tüketici Güven Endeksi ve Ulusal 100 endeksi değişkenleri için hem Model A hem de Model C’de elde edilen test istatistikleri mutlak değerde kritik değerlerden küçüktür. Bu nedenle söz konusu iki değişken birim kök taşımaktadır. Geri kalan analize konu olan tüm değişkenler için hem Model A hem de Model C’de elde edilen test istatistikleri mutlak değerde kritik değerlerden büyüktür. Bu sonuca göre seriler birim kök taşımamaktadır. Sonuçlar ADF birim

kök sonuçları ile aynı doğrultudadır. Birim kök testi sonuçlarına göre aynı dereceden durağan olmayan zaman serileri için Peseran vd. (2001) tarafından geliştirilen ve farklı dereceden durağan olan zaman serileri için eş bütünleşme analizine olanak sağlayan ARDL Sınır testi yaklaşımının uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu amaçla kurulan hata düzeltme modeli eşitlik (8) de izlenebilmektedir.

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 t + \sum_{i=1}^p \alpha_{2i} \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=0}^p \alpha_{3i} \Delta X_{t-i} + \alpha_4 Y_{t-1} + \alpha_5 X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (8)$$

Eşitlik (8) de Borsa İstanbul'da analize konu olan sektör endeksi y ile ifade edilirken tüketici endeksi x ile ifade edilmektedir. Sabit terimler α ile, trend değişkeni t ile ifade edilmektedir. ε_t hata terimini ifade etmektedir.

Kurulacak kısıtsız hata düzeltme modelleri için göz önünde bulundurulacak bilgi kriterlerinde kritik değer en küçük olduğu gecikme uzunluğu uygun gecikme uzunluğu olarak seçilmektedir. Bunun yanında seçilen en küçük değer oto korelasyon problemine sahipse bir sonraki en küçük değer gecikme uzunluğu olarak kabul edilir. Oto korelasyon problemi devam ettikçe bu durum tekrarlanır. Akaike bilgi kriteri ile Schwarz bilgi kriterinden yararlanılarak ulaşılan gecikme uzunlukları tablo 4'te izlenebilmektedir.

Tablo 4: Uygun Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

<i>M</i>	<i>Akaike Bilgi Kriteri</i>	<i>Schwarz Bilgi Kriteri</i>	<i>X² BREUSCH – GODFREY</i>
1*	2.0122	5.134	4.219***(0.214)
2	4.1711	6.132	8.120(0.245)
3	4.8901	6.020	5.879**(0.241)
4	4.7660	6.320	5.1290**(0.356)
5	4.1879	5.520	3.112*(0.563)
6	2.9781	7.190	3.319*(0.217)
7	3.6718	7.018	2.210**(0.326)
8	3.1790	6.290	1.310**(0.227)
9	3.8110	7.090	2.340**(0.156)

Not: *, ** ve *** sırasıyla %1,%5 ve %10 seviyesinde seçilen uygun gecikme uzunluğunu belirtmektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerini ifade etmektedir.

Tablo 4'deki sonuçlara göre kritik değer en küçük olduğu gecikme uzunluğu 1 olarak belirlenmiştir. Gecikme uzunluğunun belirlenmesinin ardından tüketici güven endeksi ile analize konu olan 12 farklı Borsa İstanbul endeksleri arasındaki uzun dönem ilişkinin varlığının sınanması için Sınır Testi uygulanmış olup sonuçlar tablo 5'de izlenebilmektedir.

Tablo 5: F İstatistiğine Bağlı Sınır Testi Sonuçlar

Bağımlı Değişken: LCCE			
<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>f İstatistiği Değeri</i>	<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>f İstatistiği Değeri</i>
CCE	13,566*	LXKOBİ	67,131**
LXU100	11,890*	LXHOLD	103,880*
LXBANK	16,870**	LXSGRT	41,677**
LXUSIN	11,766***	LXMANA	57,008*
LXULAS	27,900*	LXKMYA	18,388**

LXSPOR	2,912**	LXGIDA	23,770*
LXBLSM	49,007*		

Not: *,** ve **

* katsayıların sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Tablo 5'deki sınır testi sonuçlarına göre elde edilen F istatistik değerleri Narayan (2005) kritik değerleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Elde edilen f istatistik değerleri üst sınır değerini farklı anlam seviyelerinde aştıkları için yer alan endekslerin tümü ile tüketici gelir endeksi arasında uzun dönem ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Daha sonra TGE ile BIST endeksleri arasındaki uzun ve kısa dönemli dinamikleri belirlemek amacıyla ARDL (Autoregressive Distribution Lag) modeli eşitlik (9) yardımı ile tahmin edilecek olup gecikme uzunlukları AIC kriterine göre belirlenmektedir.

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 t + \sum_{i=1}^p \alpha_{2i} Y_{t-i} + \sum_{i=0}^q \alpha_{3i} Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (9)$$

Tablo 6'da seriler için hesaplanan ARDL Modeli tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6: Herbir Seri için hazırlanan ARDL Tahmin Sonuçları

Model (2,1)			Model (2,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LXU100 (-1)	0,054*	0,211* (0,00)	LXBANK(-1)	-0,167**	-1,991** (0,01)
LXU100 (-2)	0,100 **(-	1,211 ** (0,00)	LXBANK(-2)	0,155*	1,878* (0,01)
LCCE	0,186 *	1,511 *(0,01)	LCCE	0,211**	1,213** (0,00)
LCCE (-1)	-0,190*	-1,611*(0,02)	LCCE (-1)	-0,890**	2,111** (0,00)
C	1,245	0,411 (0,21)	C	-0i077	-0,211
R ² = 0,06	White=0,88	LM(1)=1,212	R ² = 0,06	White=0,67	LM(1)=0,123
Model (2,1)			Model (2,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LXUSIN (-1)	0,110*	1,46 *(0,00)	LXULAS(-1)	0,11**	1,155* (0,00)
LXUSIN (-2)	0,120*	1,98 *(0,00)	LXULAS(-2)	0,16*	1,10*(0,08)
LCCE	-0,080 **	-0,180** (0,00)	LCCE	-0,03*	-2,18* (0,00)
LCCE (-1)	-0,091 **	-0,098** (0,01)	LCCE (-1)	-0,02*	-1,10* (0,09)
C	0,054	0,111 (0,065)	C	0,08	0,189(0,66)
R ² = 0,10	White=1,88	LM(1)=0,66	R ² = 0,06	White=1,60	LM(1)=0,123
Model (2,0)			Model (2,0)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LXSPOR(-1)	0,100	1,36 (0,118)	LXBLSM(-1)	0,19	1,1578 (0,28)
LXSPOR(-2)	0,210	1,988(0,10)	LXBLSM(-2)	0,13	1,10(0,40)
LCCE	-0,080	-0,167(0,19)	LCCE	-0,06	-2,18(0,40)
C	0,054	0,110(0,60)	C	0,03	0,189(0,30)
R ² = 0,10	White=1,08	LM(1)=0,80	R ² = 0,03	White=1,56	LM(1)=0,109

Model (2,1)			Model (2,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LXKOBİ (-1)	0,558	1,54 (0,00)	LXHOLD(-1)	0,10**	1.117**(0,00)
LXKOBİ (-2)	0,091	1,60 (0,00)	LXHOLD(-2)	0,10*	1,18*(0,00)
LCCE	-0,035	-0,109(0,00)	LCCE	-0,06*	-2,22* (0,00)
LCCE (-1)	-0,031	-0,019(0,00)	LCCE (-1)	-0,06*	-1,11* (0,00)
C	0,044	0,189 (0,89)	C	0,06	0,179(0,18)
R ² = 0,10	White=1,60	LM(1)=0,50	R ² = 0,06	White=1,49	LM(1)=0,120
Model (1,1)			Model (1,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LXSGRT (-1)	0,431*	1,55 *(0,00)	LXMANA(-1)	0,11**	1.155* (0,00)
LCCE	-0,041 ***	-0,105*** (0,00)	LCCE	-0,03*	-2,18* (0,00)
LCCE (-1)	-0,015 **	-0,047**(0,00)	LCCE (-1)	-0,02*	-1,10* (0,00)
C	0,045	0,110(0,88)	C	0,08	0,189 (1,80)
R ² = 0,10	White=1,66	LM(1)=0,78	R ² = 0,11	White=1,49	LM(1)=0,126
Model (1,1)			Model (1,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LXKMYA (-1)	0,431*	1,55 *(0,00)	LXGIDA(-1)	0,11**	1.155* (0,00)
LCCE	-0,041 ***	-0,105*** (0,00)	LCCE	-0,03*	-2,18* (0,00)
LCCE (-1)	-0,015 **	-0,047**(0,00)	LCCE (-1)	-0,02*	-1,10* (0,00)
C	0,045	0,110(2,19)	C	0,08	0,189(9,80)
R ² = 0,10	White=1,66	LM(1)=0,565	R ² = 0,08	White=1,40	LM(1)=0,133

Not: *,** ve **

* katsayıların sırasıyla %1, %5 ve %10 n anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Tablo 6'da izlenebilen ARDL tahmin sonuçlarının ardından elde edilen uzun dönem katsayıları tablo 7'de izlenebilmektedir.

Tablo 7: ARDL Uzun Dönem Tahmin Sonuçları

LXU100 Model (2,1)			LXBANK Model (2,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LCCE	0,06 *	1,511 *(0,01)	LCCE	0,07**	1,289** (0,00)
C	1,245	0,411 (0,21)	C	-0,67	-0,211(0,312)
LXUSIN Model (2,1)			LXULAS Model (2,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LCCE	0,05 **	1,311 (0,31)	LCCE	0,09**	1,553** (0,00)
C	1,245	0,411 (0,21)	C	-0,071	-0,398(1,11)
LXSPOR Model (2,0)			LXBILISIM Model (2,0)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LCCE	0,18	1,311 (0,81)	LCCE	0,33*	1,553* (0,49)
C	1,245	0,411 (0,21)	C	-0,058	-0,512(3,45)
LXKOBİ Model (2,1)			LXHOLD Model (2,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LCCE	0,15 **	1,311** (0,31)	LCCE*	0,09*	1,553* (0,09)
C	1,245	0,411 (0,21)	C	-0,058	-0,7418(5,11)
LXSGRT Model (1,1)			LXMANA Model (1,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
LCCE	0,07 0	1,141* (0,01)	LCCE	0,05*	1,553* (0,00)
C	1,245	0,411 (0,21)	C	-0,058	-0,211(3,12)
LXKMYA Model (1,1)			LXGIDA Model (1,1)		

<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>
LCCE	0,01 *	1,600* (0,01)	LCCE	0,04*	1,553* (0,00)
C	1,245	0,231 (0,21)	C	-0,058	-0,21(4,11)

Not: *, ve *

* sırasıyla katsayıların sırasıyla %1 ve %5 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Tablo 7'deki uzun dönem tahminler incelendiğinde Bilişim Endeksi, Spor Endeksi ve Kobi Endeksi katsayıları istatistiksel olarak anlamsız olup geri kalan 9 endeks istatistiksel olarak anlamlıdır. Katsayıların tümü pozitif olup tüketici bu sonuca göre tüketici güven endeksinde meydana gelecek artışın endeks getirileri üzerinde pozitif bir değere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Analizin son aşamasında değişkenler arasındaki kısa dönem ilişkiler eşitlik (10) kullanılarak hata düzeltme modeli yardımıyla tahmin edilecektir.

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 t + \alpha_2 EC_{t-1} + \sum_{i=1}^p \alpha_{3i} \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=0}^q \alpha_{4i} \Delta X_{t-i} + \varepsilon_t \quad (10)$$

Eşitlik (10)'da hata düzeltme modeli yardımıyla ulaşılan kısa dönem katsayıları tablo 8'de izlenebilmektedir.

Tablo 8: Hata Düzeltme Modeli ile Kısa Dönem İlişki Sonuçları

Model (2,1)			Model (2,1)		
<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>
$\Delta LXU100 (-1)$	-0,174	-1,545(0,40)	LXBANK(-1)	-0,167**	-1,991** (0,01)
$\Delta LCCE$	0,186 *	1,511 *(0,01)	LCCE	0,103**	1,213** (0,00)
ECM (-1)	-0,240*	-1,691*(0,02)	LCCE (-1)	-0,20**	2,167** (0,00)
Model (2,1)			Model (2,1)		
<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>
$\Delta LXUSIN (-1)$	0,009*	1,30 *(0,00)	$\Delta LXULAS$	0,11**	1,155* (0,00)
$\Delta LCCE$	0,108*	3,45 *(0,00)	$\Delta LCCE$	0,16*	1,10*(0,08)
ECM (-1)	-0,250 **	-0,120** (0,00)	ECM(-1)	-0,24*	-2,18* (0,00)
Model (2,0)			Model (2,0)		
<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>
$\Delta LXSPOR(-1)$	0,099	1,36 (0,118)	LXBLSM(-1)	0,08*	1,152 (0,28)*
$\Delta LCCE$	0,102	1,988(0,10)	$\Delta LCCE$	0,12*	1,10(0,40)*
ECM (-1)	-0,229*	-0,167(0,19)*	ECM (-1)	-0,25*	-2,18(0,40)*
Model (2,1)			Model (2,1)		
<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>
$\Delta LKOBİ (-1)$	0,558	1,54 (0,44)	$\Delta LXHOLD(-1)$	0,16**	1,117**(0,00)
$\Delta LCCE$	-0,035	-0,109(0,29)	$\Delta LCCE$	-0,08*	-2,22* (0,00)
-ECM(-1)	-0,022*	-0,019*(0,00)	-ECM (-1)	-0,25*	-1,11* (0,00)
Model (1,1)			Model (1,1)		
<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Katsayı</i>	<i>t istatistiği</i>
$\Delta LXSGRT$	-0,039***	-0,011*** (0,00)	$\Delta LXMANA$	-0,012*	-2,18* (0,00)
-ECM (-1)	-0,025 **	-0,031** (0,00)	LCCE (-1)	-0,024*	-1,10* (0,00)

Model (1,1)			Model (1,1)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği	Değişkenler	Katsayı	t istatistiği
$\Delta LXKMYA (-1)$	0,111*	1,18*(0,00)	$\Delta LXGIDA(-1)$	0,09**	1.241* (0,00)
-ECM (-1)	-0,020 **	-0,021**(0,00)	-ECM (-1)	-0,20*	-1,11* (0,00)

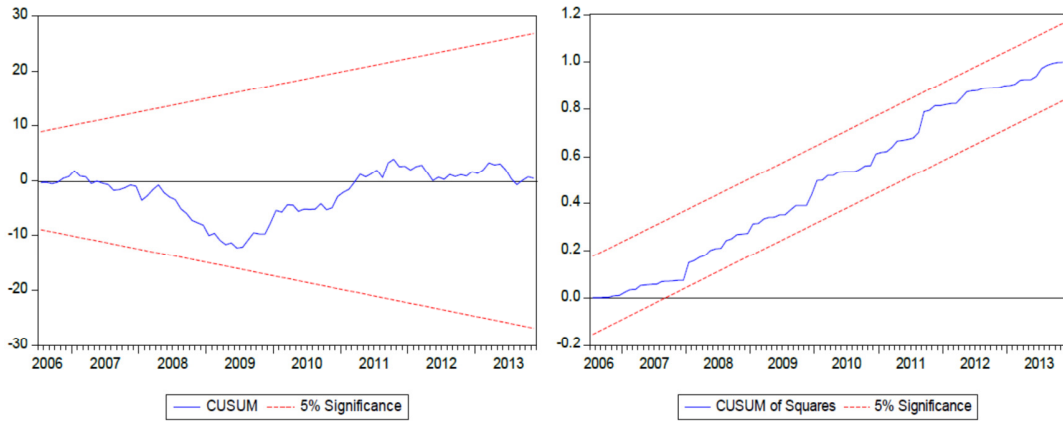
Not: *, ve *

* katsayıların sırasıyla %1 ve %5 katsayıların anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Hata düzeltme terimlerinin 0 ile 1 arasında ve negatif değer alması beklenir. Tablo (8) deki elde edilen sonuçlara göre tüm değişkenlere ait hata düzeltme terimleri negatif ve 0 ile 1 arasında sonuç vermiştir. Sonuçlar genellikle (-0,20) ile (-0,25) aralığında olup kısa süreli dengesizliklerin 4 ay gibi bir sürede dengeye geleceğini göstermektedir. Ayrıca elde edilen sonuçlara göre tüketici güven endeksiyle BİST sektör endeksleri arasında kısa dönemli ilişki mevcuttur.

Ekonometrik analizin Parametrelerinin yapısal kırılmalarını ve istikrarını test etmek amacıyla, diğer bir ifadeyle modelin kararlılığının belirlenebilmesi amacıyla yapılan CUSUM ve CUSUMSQ testleri Şekil 1 ve Şekil 2’de izlenebilmektedir.

Şekil 1: CUSUM ve CUSUMQ Testi

Şekil 1’e göre devamlı çizgi %5 önem seviyesinde kesikli çizgiler ile gösterilen sınırlar içinde kaldığı için parametrelerin kararlı olduğu ve yapısal değişme olmadığı anlaşılmaktadır. Analizin son kısmında daha anlamlı sonuçlardan bahsedilebilmesi için değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Granger Nedensellik Testi ile analiz edilecektir. Ekonometrik çalışmalarda nedensellik analizleri iki değişkenin nedensel ilişki içinde olup olmadıklarının anlaşılması için tercih edilmektedir. Granger nedenselliği “Y’nin öngörüsü, X’in geçmiş değerleri kullanıldığında, X’in geçmiş değerleri kullanılmadığı duruma göre daha başarılı ise X, Y’nin Granger nedenidir”. Şayet

ifade edilen doğrusya nedensellik ilişkisi $X \rightarrow Y$ şeklinde ifade edilir. Granger nedensellik testi Denklem (9) ve (10)'daki regresyon modeline dayanmaktadır.

$$Y_t = \sum_{i=1}^m \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^m \beta_j X_{t-j} + u_{1t} \quad (9)$$

$$X_t = \sum_{i=1}^m \phi_i X_{t-i} + \sum_{j=1}^m \gamma_j Y_{t-j} + u_{2t} \quad (10)$$

Denklem (9) ve (10)'da u hata terimlerini ifade ederken gecikme uzunlukları m ile ifade edilmektedir.

Tablo 13: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Nedensellik Yönü		F İstatistiği	Olasılık	Nedensellik Yönü		F İstatistiği	Olasılık		
XU100	→	CCE	10,21*	0,001	XBLSM	→	CCE	16,42*	0,000
CCE	→	XU100	9,19	0,710	CCE	→	XBLSM	7,73	0,990
XBANK	→	CCE	9,14*	0,000	XKOBİ	→	CCE	9,14**	0,000
CCE	→	XBANK	7,14	0,54	CCE	→	XKOBİ	7,14	0,54
XUSIN	→	CCE	12,11*	0,000	XHOLD	→	CCE	12,11*	0,000
CCE	→	XUSIN	5,59	0,440	CCE	→	XHOLD	5,59	0,440
XULAS	→	CCE	9,14*	0,000	XSGRT	→	CCE	16,27*	0,000
CCE	→	XULAS	7,14	0,54	CCE	→	XSGRT	9,33	0,50
XSPOR	→	CCE	8,76*	0,000	XMANA	→	CCE	8,76*	0,000
CCE	→	XSPOR	9,49	0,54	CCE	→	CMANA	9,49	0,54
XKMYA	→	CCE	18,14*	0,000	XGIDA	→	CCE	18,14*	0,000
CCE	→	XKMYA	5,37	0,54	CCE	→	CGIDA	5,37	0,54

Not: *, ve *

* katsayıların sırasıyla %1 ve %5 katsayıların anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir

Tablo 13'deki Granger nedensellik sonuçlarına göre analize konu olan bütün borsa endekslerinin (pay endekslerinin) tüketici güven endeksinin nedeni olduğu belirlenmiştir. Ancak tüketici güveninin pay senetlerinin nedeni olduğuna ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

Sonuç

Son zamanlarda yapılan birçok ampirik çalışma hem şirketler bazında, hem de menkul kıymetler piyasalarında tüketici duyarlılığının gözlemlenebilen ve ölçülebilen bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. EPH'nin birçok eksik yanının bulunmasının kanıtlanmasıyla davranışsal ekonomi ve finans temelli çalışmalara olan ilgi belirgin hale gelmiştir. Bu çalışmaların bir kısmı yatırımcı duyarlılığının belirlenmesi konusuna odaklanmaktadır. Bu çalışmalarda araştırmacıların karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri yatırımcı duyarlılığının menkul kıymet fiyatları üzerindeki etkisinin doğrudan ölçülebilmesidir. Bu nedenle çalışmalarda yatırımcı duyarlılığı birtakım temsilciler aracılığıyla ölçülmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmada 12 farklı Borsa İstanbul pay endeksi ile yatırımcı duyarlılığı temsilcilerinden tüketici güven endeksi arasındaki ilişki ARDL Sınır testi ve Granger Nedensellik analizleri ile

araştırılmıştır. Çalışmada tüm değişkenlere uygulanan F testi ile tüketici güven endeksi ve analize konu olan Borsa İstanbul pay endeksleri arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığına ulaşılmıştır. Kısa vadeli ilişkiler de uzun vadeli ilişkileri destekler niteliktedir. Ayrıca yapılan Granger nedensellik testi sonuçlarına göre analize konu olan 12 pay endeksinin güven endeksinin nedeni olduğu belirlenmiştir. Ancak tüketici güveninin pay senetlerinin nedeni olduğuna ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar hisse senedi yatırımcıları için güven endekslerinin BİST100 endeksleri üzerindeki etkisini göstermesi nedeniyle hisse senedi yatırımcılarına kısa ve orta vadede portföylerini oluştururken fikir vereceği düşünülmektedir. Ayrıca nedenselliğin yönünün BIST endekslerinden tüketici güven endeksine doğru ve tek taraflı olması nedeniyle pay senedi getirilerindeki değişimlerin tüketici güvenini etkilediği söylenebilir. Diğer bir ifadeyle ülkede borsanın yükselmesi tüketicinin ekonomiye güveninin artmasına neden olmaktadır. İlâveten bu durum insanların pay senetlerindeki hareketlerin ekonominin iyiye gittiğini düşünmelerini sağladığını ve harcamalar için öncü bir gösterge olarak algıladığını ortaya koymaktadır. İlerleyen çalışmalarda farklı sektör endeksleri ele alınarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akkuş, H. T. – Zeren, F. 2019 , Tüketici Güven Endeksi ve Katılım-30 İslami Hisse Senedi Endeksi Arasındaki Saklı İlişkinin Araştırılması: Türkiye Örneği, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54(1), 53-70
- Altunöz,U.(2016). Borsa İstanbul’da Zayıf Formda Etkin Piyasa Hipotezinin testi: Bankacılık Sektörü Örneği, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:9, Sayı:43, 1619-1625.
- Altuwaijri, B. M. (2016), “Investors’ Sentiment and Stock Market Return in the Saudi Stock Market”, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2889213 (15.09.2018).
- Arısoy, İ. (2012). Türkiye Ekonomisinde İktisadi Güven Endeksleri ve Seçilmiş Makro Değişkenler Arasındaki İlişkilerin VAR Analizi. Maliye Dergisi, 162, 304-315.
- Aydoğan, B. ve Vardar,G.(2015). Yatırımcı Duyarlılığının Borsa İstanbul Sektör Endeks Getirileri Üzerinde Etkisi, Maliye Finans Yazıları,(104),29-52.
- Baker, M. and Stein, J.. (2004). Market Liquidity As A Sentiment Indicator. Journal of Financial Markets, 7: 271–299.
- Baker, M. ve Wurgler, J. (2006). Investor Sentiment and Cross-Section of Stock Returns, The Journal of Finance, 64, 1645-1680.
- Baker, M. ve Wurgler, J. (2006). Investor Sentiment and Cross-Section of Stock Returns, The Journal of Finance, 64, 1645-1680.
- Baker, Malcolm, and Jeffrey Wurgler. 2007. "Investor Sentiment in the Stock Market." Journal of Economic Perspectives, 21 (2): 129-152.survey of behavioral finance. Handbook of the Economics of Finance, 1, 1053-1128.
- Baker, Malcolm, and Jeffrey Wurgler. 2007. "Investor Sentiment in the Stock Market." Journal of Economic Perspectives, 21 (2): 129-152.survey of behavioral finance. Handbook of the Economics of Finance, 1, 1053-1128.
- Brown, G.W. ve Cliff, M. T.. (2005). Investor Sentiment and Asset Valuation. Journal of Business, 78(2): 405-439.

- Burch, Timothy R., Douglas R. Emery ve Michael E. Fuerst (2003), "What can "NineEleven" tell us about closed-end fund discounts and investor sentiment", *Financial Review*, C 38, s.515-529
- Canbas, S. and S. Y. Kandir (2009). Investor Sentiment and Stock Returns: Evidence from Turkey. *Emerging Markets Finance & Trade*, 45(4), 36–52.
- Clarke, R.G. ve Statman, M.. (1998). Bullish or Bearish?. *Financial Analyst Journal*, 54(3): 63-72.
- Dickey, D. A. W. A. Fuller (1981), "Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root", *Econometrica*, Vol. 49, No. 4., pp. 1057-1072
- Dominitz, J. ve Manski, C. F.. (2004). How Should We Measure Consumer Confidence. *Journal of Economic Perspectives*, 188(2): 51-66.
- Döm, S. (2003). *Yatırımcı Psikolojisi. Değişim Yayınları, İstanbul.*
- Engle, R.F. ve Granger, C.J.W.. (1987). Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation and Testing. *Econometrica*, 55(2): 251-276.
- Fama, E.F. (1970), "Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Works", *Journal of Finance*, XXV(2), 383 – 417.
- Fettahoğlu, S. (2017). Yatırımcı Duyarlılığının Pay Senedi Fiyatı Üzerindeki Etkisi: BİST’de Bir Uygulama, *ÜİİD-IJEAS*, 2017 (16. ÜİK Özel Sayısı):443-454 ISSN 1307-9832
- Fisher, K. L., and M. Statman. 2000. "Investor Sentiment and Stock Returns." *Financial Analysts Journal* 56, no. 2: 16-23.
- Garner, A. (1991). "Forecasting Consumer Spending: Should Economists Pay Attention to Consumer Confidence Surveys?", *Economic Review*, May/June, pp. 57-71.
- Hatemi-J, A. (2012), "Asymmetric Causality Tests with an Application", *Empirical Economics*, C: 43, S: 1, s: 447-456.
- Hatemi-J, A., Irandoust, M. (2012), "Asymmetric Interaction between Government Spending and Terms of Trade Volatility: New Evidence from Hidden Cointegration Technique", *Journal of Economic Studies*, C: 39, S: 3, s: 368-378.
- Hodrick, R. ve E. Prescott, "Postwar U.S. Business Cycles: An Empirical Investigation", *Journal of Money, Credit, and Banking*; 29(1), 1997, pages 1-16.
- Indro, D. C. (2004). Does Mutual Fund Flow Reflect Investor Sentiment?. *Journal of Behavioral Finance*, 5(2), 105–115.
- Kahneman, D. ve Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica*, 47(2), 263-292.
- Kandir vd. (2013). Yatırımcı Duyarlılığı Temsilcileri: Yatırım Ortaklıkları İskontosu ve Tüketici Güven Endeksi Örneği, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, Cilt:7, Sayı:2, 55-75.
- Kaya, E. (2018). Yatırımcı Duyarlılığı ve Hisse Senedi Getirileri, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, (645), 91-112.
- Keleş, E , ARAT, M . (2016). yatırımcı Duyarlılığı Temsilcileri ve Sermaye Getirilerinin Tahmini, *Öneri Dergisi* , 12 (45) , 307-326 .
- Köse, K. Ve Akkaya, M. (2016). Beklenti ve Güven Anketlerinin Finansal Piyasalara Etkisi: BİST 100 Üzerine Bir Uygulama, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:99, 3-15.
- Lee, C. M., Shleifer, A. ve Thaler, R.. (1991). Investor Sentiment And The Closed-End Fund Puzzle. *Journal of Finance*, 46: 75-110
- Lei, U.T.V., So, S.M.S. ve Zou, M.L.J.. (2012). Investor Sentiment: Relationship Between VIX and Trading Volume, <http://ssrn.com/abstract=2136802>
- Leonard, D. C., & Shull, D. M. (1996). Investor sentiment and the closed-end fund evidence: Impact of the January effect. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 36(1), 117-126.
- Narayan, P.K. (2005), "The Saving and Investment Nexus For China: Evidence From Cointegration Tests" *Applied Economics*, 37(17), 1979-1990, Number 10, 40–62.
- Neal, R. and Wheatly, S.. (1998). Do Measures of Investor Sentiment Predict Returns?. *Journal Of Financial And Quantitative Analysis*, 33(4): 523-535.

- Ottoo, M.W.. (1999). Consumer Sentiment and The Stock Market. (Çevrim içi)
<http://www.federalreserve.gov/pubs/feds/1999/199960/199960pap.pdf>. Erişim tarihi:
13.9.2019
- Perron, P. (1989). The great crash, the oil price shock, and the unit root hypothesis.
Econometrica: Journal of the Econometric Society, 1361-1401.
- Peseran, M.H., Shin, Y ve Smith, R.J, (2001) Bound Testing Approaches to the Analysis of
Long Run Relationships, *Journal of Applied Econometrics, Special Issues, Vol.16.289-326.*
- Usul, H. Küçüksille, E. Ve Karaoğlan, S. Güven Endekslerindeki Değişimlerin Hisse Senedi
Piyasalarına Etkileri.; *Borsa İstanbul Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dergisi,*
c:22, s:3,685-695.
- Wang, J.Y.. (2011). Individual Investor Sentiment and IPO Returns. (çevrim içi)
<http://www.efmaefm.org/0EFMAMEETINGS/EFMA%20ANNUAL%20MEETINGS/2011-Braga/papers/0203.pdf>, Erişim tarihi: 31.8.2019.
- Zivot, E., & Andrews, D. W. K. (2002). Further evidence on the great crash, the oil-price
shock, and the unit-root hypothesis. *Journal of business & economic statistics*, 20(1), 25-44.

İç Girişimsel Faaliyetlerin İşletme Amaçlarına Etkisi

Elif ÇETİN

Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, LEE, eliffetin7@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8051-0152.

Abdullah KARAKAYA

Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, İİBF, Yönetim Bilişim Sistemleri, akarakaya@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3214-6771.

Hayriye Şule ARICI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, LEE, hsulearici1@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3903-9258. Kurum: EMAS DEMİR ÇELİK SAN. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ

Öz

İç girişimcilik, işletmelerde yeni iş fikirlerinin oluşturulması, iş süreçlerinin geliştirilmesi ve benzeri yöntemlerle işletmelerin amaçlarına ulaşılmasında önemli bir etkidir. İç girişimcilik kavramını kendi sınırları içerisinde incelemeye yönelik bu çalışmanın amacı, iç girişimciliğin; işletme amaçlarına, kalkınmaya ve özellikle de yerel kalkınmaya olan katkılarını ortaya koymaktır. Bu amaçla literatür taraması şeklinde bir araştırma gerçekleştirilerek, işletmelerin; süreklilik, büyüme, kârlılık ve sosyal sorumluluk gibi temel amaçlarına ulaşmayı desteklemeye yönelik olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda işletmelerin rekabet üstünlüğü sağlayabilmelerinde yeni iç girişimsel faaliyetlerde bulunmaları ve geleceğe yönelik proaktif yaklaşımlarla bünyelerindeki iç girişimcilik potansiyelini harekete geçirmelerinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda; işletmelerin sürdürülebilir rekabet üstünlüğü sağlayarak, temel amaçlarına daha başarılı biçimde ulaşabilmeleri ve refaha istenen katkıyı sağlayabilmelerinde; yenilikçiliğe, riski yönetebilmeye, fırsatları keşfedip zamanında değerlendirebilmeye odaklı olan, kendi içlerindeki iç girişimcilik faaliyetlerini etkili biçimde yönetebilmeleri önemli bir araç olmaktadır. Konunun kuramsal önemine vurgu yapan bu tür araştırmaların alan araştırmalarıyla desteklenmesi konunun uygulanabilirliğine önemli katkılar sağlayabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşletme, İşletme Amaçları, İşletme Başarısı, Girişimcilik, İç Girişimcilik.

The Impact Of Intrapreneurship Activities On Business To The Objectives

Abstract

Intrapreneurship is an important factor in creating new business ideas in businesses, developing business processes and achieving goals through similar methods. The aim of this study, which intends to examine the concept of intrapreneurship within its own borders, is to reveal the contributions of intrapreneurship to business purposes, development and especially local development. For this purpose, a research in the form of a literature review is

conducted is possible to claim that it aims to support the achievement of the basic objectives of businesses such as continuity, growth, profitability and social responsibility. In this context, it is considered that it will be beneficial for businesses to engage in new intrapreneurial activities and activate their intrapreneurship potential with proactive approaches for the future in order to gain competitive advantage.

In this context, it is an important tool for businesses to effectively manage their own intrapreneurship activities focused on innovation, managing risk, discovering opportunities and evaluating them in a timely manner, in order to achieve their main goals more successfully and contribute to welfare by providing sustainable competitive advantage. It is predicted that supporting such studies, which emphasize the theoretical importance of the subject, with field studies can make significant contributions to the applicability of the subject.

Keywords: Business, Business Objectives, Business Success, Entrepreneurship, Intrapreneurship.

Giriş

Geçmişten günümüze kadar çalışanların işletmelerdeki rolü, daha fazla inisiyatif alma, sınırlı düzeyde de olsa yönetime katılma şeklinde değişikliklere uğramıştır. Çalışanların daha fazla inisiyatif aldığı konulardan birisi de karar verme süreçlerine katılım şeklinde ifade edilmektedir. Bu durum, çalışanların girişimsel faaliyetlere yönelik kararlar almasında önemli roller üstlenmelerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Neessen ve diğerleri, 2019, s. 546).

Girişimcilik, mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları karşılayarak, toplumsal refahı artırmak, toplumsal kaynakların önleyici yaklaşımla, uygun bir şekilde kullanılması, rasyonel yönetilmesi olarak tanımlanmaktadır (Karyotakis ve diğerleri, 2015, s. 328). İç girişimcilik ise bir işletmenin, vizyon sahibi çalışanlarının girişimci fikirlerini uygulayabildiği ve kazançlı bir yapıya dönüştürülebildiği bir araç olarak tanımlanmaktadır (Cadar ve Badulescu, 2015, s. 658).

Bu çalışmada iç girişimciliğin tanımı, özellikleri, boyutları ve işletmelerin amaçlarına katkılarını inceleyen literatür araştırması yapılmıştır. Literatürde bulunan çeşitli iç girişimcilik araştırmaları analiz edilerek, iç girişimciliğin durumu değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde işletme kavramı; tanımı, amaçları ve türleri şeklinde incelenmiştir. İkinci bölümde girişimcilik kavramı; tanımı, gelişimi, özellikleri, katkıları ve türleri açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, girişimcilik türlerinden iç girişimcilik kavramı; tanımı, gelişimi, boyutları ve katkıları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Dördüncü bölümde, literatür araştırması yapılarak işletmelerdeki iç girişimsel faaliyetlerin katkıları, gelecek çalışmalara rehberlik edebileceği umuduyla sunulmaktadır.

1. İşletme

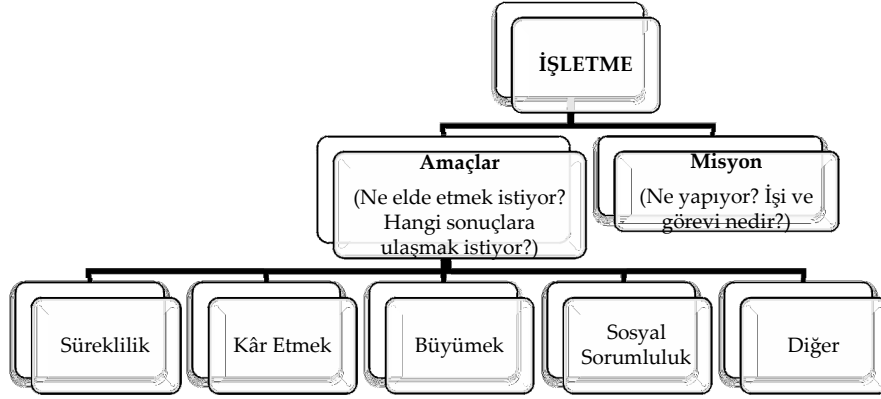
1.1. İşletmenin Tanımı

İşletme kavramı, bir fayda elde etmek amacıyla insanların gelir elde etmek için yaptığı bedeni ve fikri çabası olarak tanımlanan iş kökünden gelmektedir. Alet, makine gibi araçları çalıştırmak, onlara iş gördürmek ve çeşitli iş ve faaliyetlerin yapıldığı yer olan işyeri anlamlarını kapsamaktadır (Çalışkan, 2019, s. 40). İşletme insanların ürün ve hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sermaye, doğal kaynak, işgücü ve girişimciden oluşan

üretim faktörlerinin bir araya getirildiği işyeri olarak tanımlanmaktadır (Karcioğlu, 2020, s. 1585).

1.2. İşletmenin Amaçları

İşletmeler, yararlı mal veya hizmetlerin üretiminde bulunarak insanların ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadırlar (Büyükmirza, 2014, s. 16). Amaçlar, işletmelere misyon ve vizyonlarıyla birlikte yol gösteren unsurlardır (Ülgen ve Mirze, 2013, s. 182). İşletme amaçları çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Daha ayrıntılı bir değerlendirme yapıldığında işletme amaçlarını, süreklilik, kâr etmek, büyümek ve sosyal sorumluluk olarak sıralamak mümkündür (Karcioğlu, 2020, s. 1585). Bu kapsamda işletme amaçları Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. İşletme Amaçları

Kaynak: Ülgen ve Mirze, 2013, s. 183.

İşletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için kâr elde etmesi önemlidir. Kâr, işletmenin mal veya hizmet üretimine devam edebilmesi için gerekli olan asgari kazancı ifade etmektedir (Gürel ve Gürel, 2019, s. 246). İşletmelerde büyüme eğilimi, pazar paylarını arttırmak, tüketicilerin mal ve hizmet ihtiyacını karşılamak ve gelişen teknolojilerden yararlanmak amacıyla gerçekleşmektedir. İşletmelerde büyüme, üretim kapasitesini arttırmak için genişleme yatırımları, yeni üretim kapasitesi için başlangıç yatırımları, çalışan sayısı veya satış tutarlarındaki artış olarak değerlendirilmektedir (Çelik ve Şimşek, 2014, s. 34). İşletmelerin kâr ederek varlıklarını sürdürebilmelerinin, topluma karşı yükümlülüklerini sosyal sorumluluk bilinci ile yerine getirmelerine bağlı olduğu belirtilmektedir (Çelik ve Şimşek, 2014, s. 33). Sosyal sorumluluk, işletmelerin ekonomik çıkarlarının yanında, iş ahlâkına, örgüt içi ve dışı kişi ve grupların beklentilerine ve isteklerine uygun olarak üstüne düşeni yerine getirmesi olarak tanımlanabilmektedir (Çelik ve Şimşek, 2014, s. 33).

1.3. İşletme Türleri

İşletmeler çeşitli ölçütlere göre değişik biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Girişimcilerin yapacakları işin niteliğine, beklentilerine göre işletme türleri arasından tercih yapmaları gerekmektedir. Yaygın olarak kullanılan işletme türleri, ölçütlerine göre Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1. İşletme Türleri ve Ölçütleri

Ölçüt	Tür	Açıklama
Amaçlarına Göre	Kâr Amacı Güden İşletmeler	Kuruluş amacı kâr elde etmek olan işletmelerdir.
	Kâr Amacı Gütmeyen İşletmeler	Kâr amacı gütmeyen toplumun mal veya hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan işletmelerdir. Eğitim kurumları, vakıflar ve dernekler bu işletmelere örnek olarak verilebilmektedir.
Büyükliklerine Göre	KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
	BOBİ	Büyük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler.
	ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
Ekonomik Yapı	Ürün (Mal) Üreten İşletmeler	Bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla somut ürün üreten işletmelerdir.
	Hizmet Üreten İşletmeler	Hizmet üretimi ve satışını gerçekleştiren işletmelerdir.
	Satıcı İşletmeler	Tüketicilere ticari hizmetler sunan işletmelerdir. Üretici işletmelerle tüketiciler arasında köprü görevi görmektedirler.
Faaliyet Alanlarına Göre	Üretim İşletmeleri	Somut ürünler üreten işletmelerdir.
	Ticaret İşletmeleri	Üretim yapmayan, üretim işletmelerinin ürünlerinin toptancılığını veya perakendeciliğini yapan işletmelerdir.
	Hizmet İşletmeleri	Sağlık, eğitim, danışmanlık gibi alanlarda hizmet sunan işletmelerdir.

Ölçüt	Tür	Açıklama
	Karma İşletmeler	Ürünü üreten aynı zamanda ürettiği ürünleri piyasa sunarak ticari faaliyette bulunan işletmelerdir.
Sermaye Mülkiyetine Göre İşletmeler	Özel İşletmeler	Sermayesinin tamamı ya da büyük bir kısmı gerçek ya da tüzel kişilere ait olan işletmelerdir.
	Kamu İşletmeleri	Sermayesinin tamamı veya %51'i devlete ya da devlete bağlı kuruluşlara ait olan işletmelerdir.
	Karma İşletmeler	Özel işletmeler ile kamu işletmelerinin sermayelerini birleştirmesi sonucu kurulan işletmelerdir. Bu işletmelerde kamu sermaye payının %50'nin altında olması gerekmektedir.
	Yabancı Sermayeli İşletmeler	Sermayesinin tamamı yabancı ülke girişimcileri, kişi yada kuruluşlar tarafından karşılanarak kurulan işletmelerdir.
Hukuki yapılarına Göre	Kişi İşletmeleri	Tek kişi işletmeleri ve ortaklıklardan oluşan gerçek kişilerin kurdukları işletmelerdir. Kendi içerisinde adi şirketler, komandit şirketler, kolektif şirketler olarak üç gruba ayrılır.
	Sermaye Şirketleri	Gerçek ve tüzel kişilerin kurduğu işletmelerdir. Anonim şirketler, limited şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş limited şirketleri olarak sınıflandırılır.
	Kooperatifler	Tüzel kişiliği bulunan ortaklarının ekonomik çıkarlarını, geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım ve dayanışma ile

Ölçüt	Tür	Açıklama
		sağlayıp korumak amacıyla kurulan örgütlerdir.
Üretim Faktörlerine Göre	Emek Yoğun İşletmeler	İşçilik giderlerinin maliyetin büyük bir kısmını oluşturduğu işletmelerdir.
	Sermaye Yoğun İşletmeler	Toplam varlıklar içerisinde sabit varlık değerleri önemli bir yer tutan, ileri teknolojinin kullanıldığı işletmelerdir.

Kaynak: Uslu, 2017, s. 61.

2. Girişimcilik

2.1. Girişimciliğin Tanımı

Girişimcilik, kökeni Fransızca bir kelime olan ve üstlenmek anlamına gelen *entreprenre* kelimesinden gelmektedir (Ballı, 2017, s. 147). Girişimciliğin, işlev, ruh ve davranış bağlamlarında farklı tanımları bulunmaktadır. İşlev olarak; bir işin yaratılması veya yeni fırsatların keşfedilmesi ve kullanılması, ruh olarak; keşif, arama ve inovasyonu kapsarken, davranış olarak; yenilikçilik, risk yönetimi ve proaktifliği bir araya getirmek olarak tanımlanmaktadır (Styliani ve diğerleri, 2019, s. 123).

Girişimcilik, hızla değişen çevre koşullarının etkisiyle; karmaşık hale gelen sosyo-ekonomik, psikolojik, teknolojik ve yasal faktörlerin sonucu olan bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Sama ve diğerleri, 2014, s. 64). Girişimciliğin temelinde fırsatları keşfetmek, seçmek, yorumlamak ve belirsiz bir ortamda riski yöneterek yenilik yapma yeteneği bulunmaktadır (Ballı, 2017, s. 148). Riski yönetebilmek, yaratıcılık ve yenilikçilik girişimcinin özel araçları olarak belirtilmektedir ve bu araçlarla, bir girişimci mevcut kaynağı etkili bir kaynağa dönüştürebilmektedir (Sama ve diğerleri, 2014, s. 64).

Girişimcilik kavramı, literatürde; yeni ekonomik fırsatları keşfetmek ve yaratmak, fikirlerini belirsizlik altında piyasaya sürmek, ürün tasarımı, kaynak kullanımı ve ödül sistemleri ile ilgili kararlar almak ve değer yaratmak olarak kavramsallaştırılmaktadır (Dilli ve diğerleri, 2018, s. 295).

2.2. Girişimciliğin Gelişimi

Girişimcilik kavramının ekonomik anlamda ilk olarak Fransız ekonomist Richard Cantillon tarafından kullanıldığı söylenmektedir. Cantillon, girişimciyi, kâr elde etmek amacıyla işi organize eden ve işin riskini üstlenen kişi olarak tanımlamıştır. Ekonomik faaliyetler ile girişimcinin rolünü, belirsizlik durumlarında riski yönetme becerisi açısından ele almıştır. Daha sonra Fransız iktisatçı Jean Baptiste Say, Cantillon'un tanımını genişleterek girişimciyi bütün üretim faktörlerini bir araya getiren ve yönetme özelliklerine sahip riski göze alan kişi olarak tanımlamıştır (Ballı, 2017, s. 147).

Girişimcilik öncelikle ekonomi, yönetim bilimi ve sosyolojiye, daha sonra davranış ve yaratıcılığa vurgu yapan psikolojiye konu olmuştur. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle girişimcilik farklı disiplinlerde çalışılmaya başlanmıştır (Styliani ve diğerleri, 2019, s. 124).

2.3. Girişimciliğin zellikleri

Girişimcilik; inisiyatif almak, yenilik yapmak, kararlar almak, belli bir sermayeye sahip, belirli bir kişinin üstlendiği ekonomik faaliyetlerle ilgili riski yönetmek ve yeterince sorumlu olmakla ilişkilendirilmektedir (Cadar ve Badulescu, 2015, s. 658). Girişimcilerin bireysel özellikleri literatürde; n bilgi, eğitim, öz-yeterlik, deneyim ve fırsat belirleme yetenekleri olarak belirtilmektedir (Matos ve Hall, 2020, s. 135).

Girişimcilik davranışı çok boyutludur, bu nedenle tek bir tanımla ifade edilmesi mümkün olmamaktadır. Girişimciliğin güçlü unsurlarına sahip bireyin dört ana özelliği şunlardır:

- İhtiyaçların anlaşılması ve değişikliklere açık olmak,
- Gelecekteki ihtiyaçlara optimum şekilde yanıt verebilmek için mevcut bilgi ve yeni fikirlerin etkin yönetimi,
- Sezgi geliştirmek ve

Belirlenen hedeflere ulaşmak için gerekli yöntem ve araçların rasyonel olarak kullanılmasıdır (Karyotakis ve diğerleri, 2015, s. 328).

2.4. Girişimciliğin Katkıları

Girişimcilik faaliyetlerinin artması topluma değer katmayı hedefleyen kr amaçlı girişimcileri, amaı sosyal sorunları özlemek olan sosyal girişimci bireyler olmaya yönlendirmektedir. Sosyal girişimcilik, toplumsal problemlerin zm için sektörler arası sınırların ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır. Sosyal girişimler, toplumdaki dezavantajlı gruplara istihdam imknları yaratarak, piyasa aktörü olarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadırlar (Ağca ve Bykaslan, 2016, s. 207).

Girişimcilik; bireysel faaliyetlerle, ekonomik büyüme ise; firmalar, endüstriler, bölgeler ve ülkelerle ilgili bir kavram olarak belirtilmektedir. Girişimcilikle ekonomik büyüme arasındaki temel bağlantı, bireysel seviye ile toplam seviye arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır (şahin, 2018, s. 83). Üretimle birlikte girişimcilik ile istihdam sağlama, ekonomik kalkınma ve toplumun refah düzeyinin artması sağlanmaktadır. Girişimcilik, lke ekonomilerinin büyümesinde temel bir araç olarak belirtilmektedir. Ayrıca teknolojik gelişimler ile birlikte girişimcilik ülke sınırlarını aşan bir faaliyet haline gelmekte ve ülke ekonomisinin gelişmesini sağlayarak ülke kalkınması için değer yaratan bir faktör olarak belirtilmektedir (Atmaca ve Geylani, 2020, s. 253).

2.5. Girişimciliğin Türleri

Sosyal ve ekonomik alanda meydana gelen değişimler, girişimci ve girişimcilik kavramlarında da değişimlere neden olarak, çeşitli girişimcilik türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Temel olarak girişimciler kamu ve serbest piyasa girişimcisi olarak sınıflandırılmaktadır. Kamuda bulunan girişimciler, bürokratik ve siyasi unsurların etkisiyle fırsatları değerlendirmede çoğu zaman dış müdahalelere maruz kalmaktadırlar. Bu sebeple literatürde genel olarak serbest piyasada faaliyet gösteren girişimcilerin sınıflandırmaları yapılmaktadır. Girişimcilik alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, girişimcilik türleri genellikle; fırsat girişimciliği, sosyal girişimcilik, ticari girişimcilik, stratejik girişimcilik ve i girişimcilik olarak sınıflandırılmaktadır (Cingöz ve Kaya, 2018, s. 136).

2.5.1. Fırsat Girişimciliği

Fırsat girişimciliği, pazardaki fırsatları rakiplerden önce fark ederek ve değerlendirerek girişimcilik faaliyetlerinde bulunulması olarak tanımlanmaktadır (Celep, 2017, s. 76). Fırsat girişimciliği, iyi iş fırsatlarını belirleyen, girişimlerden daha fazla yeni iş olanağı sağlamasını bekleyen ve yüksek büyüme gösteren firmalarla güçlü bir ilişkisi olan girişim olarak da tanımlanmaktadır (Fuentelsaz ve diğerleri, 2019, s. 6). İnsan sermayesi, fırsat girişimciliğinin önemli bir belirleyici olarak belirtilmektedir (Boudreaux ve Nikolev, 2019, s. 716).

2.5.2. Sosyal Girişimcilik

Sosyal girişimcilik, sosyal sorunları çözme ve yenilik yapma amacıyla fırsatların değerlendirilmesi için kaynakların kombinasyonunu sağlama süreci olarak tanımlanmaktadır (Ballı, 2017, s. 158). Sosyal girişimcilik; kâr amaçlı işletmelerin sosyal sorumluluk programları ve toplumun sosyal sorunlarının çözümüne katkı sağlama çabası olarak değerlendirilebileceği gibi; kâr amacı gütmeyen işletmelerin finansman veya sosyal fayda yaratmak için gerçekleştirdiği faaliyetler olarak da değerlendirilebilmektedir (Oktay ve diğerleri, 2016, s. 271).

2.5.3. Ticari Girişimcilik

Ticari girişimcilik, girişimcinin optimum kârı elde etmek amacıyla serbest pazar yapılarına dayanan iş faaliyetlerine giriş anlamına gelmektedir (Estrin ve diğerleri, 2016, s. 452). Ticari girişimcilik, serbest pazar ekonomisinde özel kişiler tarafından kurulan, sahip olunan ve işletilen iş birimleri ya da var olan bir işletmeyi satın almak olarak da tanımlanmaktadır (Celep, 2017, s. 74).

2.5.4. Stratejik Girişimcilik

Stratejik girişimcilik, girişimsel faaliyetlerin stratejik bakış açısıyla gerçekleştirildiği, zenginlik yaratmak ve değer üretmek amacıyla fırsatların değerlendirilmesi süreci boyunca strateji disipliniyle yararlanılması olarak tanımlanmaktadır. Stratejik girişimciliğin amacı, işletmelerde fırsatların değerlendirilmesi için girişimci bakış açısına sahip liderler ve çalışanlarla birlikte girişimciliği destekleyen bir kültürün oluşturulması ve sınırlı işletme kaynaklarının stratejik yönetimi ile sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmek olarak belirtilmektedir (Türkmen ve Yılmaz, 2019, s. 2).

2.5.5. İç Girişimcilik

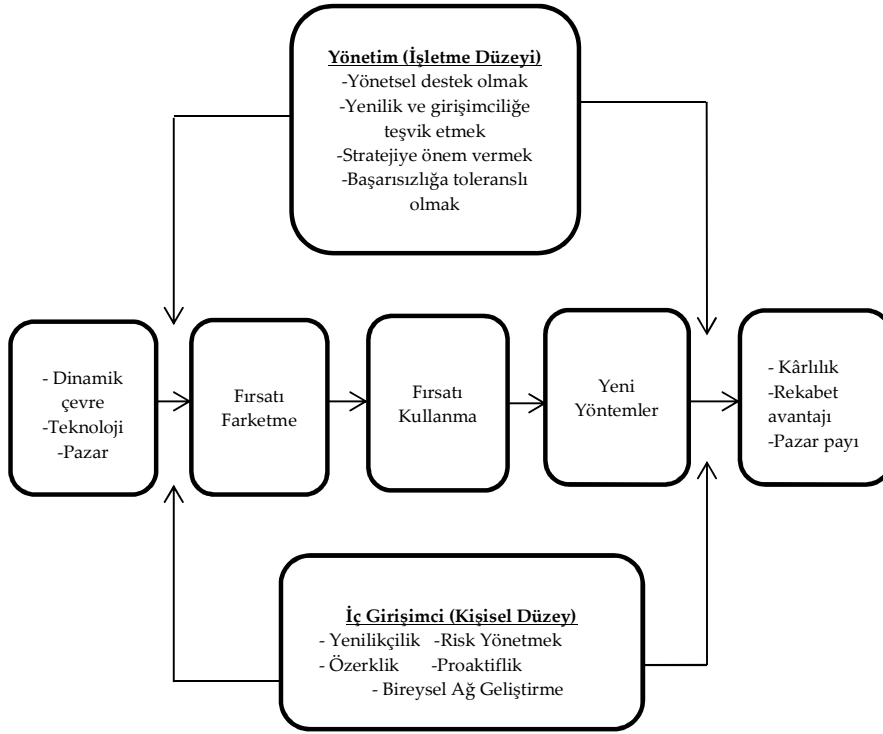
İç girişimcilik, işletmelerin kurumsal sürecini yenileyerek kârlılığını artırmak, stratejik yenilenmeyi gerçekleştirmek ve yenilikçiliği artırmak amacıyla işletme faaliyetlerinde yenilikleri sağlamak, risk yönetmek ve çevrede meydana gelen değişikliklere ve zorluklara proaktif tepkiler vermek olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda iç girişimcilik işletme içindeki bazı çalışanların yeni faaliyetler üstlendikleri ve fırsatları değerlendirmek için rutinlerden kaçtıkları bir süreç, çalışanların iş ile ilgili proaktif çabaları olarak da ele alınmaktadır (Ateş, 2019, s. 149).

3. İç Girişimcilik

3.1. İç Girişimciliğin Tanımı

İç girişimcilik, işletme içerisinde girişimci ruha sahip, yeniliklere açık, fırsatları fark eden ve değerlendiren, yenilikçi fikirlerini buldukları işletmenin kârlılığını ve rekabet gücünü artıracak faaliyetlere dönüştürebilen çalışanların faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Onay ve Çavuşoğlu, 2010, s. 49). İç girişimcilik, işletmelerin rekabet avantajı elde etmesini sağlayan ve kârlılığı artıran; yeni iş, yeni süreç ve yeni ürün yaratmanın bir süreci olarak da tanımlanmaktadır (Ergün ve Korkmaz, 2020, s. 1170).

İç girişimcilik sürecinin merkezinde; yeni hizmet ürünleri yaratmanın stratejisi, fırsatları fark ederek oluşturulan yaratıcı süreçler ve bir kuruluşun kaynakları doğrultusunda fırsatların kullanılması bulunmaktadır (Şekil 2). Fırsatlar, kaynaklar ve işletme unsurları değer yaratmak amacıyla iç girişimci tarafından bir araya getirilmektedir (Ergün ve Korkmaz, 2020, s. 1171).

Şekil 2. İç Girişimcilik Süreci

Kaynak: (Demirer ve diğerleri, 2019, s. 234).

İç girişimciliğin işletme tarafından desteklenmesi ve sürdürülmesi; işletmelerin kendilerini yeniden keşfetmesi, performanslarını iyileştirmesi ve pazarda gelişmeleri ve rekabet avantajı sağlaması açısından önemli bir faktör olarak belirtilmektedir (Cadaru ve Badulescu, 2015, s. 658).

3.2. İç Girişimciliğin Gelişimi

İç girişimcilik kavramı 1983 yılında Giffort Pinchot tarafından, çalışanların yaratıcı fikirlerini desteklemek, yenilikçi bakış açılarını eyleme dönüştürmeye yönlendirmek olarak tanımlanmıştır (Demirer ve diğerleri, 2019, s. 233). İç girişimcilik, odak noktası, mevcut işletmenin risk yönetme yeteneği ve yenilikçilik tavrı olan işletme sınırları içindeki girişimcilik faaliyetleri olarak da tanımlanmaktadır (Farrukh ve diğerleri, 2017, s. 245). İç girişimcilik, bir işletmenin, vizyon sahibi çalışanlarının girişimci fikirleri uygulayabileceği

daha kazançlı bir yapıya dönüştürülebileceği bir araç olarak belirtilmektedir (Cadar ve Badulescu, 2015, s. 658).

3.3. İç Girişimciliğin Boyutları

İç girişimcilik, bireysel seviyede ve işletme seviyesinde gerçekleşebilmektedir. İşletme düzeyinde iç girişimcilik kavramı; yenilikçilik, risk yönetimi, özerklik ve proaktiflik olmak üzere dört boyutta incelenmektedir. Bireysel düzeyde, bireysel ağları geliştirme boyutu da eklenerek iç girişimcilik beş boyutta incelenmektedir (Büyükyılmaz ve Kayış, 2018, s. 150).

Yenilikçilik, genel anlamda değer yaratmak için eskiyi geliştirmek olarak tanımlanmaktadır (Kanbur ve Özyer, 2016, s. 266). Yeni bir düşüncenin işletme faaliyetlerine aktararak, yeni yöntemlerle mevcut ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi veya yeni ürün ve hizmetlerin oluşturulması bunun sonucunda işletmenin etkililiğın artması olarak da tanımlanmaktadır (Demirel ve Özbezek, 2015, s. 119).

Risk yönetimi, belirsizlik durumlarında kaybetme ihtimaline karşı fırsatların değerlendirilmesi olarak tanımlanırken, işletme seviyesinde risk yönetimi; fırsatları değerlendirmek amacıyla belirsizlik durumlarında yabancı pazarlara giriş veya yenilikçi projeleri desteklemeye yönelik işletmelerin cesaretli eylemler gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Demirer ve diğerleri, 2019, s. 233).

Özerklik, bireyin ya da ekibin belirlenen bir vizyonu eyleme dönüştürmek amacıyla kısmen bağımsız bir şekilde hareket edebilmesi anlamına gelmektedir (Demirer ve diğerleri, 2019, s. 233). Diğer bir ifade ile bir iş fikrini ortaya çıkarmak, geliştirmek ve sonuçlandırmak konusunda birey ya da ekip tarafından yürütülen kısmen bağımsız davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Kanbur ve Özyer, 2016, s. 266).

Proaktiflik, çevrenin gelecekteki taleplerini öngörerek rakiplerini takip etmek yerine onlara öncülük etme girişiminde bulunma, lider olabilmek şeklinde tanımlanmaktadır. Hızla değişen çevresel koşullara uyum sağlayabilmek ve bir adım öne geçebilmek amacıyla, çevrenin gelecekteki taleplerini öngörerek olası taleplere rakiplerden daha önce cevap verebilen bir lider olarak da tanımlanmaktadır (Demirer ve diğerleri, 2019, s. 233).

Bireysel ağ geliştirme, problemlere karşı yeni çözüm önerileri sunmak ve düşünceleri paylaşmak amacıyla sosyal bağlar kurmak olarak tanımlanmaktadır (Büyükyılmaz ve Kayış, 2018, s. 150).

3.4. Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar

Girişimcilik ve iç girişimcilik, birbirleri ile bağlantılı kavramlar olsa da anlayış, yaklaşım, yönetim ve eylem ölçütlerine göre farklılıklar göstermektedir (Papatya ve diğerleri, 2016, s. 23). Bu farklılıklar Tablo 2’de sunulmaktadır:

Tablo 2. Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar

Ölçütler	Girişimcilik	İç Girişimcilik
Anlayış	Karşılaşılan tehditleri karşılamaya yönelik, yaratıcı önerileri değerlendirmek.	Rekabetçi pozisyon geliştirme konusunda, teknoloji ve yönetim stratejileri geliştirmek ve yönetimi sürdürmek.

Ölçütler	Girişimcilik	İç Girişimcilik
Yaklaşım	Rekabetçi olmak için, işlerin stratejik yenilenmesi ve yeni pazar alanları yaratmaya dönük yaratıcı süreç geliştirmek.	Rekabet üstünlüğü elde etmek ve sürdürmek için, pazarın ve sektörün amaçları ile koordinasyonlu çalışmaları gerçekleştirmek.
Yönelim	Girişimsel yönü desteleyen stratejik karar alma tarzları, yöntemleri ve uygulamaları geliştirmek.	Yeni kaynak birleşim yolları ile uygun yetenek ve fırsat alanlarını genişletmek.
Eylem	Yeni süreçler ve uygulamalar konusunda, uzun soluklu girişimsel davranış geliştirmek ve çalışmak.	Yeni ürün ve hizmete yönelik fikirleri, kazanca dönüştürmek, bütünsel ve etkileşimli çalışma gerçekleştirmek.

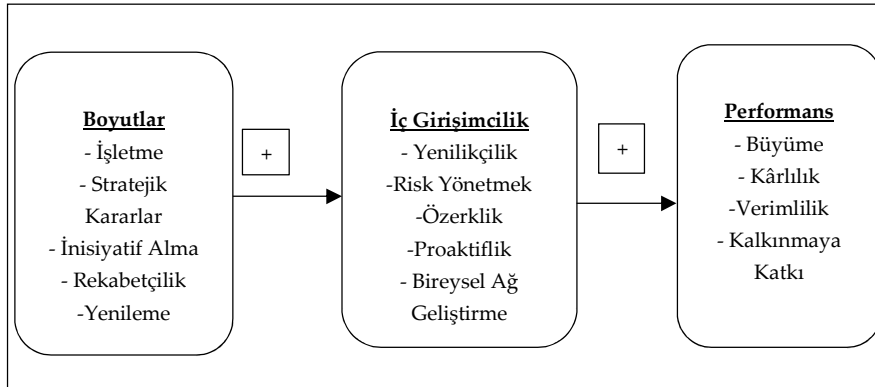
Kaynak: Papatya ve diğerleri, 2016, s. 23.

Tablo 2’den de izleneceği üzere girişimcilik, değişen çevre koşullarına göre olan ya da olabilecek problemlere yaratıcı çözümler geliştirme, yeni yöntemler ortaya koyma konusunda rekabetçi bir strateji özelliği taşımaktadır. İç girişimcilik ise, işletmenin rekabet ortamında, stratejik bakış açısı geliştirmeye yönelik yenilik yapmak ve yetenek potansiyeli olarak değerlendirilebilmektedir (Papatya ve diğerleri, 2016, s. 23).

3.5. İç Girişimciliğin Katkıları

İç girişimciliğin işgören performansını etkilediği yapılan çalışmalarda belirtilmektedir. Boz ve arkadaşları (2020, s. 20) yaptıkları çalışmada girişimcilik eğiliminin iş performansı üzerinde pozitif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Demirer ve arkadaşlarının (2019, s. 240) yaptıkları araştırmada ise iç girişimciliğin boyutlarından yenilik ve proaktiflik boyutunun işgören performansını pozitif yönde etkilediği belirtilmiştir.

İç girişimcilik faaliyetlerinde bulunan işletmelerin, girişimci olmayan işletmelerden daha fazla büyüme ve kârlılık elde edecekleri beklenmektedir. İşletmelerdeki iç girişimcilik iklimi; işletmelerin büyüme, kârlılık ve verimlilik seviyesiyle pozitif olarak ilişkilendirilmektedir (Yazgan ve diğerleri, 2016, s. 58). İç girişimciliğin işletme performansına ve kalkınmaya etkileri Şekil 3’te gösterilmektedir.

Şekil 3. İç Girişimciliğin İşletme Performansına ve Kalkınmaya Etkileri

Şekil 3'ten izleneceği üzere iç girişimcilik faaliyetleri değişen çevre koşullarında işgören performansını artırması, yeni ve stratejik kararların alınmasıyla, işletmelerin rekabetçi olmasını sağlamaktadır.

4. Ampirik Literatür

Bu çalışmada işletmelerdeki iç girişimsel faaliyetlerin katkılarının belirlenmesi için literatürde yer alan makale çalışmalarının incelenmesi ve bir çıkarım yapılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda web platformu Google Akademik'ten yararlanılmıştır. Literatürde güncel çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla 2018-2020 tarih aralığını kapsayacak şekilde online bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Türkçe literatürde "iç girişimcilik" sözcük grubu ile Dergi Park'ta arama yapılmış, 7.610 sonuca ulaşılmış elde edilen sonuç, alıntılarının ve patentlerin çıkarılması ile 7.600 çalışmaya indirgenmiştir. Aynı sözcük grubu ile sadece başlıkta inceleme sağlandığında 30 adet çalışma elde edilmiştir. İngilizce literatürde "intrapreneurship" sözcük grubu ile Dergi Park'ta arama yapılmış, 5.820 sonuca ulaşılmış elde edilen sonuç, alıntılarının ve patentlerin çıkarılması ile 5.740 çalışmaya indirgenmiştir. Aynı sözcük grubu ile sadece başlıkta inceleme sağlandığında 240 adet çalışma elde edilmiştir. Literatürde bulunan bu çalışmaların araştırmamıza uygun olanlarının özeti Tablo 3'de belirtilmiştir.

Tablo 3. İç Girişimcilik ile İlgili Ampirik Literatür Özeti

Çalışmanın Adı	Yıl	Yazarlar	Katkı
Psikolojik Sermaye - İç Girişimcilik İlişkisinde Kişi-Örgüt Uyumunun Aracı Rolü	(2020)	Osman Seray Özkan ve Burcu Tosun	Psikolojik sermayenin iç girişimciliği anlamlı düzeyde etkilediği; psikolojik sermayenin kişi-örgüt uyumunu anlamlı düzeyde etkilediği; kişi-örgüt uyumunun iç girişimciliği anlamlı düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın Adı	Yıl	Yazarlar	Katkı
Dönüşümcü Liderlik Algısının Çalışanların İç Girişimcilik Davranışları Üzerindeki Etkisinde Psikolojik Sermayenin Düzenleyici Etkisi	(2020)	Kemal Eroğluer	Dönüşümcü liderlik alt boyutlarından idealleştirilmiş etki ve bireysel destek boyutlarının iç girişimcilik üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu; idealleştirilmiş etkinin iç girişimcilik üzerindeki etkisine psikolojik sermayenin öz yeterlilik ve umut boyutlarının düzenleyici bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dönüşümcü liderlik alt boyutlarından bireysel destek boyutunun iç girişimcilik davranışı üzerindeki etkisinde psikolojik sermayenin öz yeterlilik boyutunun düzenleyici etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Çalışanların Dijital Teknolojiye Yönelik Tutumlarının ve İç Girişimcilik Özelliklerinin Bireysel İş Performanslarına Etkisi	(2020)	Necmiye Tülin İrge ve Erdal Şen	Çalışanların dijital teknolojiye yönelik tutumlarının bireysel iş performansını, görev performansını, bağlamsal performansı, iç girişimliliği, yenilik ve örgütsel yenilenmeyi ve proaktifliği pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Öğrenen Örgütlerde İç Girişimcilik	(2020)	Bekir Ergün ve Oya Korkmaz	Değerlendirmeler sonucunda öğrenen organizasyon ile iç girişimcilik arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, öğrenen organizasyonun; liderlik tarzı, katılımcı yönetim, çalışanların güçlendirilmesi, esnek örgüt yapısı, takım çalışması ve işbirliği, performans değerlendirme ve ödüllendirme sistemi ile iç girişimcilik arasında da anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın Adı	Yıl	Yazarlar	Katkı
İşgörenlerin Umut, İyimserlik, Dayanıklılık Ve Öz Yeterlilik Düzeylerinin İç Girişimcilik Eğilimlerine Etkisine Dair Özel Sağlık Sektöründe Bir Çalışma	(2020)	Hale Eda Akduru	İyimserlik, dayanıklılık, öz yeterlilik ve umudun iç girişimciliği pozitif şekilde etkilediği ve ayrıca iç girişimcilik eğiliminin yaş, gelir düzeyi ve iş tecrübesi parametrelerine göre farklılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
Intrapreneurship to Engage Employees: Role of Psychological Capital	(2020)	Jatin Pandey, Manish Gupta ve Yusuf Hassan	Elde edilen sonuçlar, kurum içi girişimcilik, psikolojik sermaye ve işe bağlılık arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir.
Intrapreneurship: Productive and Non-Productive	(2020)	Niklas Elert ve Mikael Stenkula	İç girişimciliğin doğası gereği faydalı olduğu yönündeki ortak algının yeniden incelenmesi gerektiği çıkarımı yapılmıştır.
Organizational Empowerment: A Vital Step Toward Intrapreneurship	(2020)	Seyedeh Zeinab Moghaddas, Masoumeh Tajafar ve Mohsen Nowkarizi	Örgütsel güçlenmede iç girişimciliğin etkisi olduğu doğrulanmıştır.
How User - Driven Innovation And Employee Intrapreneurship Promote Platform Enterprise Performance	(2020)	Wenhai Wan, Longjun Liu ve Xinxin Wang	Kullanıcı odaklı inovasyonun ve çalışan iç girişimciliğinin, işletmelerinin inovasyon performansını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın Adı	Yıl	Yazarlar	Katkı
Origins And Consequences Of Intrapreneurship With Behaviourbased Approach Among Employees In The Hospitality Industry	(2020)	Tinh Tran Phu Do ve Dung Tien Luu	Çalışanların davranış faktörlerinin (öznel normlar, iç girişimciliğe karşı tutum ve algılanan davranışsal kontrol) ve firmaların girişimci yönelim boyutlarına ilişkin algının (yenilikçilik, proaktiflik ve risk yönetimi), çalışanın iç girişimcilik faaliyeti üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve girişim davranışının firma performansını olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

İşletmeler, uygun kaynak kullanımı ve bileşimi ile amaçlarına ulaşabilmek için çevresindeki fırsatları fark ederek, yeni projeler geliştirme ve yenilik yapma arayışında bulunmaktadır. Bu bağlamda iç girişimciliğin işletmeler için önemi artmaktadır. İç girişimcilik, işletmelerde çalışanların sahip oldukları yenilikçilik, proaktif olma, fırsatları değerlendirme özelliklerini, iş süreçlerine aktararak işlerini sürekli olarak geliştirmeleri olarak belirtilmektedir. İç girişimcilik, hem işletmeyi etkileyen hem de işletmeden etkilenen bir unsurdur. İşletme kimliğinin altında yeni fikir ve projelerin üretilmesi ve gelecek kazancın işletmeye eklenmesi iç girişimciliğin önemini arttırmaktadır. İşletme ve iç girişimcinin niteliklerinin bir araya gelmesi her iki taraf için de avantajlıdır. İç girişimci yatırımcı bulmak için çaba harcamak zorunda kalmamakta, işletme ise kendini geliştirme yönünde adım atabilmektedir.

İç girişimcilik, çevrede olumsuz koşullar söz konusu olsa bile fırsatların kaçırılmasının önüne geçerek işletmelerin rekabet ortamında çok daha etkin bir duruma gelmelerini sağlamaktadır. İşletmelerde iyi konumlandırılmış bir iç girişimcilik yapısının olması keşfedilecek fikirlerin ya da fırsatların etkili bir şekilde kullanılmasına olanak tanıyabilmektedir. İç girişimciliğin işletme bünyesinde iyi yürütülmesi, işletme kaynaklarının etkin kullanılmasını ve bunun sonucunda işletmenin dengeli bir şekilde büyümesini, rekabet ortamında etkinliğini sürdürmesini sağlayacağı umulmaktadır.

Yapılan araştırmalarda iç girişimcilik faaliyetlerinin işletmelerin farklı bölümlerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle işletmelerin, çalışanlarına yaptıkları işlerde özerk olmalarını ve çeşitli kararların alınmasında katılımlarını sağlayarak, iç girişimcilerin ortaya çıkmasına fırsat tanıyan çalışma ortamı sunmaları ve yöneticilerin, çalışanlarının sahip oldukları girişimcilik özelliklerini iş süreçlerine uygulamaları için motive etmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Ağca, V., Büyükaslan, H.D. (2016). Aile İşletmelerinde İç Girişimciliğin Sosyal Girişimciliğe Etkisi: Afyonkarahisar’da Bir Araştırma, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13, 200-220.
- Akduru, H. E. (2020). İşgörenlerin Umut, İyimserlik, Dayanıklılık Ve Öz Yeterlilik Düzeylerinin İç Girişimcilik Eğilimlerine Etkisine Dair Özel Sağlık Sektöründe Bir Çalışma, Business & Management Studies: An International Journal, 8(2), 1167-1192.
- Ateş, M. (2019). İç Girişimcilik Üzerindeki Mentorluğun Etkisinde Öz Yeterliliğin Rolü, Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5 (2) , 144-163.
- Atmaca ,Y., Geylani, D. (2020). Girişimci Yönetim, Girişimci Belediyecilik Ve Yerel Kalkınma, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(20), 249-270.
- Ballı, A. (2017). Girişimcilik ve Girişimci Tipolojileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(29), 143-166.
- Baumol, W. J. (2002). Entrepreneurship, Innovation and Growth: The David-Goliath Symbiosis, Journal of Entrepreneurial Finance, 7(2), 1-10.
- Boudreaux, C. J., Nikolaev, B. (2019). Capital Is Not Enough: Opportunity Entrepreneurship And Formal Institutions, Small Bus Econ, 53, 709-738.
- Boz, D., Duran, C., Uğurlu, A . (2020). Girişimcilik Eğiliminin İş Performansına Etkisi, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 15 (1) ,11-23.
- Büyükmirza, H. K. (2014). Maliyet ve Yönetim Muhasebesi, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Büyükyılmaz, O., Kayış, M. (2018). Dönüştürücü Liderliğin İç Girişimcilik Davranışına Etkisi: Bolu İlinde Bir Araştırma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18 (3) , 147-167.
- Cadar, O., Badulescu, D. (2015). Entrepreneur, Entrepreneurship and Intrapreneurship. A Literature Review, The Annals of the University of Oradea, Economic Sciences, 24 (2), 658-664.
- Celep, S. (2017). Girişimcilik Türleri: Genel Bir Çerçeve, Maliye Finans Yazıları, 71-94.
- Cingöz, A., Kaya, A. (2018). İş-Aile Çatışmasının İç Girişimcilik Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Turizm Sektörü Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22 (2) , 127-153.
- Çalışkan, D. E. N. (2019). İşletme Yönetimi, İstanbul.
- Çelik, A., Şimşek M.Ş. (2014). Genel İşletme: Meslek Yüksek Okulları İçin, Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Demirel, Y., Özbezek, B., D. (2015). İşletmelerde İç Girişimcilik ve Yenilik İlişkisine Yönelik Kavramsal Bir İnceleme, [TISK Akademi](#), 10(19), 112-135.
- Demirer Ö., Cindiloğlu Demirer M. & Yürürer G. 2019. İç Girişimciliğin İşgören Performansı Üzerindeki Etkisi: Üretim İşletmelerinde Bir Araştırma, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 10(1), 231-245.
- Dilli, S., Elert, N., Herrmann, A.M. (2018). Varieties Of Entrepreneurship: Exploring The Institutional Foundations Of Different Entrepreneurship Types Through ‘Varieties-of-Capitalism’ arguments, Small Bus Econ, 51, 293-320.

Do, T.T.P., Luu, D.T. (2020). Origins And Consequences Of Intrapreneurship With Behaviourbased Approach Among Employees In The Hospitality Industry, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Ahead-of-print, doi:10.1108/IJCHM-05-2020-0491.

Elert, N., Stenkula, M. (2020). Intrapreneurship: Productive and Non-Productive, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 0 (0), 1-17. doi: [10.1177/1042258720964181](https://doi.org/10.1177/1042258720964181).

Ergün, B., Korkmaz, O. (2020). Öğrenen Örgütlerde İç Girişimcilik, *Gaziantep University Journal Of Soial Sciences*, 19 (3), 1166-1193.

Eroğluer, K. (2020). Dönüşümcü Liderlik Algısının Çalışanların İç Girişimcilik Davranışları Üzerindeki Etkisinde Psikolojik Sermayenin Düzenleyici Etkisi, *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(2), 2503-2530.

Estrin, S., Mickiewicz, T., Stephan, U. (2016). Human Capital In Social And Commercial Entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*, 31(4). 449-467.

Farrukh, M., Chong, W.Y., Mansori, S. and Ravan Ramzani, S. (2017). Intrapreneurial Behaviour: The Role Of Organizational Commitment, *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 13(3), 243-256.

Gürel, E.B.B. (2012). İç Girişimcilik: Bir Literatür Taraması, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6, 56-75.

Gürel, A., Gürel, H. (2019). İşletmelerin Devamlılığında Kâr Ve Maliyetin Önemi, *ABMYO Dergisi*, 56, 243-253.

İrge, N. T., Şen, E. (2020). Çalışanların Dijital Teknolojiye Yönelik Tutumlarının ve İç Girişimcilik Özelliklerinin Bireysel İş Performanslarına Etkisi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12 (3), 2556-2579.

Kanbur, E., Özyer, K. (2016). Çalışanların Bireysel Yaratıcılık Düzeylerinin İç Girişimcilik Performanslarına Etkisi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14 (2) , 264-275.

Karcioğlu, R. (2020). İnsan - İktisat - İşletme ve Muhasebe, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34 (4), 1581-1589.

Karyotakis, K, M., Bakatsaki, M., Moustakis, V. (2015). The Entrepreneurial Facets of Public Administration. *International Scientific Conference of IT and Business-Related Research*, 325-331.

Korsakienė, R., [Bekešienė, S.](#), [Hošková-Mayerová, Š.](#) (2019). The Effects of Entrepreneurs' Characteristics on Internationalisation of Gazelle Firms: A Case of Lithuania, *Economic Research*, 32(1), 2864-2881.

Matos, S., Hall, J. (2020). An Exploratory Study of Entrepreneurs in Impoverished Communities: When Institutional Factors and Individual Characteristics Result in Nonproductive Entrepreneurship, *Entrepreneurship & Regional Development*, 32(1-2), 134-155.

Moghaddas, S. Z., Tajafari, M., Nowkarizi, M. (2020). Organizational Empowerment: A Vital Step Toward Intrapreneurship, *Journal of Librarianship and Information Science*, 52(2) 529-540.

- Najim A., El-Refae, G.,A.,Alnaji, L. (2013). The Impact of the Key Dimensions of Entrepreneurship on Opportunities for the Success of New Ventures in the Greater Amman Municipality, *European Journal of Business and Management*, 5(4), 159-173.
- Neessen, P.C.M., Caniëls, M.C.J., Vos, B., Jong, J.P. (2019). The Intrapreneurial Employee: Toward An Integrated Model Of Intrapreneurship And Research Agenda. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 15, 545-571.
- Ogden, D. T., Valley, P. S. (2017). Who Is An Entrepreneur? Maybe We All Are. *Northeastern Association of Business, Economics and Technology Proceedings*, 40, 294-301.
- Oktay, E., Zeren, H. E., Pekküçükşen, S. (2016). Belediyelerin Sosyal Girişimcilik Faaliyetlerinin Yerel Kalkınmaya Etkisi: Denizli Belediyesi Örneği, [Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi](#), 5(2) , 267 – 276.
- Onay, M. ve Çavuşoğlu, S. (2010). İşletmelerde Girişimcilik Özelliğini Etkileyen Faktörler: İç Girişimcilik, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 17(1), 47-67.
- Özdevecioğlu, M., Karaca, M. (2015). Girişimcilik Girişimci Kişilik Kavram Ve Uygulama. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özkan, O., Tosun, B. (2020). Psikolojik Sermaye-İç Girişimcilik İlişkisinde Kişi-Örgüt Uyumunun Aracı Rolü, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16 (2) , 326-345.
- Pandey, J., Gupta, M., Hassan, Y. (2020). Intrapreneurship To Engage Employees: Role Of Psychological Capital, *Management Decision*, Ahead-of-print, doi: 10.1108/MD-06-2019-0825.
- Papatya, G., Papatya, N., Hamşioğlu, A. B. (2016). Girişimci Yönlülük, İç-Girişimcilik Ve İşletme Performans İlişkisi: Türkiye Tekstil Sektörü İşletmelerinde Bir Araştırma, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34(4), 19-48.
- Sama H. K. , Ndunguru, P. C., Baisi, M.D. (2014). Entrepreneurial Government: Causal Relationship Between Transaction Costs And Value For Money, *International Journal of Managerial Studies and Research*, 2(9), 63-74.
- Sarıtürk, M. (2020). Girişimcilik Ve Girişimci Kamu Yönetimi, *Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4 (5), 66-90.
- Styliani,G., Sofia,A., Achilleas, G., George,G., G. (2019). Tracing The Concept Of Entrepreneurship And The Role Of An Entrepreneur: A Critical Review, *International Journal of Entrepreneurship and Innovative Competitiveness*,1(1), 120-133.
- Şahin, D. (2018). OECD Ülkelerinde Girişimcilik Faaliyetlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Panel Veri Analizi, *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 81-90.
- Türkmen, İ., Yılmaz, H. (2019). Stratejik Girişimcilik ve Bilgi Yönetimi Performansı Arasındaki İlişki: Bilişim 500 Şirketlerinde Bir Araştırma, *Journal of Yasar University*, 14 (53), 1-12.
- Unur, K., Çolak, G. (2016). Başarılı Bir Girişimcilik Örneği : “Ciğerci Apo”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(1), 43-51.
- Uslu, Y.D. (2017). *Modern İşletme*, Konya. Eğitim Yayınevi.

- Ülgen, H., Mirze, S.K. (2013). İşletmelerde Stratejik Yönetim, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Wan, W., Liu, L., Wang, X. (2020). How User-Driven Innovation And Employee Intrapreneurship Promote Platform Enterprise Performance, [Management Decision](#), Ahead-of-print, [doi: 10.1108/MD-06-2019-0701](https://doi.org/10.1108/MD-06-2019-0701).
- Yazgan, A.E., Erdirençelebi, M., Şendoğdu, A.A. (2016). Şirket İçi Girişimcilik İkliminin Şirket Performansına Etkisine Yönelik Bir Araştırma, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (30), 57 – 64.
- Yener, S. (2019). Örgütsel Yabancılaşma ve İç Girişimcilik Arasındaki İlişkide Psikolojik Rahatlık Algısının Düzenleyici Rolü, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (1), 1-18.

ULUSLARARASI PAZARLAMADA HEDEF PAZAR SEÇİM STRATEJİLERİ VE KÜLTÜRÜN HEDEF PAZAR SEÇİMİ ÜZERİNE ETKİSİ

Tolga ULUSOY

Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü,
tolgaulusoy06@yahoo.com

Funda CİVEK

Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü,
ffunda.civek@gmail.com

ÖZET

Pazarlama disiplininin portföyünün geniş alan kaplaması ve bu alanda işletmecilik fonksiyonlarının artması ile beraber uluslararası pazar çevrelerinde yoğun rekabet ortamının oluşması neticesinde uluslararası hedef pazar seçim stratejilerinde önemli değişimler yaşanmaktadır. Yine uluslararası çevrede faaliyette bulunan işletmelerin geliştirmiş oldukları ürünlerde kültürel unsurlarda büyük bir öneme sahiptir. Araştırmanın temel amacı bu kavramlar ışığında; uluslararası pazarlamada hedef pazar seçim stratejileri ve kültürün hedef pazar seçimi üzerine etkisini araştırmaktır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında literatür taraması ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Pazarlama, Kültür, Hedef Pazar

ABSTRACT

As a result of the intense competition in the international market environment with the expansion of the portfolio of the marketing discipline and the increase of the operational functions in this field, significant changes are experienced in the international target market selection strategies. Also, it has a great importance in the cultural elements in the products developed by the enterprises operating in the international environment. The main purpose of the study is to investigate the effects of target market selection strategies and culture on target market selection in international marketing in the light of these concepts. In this respect, it is explained with the literature review.

Key Words: International Marketing, Culture, Target Market

Giriş

Pazarlama kavramı gün geçtikçe önemli hale gelmiştir. Pazarlama alanı her alanda mevcut konumunu hissettirmeye başlayarak, 90'lı yıllardan itibaren de ülkelerin ve ülkelerarası ekonomik

kalkınmaları ve şirketlerin de bireysel başarılarının artmasıyla birlikte pazarlamanın alanlarından uluslararası pazarlama da önemli hale gelmiştir.

Tarihin akışını şekillendiren devrimlerden bilimsel devrimle birlikte artık teknolojik ve enformatik sektörlerdeki gelişmeler ile beraber üretim yöntemlerinde meydana gelen yenilikler gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerini uluslararası arenada pazarlama faaliyetlerine yönlendirmektedir. Ülkelerin uluslararası platformda yer alabilmeleri için birçok faktör ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden işletmelerin sınırlı olanaklarını doğru yerde ve doğru zamanda kullanmaları için işletmelerin belirlemiş oldukları amaç ve hedeflerine uygun olarak hedef pazar seçim stratejilerini belirlemeleri gerekmektedir. Belirlemiş oldukları ülkelerin kültürlerini de baz alarak üretecekleri ürünler için detaylı bir ön pazar araştırması yapmaları gerekmektedir.

Uluslararası pazar çevresine olan yönelimlerin artması, pazar alanındaki makro çevre etkenlerinin; sosyo-kültürel etkenler, demografik etkenler, ekonomik etkenler, teknolojik etkenler, ekolojik etkenler ve politik/yasal etkenlerin firmaları birçok açıdan etkileyerek, uluslararası alanda bu çevresel faktörlerin firmalar tarafından kontrol edilmesi giderek zor bir hal almıştır.

Bu çalışmada konuyla ilgili literatür taraması yapılarak, ilgili kavramlarla bütünlük oluşturmak amacıyla kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra uluslararası pazarlamada hedef pazar seçim stratejilerine ve kültürün hedef pazar seçimi üzerindeki etkisi üzerinde durularak sonuç bölümü oluşturulmuştur.

Kavramsal Çerçeve

Araştırmanın bu bölümünde Uluslararası Pazarlama, Hedef Pazar Seçim Stratejileri, Kültürün Hedef Pazar Seçimi Üzerindeki Etkisi kavramları kavramsal çerçeveden açıklanmış ve ilgili literatür taramasına yer verilmiştir.

Uluslararası Pazarlama

Pazarlama disiplini evrensel bir kavramdır. Fakat ülkelerin ve toplumların birbirlerinden farklı yapıda olmaları gibi basit bir sebepten ötürü pazarlama uygulamalarının ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermesi doğal bir süreçtir. Bu farklılık, herhangi bir ülkede başarılilik gösterirken herhangi bir ülkede de başarı göstermeyebilir anlamına gelmektedir. Rakipler, müşteri tercihleri, dağıtım faktörleri ve iletişim araçları değişkenlik gösterebilir. Küresel pazarlamada önemli bir yönetsel mesuliyet pazarlama plan ve programlarının ne ölçüde dünya geneline entegrasyon gösterebileceğinin, ne kadar bir harmoni gerektiğinin öğrenilmesidir (Keegan&Green, 2015:8).

Uluslararası pazarlama, işletmenin yerel sınırlarının ötesine geçerek bir veya daha çok pazarlama karması kararlarını içeren etkinlikleri öne sürmesi olarak ifade edilmektedir (Doole ve Lowe, 2008: 5).

Uluslararası pazarlamaya giriş konusunda çalışmalar başlatan Theodore Levitt; standartlaşmanın ortaya çıkmasını sağlayan temel nedenin iç ve dış pazarlarda standart bir ürünle etkinlik gösterilmesi olarak tanımlamıştır. Levitt'e göre standartlaşmanın asıl nedeni: Tüketici talep ve beklentilerinin homojenleşmesi ve git gide birbirine benzer bir durum almasıdır. Levitt aynı zamanda küresel pazarlamanın maliyet avantajı açısından desteklenmesini savunmuştur (Levitt,1983).

Kotler ise Levitt'in tam tersi bir görüş ifade ederek, dış pazarlara açılmanın ürün ve hizmetlerde farklılık olduğuna, tek tip pazarın olmadığına çeşitlilik olduğuna ve dış pazarların geniş, çok çeşitli ve çok boyutlu olması da rekabetçi olunabileceği ölçüde satış ve kâr imkânları sağladığını ifade etmiştir (Mucuk, 2014:320). Benzeri olarak Svensson (2001), işletmelerin global pazarlama stratejilerini bütün pazarlara uyarlayarak bu durumun sonucunda başarılı olunabileceği düşüncesinin bir yöneticinin ulaşamaz hayali olduğunu, fakat pazarlar arasında yürütülecek global stratejiler ile uyum ahengi sağlanabileceğinin altını çizmektedir (Svensson, 2001:15). İşlem görmemiş bir küresel pazarlama izleminde, pazarın gereksinimine göre adaptasyon yapılmadığından pazarlama miyopluğu meydana gelmektedir (Svensson, 2002).

Boyer ve Drache'ye göre; toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi değişikliklere rağmen kişiler arasındaki benzer özelliklerin daha çok olduğu fikrine dayanan küresel pazarlama stratejilerinin bir ülkenin kendine has şartlarını ve bilhassa "kültür" kavramını dikkate almadığını öne sürmüştür. Kültürün küreselleştirilmesinin ve kültürel ve yöresel değerlerin standartlaştırılmasının imkansız olduğu kavranınca hedef pazarlara ait kültürel değerleri içeren "kültür" ve "yöresel değerler" in önemli kılınması gerektiği anlaşılmıştır. (Boyer ve Drache (1996) aktaran, Arslan,2016:64-65).

Çağımızda globalleşme ve ilerleyen teknolojiye en fazla etkilenen alanlardan biri de pazar konstrüksiyonu ve buna entegre olarak yapılan çalışmalardır. Büyük işletmelerin meydana getirdiği ürünleri dünya üstünde öteki pazarlara yönelerek satmayı gerek görmesi, ilerleyen teknoloji ile birlikte ürün, hizmet veya marka ile ilgili dünya üstünde birden fazla kişinin bilgi sahibi olması ve yeniden her iki sebeple de bu pazarlara yönelik araştırmaların oluşturulabilmesi için "küresel pazarlama" kavramı ortaya çıkmıştır (Elden,2005:65).

Küreselleşmenin hayatımıza girmesi ile beraber varlık, teknoloji ve işgücü aksiyonunun yükselmesi firmaların uluslararası pazarlara açılmalarını ihtiyaç haline getirmiştir. Uluslararası pazarlara girmenin ilk basamağı ihracat etkinlikleri küçük ve orta ölçekli firmaların uluslararası pazarlarla tanışmasına yardımcı olmaktadır. Bu açıdan dış pazarlara açılan işletmeler, başarı sağlayabilmek adına yeni pazarlara uyumlu olacak ürün çeşitliliğini sağlamak, rakip ve müşteri şartlarına göre uygun fiyatlandırma yapmak ve ürünlerin doğru kanallar vasıtasıyla dağıtımını sağlamak için yerinde kanallar seçerek piyasada sağlam durmaya çalışmaktadırlar (Koçoğlu&Sarıtış, 2016:125).

Pazarlama kavramının bugün şekillenmesi için geldiği nokta ekonomik anlamda yarattığı değerlerden dolayıdır. Alıcı ve satıcı arasında gerçekleşen karşılıklı memnuniyet ilişkisinin sağlanabilmesi için iki tarafında isteklerinin gerçekleşebilmesi için bulunduğu dönemin koşullarına göre pazarlamanın kendisini sürekli yenileyerek güncel kalması zorunluluk haline gelmiştir. Bu doğrultuda pazarlama için önemli bir boyut olan küreselleşme kavramı, firmaların girecekleri pazarlara ilişkin vaat edilen yeni müşterilere ulaşmanın yolu; yeni kültürleri tanımak ve yeni müşterilere yeni rakiplerden önce ulaşmaktır. Aynı zamanda pazar hacminin genişlemesi ile yeni üretim kanallarına ulaşarak uluslararası normları takip etmek, pazarlamanın alakadar olması gereken çok yönlü bir süreç olarak karşısına küresel boyutta çıkmaktadır (Tokat, 2014:15-16). Bu açıdan hareketle pazarlama planının oluşturulması için belli başlı aşamalar mevcuttur. Karafakıoğlu (2015)'e göre:

- Pazar çevresi ve Pazar bölümlerinin belirlenmesi
- Hedef pazarın seçimi
- Pazarlama bileşenleri (Ürün bileşeni, Fiyat bileşeni, Dağıtım bileşeni, Tutundurma bileşeni)
- Pazarlama planı ve pazarlama stratejileri

Hedef Pazar Seçim Stratejileri

İşletmeci, birçok ülkenin listesini sağladıktan sonra bu hazırladıklarını süzgeçten geçirerek düzenlemek zorundadır. Bu açıdan çeşitli metotlar kullanılabilir; pazarın hacmi, pazarın ilerlemesi, maliyetler ve kâr, yarış boyutu, risk seviyesi ve plasman beklentileri üzerinden gelir kestirimi vb. Bütün bu kıstasların kullanılması işletmenin uluslararası pazara girme şekline göre değişiklik gösterecektir. Tahminlerin büyük bir kesiti uluslararası pazarlama araştırmalarıyla gerçekleşebilir. Tahminlerin geçerlilik ve güvenilirliği; döviz kurlarında olan değişikliklerin sürat ve oranlarına, vergilere ve işçi ücretlerine önemli derecede ilişkilidir. Kotalar, gümrük tarifeleri ya da kısıtlarda satışları etkileyen diğer mühim etkenlerdendir (Akat, 2012:19).

Çağımızda çoğu firma bütün pazara tek bir pazarlama karması meydana getirip kitlesel pazarlama yapmaktan daha çok, hedef pazarlara odaklanmayı seçmektedir. Hedef pazar seçimi, ilk olarak bu seçimi uygun kriterleri dikkate alarak kısımlara ayırma, kısımlar arasında seçim yapma ve seçilen kısım ve kısımlara uygun ürün geliştirme ve uygun pazarlama karması oluşturma ilkesine tutunan temel pazarlama hareketidir (Alabay, 2011). Firmalar hedef pazar seçim stratejilerini farklılaştırılmamış, farklılaştırılmış ve yoğunlaştırılmış olmak üzere üç biçimde gerçekleştirmektedirler (Gümüş,2014:33).

Farklılaştırılmamış Pazarlama Stratejisi

Farklılaştırılmamış strateji de firma bütün pazarı homojen olarak düşünmekte, bu yüzden pazarı bölümlendirmeye gitmemektedir. Bu açıdan pazarlama karması elemanlarının bileşimini tek bir pazarda faaliyette olabilmeyi düşünerek planlayan firmaların uygulamış olduğu stratejidir. Kitlesel-Tüm Pazar olarak da isimlendirilir (Altunışık ve diğerleri, 2017:219).

Farklılaştırılmış Pazarlama Stratejisi

Farklılaştırılmış pazarlama stratejisinde, firma, pazarın birçok bölümünde etkinlik gösterir fakat her pazar kısmı için ayrı bir pazarlama karması geliştirir. Firma birden çok pazar bölümüne pazarlama karması sunarak geniş bir pazar kapasitesine erişmeyi ve her bölümde sağlam bir pozisyon elde etmeyi gaye edinir. Fakat firma farklı pazarlama karması elemanlarından bazılarını müşterek değerlendirebilir (Gümüş,2014:34).

Yoğunlaştırılmış Pazarlama Stratejisi

İşletmenin sadece bir pazarlama karması bileşeni oluşturarak bölümlendirilmiş pazarın yalnızca bir tanesinin hedeflenmesi stratejisidir (Altunışık ve diğerleri, 2017: 221).

Kültürün Hedef Pazar Seçimi Üzerindeki Etkisi ve Literatür Taraması

Runyan ve Steward (1989)'a göre kültür; "bilgi, öğreti, zanaat, ahlak, anane gibi, bir topluluğun azası olmaktan kaynaklanan şekilde kişinin ehil olduğu karmaşık bir bütündür". Diğer bir ifadeyle; bir grup kişinin kendilerine has hayat biçimidir. Kültür, kişilerin yaptığı şeylerin çoğunu etkilemektedir. Yapılan diyetlerin çoğu, yemek hazırlama ve servis metotları, evde ve toplumda kadının ve erkeğin rolleri, yatakta uyuma, sandalyede oturma, boş zamanları değerlendirme, titizlik, maddi kazançlar için çalışma biçimleri gibi şeylerin tamamı kültürel mirasın nişaneleridir (Saydan&Kanbir,2007:78). Bireyler ve bireylerin tüketim biçimleri genelde birbirleri ile benzerlik göstermekle beraber, uluslararası pazarlamanın en zor yönlerinden biri tüketicilerin tercih, tutum ve davranışları ile alakalıdır. Ülkelerin kültürleri ile ilgili ayrımlılıklar, pazarlanan ürün ve hizmetler ile pazarlama sistemlerini etkiler. Bu sebeple her ülkenin anane, âdet, davranış, alışmışlık ve tutumları, popülasyonun gelişimi, dağılımı, din, dil, ırk, sosyal sınıflar, aile yapıları, sosyal değerler ve normlar uluslararası pazarlamada daha detaylı olarak incelenmelidir. Türkçe' de kullanılan "Müslüman mahallesinde salyangoz satmak" uluslararası pazarın zorluklarını ifade eden bir özdeyiş olarak nitelendirilebilir (Akat, 2012:6). Kültürdeki ayrımlılıklar firmaları direkt olarak etkileyecek bir etken olduğundan dolayı işletme bu ayrımlılıkları belirleyip, üretim ve sunumlarını adapte edebildiği ölçütte küresel pazarlarda başarı sağlayacaktır. Bu sebeple global pazarlarda çapraz kültürel çalışmalar önemlidir. Böylece ülke içindeki ve çeşitli ülkelerdeki kültürel farklılıklar takip edilerek buna uygun ürün ve hizmetlerin tasarımı etkili bir şekilde sağlanabilir (Tek, 1999:198).

Globalleşme ve pazarlama araçlarının getirdiği kültürel yakınlaşmayla beraber, küresel pazar kısımları oluşmuş ve uluslararası pazar bölümlendirmeleri bakımından küresel kültürle ilgili etkenler kendini göstermeye başlamıştır. Kültürel bölümlendirme parametreleri uluslararası pazar bölümlendirmeleri açısından önemli arz etmekle beraber, bu parametrelerin farklı ülkelerdeki tüketicilerin değişen spesiyalitelere değil, benzeyen spesiyalitelere odaklanması uluslararası pazar bölümlendirmeleri açısından önemlidir. Bu sebeple son zamanlarda önemi gittikçe artan küresel tüketici kültürüne dayalı ve küresel kültürle bağlantılı yeni kısımlandırma parametrelerinin geliştirilmesi ve uluslararası pazar bölümlendirmeleri maksadıyla kullanılması gerekmektedir. Bu durum uluslararası pazar bölümlendirmelerinin gerek daha doğru pazar bölümleri oluşturmasını sağlayacak gerekse başarısını artmasını sağlayacaktır (Nacar&Uray,2014:42). Hassan ve Craft (2004) yapmış oldukları çalışmaya göre; global pazarda bütün ülkelerde uygulanabilecek pazar bölümlendirme parametrelerinin yürütülmesi ya da geliştirilmesi, meydana getirilen pazar bölümleriyle ilgili pazarlama stratejilerini güçlü hale getirecektir.

Cleveland ve Laroche (2007) yapmış oldukları çalışmaya göre; tüketicilerin küresel tüketici kültürüne kültürleşmenin ölçülmesi için çok boyutlu bir ölçek geliştirmiş ve bunun neticesinde de global pazarların kısımlandırılması gerektiğini önermiştir. Fakat önemi git gide artan kültürel parametrelere göre pazar bölümlendirmeye karşın, geliştirilen bu parametre literatürde yeterli sayıda araştırma tarafından kullanılmamıştır.

Carpenter ve diğ. (2012) tüketicilerin küresel tüketici kültürüne açık olmasını, tek ülkede (ABD) ölçerek ve bu parametrenin yaş kuşaklarına göre önemli bir pazar bölümlendirme aracı olabileceğini ifade etmiştir. Ko ve diğerleri (2012) yapmış oldukları çalışmada; tüketicilerin yaşam stillerine ve spor giyim tutumlarına bağlı olarak ilgili sektörde global pazar kısımlandırması yapmıştır. Neticede, dünya moda pazarlarında, spor giyim sektörünün teorik çerçeveye dayalı pazar segmentlerini hedeflemesine olanak veren benzerliklerin ve küresel tüketici kültürünün yükselen varlığını destekleyen neticeler bulunmuştur.

Erez ve Gati (2004) yapmış oldukları çalışmada; çeşitli kültür düzeyleri arasındaki etkileşimi açıklayan yapısal ve dinamik özelliklerden oluşan çok düzeyli bir kültür modeli önermektedir. Özellikle model, küreselleşmenin, kültürün makro seviyesi olarak, yukarıdan aşağı süreçler yoluyla, farklı kültürlerdeki üyelerin davranışsal değişimlerini etkilediğini öne sürmektedir.

Bir toplumun kültürü, o pazarda pazarlanacak ürün ve hizmetlerin tanımını, fiyatlandırılmasını, dağıtılmasını ve tutundurulmasını farklı yönlerden etkiler. Müslüman ülkelere et ve et ürünü pazarlayan batılı ülkeler, bu malların ambalajlarına, bu ürünlerin Müslüman adetlerine göre hazırlandığını yazmayı ihmal etmemektedirler. Sonuç olarak tüketim kalıpları kültür değerlerine göre şekillenir (İslamoğlu, 2011).

Kültürü Oluşturan Unsurlar

Uluslararası pazarlamada kültürü oluşturan unsurlardan bazılarına değinecek olursak dil, din, değerler ve tutumlar, eğitim ve sosyal etkileşim sayılabilir. Bu unsurlar yalnızca ülkeler arasında değişmeyip aynı ülke içerisinde de bu unsurlar farklılık göstermektedir. En iyi örneklerden biri bu duruma ülkemiz gösterilebilir. Çünkü ülkemiz kozmopolit bir yapıya sahiptir. Farklı din, dil, etnik yapı gibi unsurları bir arada olan pek çok insan Türkiye’de bir arada yaşamaktadır (Özen, 2014:62).

Dil, kültürün içinde özel bir yere sahiptir. Dil unsuru kültürler arasındaki en belirgin değişikliktir ve simgelediği kültürün içeriği ile kalitesini yansıtan kültürel bir ayna görevindedir. Ayrıca dil vasıtası ile hem tüketici hem de üretici fikirlerini birbirine aktarır (Taşkın, 2017:72).

Din, bir toplumun inançları, tutumları ve değerlerini teşkil eden önemli bir kaynaktır (Keegan & Green, 2015:127).

Değerler ve Tutumlar, insanlar için hangisinin doğru ve daha uygun, hangisinin önemli olduğunun belirlenmesinde yol gösteren öğelerdir. Kotler ve Keller (2009) tarafından Tutumlar kavramı, insanların bir nesne veya fikir konusunda genel olarak kalıcı olan olumlu veya olumsuz değerlendirmeleri, duyguları ya da meyilleri olarak ifade edilmiştir (Özen, 2014:64). Değerler ise bir davranış biçiminin diğer bir davranış biçimine tercih edilmesine sebep olan yerleşik veya istenen düşüncelerdir (Taşkın, 2017:71).

Eğitim, resmi ya da resmi olmayan yöntemlerden, kültürün paylaşılmasında ve nesilden nesile uyarlanmasında önemli bir role sahiptir (Czinkota ve Ronkainen, 2013:75).

Sosyal Etkileşim, kültürün önemli öğelerinden biridir. Toplumdaki bireylerin birbirleri ile olan ilişkileri sosyal etkileşimi oluşturmaktadır. En önemli bileşenlerden bir tanesi akrabalık kavramıdır. Farklı kültürlere sahip toplumlarda bu kavram farklılık göstermektedir. Örneğin batılı toplumlarda aile kavramında akla gelen anne, baba ve çocuklar iken çoğu gelişmekte olan ülkelerde bu kavram büyüklerin hatta bazen de öteki akrabaların da dahil edildiği geniş aile tipi olarak görülmektedir (Terpstra ve Sarathy (1994)’ten aktaran Özen, 2014:66).

Kültürün Özellikleri

Kültürün özellikleri şu şekilde sıralanmıştır (Taşkın,2017):

- Uyarlanabilirlik dinamiği (Kültürün çevre koşullarına adapte olması)
- Değişkenlik göstermesi
- Öğrenilmiş olması
- Dilin özel konumunun olması

- Kişilerin fiziksel görünüm farkları
- Ülkelerin kendi ölçütlerine göre ideal tipler yaratmış olması
- Estetik değerlere sahip olması
- Teknoloji büyük bir öneme sahiptir.

Kapsamış olduğu özelliklerin farklı ölçütleri sebebi ile kültürün uluslararası piyasadaki etkisi fazladır. Taşkın'a göre, bir işletmenin uluslararası pazarlardaki pazarlama sorunlarını çözme elverişliliği üç farklı maddeye dayandırılmıştır. Bunlar (Taşkın, 2017:70-71):

- İlki değişik uluslararası pazarlardaki kültürel heterojenliğin altından kalkabilmelidir.
- İkincisi, ürün ve hizmetlerin pazarlama faaliyetlerini, değişik kültürlerdeki hedef pazarlarda bu ürün ve hizmetlere yöneltilmiş sembolik manalar ile entegrasyonu sağlanabilmelidir.
- Sonuncusu da uzun zamanlı rekabet üstünlüğü geliştirme aşamasında yabancı kültürlerdeki yeni fırsatları görebilmeli ve bu fırsatlardan yararlanabilmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Uluslararası pazarlamada pazarlama faaliyetlerinde hedef pazar seçimi stratejileri ülkeler ve işletmeler açısından büyük önem taşımaktadır. Ve bu stratejilerin uygulamaları da evrensel nitelik taşımaktadır. Seçilen hedef pazarlarda ülkelerin ve işletmelerin başarı sağlayabilmeleri için mevcut pazara yönelik adaptasyonun sağlanması gerekmektedir. Bu adaptasyonun sağlanabilmesi için de seçilen hedef pazarda ülkelerin gelenek, görenek, tutum, davranış, dil, din, ırk, sosyal değerler gibi kültürel normlar uluslararası pazarlama kapsamında bilhassa incelenmeli ve geliştirilmelidir.

Uluslararası pazarda ülkelerin kültürleri arasındaki farklar pazarlama alanında tüketicilerin satın alma kararları üzerinde direkt etkilidir. Hedef pazar seçimleri de kültürün tesiri altındadır. Herhangi bir ülkenin kültürü mevcut ülkede üretilen ürünlerin hem saptanmasında, hem de tüketiminin gerçekleşmesinde etkilidir. Bu yüzden seçilen hedef pazardaki toplumun dini inancından sosyal değerlerine kadar her şeyin ayrıntılı bir şekilde araştırılıp, bilinmesi ve buna göre malların üretiminden ambalajına kadar seçilmesi gerekmektedir.

Kültürün işletmeler tarafından göz ardı edilmesi başarı faktörünü etkileyecektir. Bu sebepten uluslararası alandaki işletmelerin tüketici davranışlarının sahip oldukları inanışların, geleneklerin, göreneklerin ve toplumsal değerlerin kısacası kültürün tüketiciler üzerindeki etkisini artıracaklarını işletmenin başarı faktörünü tetikleyeceğini öngörebilmektedir.

Pazar bölümlendirmesi yapıldıktan sonra işletme hedef pazar seçimini bütüncül düşünerek yapmalıdır. Çünkü işletme hedef pazara yönelirken tüketicilerin dil, din, değerler ve tutumlar,

eğitim, sosyal değerler gibi kültürün unsurlarına göre hareket etmelidir. Kültürün unsurlarının uluslararası piyasalardaki önemi göz ardı edilmemelidir.

Her kültür ülkelerin kendi içinde benzerlikler gösterdiği gibi farklılıklar da göstermektedir. Burada işletmelere düşen görevlerden en önemlisi uluslararası piyasada hedef pazarlarını seçerken bu benzerlik ve farklılıkları tespit ederek ona göre ürünlerini belirlemelidir.

Yukarıda bahsedilen özellikler doğrultusunda kültür seçilen hedef pazardaki etkisinin fazla olduğu görülmektedir ve uluslararası piyasalarda tüketicilerin farklı kültürlerden etkilenerek satın alma davranışlarında değişiklik olabilmektedir. Bu yüzden işletmelerin her zaman dinamik ve güncel hareket etmeleri gerekmektedir.

Gelişen teknoloji, artan rekabet faktörleri doğrultusunda işletmeler sürekli kendini yenilemek ve kültürü de dikkate alarak hareket etmeleri gerekmektedir. Sonuç olarak, uluslararası pazarlamada hedef pazar seçim stratejileri seçiminde kültürün etkisi büyük önem taşımaktadır.

Kaynakça:

Akat, . (2012). Uluslararası Pazarlama Karması ve Yönetimi: MAI, Global Compact ve rnek Olaylar, Bursa: Ekin Kitabevi.

Alabay, M. N. (2011). Sosyal Medyada Tüketiciler ve Pazar Bölümlenme Uygulamaları. <http://inet-tr.org.tr/inetconf16/bildiri/11.pdf>

Altunışık, R., zdemir, ř., & Torlak, . (2017). Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi, Beta Basım Yayım.

Arslan, K. (2016). Global Pazarlama Glokal Pazarlama İkilemi erevesinde Glokal Pazarlama Anlayışının Geleceği. Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (33), 63-78.

Carpenter, J., Moore, M., Doherty, A. M., & Alexander, N. (2012). Acculturation To The Global Consumer Culture: A Generational Cohort Comparison. *Journal of Strategic Marketing*, 20(5), 411-423.

Cleveland, M., & Laroche, M. (2007). Acculturaton To The Global Consumer Culture: Scale Development And Research Paradigm. *Journal Of Business Research*, 60(3), 249-259.

Czinkota, M. R., & Ronkainen, I. A. (2013). *International Marketing*. Cengage Learning.

Doole, I. & Lowe, R. (2008). *International Marketingstrategy: Analysis, Development Andimplementation*. Cengage Learning EMEA.

Elden, M. (2005). Glokal Reklam Kampanyalarında Yaratıcılığın nemi. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 32, 65-82.

Erez, M., & Gati, E. (2004). A Dynamic, Multi-Level Model Of Culture: From The Micro Level Of The Individual To The Macro Level Of A Global Culture. *Applied Psychology*, 53(4), 583-598.

Gümüş, S. (2014). İşletmelerde Yatırım Kararları Ve Hedef Pazar Stratejileri (Vol. 65). Hiperlink eğit. ilet. yay. san. tic. ve ltd. sti.

Hassan, S. S., & Craft, S. H. (2004). An Examination Of Global Market Segmentation Bases And Strategic Positioning Decisions. *International Business And Economics Research Journal*, 3, 79-84.

İslamoğlu, A. H. (2011). *Pazarlama Yönetimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ.

Karafakıoğlu, M. (2015). *Uluslararası Pazarlama Yönetimi: Teori, Uygulama ve Örnek Olaylar*, Beta Yayıncılık.

Keegan, W. J., & Green, M. C. (2015). *Global Marketing*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Ko, E., Taylor, C. R., Sung, H., Lee, J., Wagner, U., Navarro, D. M. C., & Wang, F. (2012). Global Marketing Segmentation Usefulness In The Sportswear Industry. *Journal of Business Research*, 65(11), 1565-1575.

Koçoğlu, D., & Sarıtaş, E. (2016). İhracat Pazarlama Faaliyetlerinde Pazarlama Karması Adaptasyonu ve Denizli Tekstil Sektöründe Bir Araştırma. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute/Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Levitt, T. (1983) "The Globalization of Markets", *Harvard Business Review*, Vol.61, No:3.

Mucuk, İ. (2014). *Pazarlama İlkeleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Nacar, R., & Uray, N. (2014). Küresel Tüketici Kültürü Kavramıyla Birlikte Değişen Pazar Bölümlendirme Yaklaşımları: Uluslararası Pazarlama Literatürüne Bakış. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8).

Özen, H. (2014). Uluslararası Pazarlama. Yağcı, İ. M., Kılıç, S. (Ed.), *Uluslararası Pazarlama Çevresi* (s.59-88). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Saydan, R., Kanıbir, H. (2007). Global Pazarlamada Toplumsal Kültür Farklılıklarının Önemi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(22).

Svensson, G. (2002). Beyond Global Marketing And The Globalization Of Marketing Activities. *Management Decision*, 40(6), 574-583.

Svensson, G.(2001). Glocalization of Business Activities: A "Glocal Strategy" Approach. *Management Decision*, Vol 39, No 1, 6-18.

Taşkın, E. (2017). *Uluslararası Pazarlama*, İstanbul: Türkmen Kitapevi.

Tek, Ö. B. (1999). *Pazarlama İlkeleri: Global Yönetimsel Yaklaşım Türkiye Uygulamaları*, Beta.

Tokat, A. (2014). Küresel Pazarlamada Markalaşma Ve Reklam Stratejileri Örneği Olarak Coca-Cola. *Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.

The Relationship Unlimit Improvement and Logistics Management: Literature Research

Orhan Küçük,

Sakarya Applied Sciences University Applied Sciences Faculty, Sakarya, Türkiye
orhankucuk@subu.edu.tr

Mohamed Khalifa Ejdea

Kastamonu University Business Administration PhD Student

Abstract:

Unlimited improvement is developed from total quality management and focuses on the strengths and advantages of the model (Küçük & Küçük, 2012). The model was first developed and evaluated in Turkey and several studies have addressed it and found positive effects (Küçük, 2011). The aim of this quality enhancement model is to increase the reach of quality improvements to all parts of the organization and ensure that these improvements are monitored and treated on a continuous manner (Küçük, 2016). Logistics management is another business model that assesses the infrastructure availability and sufficiency for the needs of the organization. The dealing between the different organizations, including buyers and suppliers, is critical for industrial companies in order to carry out their operations. Thus, it is necessary to evaluate logistics management as a driver for performance and efficiency enhancements (Küçük, 2017).

The aim of the research is to assess the relationship between unlimited improvement and logistics management. Within the framework of this purpose, studies on the relationship between unlimited recovery and logistics management will be examined to a certain extent and the relationship status will be tried to be understood. For this study, the literature between 2017-2020 will be examined and a qualitative study will be made.

Key words: Unlimited improvement, logistics management, quality, logistics, quality improvement

Introduction

In quality management, there are several concepts and tools that are used for investigating the quality of services and internal processes, and their extent and sustainability. Total quality management and unlimited improvement are one of the most important concepts that are used for that purpose. Moreover, logistics management is one of the vital divisions in companies that have production and distribution operations. Logistics requires the company and its hosting location to have a certain level of infrastructure in order to be able to serve its needs. The two quality concepts and logistical factor are actual drivers for the business operations of the manufacturing company and subsequently its business performance.

Several theories addressed quality specifically, as one of the most influential subsidiaries in management, in order to improve other parts of the business, including customer satisfaction, job satisfaction, competitive advantage and performance. In Europe and the United states, the total quality management model was one of the most effective frameworks that attends to quality issues in the organization from a comprehensive perspective (Gorji, 2011). The nature of the model focuses on increasing the outreach of quality tools and the continuous implementation and enhancement in different departments, suppliers, processes, and systems (Sadikoglu & Olcay, 2014). Organizations turn to total quality management in order to find solutions for improvements in product and service quality, in addition to positive impacts on costs and wastes reduction, while the model requires the involvement of management at all levels and a comprehensive thinking of process, tools and techniques that can increase the effects of the model (Gharakhani, et al., 2013).

Similarly, unlimited improvement is developed from total quality management and focuses on the strengths and advantages of the model (Küçük & Küçük, 2012). The model was first developed and evaluated in Turkey and several studies have addressed it and found positive effects (Küçük, 2011). The aim of this quality enhancement model is to increase the reach of quality improvements to all parts of the organization and ensure that these improvements are monitored and treated on a continuous manner (Küçük, 2018). Logistics management is another business model that assesses the infrastructure availability and sufficiency for the needs of the organization. The dealing between the different organizations, including buyers and suppliers, is critical for industrial companies in order to carry out their operations. Thus, it is necessary to evaluate logistics management as a driver for performance and efficiency enhancements (Küçük, 2017).

Performance is an indicator of different business aspects in the organization, such as outcomes, quality and achieved goals. Therefore, the definition of the term mainly depends on the set objectives for the organization in different aspects of production, growth, employee development and competitive advantage. Evaluating performance requires considering achievements and behavioral changes within the organization in order to provide a more comprehensive understanding of the concept. Organizational performance is one of the most used models that uses different aspects in the evaluation: cognitive, emotional, and social intelligence, in addition to leadership and employee performance (Almatrooshi, et al. 2016).

Manufacturing companies that implement quality control procedures to their services, products and processes are also expected to have adequate logistics management practices. There is also the possibility that shortcomings in one of the two aspects of the study affect the other, which are both are implemented in order to drive a better business performance. The current research focuses on three quality and logistical concepts in order to reveal the relationship between them, as well as their relationship with the business performance of the organization.

Importance and aim of the study

Industrial companies are one of the most important parts of the economy, as they drive production and return on economic activities and simulate other activities including exportation. The focus on quality models within the industrial sector in Libya is expected to push for enhancements in the sector that suffered from war aftermath and several challenges due to technological and logistical factors. As quality succeeded in simulating the industrial sector in Japan and the United States, it is important to follow successful footsteps in order to achieve similar results in developing countries like Libya.

Total quality management is an approach with specific systems, techniques and processes with a centered focus on productivity, profitability, employee and customer. The model reinforces quality management concepts for all employees and management at all levels, with several sub-dimensions including process approach, people involvement, customer focus, efficient relationships with suppliers, leadership as a driver of the quality enhancement, system management, continuance improvement and focusing on facts during decision-making (Asif, et al., 2014; Evans & Dean, 2003; Sadikoglu & Olcay, 2014). Unlimited Improvement is a quality management concept that focuses on

extending quality improvements to all parts of the organization, including processes, system, suppliers, and employees (Küçük, 2011).

Moreover, business performance is one of the most important indicators for manufacturing companies as it determines their efficiency, productivity and competitiveness in their domains and in the industrial sector as a whole. Therefore, the study of the relationship between business performance, quality and logistics touches on the most influential factors that determine the success of this type of organizations. In the current research, quality is assessed through total quality management and unlimited improvement to study the organization's ability to extend its quality control practices throughout the organization and in a sustainable manner. The integrated evaluation through the two quality concepts ensures that quality is addressed not only through the organization, but also towards its stakeholders and partners. Additionally, logistics management is included to assess the success of the organization's infrastructure to handle the required operations.

The aim of the research is to assess the relationship between total quality management, unlimited improvement and logistics management as whole models and their sub-dimensions, as well as their relationship with business performance based on the industrial companies in Libya.

Research Scope, expected benefits and methodology

The research performed in this study is mainly expected to successfully construct a reliable scale that can efficiently measure quality, logistics and performance for relationship or impact studies. The scale is expected to be a key player for industrial organizations, which are seeking enhancements into their infrastructure and processes for higher competitiveness in the market. Based on the main aim of the study, the relationships between total quality management, unlimited improvement, logistics management and business performance are researched based on their nature and ability to drive more efficient change into the organization. Through understanding these relationships, industrial organizations in Libya should be able to identify their deficiencies, create suitable business strategies, and apply efficient remedial measures through using the powerful components of quality and logistics.

Unlimit Improvement

Unlimited improvement is a new improvement tool proposed by us, which draws attention to the problems encountered in TQM practices, the factors that affect or limit the success of TQM, and is based on eliminating all the limitations encountered in continuous improvement efforts (Küçük, 2011).

Unlimited Healing; "It is a quality improvement practice based on the realization of continuous and unrestricted improvement in all organizational processes, the dissemination of quality improvement studies to all processes, people, stages and other internal and external factors, and the elimination of all existing and possible limitations for this (Küçük, 2018: 337-345).

In organizations where unlimited improvement is not implemented, continuous improvement is limited to certain areas and not extended to certain processes, people or areas. These people or processes either have immunity or it is thought that they cannot be improved (?). The reasons for this vary according to the person or process.

The main limitation areas encountered in quality improvement studies in organizations are listed below (Küçük, 2018).

- Organizational structure
- Managers
- Certain employees
- Processes (Procurement, production and customer delivery)
- Products

- Suppliers
- Vehicles
- Working hours
- Personal rights
- Education budget
- Social infrastructure
- Permissions
- Reward system

In some organizations in continuous improvement practices in TQM; organizational structure, some managers and employees, some suppliers, some parts of machinery and equipment may be excluded from improvement, and improvement studies may be requested on other elements. In other words, continuous improvement is carried out through some of these elements, and the improvement may not be operated to cover all the elements that make up the organization.

However, if all elements in an organization cannot be included in the scope of improvement, there cannot be a systematic improvement in that organization, and as a result, the desired improvement in organizational performance cannot be achieved.

Unlimited Healing; It is a quality improvement practice based on the realization of continuous and unrestricted improvement in all organizational processes, the dissemination of quality improvement studies to all processes, people, stages and other internal and external factors, and the elimination of all existing and possible limitations for this.

The Unlimited Improvement Scale consists of the sub-dimensions of Overview of TQM, Quality Improvement Perception, Quality Improvement Process and Quality Improvement Studies Result.

Overview of TQM

1. TQM studies are useful.
2. I learned a lot from TQM studies.
3. There are factors that limit the success of TQM.

Quality Improvement Perception

1. There are people, tools, applications or processes that are excluded and cannot be changed.
2. The success of TQM will increase if each person, tool, application or process can be improved.
3. The success of TQM will increase if each person, tool, application or process can be changed.
4. Organizational performance will increase even more if each person, tool, application or process can be improved.
5. If each person, tool, application or process can be changed, the performance of the organization will increase even more.
6. Unlimited (continuous improvement includes all elements) improvement is important.

Quality Improvement Process

1. All managers attend the training
2. All managers are included in the improvement

3. The organizational structure as a whole is included in the improvement
4. All employees are included in the improvement
5. All tools are included in the improvement
6. All processes are included in the improvement
7. All apps are included in the improvement
8. All suppliers are included in the improvement

Result of Quality Improvement Studies

1. Managers are replaceable
2. Organizational structure can be changed
3. All employees can be changed
4. All tools are replaceable
5. All processes are replaceable
6. All apps can be changed
7. All suppliers are replaceable
8. Working hours can be changed
9. Personal rights can be change

Literature Review The Relationship Unlimit Improvement and Logistics Management

The research is applied to the industrial sector in Libya, which is a key player in the country's economy. The scale is applied to the current employees of different companies in the sector, especially oil and gas companies. As a vital sector for the Libyan economy, the reinforcement of quality and logistics in the oil and gas industry is expected to drive a higher performance, as well as increased efficiency and profitability. The research is also expected to uncover the quality and logistical challenges that are faced by the Libyan industrial sector through effective indicators, which can help experts in the field develop strategies for development in these domains.

Based on the results of the brief literature review, it is expected that the results show positive effects of total quality management, unlimited improvement, and logistics management on the business performance of Libyan industrial companies. The results of the statistical analysis are compared with the literature and discussed in their context. In the discussion part, differences and similarities between the relationships included in the current study and their counterparts in the literature are highlighted in order to understand the distinguishing factors in terms of context and environment. Since there were limited studies on the industrial sector in Libya in terms of quality and logistical issues, the recommendations of the current research are expected to be of a great benefit to the participating companies, the industrial sector and oil and gas industry in the country.

The registrations are improved to suite the purpose of the study and in accordance with the reliabilities tested in previous researches in the literature.

In the relationship between total quality management and logistics management, Talib et al. (2011) studied the relationship between supply chain practices and total quality management through an extensive review in the literature. The framework suggested by the study showed potential positive impact of practices of total quality management on supply chain, especially logistics management. Zimon (2017) performed a study on the impact of total quality management on the different aspects of logistics management in more than thirty organizations in Germany and Poland. Four logistics aspects were studied quality of service, quality of processes, quality of

infrastructure, and quality of components. The highest impact of total quality management was found on delivery speed, followed by circulation, time of deliveries, credibility, and supply completeness. Sriyakul et al. (2019) investigated the relationship between logistics performance and total quality management in Indonesian pharmaceutical companies. The statistical findings of the research showed that total quality management predicted logistics performance through a linear regression model with a positive effect (R square = 0.487, Beta = 0.342).

Fernandes et al. (2014) performed a literature review on the effects of quality management practices on supply chain management, where the findings showed that when quality and supply chain are addressed in an integrated manner results are optimized, and value is added. Saura et al. (2008) tested a subjective scale that measures service quality of logistics, which reflected an acceptable reliability. Moreover, the scale was found influential on customer satisfaction ($r = 0.387$) and loyalty ($r = 0.982$). Gligor (2015) identified several quality aspects that affect logistics performance and management, including personnel contact quality, information quality, and order quality, which can be handled through quality management concepts that can ensure the extension of quality practices to all parts of the organizations, such as unlimited improvement. Kotara (2020) studied the effect of unlimited improvement on service quality, where unlimited improvement predicted service quality in a regression model (R square = 0.735, Beta = 0.764). Kotara and Abdullah (2019) investigated the effect of unlimited improvement on total quality management through studying the two concepts in higher education institutions in Libya. The regression model of unlimited improvement was positively predicted by total quality management (R square = 0.381, Beta = 0.505), while the regression model of total quality management was positively predicted by unlimited improvement (R square = 0.408, Beta = 0.638).

The model of unlimited improvement was also found with positive effects on performance on a few studies that focused on performance of the organization (Ay & Nurov, 2017; Benshina, 2018). Arici (2019) studied the relationship between unlimited improvement and business performance, where the correlational analysis yielded a positive moderate correlation between the two concepts ($r = 0.472$, sig. 0.01). Ay & Nurov (2017) performed an investigation of the same relationship through a regression model. The findings of the analysis show that unlimited improvement positively predicted business performance (R square = 0.104, Beta = 0.322). Ay (2018) researched the relationship between unlimited improvement and innovation performance of SMEs, where the statistical analysis indicated positive and moderate relationships with innovation ($r = 0.471$) and performance ($r = 0.422$). Benshina (2018) studied the relationship between unlimited improvement and business performance through a correlational analysis, the results showed a strong positive correlation between the two concepts ($r = 0.770$, sig. 0.01). Bensalah (2019) investigated the same relationship through a correlational analysis and found that unlimited improvement and business performance have a strong positive relationship ($r = 0.670$, sig. 0.01).

For the relationship between total quality management and business performance, the model has been studied for effect on companies in different counties and on different aspects of performance. A positive effect of total quality management implementation was found on the performance of Turkish companies (Cetindere, et al., 2015). The findings of the statistical analysis showed that each of the five total quality management dimensions had positive strong to moderate correlations with business performance. Correlations with business performance were as follows: training ($r = 0.764$), leadership ($r = 0.720$), continuous improvement ($r = 0.656$), internal customer ($r = 0.676$), and foreign customer ($r = 0.518$). All relationships were significant at the 0.01 level. Similar positive impacts of total quality management were found on employee performance, which is expected influence business performance eventually (Gul, et al., 2012). Other positive impacts were found of total quality management on customer satisfaction, competitive advantage, and service quality, which are all organizational factors that play different roles in business performance (Alfalah, 2017; Abdulah & Omar, 2012; Powell, 1995). Easton and Jarrell (1998) studied the impact of total quality management on business performance on more than 100 firms in the United States in different sectors. Results of the analysis showed that the business performance of the firms

enhanced with the increase in total quality management implementation. Psomas and Jaca (2016) investigated the effect of total quality management on business performance in more than 150 service companies in Spain. The regression analysis models showed that total quality management affected operational performance (adjusted R square = 0.386, Beta = 0.311), and quality performance (adjusted R square = 0.528, Beta = 0.360). Sadikoglu and Olcay (2014) examined the relationship in Turkey with more than 240 questionnaires. The correlational analysis of the study showed moderate positive correlations between total quality management and each of operational performance ($r = 0.52$), inventory management performance ($r = 0.43$), employee performance ($r = 0.60$), innovation performance ($r = 0.42$), and market and financial performance ($r = 0.49$). All correlations were significant at the 0.01 level. Munizu (2013) assessed the relationship through a structural path model. The direct effect coefficient was found as 0.285 significant at the 0.05 level, while the indirect effect coefficient through the mediation of competitive advantage was found as 0.208, significant at the 0.05 level.

Conclusion

As a result of the literature review, studies have been determined that there is a direct relationship between unlimited improvement and logistics management. In this direction, with the expectation that unlimited improvement will contribute to logistics management and that the improvement in logistics will have a positive effect on business performance, it can be recommended that companies learn the practice of unlimited improvement well and base improvement in all processes of the company.

REFERENCES

- Abdulah, E., & Omar, S. (2012). The relationship between TQM and Service Quality in the Libyan judiciary system. *Management*, 3(4), 230-236.
- Alfalah, T. F. (2017). Total Quality Management Tools: Are they Necessary for Improving Service Quality and Customer Satisfaction? *International Review of Management and Marketing*, 7(3), 121-125.
- Almatrooshi, B., Singh, S. K., & Farouk, S. (2016). Determinants of organizational performance: a proposed framework. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 65(6), 844-859.
- Arici, F. (2019). Investigation of the Relationship Between Unlimited Improvement and Organizational Performance: An Application in Kastamonu Province. *The International New Issues in Social Sciences*, 7(2), 181-196.
- Asif, M., Awan, M. U., Khan, M. K., Ahmad, & Naiz. (2014). A model for total quality management in higher education. *Qual Quant*, 47, 1883-1904.
- Ay, O. (2018). *The Relationship of Unlimited Improvement and Innovation with the Performance of SMEs: The Case of Kastamonu in Tr82 Region*. Kastamonu, Turkey: Kastamonu University.
- Ay, O., & Nurov, G. (2017). Impact of unlimited improvement on organizational performance: An application. *The International New Issues In Social Sciences*, 4(4), 89-95.
- Bensalah, T. (2019). Relationship Between Performance Improving and Unlimited Improvement in Libyan Industrial Companies. *The International New Issues in Social Sciences*, 7(1), 75-96.
- Benshina, K. (2018). The relationship between unlimited improvement and business performance. *The International New Issues in Social Sciences*, 6.

- Bozma, G., & Başar, S. I. (2017). Impacts of logistic performance on economic growth. *The International New Issues in Social Sciences*, 5(5), 401-414.
- Cetindere, A., Duran, C., & Yetisen, M. S. (2015). The effects of total quality management on the business performance: An application in the province of Kutahya. *Procedia Economics and Finance*, 23, 1376-1382.
- Easton, G. S., & Jarrell, S. L. (1998). The Effects of Total Quality Management on Corporate Performance: An Empirical Investigation. *The Journal of Business*, 71(2), 253-307.
- Evans, T. R., & Dean, J. W. (2003). *Total quality management, organization and strategy*. USA: Thompson Learning.
- Fernandes, A. C., Truong, H., Sampaio, P., & Carvalho, M. S. (2014). Literature review of QM and SCM: a perspective of integration. *Proceedings of the 1st International Conference on Quality Engineering and Management* (pp. 103-114). Guimaraes, Portugal: Quality Solutions Consult.
- Gharakhani, D., Rahmati, H., Farrokhi, M. R., & Farahmandian, A. (2013). Total Quality Management and Organizational Performance. *American Journal of Industrial Engineering*, 1(3), 46-50.
- Gligor, D. M. (2015). Identifying the dimensions of logistics service quality in an online B2C context. *Journal of Transportation Management*, 26(1), 61-76.
- Gorji, M. (2011). The study of The relationship between Total Quality Management and Service Quality improvement leading to an optimal model presentation. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(11), 1742-1749.
- Gul, A., Jafery, S. A., Rafiq, J., & Naeem, H. (2012). Improving employees performance through total quality management. *International Journal of Economics and Management Sciences*, 1(8), 19-24.
- Kotara, A. M. (2020). The Effect of Unlimited Improvement on Service Quality (Servqual) – A Case Study of The Higher Education Institutions In Libya. *The International New Issues in Social Sciences*, 8(1), 115-134.
- Kotara, A. M., & Absullah, N. S. (2019). The Effect of Unlimited Improvement (UI) On Total Quality Management (TQM): A Case Study Of The Higher Education Institutions In Libya. *The International New Issues in Social Sciences*, 7(2), 105-124.
- Küçük, O. (2011). Toplam Kalite Yönetiminde Yeni bir Uygulama: Sınırsız İyileşme. *11. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu*, (pp. 44-54). İstanbul.
- Küçük, O. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Küçük, O. (2016). *Total Quality Management, (Unlimited Improvement EFQM Excellence Model*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Küçük, O. (2017). Kentsel Lojistik Performans Faktörlerinin Önem Düzeylerinin Belirlenmesi: Kastamonu Örneği. *VI. Ulusal Tedarik Zinciri ve Lojistik Kongresi*. Antalya.
- Küçük, O., & Küçük, N. (2012). Sınırsız İyileşmenin Örgüt Performansına Etkisi: Bir Uygulama., (p. 769). Konya 10 - 12 Mayıs.
- Küçük, Orhan (2020) İşletmecilik, Lojistik ve Toplam Kalite Yönetimi Alanında Teoriler ve Bilimsel Araştırma Ölçekleri, (O. Küçük, İçinde: 4. Kısım 1. Bölüm, "Toplam Kalite Yönetimi (TKY) Kapsamında Geliştirilen Kavramlar, Sınırsız İyileşme Uygulaması ve Sınırsız İyileşme Ölçeği", ss. 207-220.), Sonçağ Yayıncılık, Ankara.
- Munizu, M. (2013). The Impact of Total Quality Management Practices towards Competitive Advantage and Organizational Performance: Case of Fishery Industry in South Sulawesi Province of Indonesia. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 7(1), 184-197.

- Psomas, E. L., & Jaca, C. (2016). The impact of total quality management on service company performance: evidence from Spain. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 33(3), 380-398.
- Sadikoglu, E., & Olcay, H. (2014). The Effects of Total Quality Management Practices on Performance and the Reasons of and the Barriers to TQM Practices in Turkey. *Advances in Decision Sciences*, 1-17.
- Saura, I. G., Frances, D. S., Contri, G. B., & Blasco, M. F. (2008). Logistics service quality: a new way to loyalty. *Industrial Management & Data Systems*, 108(5), 650-668.
- Sriyakul, T., Umam, R., & Jermittiparsert, K. (2019). Total quality management and logistic performance: Moderating tole of reserve supply chain in pharmaceutical industry of Indonesia. *International Journal of Innovation, Creativity, and Change*, 5(2), 228-248.
- Talib, F., Rahman, Z., & Qureshi, M. N. (2011). A study of total quality management and supply chain management practices. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 60(3), 268-288.
- Zimon, D. (2017). The impact of TQM philosophy for the improvement of logistics processes in the supply chain. *International Journal of Quality Research*, 11(1), 3-16.

The Relationship Between Bullying in the Workplace and Organizational Commitment: A Research in Iraq

Orhan Küçük,

Sakarya Applied Sciences University Applied Sciences Faculty, Sakarya, Türkiye
orhankucuk@subu.edu.tr

Mohammed Mohammed

Kastamonu University Business Administration PhD Student

Abstract:

The choice of the concepts measured in this research, along with bullying, provides a good indication to different aspects of the organizational status. Job satisfaction and organizational commitment are concepts that measure the individual and team human resource status, while performance provides an indication on the outcomes of the operations under the presented conditions. Although it is expected to find the negative impact of bullying, the impact study performed in this research allows for a statistically supported result with correlations between several business concepts.

The main aim of the research is to investigate the relationship of bullying in the workplace on job satisfaction, organizational commitment. The questionnaire is designed into three main parts: demographics, bullying in the workplace scale, and organizational commitment scale. The scales that are used in the research are based on the reliability and factor analysis performed by the literature to validate them. A total of 137 questionnaires were collected from employees at higher education institutions in Iraq. Data was entered into SPSS 23.0 and analysed for the targeted relationships.

Key words: Bullying, Organizational Commitment, management, organization, education

INTRODUCTION

Bullying in the workplace is the pushing of an employee into despair and loneliness as a result of bad behavior that continues for a long time, systematically and for at least six months, by an individual or a group in a workplace. and thus reducing the joy of working or even living.

Küçük (2020) Organizational commitment; It can be explained as the fact that the employees identify themselves with the organization and some values overlap in the mental sense, the vision of the organization encompasses the view of the employees and as a result they feel themselves belonging to the organization. It can be expressed as explaining their continuation of work with commitment rather than dependence, having other values that keep them there, and establishing a strong bond to serve the organization [1].

An increased attention has been given in the past years to the effects of bullying in the workplace on the different business, human resource, and performance aspects of the organizations on the individual and team levels. As one of the most influential negative behaviours, it was expected that

such a behaviour can cause employees within the organization to incline towards isolation and violence, which cannot be supportive of the organizational objectives. Therefore, the diagnosis of the issue in any organization is an essential first step to achieve adequate solutions, while understanding the implications facilitates prioritizing the strategies to alleviate and eliminate the problem.

Despite some differences in methods utilized and occurrence rates found, most would agree that workplace bullying, considered as the psychological form of harassment, is more present in workplaces than physical and sexual harassment. Prevalence rates of workplace bullying differ somewhat from country to country and also from study to study. Yet, the typical figure is that from 5% (i.e., severe cases) to 10% of the European population is exposed to some form of psychological harassment at any given time [2].

For the few studies conducted in North America, rates are higher. For example, Keashly and Jagatic [3] surveyed a sample of American workers and found that about 59% had experienced at least one type of emotionally abusive behaviour. A Canadian study by Soares [4] revealed that 39% of the sample had experienced workplace bullying. Another Canadian study found that over 27% of the research sample had been the target of one or more negative behaviours on a regular basis [5]. Those rather alarming prevalence rates should garner the attention of human resources practitioners, employers, policy makers, and governments. The current study carries an investigation of bullying in the workplace and its effects in the academic context in Iraq.

RESEARCH DESIGN

The main aim of the study is to investigate the relationship between bullying in the workplace and organizational commitment in the context of higher education institutions in Iraq. The questionnaire is designed into three main parts: demographics, bullying in the workplace scale, and organizational commitment scale. The scales that are used in the research are based on the reliability and factor analysis performed by the literature to validate them. Thus, the indicators that are used for the evaluation are judged through the correlation between them and their ability to estimate the targeted concept. Each of the indicators is assessed on a 5-point Likert scale:

- (1) Totally disagree.
- (2) Disagree.
- (3) Neutral.
- (4) Agree.
- (5) Totally Agree.

A total of 137 questionnaires were collected from employees at higher education institutions in Iraq. Data was entered into SPSS 23.0 and analysed for the targeted relationships. Figure 1 illustrates the research model with the relationships that are tested in this research for the higher education institutions in Iraq. The model tests the relationship between bullying in the workplace and organizational commitment using several statistical considerations.

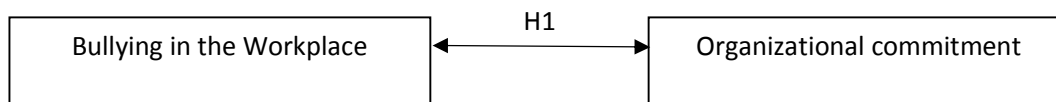

Figure 1: Research Model

Lee et al. [6] investigated the effects of bullying in the workplace on nurses in terms of their turnover intention and job stress. Turnover intention showed a positive weak correlation with bullying in the workplace ($r = 0.198$): work-related ($r = 0.147$), person-related ($r = 0.206$), and intimidation-related ($r = 0.223$). Furthermore, a moderate positive correlation was found between bullying in the workplace and job stress ($r = 0.517$): work-related ($r = 0.420$), person-related ($r = 0.580$), and intimidation-related ($r = 0.373$). The regression model analysed the factors affecting turnover intention, including job stress, age, and bullying in the workplace ($R^2 = 0.210$). Beta values of the model were 0.29, -0.24, and 0.16 for job stress, age, and bullying in the workplace, respectively. Dumitru et al. [7] studied the relationship between bullying in the workplace and organizational commitment in communication companies in Romania. The correlational analysis showed a negative weak correlation between organizational commitment and bullying in the workplace ($r = -0.182$): affective commitment ($r = 0.804$), continuance commitment ($r = -0.012$), and normative commitment ($r = 0.870$). Nonetheless, a moderate negative correlation was found between organizational commitment and turnover intention ($r = -0.571$). Moreover, a moderate positive correlation was found between bullying in the workplace and turnover intention ($r = 0.291$). Rasool et al. [8] discussed the impact of bullying in the workplace on organizational commitment and turnover intention, where the model of the study suggested a definite role of bullying in the workplace in increasing turnover intention. Yildiz et al. [9] investigated the effect of bullying in the workplace on organizational commitment on more than 140 governmental employees in Turkey. The correlational analysis showed a moderate negative correlation between the two variables ($r = -0.355$, sig. 0.01). The regression model confirmed similar relationship when combined in a hierarchical model with demographic factors ($R^2 = 0.170$, Beta for bullying = -0.331).

H: There is a negative relationship and effect of bullying in the workplace and organizational commitment.

RESULTS AND ANALYSIS

Demographics Descriptive

Table 1 shows the demographic information of the questionnaire participants. The majority of the sample are males with 73.7%. Most of the participants were professors (43.6%), followed by instructors (27.7%), and Management (27.0%). Most of participants are between 31 and 40 years old (43.8%), followed by participants between 41 and 50 years old (31.4%). Vast majority of sample are of Arab ethnicity (97.1%).

Table 1. Descriptive statistics for demographics

Question	Group	N	%
Gender	Male	101	73.7
	Female	36	26.3
Relation to higher education institute	Staff	5	3.6
	Management	37	27.0
	Instructor	38	27.7
	Professor	57	41.6
Age category	18 to 30	12	8.8
	31 to 40	60	43.8
	41 to 50	43	31.4
	51 and above	22	16.1
Ethnicity	Less than 10	133	97.1
	11 to 50	4	2.9

Factor Analysis and Reliability for Bullying in the Workplace

Table 2 shows the factor analysis for the scale of bullying in the workplace. To justify the analysis, the KMO value is studies, where it was found as 0.898, and self-value is 1.009 (Total variance explained 67.401%). The factor loadings for the statements of bullying in the workplace are above 0.4, which proves the adequacy of the scale and the sample, as well as exceeding the minimum values required for $KMO > 0.5$ and $self-value > 1$ [10]. Cronbach's alpha value is 0.905, which shows the reliability of the scale.

Table 2. Bullying in the workplace factor analysis, reliability, and descriptive statistics

		Factor Loading	Self-value	Total Variance Explained (%)	Cronbach's Alpha	Mean Score	KMO
Bullying in the workplace			1.009	67.401	0.905	2.102	0.898
1	I have been excluded from the	.654				1.94	

Table 2. Bullying in the workplace factor analysis, reliability, and descriptive statistics

		Factor Loading	Self-value	Total Variance Explained (%)	Cronbach's Alpha	Mean Score	KMO
	celebrations and social activities organized by my co-workers						
2	Me and my loved ones have threatened with harm	.609				1.64	
3	My correct decisions and achievements have been treated with disdain	.712				2.20	
4	My responsibilities have been restricted	.806				2.52	
5	My correspondence, telephone calls or work assignments have been controlled or blocked	.710				1.57	
6	I have received threatening and intimidating gestures to ensure that I comply with people's requests	.688				1.89	
7	My professional standing has been attacked at every opportunity	.797				2.14	
8	I have been assigned absurd or impossible tasks	.714				2.15	
9	The things (documents and material) I need to be able to work have been damaged or altered	.684				2.08	
10	My beliefs or opinions have been attacked	.770				2.09	
11	I have been constantly reminded of my mistakes	.534				2.52	
12	I have been assigned lower-level tasks than I had been performing	.728				2.50	

Table 2. Bullying in the workplace factor analysis, reliability, and descriptive statistics

	Factor Loading	Self-value	Total Variance Explained (%)	Cronbach's Alpha	Mean Score	KMO
previously						

Factor analysis and reliability for organizational commitment

Table 3 shows the factor analysis for the scale of organizational commitment. To justify the analysis, the KMO value is studies, where it was found as 0.815, and self-value is 1.123 (Total variance explained 66.780%). The factor loadings for the statements of organizational commitment are above 0.4, which proves the adequacy of the scale and the sample, as well as exceeding the minimum values required for $KMO > 0.5$ and $self-value > 1$ [10]. Cronbach's alpha value is 0.879, which shows the reliability of the scale.

Table 3. Organizational commitment factor analysis, reliability, and descriptive statistics

	Factor Loading	Self-value	Total Variance Explained (%)	Cronbach's Alpha	Mean Score	KMO
Organizational Commitment		1.123	66.780	0.879	3.371	0.815
1	I would like to spend the rest of my career in this organization	.633			3.29	
2	I enjoy talking to people outside of the organization about my organization	.510			3.40	
3	I feel that the problems of this organization are my own	.564			3.58	
4	I do not think that I can easily move to another organization	.593			3.66	
5	I feel like I am a part of a family with my organization	.788			3.78	

Table 3. Organizational commitment factor analysis, reliability, and descriptive statistics

		Factor Loading	Self-value	Total Variance Explained (%)	Cronbach's Alpha	Mean Score	KMO
6	I feel "emotional attachment" to this organization	.830				3.58	
7	This organization has a great personal meaning to me. beyond the work relationship	.813				3.60	
8	I feel a strong sense of belonging to my organization	.828				3.85	
9	It will be very difficult for me to leave the organization I am currently in. even if I wanted to	.692				3.64	
10	If I decide to leave the organization I am currently in. things will turn upside down in my life.	.478				2.85	
11	I am currently working in this organization because of my desire more than necessity	.735				3.48	
12	I work here although I have options to leave this organization	.435				2.91	
13	Leaving this organization could result in serious personal losses.	.547				2.92	
14	I think employees move from one organization to another very often.	.502				3.09	
15	I believe a person should always remain loyal to their organization	.675				4.22	
16	Switching from one organization to another seems completely unethical to me	.458				2.33	
17	I believe loyalty is important. That's why I see it as a moral	.660				3.49	

Table 3. Organizational commitment factor analysis, reliability, and descriptive statistics

		Factor Loading	Self-value	Total Variance Explained (%)	Cronbach's Alpha	Mean Score	KMO
	obligation to stay here						
18	Even if I get a better job offer elsewhere. I don't think it's right to leave	.577				2.94	
19	I have been taught that staying loyal to an organization is valuable	.728				3.82	
20	Things were better when people spent most of their careers in one organization	.576				3.44	
21	I find identification with a company / organization ethical in terms of values	.435				3.65	
22	I do not want to move from the central unit of this organization to another unit in the provinces	.481				3.55	
23	I would like to move from the provincial unit of this organization to the central unit	.424				3.03	
24	Working in the central or provincial unit of this organization is different for me.	.493				3.34	
25	Workloads of those working in the central or provincial units of this organization are different from each other	.414				3.69	
26	There are no social and cultural opportunities in the provincial units similar to the ones in the centre	.518				3.55	

Table 3. Organizational commitment factor analysis, reliability, and descriptive statistics

		Factor Loading	Self-value	Total Variance Explained (%)	Cronbach's Alpha	Mean Score	KMO
27	Workers in the provincial units cannot benefit from some of the facilities of the organization in the centre as much as those working in the centre.	.661				3.51	
28	Workers in the provincial unit cannot adequately benefit from the centre's urban facilities in terms of education, health, and social environment.	.595				3.40	
29	I do not see the employees in the provincial units as lucky	.686				3.01	
30	I see the employees in the provincial units unlucky	.550				2.60	
31	Workers in provincial units cannot reach senior management as easily.	.664				3.27	
32	I think people working in rural units are at a disadvantage	.666				3.16	
33	My children study at schools in urban areas, or if I have children in the future I will make them attend schools in urban areas	.507				3.81	
34	When there is a health problem, I use the health institutions in the centre (urban area)	.463				3.99	
35	I would like to work in the central organization of another institution rather than working in the provincial organization of my institution.	.423				3.15	

Correlational Analysis

Table 4 shows the correlation factor using Pearson's rho between bullying in the workplace and organizational commitment. The analysis indicates a negative relationship between the variables ($r = -.123$); however, the relationship is not statistically significant at the 0.05 level [10].

Table 4. Correlations between bullying in the workplace and organizational commitment

		Bullying in the workplace	Organizational Commitment
Bullying in the workplace	Pearson Correlation	1	-.123
	Sig. (2-tailed)		.152
	N	137	137
Organizational Commitment	Pearson Correlation	-.123	1
	Sig. (2-tailed)	.152	
	N	137	137

Table 5 shows the correlation coefficients between bullying in the workplace and the dimensions of organizational commitment. A statistically significant weak positive correlation was found between bullying in the workplace and affective commitment ($r = -0.201$, sig. at 0.05). Correlations between bullying in the workplace and each of normative commitment and continuance commitment were negative but not statistically significant at the 0.05 level. Correlations between affective commitment and other organizational commitment dimensions were moderate and positive for normative commitment ($r = 0.694$, sig. at 0.01) and continuance commitment ($r = 0.562$, sig. at 0.01). Normative commitment had a moderate positive correlation with continuance commitment ($r = 0.540$, sig. at 0.01) and weak positive correlation with commitment to non-central units ($r = 0.220$, sig. at 0.01). Correlation between continuance commitment and commitment to non-central units was found weak and positive ($r = 0.260$, sig. at 0.01) [10].

Table 7. Correlations between bullying in the workplace and the dimensions of organizational commitment

		1	2	3	4	5
1. Bullying in the workplace	Pearson Correlation	1				
	Sig. (2-tailed)					
	N	137				
2. Affective	Pearson Correlation	-.201*	1			
	Sig. (2-tailed)	.019				
	N	137	137			
3. Normative	Pearson Correlation	-.029	.694**	1		
	Sig. (2-tailed)	.737	.000			
	N	137	137	137		
4. Continuance	Pearson Correlation	-.122	.562**	.540**	1	
	Sig. (2-tailed)	.154	.000	.000		
	N	137	137	137	137	
5. Non-central units	Pearson Correlation	.013	.154	.220**	.260**	1
	Sig. (2-tailed)	.881	.072	.010	.002	
	N	137	137	137	137	137

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

conclusion

The results of the current study confirm the reliability of the utilized scales in measuring bullying on the workplace and organizational commitment. The reliability of the scales were measured through Cronbach's alpha as 0.905 and 0.879, respectively. The correlational analysis showed a weak negative relationship between bullying in the workplace and affective commitment ($r = 0.201$, $p < 0.05$). No significant correlations were found with the other dimensions of organizational commitment or the variable as a whole. Nonetheless, the correlation coefficients were found negative. Subsequently, the regression model showed a low R square value and a p value higher

than 0.05. Therefore, it is necessary to collect further data from the selected case study to confirm the nature and extent of relationships indicated by this analysis.

References

- [1] Küçük, Orhan (2020) İşletmecilik, Lojistik ve Toplam Kalite Yönetimi Alanında Teoriler ve Bilimsel Araştırma Ölçekleri, (O. Küçük, İçinde: 1. Kısım 8. Bölüm, "Örgütsel Bağlılıkta Taşra Sendromu ve Örgütsel Bağlılık ve Taşra Sendromu Ölçeği", ss. 69-78.), Sonçağ Yayıncılık, Ankara, s. 69.
- [2] M. Hirigoyen, *Malaise at work: moral harassment - the truth and the lies*, Paris: La Découverte & Syros, 2001. and S. Einarsen, H. Hoel, D. Zapf and C. L. Cooper, "The concept of bullying and harassment at work: The European tradition," in *Bullying and Harassment in the Workplace*, Boca Raton, FL, CRC Press, 2011, pp. 3-40.
- [3] L. Keashly and K. Jagatic, "The nature, extent, and impact of emotional abuse in the workplace: Results of a statewide survey," the Academy of Management Conference, Toronto, Canada, 2000.
- [4] A. Soares, "When work becomes indecent: psychological harassment at work," Montréal, 2002.
- [5] T. L. Carroll, "Investigating psychological harassment in the workplace: A Canadian perspective (Unpublished master's thesis)," University of Manchester, Manchester, UK, 2006.
- [6] Y. Lee, M. Lee and B. Kunsook, "Effect of workplace bullying and job stress on turnover intention in hospital nurses," *Journal of Korean Academy of Psychiatric and Mental Health Nursing*, vol. 22, no. 2, pp. 77-87, 2013.
- [7] A. R. Dumitru, V. Burtaverde and T. Mihaila, "Exploring turnover, bullying at work and organizational commitment in the communication field," *Romanian Journal of Experimental Applied Psychology*, vol. 6, no. 4, pp. 66-78, 2016.
- [8] M. Rasool, S. R. Khan, A. Malik, K. M. Khan, S. Zahid, A. Manan and M. I. Naseer, "Comparative studies of salivary and blood sialic acid, lipid peroxidation and antioxidative status in Oral Squamous Cell Carcinoma (OSCC)," *Pakistan journal of medical sciences*, vol. 30, no. 3, p. 466, 2014.
- [9] B. S. Yildiz, S. Gullu and R. Kaya, "Workplace mobbing and organizational commitment: an

investigation on employees of The Provincial Directorate of Youth and Sports in Turkey,”
European Journal of Physical Education and Sport Science, vol. 6, no. 2, pp. 40-48, 2020.

[10] O. K   k, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Ekin Basım Yayın, 2016.

Comparison between IBM AMOS and SMART PLS Some Western Philosophical Reflections

Ramani Swarna,

Department of Philosophy, Delhi University

ramaniswarna@gmail.com

Abstract:

The present paper focuses exclusively on the two most popular softwares or tools used for the SEM research. It is with this background that an attempt has been made to study both the tools in depth with the help of the previous or past studies. These studies tend to support the research work completed by different authors. There are different parameters identified and selected for the comparative study of the softwares. One of them belongs to the school of Covariance Based SEM and the software is IBM SPSS AMOS. On the other hand, SMART PLS is designed and developed for the PLS algorithm. With this main difference, one may ponder and make an in-depth study for other parameters also. Thus, there are many points of differences between them. Apart from these observations, the author also tends to focus on the advantages and benefits of the SMART PLS over the IBM AMOS tool. To these differences, the main contribution to the paper is to observe some philosophical reflections. These are added to the paper from the perspective of the Western Philosophy of Technology and Philosophy of Statistics. These reflections help one to understand the depth of the philosophical nuances observed in the designing, developing and using the softwares for the research. With these points, in the contemporary age, the results show the importance of using SMART PLS in research works or paper publications also.

Keywords: *IBM AMOS, PLS SMART, softwares, comparison, reflections, philosophy, technology*

Comparison between IBM AMOS and SMART PLS

1. Introduction

In the present paper, an attempt has been made to show the comparison between two most popular tools or softwares meant for Structural equation Modeling viz. IBM AMOS and SMART PLS. There are numerous research papers published across the globe wherein the research scholars or the faculties presented their work with the help of the different versions of IBM AMOS and SMART PLS (IBM SPSS AMOS, 2021) (SMART PLS, 2021). Still, it has been discovered that many of the researchers (especially the new ones) to decide upon their choice of the softwares for their work. Moreover, there are many doubts and confusions with respect to the options available for their work with respect to the objectives, scales, constructs, variables, etc. (Vinzi, Chin, Henseler, & Wang, 2010).

Apart from the major differences between the two softwares, some of the philosophical reflections are also made for the softwares (Memon, et al., 2021) (Mahesa, Yudoko, & Anggoro, 2021). The main

reason is to understand the popularity of the softwares from the philosophical perspectives. Subsequently, one may note that the differences are observed from the main tenets of the schools of the technologies and softwares also. The domain of Philosophy of Technology, Philosophy of Statistics and Philosophy of Softwares are comparatively new areas of branches in the world of Philosophy (Agassi, 1985). Thus, the importance of the paper from these philosophies at the background. Furthermore, the two softwares are understood from different theories of the Philosophy of Technology. As a result, the study is also interesting to observe the different theories and the philosophers who arrived at the different theories of the technology (Borgmann, 1987).

In the present paper, the author attempts to give a short historical background of the two tools along with the philosophical reflections on them (Memon, et al., 2021). The main reason being that there are very few papers which highlight on the historical importance of the development of the softwares (ALI, JUSOH, QASIM, & ABRO, 2021) (ANJUM, et al., 2021). Secondly, the comparison between the softwares will be done exclusively on some of the parameters like general features comprising of manuals, documentations, trainings, etc. (Al-Khatib, Al-Fawaeer, M. Alajlouni, & Rifai, 2021) (Ezeani & Onwuatiegwu, 2021) These differences will highlight the closeness of the Philosophy of Technology towards the softwares and their popularity in the society. On other hand, one is really keen to know about the features of the variables, constructs, factor scores, etc. These form the main concepts and will be helpful to understand the philosophical thoughts behind their development with the advancements of the technologies in the society. Apart from this, there are quantitative parameters like importance of normality, exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis, etc. (IBM, 2021). The comparison also helps in the epistemic study of the research in itself. In other words, how far the “phenomenon” of the technology helps in the research areas itself (Yee & Abdullah, 2021) (Alsubaie & Nasaani, 2021). In the end, the conclusion will be drawn towards the growing popularity of the software SMART PLS in the cultural circles of the research.

2. Background

It is worthwhile to note that historically it is SPSS which had launched the AMOS and helped to developed the MLE research (Shanti, 2019). There was no book or article available to pinpoint about the exact year of the launching of the software IBM SPSS AMOS (in fact no WIKIPEDIA page for it). Through browsing of certain webpages, it was found that SPSS Inc. was found in the year of 1968. IBM, as a company, took over SPSS Inc. Later on, IBM SPSS officially launched software “IBM SPSS AMOS” in the year 2009 (See Table 3) along with the philosophical reflections. Down the line, many versions of it were introduced into the market and many new features were also added for the benefit of the users of the software (Anwar, Chandio, Ashraf, & Bhutto, 2021) (Ibrahim¹, Ahmed, U., & Abdullahi, 2021).

The word “AMOS” stands for “Analysis of Moments Structures” and is a very powerful structural equation modeling (SEM) software. It is better known for the analysis of covariance structure models. This includes SEM, CFA and Path Analysis. It is worthy to mention that AMOS is known as Covariance-based software for SEM (CB-SEM) (Blunch, 2012) (Byrne, 2009) (Collier, 2020).

On other hand, there is a long history with respect to the launching of the software SMART PLS . The name of the statistician Herman O.A. Wold cannot be forgotten in the world of PLS. One must also mention the name of Svante Wold (son of Herman O.A. Wold) in the making of the tool PLS. Hensler was known for the introduction of the “Rho” in the consistent PLS Algorithms. However,

Hair, Ringle, Marko were main individuals behind the software SMART PLS (Jr, Risher, Sarstedt, & Ringle, 2019).

One may observe various points of comparison in the Table 3. Through this Table, one may note the first release date for the softwares. The IBM AMOS was released in the year of 2009 whereas SMART PLS was launched in the year 2003. There were many versions launched for both of the tools. Currently, the latest version for IBM AMOS is 27.0.0; on other hand, SMART PLS is going to launch Version 4.0.0 in the market. The tool AMOS is a product of the two companies viz. IBM and SPSS whereas SMART PLS is joint effort of the individuals Christian M. Ringle, Sven Wende, and Jan-Michael Becker (Jr, Risher, Sarstedt, & Ringle, 2019).

Most of the softwares are known to be compatible with the Operating Systems of Windows. However, with the launch of the APPLE MAC, softwares are either compatible or not compatible at all (Blunch, 2012) (Barnidge & Gil de Zúñiga, 2017). Thus, in the case of the IBM SPSS AMOS, it was observed that it is compatible with the WINDOWS and not compatible with APPLE MAC systems. However, the advantage with the tool PLS SMART is that it is compatible with both WINDOWS and APPLE MAC systems (Byrne, 2009). It is very easy to download and install in one's systems and does not require too much of steps for installation and execution of it (Barnidge & Gil de Zúñiga, 2017).

3. Introduction to the Comparison with the Theories of Technologies

The main theories of technologies has been listed out in the Table 1. If one observes the different theories of technologies as specified in the Table 1, it may be noted that in the contemporary times, one needs to combine at the three theories and choose the software for their utility. Thus, SMART PLS turns out to be a natural choice by combining the three theories of the technologies viz, SCOT, ANT and Structuration theories (Dakers, 2006) (Feenberg, 2010). There are reasons behind it also. The software is highly interpretive and is known for its flexibility. It is also known to form the social groups wherein the researchers and faculties are interested in using it for their research without any kind of difficulties in terms of the normality or reflective or formative research. There is a strong stabilization of the software for the SEM Research (Heidegger & Okoro, 2016). It is being used for the broad research areas as per the big data analysis and research also. This takes care of the SCOT theory (Olsen, Pedersen, & Hendricks, A Companion to the Philosophy of Technology, 2009).

If one sees the tool from the perspective of ANT, there is a reintegration for the technology and the social or cultural group of the researchers for the choice of the tool in their research. Thus, one may see the set of beliefs like not focusing much on normality or the formative or reflective constructs or scales. There is a strong relationship with the technology in terms of the SEM Research and help in its further development and progress (De Vries, 2016).

Since the tool is also known for different structures into it, it fits in very well with the structuration theory also (Lewin, 2021). There are properties of the social systems viz. the PLS Algorithm and helps to conduct research aligned to it only. Apart from these points, there are recursive notion of actions also. Consequently, there is not only strong relationship between the user and the software, there is also a good interaction between them and their ongoing practices of the PLS-SEM Research and usages of it accordingly (Machine, 2021)

Table 1-Theories of Technologies

Theories of Technologies		
S. No.	Approaches and Theories Descriptive Approaches	Authors
1	Social Construction of Technology(SCOT)	MacKenzie and Wajcman(1985)
a	Concepts Interpretive Flexibility Important Social groups Closurenness Stabilization	
b	Actor-Network Theory(ANT)	Latour(1997) and Callon(1999)
	Broad Contexts Heterogenous Network Humans and Non-Humans Equal Interrelatd Actors Impartiality Reitegration principles for natural and social groups Inscription of beliefs Practices Relations into Technology Embodiment	
c	Structuration Theory	DeSanctis and Poole(1990) and Orlikowski(1992)
	Various Structures Rules and Resources Properties of social systems Recursive Notion of Actions which are constrained and it is the structures which enables them to produce and reproduce furtehr by the typical action Technology not = to created artifact Interaction between the individuals and technology alongwith their ongoing practices and usages	

(Agassi, 1985) (Olsen, Pedersen, & Hendricks, A Companion to the Philosophy of Technology, 2009)

Table 2-Analytical Theories

S.No.	Approaches and Theories	Analytical Theories	
		Concepts	Authors
1	General Theory of technology		Markus and Robey(1988)
	Causal Structures of Agency	Technological	
		Organizational imperative	
	Structure	Emergent Variance	
		Process	
	Level	Micro Analysis Macro Analysis	
2	Conceptualizations in Technology Differences	Technology differs with scope and role Concepts of the technology	Orlikowski(1992)
		Scopic ones(technology versus hardware)	
		Role(here is a presence of the external force which is objective by nature)	
		Human Action is highly interpreted There is an impact of the moderation of human beings	
	Three Models	Technological Imperativeness	Measurement of the organization
		Strategic Choices Technology=Triggering for the structural changes	Influence of the technology in respective contexts 2. Strategies of the decision makers and users
3	Determinism and Technology	Determinacy of the technology and its effects on the society	Technology=Social Object Bimber(1998)
		Normative	Independent Approach,historical influences of the technology+cultural and political influences)

(Olsen, Selinger, & Riis, *New Waves in Philosophy of Technology*, 2009)

1. Analytical Theories

Apart from the technological theories, there are analytical theories also for the comparative study of the identified softwares (Miller, 2021). With the differences observed and listed out in the Table 2, it is worth-while to study them with respect to the selected softwares for the present study. It may be added that SMART PLS is again identified to be fitted for the three analytical approaches also in comparison to the IBM SPSS AMOS (Anwar, Chandio, Ashraf, & Bhutto, 2021) (Winner, 1978). According to the general Theory of the Technology, there are three main points to be noted viz the causal structures, structures in itself and levels of it (Yee & Abdullah, 2021) (Hashmi, Amirah, Yusof, & Zaliha, 2021). It is in these lines that one may see that SMART PLS has organization, the structures are very emergent ones and variant also (ALI, JUSOH, QASIM, & ABRO, 2021) (Cuandra & Kelvin, 2021) (Nagoya, Wanasida, Purwanto,, & Rafdinal, 2021). Apart from these points, it is known for its micro and macro analysis also (Monteiro, Santino, Pakhale, Balfour, & Mendonca, K. M. P. P. D., 2021) (AlNuaimi, Khan, & Ajmal, 2021). At the micro-levels, the analysis are very basic ones. however, at the macro-levels, there are very vivid and (Fabris, 2021)robust statistical and analytical phases and steps which makes the SEM Research interesting and presenting good results (Aka-Wolugbom & Eketu, 2021) (Hashmi, Amirah, Yusof, & Zaliha, 2021) (Nghah, Gabarre, Han,

Rahi, & Al-Gasawneh, 2021) (Nagoya, Wanasida, Purwanto,, & Rafdinal, 2021). This matches the objectivity the researcher is looking forward towards the end of the research also (Aka-Wolugbom & Eketu, 2021) (Cheah, Roldán, Ciavolino, Ting, & Ramayah, 2020) (Ezeani & Onwuatuegwu, 2021).

With the conceptualizations, SMART PLS differs from AMOS (Alfikri & Wardana, 2021) (Kim, Sok, & Won, 2021) (Virgiawan, Riyanto, & Endri, 2021) (Mahesa, Yudoko, & Anggoro, 2021). The scopic point reveals that there is hardly any difference in PLS Algorithm used and the hardware itself (Aziz, Hassan, Uthamaputran, Merican, & Rahim, 2021) (Torlak, Kuzey, Sait Dinç,, & Budur, 2021) (Jr, Risher, Sarstedt, & Ringle, 2019) (Monteiro, Santino, Pakhale, Balfour, & Mendonca, K. M. P. P. D., 2021). There is a very close association between them. There is the human moderation also (Busu & Busu, 2021) (Gudergan, Ringle, Wende, & Will, 2008) (Diodato, 2021) (Malik, et al., 2021) (Mumford, 1963) (Papagni, 2021). One may see the three models of the analytical theory in question viz. organization-focusing only on PLS SEM Research, influence of the technology not only for their own organization; however, it is now collaborating with other companies also like R and Python. Moreover, the strategies of the developers and decision makers are clearly seen in its advancement and progress (Pagallo, 2021) (Ozgur, Kleckner, & Li, 2015).

Philosophy is also known for its determinism and indeterminism theories also. However, with respect to SMART PLS, it has been observed that the strategic choices are made in such a manner that there are complete and full opportunities for it to grow and progress in future times (Thakkar, 2020) (Tran, et al., 2019) (Iqbal, et al., 2021) (Nugroho, Pratata , & Atikah, 2021) (Paliwal & Singh, 2021) (Rao, Jongerden, Lemmens, & Ruivenkamp , 2015) (Khurshid, Fatima , Khurram, & Hassan, 2021) (Mehroliya, Alagarsamy, & Sabari, 2021) (Monecke & Leisch, 2021). The technology of the software is triggering the necessary structural changes as per the needs of the society (Pirtle, Tomblin, & Madhavan, 2021) (Rafiq, Zhang, X., Yuan, Naz, & Maqbool, 2020) (Ray & Danks, 2020). There is certain determinism which may be seen in it and its effects on the society of the researchers (Tyasari & Setiyowati, 2021) (Selinger & Olsen , 2007) (Severino, 2021). In the end, one may say that there is an independent approach in their growth and progress. There are historical developments ad influences for it as compared to IBM SPSS AMOS which tends to be more on the line of the business association and growing more of its business. Thus, SMART PLS has more of cultural influences in its development and impact on the research society (Ferreira & Vardi, 2021) (Hair, Hult, Ringle, & Sarstedt, 2017) (Heydari, Ziyari, & Sohrabi, N. , 2021) (Hussain, Shahzad, Hassan, & Doski, 2021).

Table 3-First Set of Philosophical Reflections

Softwares	IBM AMOS	PLS SMART	Philosophical Reflections
Parameters(With Respect To Developers)			
First Release date	SPSS Inc. 1968 ,2009(IBM and AMOS)	2003	Collaboration between two companies
Current Versions	Version 27.0.0	3.3.3	Changes in the versions means development as per the needs of the consumers or users
Forthcoming Version	N/A	4	Development taking place on annual basis i.e. Utilitarian Maxim is held
Developers	IBM and SPSS	Christian M. Ringle Sven Wende Jan-Michael Becker	Team formation
Operating Systems(Windows)	Yes	Yes	Utilities and availabilities
Operating Systems(Mac)	No	Yes	Utilities and availabilities
Price(Difference Options)	Trial: Free(1 month) Student: Free (models are small) Free Demonstration Version Other: Base, Standard, Professional, and Premium	Trial: Free (1 month) Student: Free (100 samples) Academic: 220 EUR/year	Prices as per the needs of the users , economic conditions and taking care of the "needy" ones
Official Website	https://www.spssanalyticspartner.com	https://www.smartpls.com	Online presence
Contact Details	Only through the technical query team on the international platform or through the local contact information through one of the centers present in the identified country		Differences in the contacts
License Version	http://amosdevelopment.com	https://www.smartpls.com	Ownership, business ethics and public domains
Free Student Version	http://amosdevelopment.com		Taking care of the academic circles for enriching the research areas and domains

(Olsen, Pedersen, & Hendricks, A Companion to the Philosophy of Technology, 2009)

2. Some Philosophical Reflections

From Table 3, it is quite evident that there are differences in softwares. If one sees from the collaborative perspective, it is seen that there a business partnership between SPSS and IBM Companies. It was IBM which took over the SPSS and launched product of "AMOS" later on in the research domains. However, the point is very different for SMART PLS. It is independent body and has collaborations with other companies like R and Python. It is also important to see that R and Python are free and open softwares. Both of them launched R and Python Packages on the lines of SMART PLS. The Philosophy of Technology and Philosophy of Softwares emphasizes on team work, agility, flexibility and growth as per the needs of the particular society like PLS and help in the continuous growth of the software and research (Munir & Shabir, 2021) (Sánchez, Houseman, & Ryan, 2009) (Murray & Haberfeld, 2021). This is seen in SMART PLS. Apart from these points, one may note that SMART PLS is known for its

- a. Flexibility in prices
- b. its online presence
- c. Ease and comfortability on research and its analysis
- d. Usage of the concepts in the data interpretation
- e. Ease in analyzing the data
- f. Working to the needs as per the contemporary times like Big Data Research

- g. Maintaining the utilitarian approach
- h. Maintaining the customer-centric approach
- I. Development taking place on annual basis

Table 4-Second Set of Philosophical Reflections

Softwares	IBM AMOS	PLS SMART	Philosophical Reflections
Parameters(With Respect To Manuals/Documentation/Trainings)			
Year of 1st Publication	2009	2003	Information details(Utilitarian Principles for Publications)
Year of 1st Manual	2009	2003	Manual information(Utilitarian Principles for the Users)
Online Training	Yes	Yes	Importance of the trainings in the technical online domains
Face-to-Face Training	Yes	Yes	Importance of the trainings in the technical physical rooms
Languages for the Manuals/Documentation	English, Spanish, German, French, Chinese, etc.	English, German, Chinese	Expanding the horizons through different languages
Ease of Procuring Manuals/Documentation	Only English ones	Yes	Ease and convenience of procuring the documentation and manuals
Journals pertaining to the Software	Very few	Good Number and dedicated ones like JASEM	Marketing and Promotion of the softwares through research and this helps in future development of the software and designing and development of the software
Books pertaining to the Software	Very few	Good Number and dedicated ones like JASEM available on the website also	Sharing the knowledge with others

(IBM SPSS AMOS, 2021) (PLS SMART, 2021) (Olsen, Selinger, & Riis, New Waves in Philosophy of Technology, 2009)

Table 5-Third Set of Philosophical Reflections

Softwares	IBM AMOS	PLS SMART	Philosophical Reflections
Parameters(As per the needs of the contemporary Digital Age)			
Big Data Analysis	No	Yes	Utilitarian Principles, Philosophy of Consumerism, Designing and Development(as per the Philosophy of Technology)
Online Presence	No	Yes	Expansion of the Utilitarian Principles for the users
Availability across the domains	No	Yes	Expansion of the Utilitarian Principles for the users and their happiness + Designing for the future
Cloud Presence	No	Yes	Expansion of the Utilitarian Principles for the users and their happiness + Designing for the future
Collaborations with Python and its Packages	No	Yes	Philosophy of Softwares for agility, flexibility, collaboration and availability
Collaborations with R and its Packages	No	Yes	Philosophy of Softwares for agility, flexibility, collaboration and availability
Ease of developing more packages with Python Programming Language	No	Yes	Philosophy of Softwares for agility, flexibility, collaboration and availability
Ease of developing more packages with R Programming Language	No	Yes	Philosophy of Softwares for agility, flexibility, collaboration and availability
Ease of fitting in with other Softwares	Limited(Mostly SPSS)	R, Python, Jamovi, SPSS, etc.	Philosophy of Softwares for agility, flexibility, collaboration and availability

(Ozgun, Kleckner, & Li, 2015) (PLS SMART, 2021) (IBM SPSS-AMOS, 2021) (Kaushik, 2021)

Table 6-Fourth Set of Philosophical Reflections

Softwares	IBM AMOS	PLS SMART	Philosophical Reflections
Parameters(Knowing More About The Software)			
Starting of the Software	Detailed Documentation and Manual	Simple documentation and manuals	Philosophy of Softwares-Convenience, ease and availability
The Books	Very few	Morethan books of IBM AMOS	Philosophy of Softwares-Convenience, ease and availability
About the advanced issues	None	Yes(books are present)	Philosophy of Softwares-Convenience, ease and availability
Glance of th software	None	Yes	Philosophy of Softwares-Convenience, ease and availability
Academy	Only training sessions provided by the company	Academy is present	Philosophy of Softwares-Training and Learning
Glossary	Keyword Index	Yes	Philosophy of Softwares-Training and Learning(Exposure to the concepts and theories)
Hard Copies of the books	Yes	Yes and published annually	Philosophy of Softwares-Training and Learning(Exposure to the concepts and theories)
E-books	Only Manuals and Documentation	Yes	Philosophy of Softwares-Training and Learning(Exposure to the concepts and theories)
Research Papers	Only on Reflective Constructs	Both reflective and formative constructs	Philosophy of Softwares-Differences between taking opinions from individuals for formative and checking the same query in different ways from respondents in reflective by using Likert Scale

(IBM SPSS AMOS, 2021) (PLS SMART, 2021) (Olsen, Pedersen, & Hendricks, A Companion to the Philosophy of Technology, 2009)

Table 7-Fifth Set of Philosophical Reflections

S.No.	Topics of Philosophy of Technology	AMOS	PLS SMART
1	Economic Force	Business Oriented	Business Oriented+Technological Innovation as per the requirement of the research
2	Cultural Force	Only for reflective research	Both Reflective and Formative Research
3	Impact on Society	Average due to its shortcomings	High
4	Impact on Culture	Average	High
5	Impact of the technology itself	Average	High
6	Digital Transformation	Average	Very High
7	Designing and Creating	Average	Very High
8	Philosophy of Action	Business Focussed	Spontaneous One
9	Decision Making	Depends on both IBM and SPSS Companies	Independent and rigorous one
10	Transforming Products	Average and limited	Very High and at a fast pace
11	Philosophy of Statistics	Limited to reflective studies only	Unlimited and rigorous one
12	Philosophy of Technology	Limited	Incorporates as per the needs of the society
13	Hybrid association	No	Highly hybrid by nature
14	Technological Development	Yes	Rigorous and collaborative one
15	Technological Driven	Yes	Yes
16	Innovation Process	Not so much	Highly hybrid by nature
17	Phenomenon of Technology + Role in the society	Average	Spontaneous and excellent impact

(IBM SPSS AMOS, 2021) (PLS SMART, 2021) (Olsen, Pedersen, & Hendricks, A Companion to the Philosophy of Technology, 2009)

From Table 4, it may be added that there are more support and bending towards the SMART PLS with respect to the different Utilitarian perspectives. It holds true in terms of the utilitarian principles for publications, for the users, trainings, expanding their horizons, designing principles, marketing and promotion, etc. From Table 5, one may note that apart from the utilitarian principles, the software SMART PLS also supports the philosophy of consumerism, designing an development ideas. There is a lot of expansion for the utilitarian principles for the users and their happiness with the help if the continuous designing for the future times also. From the perspective of the Philosophy of Softwares, it is also seen that there is principles of agility, flexibility, collaboration and availability of the PLS Algorithms to be used by the other programming languages like R and Python. It is from Table 6, one may state clearly that there are principles of convenience, ease and availability of understanding the concepts of the PLS Algorithm found easily for their users namely the scholars, faculties and researchers.

From Table 7, one may observe the points of differences from different points that are discussed in the Philosophy of Technology. The IBM SPSS AMOS was a business partnership venture product. It is not so in the case of the SMART PLS. It was more of the historical journey of the PLS Algorithm towards the SEM Research. Thus, the economic force seems to be the demarcating point of difference between them. Similarly, from the cultural force, one may see the differences between the reflective research more in AMOS and support for both reflective and formative research in SMART PLS. There is high impact of SMART PLS on research society, cultural society of PLS Algorithm, and impact of the technology itself on the development of the tool. This may seen in the development of the software towards the Big Data Research. In terms of the designing and creation of the tool, it is

on very high notes as compared to AMOS. From the Philosophy of Action, AMOS seems to be business oriented as compared to the spontaneous presence and development of SMART PLS. The decision making point is dependent one in case of AMOS. On other hand, it is independent and rigorous one in SMART PLS. It is same for the transformation of the products in SMART PLS. From the perspective of the Philosophy of Statistics and Philosophy of Technology, it is seen further that SMART PLS has unlimited scope and is rigorous in its approach in the case of the development. It is highly collaborative in terms of the technological driven cases and development of new packages in R and Python.

Table 8-Sixth Set of Philosophical Reflections

Softwares	IBM AMOS(Version 27)	PLS SMART(Version)	Philosophical Reflections
Parameters(About New Features of Software)			
GUI	Easy to use GUI	Very easy, convenient and access is easy	Philosophy of Technology-Utilitarian
	Graphical and Non-Graphical Model Specifications	Colorful graphics with user's choice	Philosophy of Technology-Utilitarian
Data	Full informed estimation of the missing data	No imputation	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
Bootstrap	Yes	Yes	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
Comparisons	Model Comparisons (Through Path Analysis)	Comparisons are done with respect to the predictions	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
Comparisons	Group Comparisons	Yes(very elaborative one)	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
Estimation	Bayesian Estimation	No	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
Means and Intercepts	Estimation of means and intercepts	Through Model Parameters	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
EFA	Specification Search(EFA)	Yes	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
Imputation	Data Imputation	No imputation	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher
Data	Analysis of Censored Data	No	Philosophy of Statistics-ease and convenient for the knowledge of the user or the researcher

(IBM SPSS-AMOS, 2021) (PLS SMART, 2021) (Olsen, Selinger, & Riis, New Waves in Philosophy of Technology, 2009)

The Table 8 lists out the new features of softwares. If one closely sees the comparison between the two tools, it may be seen that SMART PLS receives more points from the philosophical reflections. In other words, there are strong points of utilitarian principles for SMART PLS (Smith & Marx, 1994). The main reasons are the facts that it is very easy to use for the research and data analysis as compared to AMOS. It is convenient for the user as it is available for all operating systems. It may be easily installed on desktops, laptops, mobile phones, tablets, etc. From the perspective of Philosophy of Statistics, it is easy to analyze the data, interpret the results and record the outputs also. It encapsulates important points as per the Big Data Research like PLS Algorithm,

Bootstrapping, Estimation, Neural Networks, Models, path Analysis, Moderation and Mediation, dealing with complex constructs, etc. This may be seen from the Table 9.

Table 9-Seventh Set of Philosophical Reflections

Softwares	IBM AMOS	PLS SMART	Philosophical Reflections
Parameters(Higher Order Constructs)			
Kind of SEM	Covariance Based SEM	PLS Algorithm	Cultural Impact
Technique	MLE	PLS	
Limitations	There are some limitations.	Works on PLS	Digital Transformations, Cultural Impacts and Technology Impacts, Society Impacts
Normality Assumptions	Assumptions are not met.	Assumptions are very less in number.	Statistical Ease and Convenient for the researcher, Utilitarian Philosophy of Statistics and Philosophy of Technology
Robust	Compared to PLS SMART, it is less robustic.	It is very robustic by nature.	Statistical Ease and Convenient for the researcher, Utilitarian Philosophy of Statistics and Philosophy of Technology

(Olsen, Selinger, & Riis, *New Waves in Philosophy of Technology*, 2009) (IBM SPSS AMOS, 2021) (PLS SMART, 2021)

4. Conclusion

a. Advantages and Benefits

In the end, one may conclude that there are good number of differences between IBM AMOS and SMART PLS. However, it is good to point out that there are various advantages and benefits for the scholars with respect to the software SMART PLS (Hudaya, 2021) (Kline, 2010) (Satrio & Khaddafi, 2021). The first point is that it is cost effective and pocket friendly tool available for the PLS research. Secondly, there are no issues with the normality tests in SMART PLS. Thirdly, there is no problem with reference to the reflective or formative scales or constructs. One may use the software either for the reflective or the formative scales or constructs. Fourthly, the calculation of the sample size is very easy with SMART PLS. Fifthly, it is highly collaborative with other research tools. Sixthly, new programming languages like R and Python are installing and launching new packages aligned with the SMART PLS and this makes the researchers of the new and digital times to work and analyze the data in more innovative manner. Thus, there is agility, sustainability and flexibility with the tool and the development of the new languages on the lines of the SMART PLS (Nitzl, Hilgers, Hirsch, & Lindermüller, 2020) (Rawashdeh, Almasarweh, Alhyasat, & Al-Rawashdeh, 2021). Seventhly, the tool SMART PLS is highly user-friendly tool with sophisticated and new statistical calculations for prediction (Lienggaard, Sharma, & Hult, 2020). Eighthly, it is compatible with the new analytical methods and approaches also like PLS-SEM ANN. Ninthly, there is a great scope to research more and more with the tool without any kind of restriction on the size of the data. Tenthly, it is a software with the combination of high-end analysis with great visualizations for the researcher to share their interpretation and results (Sánchez, Houseman, & Ryan, 2009). Thus, one may conclude that there are more points to be compared between the two softwares. However, SMART PLS seems to be the choice for the contemporary research work (Nagoya, Wanasida, Purwanto,, & Rafdinal, 2021) (Nghah, Gabarre, Han, Rahi, & Al-Gasawneh, 2021).

b. Popularity of PLS SMART

Apart from these points, it may added that the philosophical reflections points out that SMART PLS is popular tool for SEM Research as compared to the IBM SPSS AMOS. These are underlined with the philosophical points of Utilitarianism, Consumerism, Ease of use, convenient to install, easy to learn, cost effective product, has its own cultural values and belief sets, demarcates it with other tools, is collaborative one, agile, flexible, etc. Consequently, one conclude that it has good opportunities to grow more in the future times also.

Bibliography

- Agassi, J. (1985). *Technology: Philosophical and Social Aspects, Episteme, Dordrecht: Kluwer*. Dordrecht: Kluwer.
- Aka-Wolugbom, E. A., & Eketu, C. A. (2021). SECURING SUPPLY CHAIN PERFORMANCE THROUGH CHANGE MANAGEMENT COMPETENCE IN NIGERIA OIL AND GAS INDUSTRY. R. *Research Journal of Management Practice*, 1(4), 1-21.
- Alfikri, R., & Wardana, D. S. (2021). THE INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA USERS ON PURCHASING DECISIONS ON UKM IN PONTIANAK. *Terbuka Journal of Economics and Business*, 2(1), 59-69.
- ALI, J., JUSOH, A., QASIM, A., & ABRO, M. A. (2021). Service Quality and Its Impact on Customer Satisfaction and Loyalty in Airline Industry: Partial Least Square (PLS)-Structural Equation Modelling (SEM) Approach. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(3), 2213.
- Al-Khatib, A. W., Al-Fawaer, M. A., M.Alajlouni, M. I., & Rifai, F. (2021). Conservative culture, innovative culture, and innovative performance: a multi-group analysis of the moderating role of the job type. *International Journal of Innovation Science*.
- AlNuaimi, B. K., Khan, M., & Ajmal, M. M. (2021). The role of big data analytics capabilities in greening e-procurement: A higher order PLS-SEM analysis. *Technological Forecasting and Social Change*, 169, 120808.
- Alsubaie, F. A., & Nasaani, A. A. (2021). Why So Cynical? The Effect of Job Burnout as a Mediator on the Relationship Between Perceived Organizational Support and Organizational Cynicism. *European Journal of Business and Management*, 13(7), 1-12.
- ANJUM, R., KHAN, H. H., BANO, S., NAZIR, S., GULRAIZ, H., & AHMED, W. (2021). A Latent Factor (PLS-SEM) Approach: Assessing the Determinants of Effective Knowledge Transfer. *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 8(2), 851-860.

- Anwar, S., Chandio, J. A., Ashraf, M., & Bhutto, S. A. (2021). Anwar, S., Chandio, J. A., Ashraf, M., & Bhutto, S. A. (2021). Does Transformational Leadership Effect Employees' Commitment? A Mediation Analysis of Perceived Organizational Support Using VB-SEM. *International Journal of Disaster Recovery and Business Continuity*, 12-1, 734-746.
- Aziz, M. I., Hassan, H., Uthamaputran, S., Merican, R., & Rahim, M. (2021). Modeling Talent Shortage for Entrepreneurship Among Student with Government Policy Support as Mediating Effect: SEM Approach. *The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development: In The Context of Economic Diversity in Developing Countries*, 194, 2011.
- Barnidge, M., & Gil de Zúñiga, H. (2017). Amos (Software). In J. Matthes, *The International Encyclopedia of Communication Research Methods*. John Wiley & Sons, Inc. doi:10.1002/9781118901731.iecrm0003
- Blunch, N. J. (2012). *Introduction to Structural Equation Modeling Using IBM SPSS Statistics and Amos*. SAGE Publications Ltd.
- Borgmann, A. (1987). *Technology and the Character of Contemporary Life: A Philosophical Inquiry*. University of Chicago Press.
- Busu, C., & Busu, M. (2021). Research on the Factors of Competition in the Green Procurement Processes: A Case Study for the Conditions of Romania Using PLS-SEM Methodology. *Mathematics*, 9(1), 16.
- Byrne, B. M. (2009). *Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming*. Routledge.
- Cheah, J., Roldán, J. L., Ciavolino, E., Ting, H., & Ramayah, T. (2020). Sampling weight adjustments in partial least squares structural equation modeling: guidelines and illustrations, *Total Quality Management & Business Excellence*. *Total Quality Management & Business Excellence*, 1-21.
- Collier, J. E. (2020). *Applied Structural Equation Modeling using AMOS: Basic to Advanced Techniques*. Routledge.
- Cuandra, F., & Kelvin, K. (2021). Analysis of influence of materialism on impulsive buying and compulsive buying with credit card use as mediation variable. *JURNAL MANAJEMEN*, 13(1), 7-16.
- Dakers, J. (2006). *Defining Technological Literacy: Towards an Epistemological Framework*. Palgrave Macmillan.

- De Vries, M. J. (2016). Philosophy of Technology: Themes and Topics. . In *Handbook of Technology Education* (pp. 1-10). doi:10.1007/978-3-319-38889-2_1-1
- Diodato, R. (2021). Ontology of the Virtual. In *Italian Philosophy of Technology* (pp. 233-245). Springer, Cham.
- Ezeani, S. C., & Onwuatuegwu, I. N. (2021). EXPOSITION OF MARTIN HEIDEGGERS PHILOSOPHY OF TECHNOLOGY: AN ANALYTIC APPROACH. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 18(7), 2723-2732.
- Fabris, A. (2021). Ethics and ICTs Beyond Analytic and Continental Philosophy. In *Italian Philosophy of Technology* (pp. 31-43). Springer, Cham.
- Feenberg, A. (2010). *Between Reason and Experience: Essays in Technology and Modernity*. The MIT Press.
- Ferreira, R., & Vardi, M. Y. (2021). Deep Tech Ethics. *Proceedings of the 52nd ACM Technical Symposium on Computer Science Education (SIGCSE'21)*. New York, NY, USA: ACM.
- Gudergan, S., Ringle, C. M., Wende, S., & Will, A. (2008). Confirmatory tetrad analysis in PLS path modeling. *Journal of Business Research*, 1-12.
- Hair, J. F., Hult, G. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2017). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hashmi, A., Amirah, N., Yusof, Y., & Zaliha, T. (2021). Mediation of inventory control practices in proficiency and organizational performance: State-funded hospital perspective. *Uncertain Supply Chain Management*, 9(1), 89-98.
- Heidegger, M., & Okoro, T. D. (2016). *Modernity and destining of technological being: beyond Heidegger's critique of technology to responsible and reflexive technology*. Peter Lang.
- Heydari, A., Ziyari, K., & Sohrabi, N., N. (2021). Investigating the role of good urban governance in the regeneration of inefficient urban textures: A case study of district 12 in Tehran. *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 141-164.
- Hudaya, A. (2021). FORMING CUSTOMER LOYALTY THROUGH FACTORS IN MEDIATION OF CUSTOMER SATISFACTION. *Dinasti International Journal of Digital Business Management*, 2(2), 233-249.

- Hussain, A., Shahzad, A., Hassan, R., & Doski, S. A. (2021). COVID-19 impact on B2B e-commerce: A multi-group analysis of sports and surgical SME's. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 15(1), 166-195.
- IBM. (2021, May 18). *IBM SPSS AMOS 27*. Retrieved from IBM SPSS : <https://www.ibm.com/support/pages/downloading-ibm-spss-amos-27>
- IBM SPSS AMOS. (2021, may 20). *IBM SPSS AMOS*. Retrieved from ibmspssamos: <https://www.ibm.com/in-en/products/structural-equation-modeling-sem>
- IBM SPSS AMOS. (2021, May 25). *IBM SPSS AMOS*. Retrieved from ibm.com: <https://www.ibm.com/in-en/products/structural-equation-modeling-sem>
- IBM SPSS-AMOS. (2021, May 18). *amosdevelopment-What's new in Amos Version 27?* Retrieved from Amos Development: <http://amosdevelopment.com/webhelp/index.html?whats-new-in-amos-27.htm>
- Ibrahim¹, S. B., Ahmed, U., U., & Abdullahi, M. S. (2021). Testing the Prediction of Knowledge Sharing Behavior through the Lens of Organizational Culture and Organizational Citizenship Behavior. *Annals of Contemporary Developments in Management & HR (ACDMHR)*, 3(2), 1-14.
- Iqbal, S., Moleiro Martins, J., Nuno Mata, M., Naz, S., Akhtar, S., & Abreu, A. (2021). Linking Entrepreneurial Orientation with Innovation Performance in SMEs; the Role of Organizational Commitment and Transformational Leadership Using Smart PLS-SEM. *Sustainability*, 13(8), 4361.
- Jr, H., Risher, J., Sarstedt, M., & Ringle, C. (2019). When to use and how to report the results of PLS-SEM. *European Business Review*, 1-25.
- Kaushik, N. (2021, March). Comparison between different softwares. Haryana, India. Retrieved May 25, 2021, from https://groups.google.com/g/dataanalysisitraining/c/RARH_-clP9E/m/pQ920zs9CQAJ?pli=1
- Khurshid, N., Fatima , S., Khurram, S., & Hassan, M. M. (2021). Effect of Psychological Contract Fulfillment on Employee Creativity; Testing the Serial Mediation of Thriving at Work and Affective Organizational Commitment. *Psychology and Education Journal*,.
- Kim, E., Sok, S. R., & Won, C. W. (2021). Factors affecting frailty among community-dwelling older adults: A multi-group path analysis according to nutritional status. *International Journal of Nursing Studies*, 115, 103850.

- Kline, R. (2010). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling (Methodology in the Social Sciences)*. Guilford Press.
- Lewin, D. (2021). The Pedagogical Relation in a Technological Age. In *Le Interpreting Technology: Ricœur on Questions Concerning Ethics and Philosophy of Technology* (p. 135).
- Lienggaard, B., Sharma, P. N., & Hult, G. M. (2020). Prediction: Coveted, Yet Forsaken? Introducing a Cross-Validated Predictive Ability Test in Partial Least Squares Path Modeling. *Decision Sciences*, 1-31.
- Machine, C. a. (2021). Machine, Culture, and Robot. In *Italian Philosophy of Technology* (pp. 83-88). Springer, Cham.
- Mahesa, R., Yudoko, G., & Anggoro, Y. (2021). Platform Ecosystems for Smart Cities in Indonesia: Theory Building and Testing. In *Handbook of Research on Disruptive Innovation and Digital Transformation in Asia*. IGI Global., 388-417.
- Malik, M. A., Sobri, N. M., Mustapha, M. F., Abd Razak, N. F., Zaidi, M. M., Shukri, A. A., & Sham, M. L. (2021). Optimal Reliability and Validity of Measurement Model in Confirmatory Factor Analysis: Different Likert Point Scale Experiment. *Journal of Contemporary Issues and Thought*, 11(1), 107-114.
- Mehroliya, S., Alagarsamy, S., & Sabari, M. I. (2021). Moderating effects of academic involvement in web-based learning management system success: A multigroup analysis. *Heliyon*, 7(5), e07000.
- Memon, M., Ramayah, T., Cheah, J. H., Ting, H., Chuah, F., & Cham, T. H. (2021). PLS-SEM STATISTICAL PROGRAMS: A REVIEW. *Journal of Applied Structural Equation Modeling*, 5(1), i-ivx.
- Miller, B. (2021). Is Technology Value-Neutral? *Science, Technology, & Human Values*, 46(1), 53-80.
- Monecke, A., & Leisch, F. (2021, may 25). *cran.r-semPLS-intro*. Retrieved from cran.r-project.org: <https://cran.r-project.org/web/packages/semPLS/vignettes/semPLS-intro.pdf>
- Monteiro, K. S., Santino, T. A., Pakhale, S., Balfour, L., & Mendonca, K. M. P. P. D., K. P. (2021). Construct Validity of the Brazilian Version of Cystic Fibrosis Knowledge Scale. In TP18. TP018 MEASUREMENT DEVELOPMENT, VALIDATION TOOLS, AND NOVEL OUTCOMES AMONG LUNG DISEASE. *American Thoracic Society.*, A1663-A1663.
- Mumford, L. (1963). *Technics and Civilizations*.

- Munir, M. A., & Shabir, G. (2021). Unveiling the Usage of Technology in Higher Education Institutions (HEIs) in Pakistan: A Study Employing Multi-Group Analysis (MGA). *digitalcommons.unl.edu*.
- Murray, K. R., & Haberfeld, M. R. (2021). Introducing the Reality-Based Training: Blending Psychology, Philosophy, and Technology. In *Use of Force Training in Law Enforcement* (pp. 7-16). Springer, Cham.
- Nagoya, R., Wanasida, A. S., Purwanto,, A., & Rafdinal, W. (2021). Why do People Buy Chinese Smart phones: The Role of Ethnocentrism, Value and Gender. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 16267-16290.
- Ngah, A. H., Gabarre, S., Han, H., Rahi, S., & Al-Gasawneh, J. A. (2021). Intention to Purchase Halal Cosmetics: Do Males and Females Differ? A Multigroup Analysis. *Cosmetics*, 8(1), 19.
- Nitzl, C., Hilgers, D., Hirsch, B., & Lindermüller, D. (2020). The Influence of the Organizational Structure, Environment, and Resource Provision on the Use of Accrual Accounting in Municipalities. *Schmalenbach Business Review*, 1-28.
- Nugroho, A. A., Pratala , E., & Atikah, A. (2021). Halal Certification Models in Increasing Community Purchase Intention for Halal Products in Indonesia. *International Journal of Business, Technology and Organizational Behavior (IJBTOB)*, 1(1), 23-34.
- Olsen, J., Pedersen, S. A., & Hendricks, V. F. (2009). *A Companion to the Philosophy of Technology*. Wiley-Blackwell.
- Olsen, J., Selinger, E., & Riis, S. (2009). *New Waves in Philosophy of Technology*. Palgrave Macmillan.
- Ozgur, C., Kleckner, M., & Li, Y. (2015). Selection of Statistical Software for Solving Big Data Problems. *SAGE Open*, 5(2), 1-12. doi:10.1177/2158244015584379
- Pagallo, U. (2021). On the principle of privacy by design and its limits: Technology, ethics and the rule of law. In *Italian Philosophy of Technology* (pp. 111-127). Pagallo, U. (2021). On the principle of privacy by design and its limits: Technology, ethics and the rule of law. In *Italian Philosophy of Technology* (pp. 111-127). Springer, Cham.
- Paliwal, M., & Singh, A. (2021). Teacher readiness for online teaching-learning during COVID- 19 outbreak: a study of Indian institutions of higher education. *Interactive Technology and Smart Education*.
- Papagni, G. (2021). Transhumanism and Philosophy of Technology. In *Transhumanism: The Proper Guide to a Posthuman Condition or a Dangerous Idea?* . Springer, Cham.

- Pirtle, Z., Tomblin, D., & Madhavan, G. (2021). *Engineering and Philosophy*. Springer.
- PLS SMART. (2021, May 25). *smartpls*. Retrieved from smartpls.com: <https://www.smartpls.com/>
- Rafiq, M., Zhang, X., X., Yuan, J., Naz, S., & Maqbool, S. (2020). Impact of a balanced scorecard as a strategic management system tool to improve sustainable development: measuring the mediation of organizational performance through PLS-smart. *Sustainability*, 12(4), 1365.
- Rao, M., Jongerden, J., Lemmens, P., & Ruivenkamp, G. (2015). Technological Mediation and Power: Postphenomenology, Critical Theory, and Autonomist Marxism. *Philos. Technol.*, 28, 449-474. doi:doi.org/10.1007/s13347-015-0190-2
- Rawashdeh, A. M., Almasarweh, M. S., Alhyasat, E. B., & Al-Rawashdeh, F. (2021). EXAMINING THE EFFECT OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP TO ORGANIZATIONAL PERFORMANCE THROUGH QUALITY INNOVATION: A DEVELOPING COUNTRY PERSPECTIVE. *International Journal for Quality Research*, 15(1), 353-368.
- Ray, S., & Danks, N. (2020, December 31). *cran.r-project.org-SEMinR*. Retrieved from cran.r-project.org: <https://cran.r-project.org/web/packages/seminr/vignettes/SEMinR.html>
- Sánchez, B., Houseman, E. A., & Ryan, L. M. (2009). Residual-Based Diagnostics for Structural Equation Models. *International Biometric Society*, International Biometric Society.
- Satrio, E. D., & Khaddafi, M. (2021). DETERMINATION OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP, SELF EFFICACY AND WORK RESPONSIBILITIES WITH MOTIVATION AS VARIABLE OF MEDIATOR ON THE PERFORMANCE OF GENERAL BUREAU OFFICER OF PROVINCIAL SECRETARIAT OF RIAU ISLANDS USING SEM PLS. *Zona Manajerial: Program Studi Manajemen (S1) Universitas Batam*, 10(1), 42-55.
- Selinger, E., & Olsen, J. B. (2007). *Philosophy of Technology: 5 Questions*. Automatic Press/VIP.
- Severino, E. (2021). On the Meaning of Technology's Domination. In *Italian Philosophy of Technology* (pp. 69-82). Springer, Cham.
- Shanti, R. (2019). *MULTIVARIATE DATA ANALYSIS: Using SPSS and AMOS*. MJP Publishers.
- SMART PLS. (2021, May 18). *smartpls documentation*. Retrieved from SMARTPLS: <https://www.smartpls.com/documentation>
- Smith, M., & Marx, L. (1994). *Does Technology Drive History?: The Dilemma of Technological Determinism*. MIT Press.

- Thakkar, J. J. (2020). *Structural Equation Modelling, Studies in Systems*. Singapore: © Springer Nature Singapore Pte Ltd.
- Torlak, N. G., Kuzey, C., Sait Dinç,, M., & Budur, T. (2021). Links connecting nurses' planned behavior, burnout, job satisfaction, and organizational citizenship behavior. *Journal of Workplace Behavioral Health*, 36(1), 77-103.
- Tran, M., Pham , T., Phan, T., Hoang, T., Do, D., & Dinh, T. (2019). Factors influencing independent audit fees: Multi-group analysis PLS-SEM and moderate model. *Management Science Letters*, 9(10), 1599-1608.
- Tyasari, I., & Setiyowati, S. W. (2021). RELEVANCE OF DEVIDEND POLICY AS THE MEDIATION ON THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL PERFORMANCE AND DEBT ON SHARE PRICES. *JBMP (Jurnal Bisnis, Manajemen dan Perbankan)*, 7(1), 180-192.
- Vinzi, V., Chin, W. W., Henseler, J., & Wang, H. (2010). *Handbook of Partial Least Squares: Concepts, Methods and Applications*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Virgiawan, A. R., Riyanto, S., & Endri, E. (2021). Organizational Culture as a Mediator Motivation and Transformational Leadership on Employee Performance. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10(3), 67-67.
- Winner, L. (1978). *Autonomous technology: technics-out-of-control as a theme in political thought*. MIT Press.
- Yee, M. L., & Abdullah, M. S. (2021). A Review of UTAUT and Extended Model as a Conceptual Framework in Education Research. *Jurnal Pendidikan Sains Dan Matematik Malaysia*, 11, 1-20.

Acknowledgements

My sincere thanks to Dr.Neeraj Kaushik for mentoring me for the SEM Research. I also thank Dr.Atul Shiva, Chandigarh University for valuable inputs. I also thank my teachers for motivating me regularly for my research pursuits.

ULUSLARARASI GÖÇ VE EKONOMİK ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Sema Budak

Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İktisat A.B.D Öğrencisi

Ali Konak

Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Serkan DİLEK

Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

Özet:

Göç olgusu, kişilerin veya toplumların ekonomik, siyasi, dini, toplumsal, kültürel ve doğal afet gibi etkenler nedeniyle bir yerden kendileri için daha avantajlı olan bir diğer bölgeye geçilmesi anlamına gelmektedir. Emek faktörünün ülkeler arasındaki hareketliliğinden kaynaklanan uluslararası göçün birçok nedeninin bulunduğunu söylemek mümkündür. Uluslararası göçe neden olan en önemli etmenlerden birini komşu ülkelerde yaşanan iç savaşlar ve çatışmalar oluşturmaktadır. Göç hareketliliği, göç veren ülkeler ve göç alan ülkeler açısından kısa ve uzun dönemlerde olumlu ya da olumsuz pek çok sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkiye, bulunduğu stratejik coğrafi konum nedeniyle hem göç alan, hem de başka ülkelere göç edenlere köprü vazifesi gören bir geçiş ülkesidir. Türkiye'ye son dönemlerde özellikle Irak, Suriye ve İran gibi komşu ülkelerden önemli miktarda mülteci ve göçmen gelmektedir. Özellikle Suriye bu konuda başı çekmektedir. Türkiye'ye çok sayıda kişinin göç etmesinde, adı geçen komşu ülkelerdeki siyasi ve iç karışıkların yanında Türkiye'de yaşam koşullarının ve alt yapının nispeten daha iyi olmasının önemli etkisi bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada genel hatlarıyla göç kavramına ilişkin bilgiler verildikten sonra, göç türlerine değinilecek, akabinde Türkiye ve AB ülkelerinin göç politikaları üzerinde durulacak ve son olarak özellikle Türkiye'ye komşu ülkelerden gerçekleştirilen göçün nedenleri ve gerek ekonomik gerekse sosyal etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Uluslararası Göç, Ekonomik Etkiler, Türkiye

INTERNATIONAL MIGRATION AND ITS ECONOMIC EFFECTS: THE CASE OF TURKEY

The phenomenon of migration means that people or societies move from one place to another that is more advantageous for them due to factors such as economic, political, religious, social, cultural and natural disasters. It is possible to say that there are many reasons for international migration arising from the mobility of the labor factor between countries. One of the most important factors causing international migration is the civil wars and conflicts in neighboring countries. Migration mobility causes many positive or negative results in the short and long term in terms of emigrant countries and countries receiving immigration. Due to its strategic geographical location, Turkey is

a transit country that both receives immigrants and acts as a bridge for those who immigrate to other countries. A significant amount of refugees and immigrants have come to Turkey recently, especially from neighboring countries such as Iraq, Syria and Iran. Syria is leading the way in this regard. It is possible to say that the relatively better living conditions and infrastructure in Turkey, as well as the political and internal turmoil in the aforementioned neighboring countries, had a significant impact on the migration of many people to Turkey. In this study, after giving information about the concept of migration in general terms, the types of migration will be mentioned, then the migration policies of Turkey and EU countries will be emphasized, and finally, the reasons and both economic and social effects of migration from countries neighboring Turkey will be emphasized.

Keywords: International Migration, Economic Affects, Turkey

1.GİRİŞ

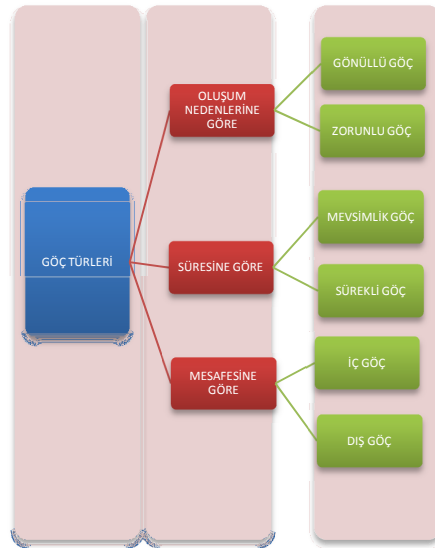
Göç, en geniş haliyle, anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar kısa süre içinde gerçekleşen bütün yer değiştirmeler olarak tanımlanabilmektedir (Yılmaz, 2014: 1686). Eski çağlarda yaşayan toplumların sürekli bir göç halinde olmaları göç olgusunun kökeninin çok eskilere dayandığının göstermektedir. Eski çağlarda toplumlar, genellikle iklim, beslenme ve barınma gibi faktörlerin etkisiyle yaygın bir şekilde ve genel olarak göçebe bir hayat yaşamışlardır. Göç kavramı, kişilerin yaşadıkları yer veya bölgelerden bazı gerekçelerle, daha iyi koşulların bulunduğu yer veya bölgeye gidilmesi anlamına da gelmektedir. Kişilerin bir yerden başka bir yere göç etmesine neden olan unsurları, ekonomik, siyasal, kültürel, doğal afetler ve din gibi maddi ve manevi konular şeklinde sıralamak mümkündür. Kişiler meydana gelen gelişmeler nedeniyle yaşadıkları yerlerden gönüllü veya zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmışlardır. Gönüllü göç, bireylerin kendi istek, irade ve çıkarları doğrultusunda yapmış oldukları bir göç çeşidi iken, zorunlu göç bireylerin mecburi sebeplerden dolayı yaptıkları göç çeşidini ifade etmektedir. Gönüllü göç, yaşam şartları ve eğitim seviyesi daha iyi olan, daha iyi sağlık hizmeti alınabilecek ve sosyo-kültürel açıdan çok daha gelişmiş şehir ya da ülkelere göçü ifade etmektedir. Zorunlu göç kişinin kendi iradesi dışında gerçekleştirdiği bir hareketlilik ve genelde de savaş, olağanüstü hal, salgın, bulaşıcı hastalıklar ve doğal afetler nedeniyle meydana gelmektedir. Ülkemize yapılan zorunlu göçlerde, en çok komşu ülkelerde yaşanan iç savaşlar, ülkelerdeki kriz ortamı, siyasal belirsizlikler ve ekonomik sorunlar ön plana çıkmış durumdadır. Göç sürecinde, göç eden bölgeden edilen bölgeye bir nüfus akımı oluşmakta ve göç eden ve edilen bölgenin nüfusu da bu göç hareketinden ister istemez etkilenmektedir. İnsanlar, yüzyıllar boyunca içinde buldukları ekonomik durumlarla, savaşlarla, iç karışıklık ve ayaklanmalarla, doğal afetlerle ve siyasi gelişmelerle hep mücadele etmek durumunda kalmışlardır. Bahsedilen bu zorluklar, kişileri ya da toplumları zaman zaman göç etmeye zorlamıştır. Göç olayını başta amaçlarına ve nedenlerine olmak üzere çeşitli açılardan gruplandırmak mümkündür.

Nedenlerine göre göç hareketini, zorunlu ve gönüllü göç olarak ikiye ayırmak mümkündür ve bu göç türleri daha önce açıklanmıştır. Amaçlarına göre göç hareketini ise, eğitim, çalışma ve barınma şeklinde kendi içinde sınıflandırmak mümkündür. Bu çalışmada konu ile ilgili olarak daha önce yapılmış olan çalışmalar incelenmiş, akabinde göç olgusuna kavramsal olarak değinildikten sonra göç çeşitleri ve göç çeşitleri arasındaki farklar ortaya konulmuş, daha sonra Türkiye'deki göç hareketliliği grafikler ve tablolar yardımıyla açıklanmıştır. Çalışmanın geri kalan kısmında ise göç hareketliliğinin göç alan ve göç veren ülkelerdeki ekonomik ve sosyal etkilerine değinildikten sonra hem Türkiye'nin ve hem de Avrupa Birliği'nin uyguladığı göç politikalarına yer verilmiştir.

2. GÖÇ ve ÇEŞİTLERİ

Göç kavramı, kişilerin, yaşadıkları yerden, siyasi, ekonomik, coğrafi ve sosyo-kültürel nedenlerle, koşullarına uyum sağlayabileceklerini düşündükleri uzak ve ya yakın başka bir yere gitmelerini ifade etmektedir. Göç kavramını, türlerine, sebeplerine ve amaçlarına göre bir sınıflandırmaya tabi tutmak mümkündür. Grafik 1'de, göç türleri oluşumlarına, süresine ve mesafesine göre üç grupta incelenmektedir. Göç, oluşumlarına göre gönüllü ve zorunlu, süresine göre mevsimlik ve sürekli, mesafesine göre de iç ve dış göç şeklinde olmak üzere ikili bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

Grafik 1. Göçün Sınıflandırılması

Oluşum Nedenlerine Göre;

Gönüllü ve zorunlu göç: Kişilerin kendi istekleri doğrultusunda daha iyi imkânlardan faydalanmak adına, refah seviyesi ve yaşam standartlarının daha iyi olduğu yerlere gitmeleri gönüllü göç şeklinde ifade edilmektedir (Sayın vd. 2016: 3). Daha iyi eğitim almak, daha çok iş imkânına sahip olmak ve daha gelişmiş bir sağlık hizmetine ulaşmak

gibi konular gönüllü göçe örnek gösterilebilir. Zorunlu göçler ise kişinin zorunlu bir karar ile almak zoruna olduğu ve kendi iradelerinin dışında gerçekleştirdikleri göç durumudur. Zorunlu göçe, savaşlar, afetler, barınma vb. gibi durumlar örnek gösterilebilir.

Süresine Göre Göç:

Mevsimlik (geçici) Göç: Mevsimlik göçler kişilerin yılın belirli bir döneminde çeşitli nedenlerle yaşadıkları yerden başka yerlere gitmeleri ya da yıl içinde birden fazla yer de değiştirmeleri olarak tanımlanabilmektedir (Sayın vd. 2016: 2). Pamuk hasadı zamanı Adana'ya göç edilmesi ya da yaz dönemleri çalışmak için turizm sektöründe çalışmak amacıyla turistik bölgelere göç edilmesi mevsimlik göçlere örnek gösterilebilir. Mevsimlik göçler en önemli özelliklerinden biri kısa süreli göçler olmasıdır. Mevsimlik göçleri, genel itibariyle, tarım ve hayvancılık sektörü ile turizm sektöründe çalışan kişilerin daha fazla gerçekleştirdiği görülmektedir.

Sürekli Göç: Zorunlu veya gönüllü olarak çok çeşitli nedenlerle insanların yaşadıkları yerden bir başka yere, temelli yerleşmek amacıyla gitmelerine "sürekli göç" denilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012 :170). Bir diğer ifadeyle sürekli göçü, bireylerin buldukları yeri temelli terk etme hali olarak değerlendirilmek mümkündür.

Mesafesine Göre Göç:

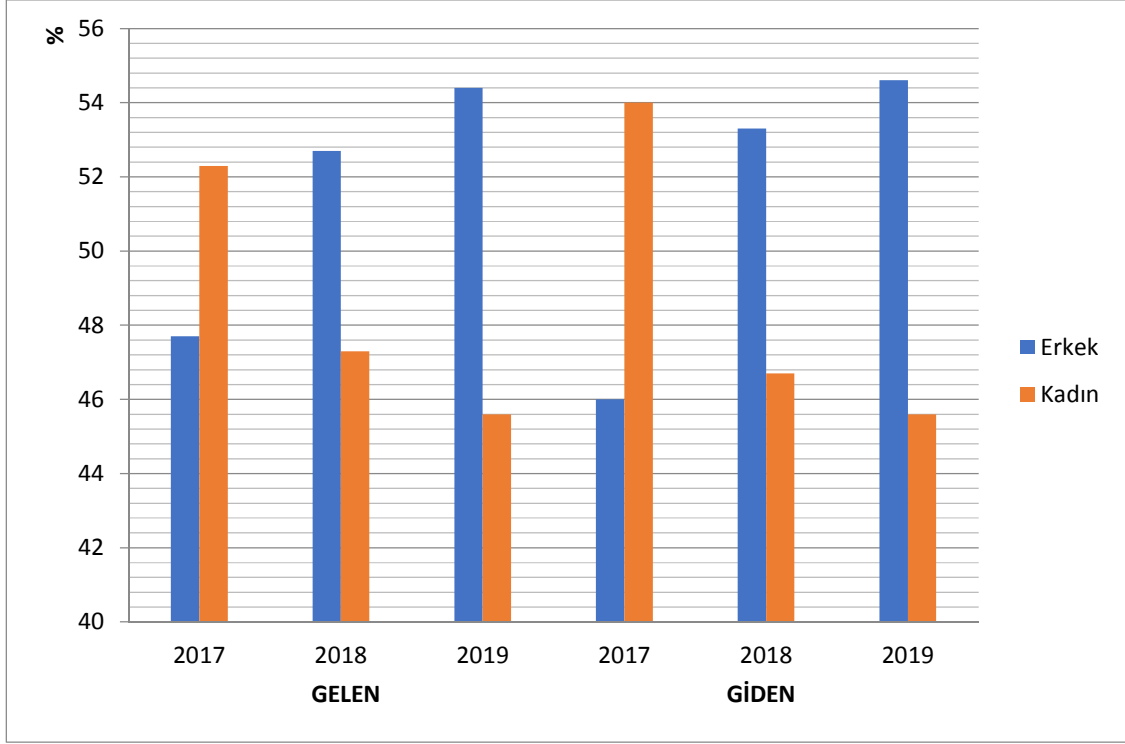
İç Göç: Ülke sınırları içindeki göç hareketliliği, iç göç olarak adlandırılmaktadır. İç göçler, yurtiçinde gerçekleştiğinden dolayı buradaki göç hareketliliği, kentten kentte, kırdan kente veya kentten kıra şeklinde gerçekleşmektedir.

Dış Göç: Ülke sınırlarının aşılması sonucu gerçekleştirilen göç çeşididir. Dış göç genellikle daha iyi bir eğitim almak, daha iyi koşullarda ve yüksek gelire çalışmak ya da sosyal olanaklardan yararlanmak amacıyla ülke sınırlarının dışındaki bir yere yerleşmek suretiyle gerçekleştirilmektedir (Arslan ve Özbay, 2015: 398). Son zamanlarda dış göçün ağırlıklı olarak nitelikli insan göçüne dönüştüğü görülmektedir. Özellikle yurtiçinde sağlanan eğitim olanaklarının sınırlı olması durumunda nitelikli beyinler ve topluma fayda sağlayabilecek kişilerin kendilerine daha iyi eğitim olanakları sağlayan ülkelere göç etme eğiliminde oldukları görülmektedir Bu bağlamda çalışma amacıyla gerçekleştirilen dış göç dışında gerçekleştirilen göçü, genel anlamda beyin göçü olarak adlandırmak mümkündür.

3. TÜRKİYE'DE GÖÇ OLGUSU

Türkiye, bulunduğu coğrafi konum itibariyle göç alan ve veren ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye'den giden göçmenlerin çoğu iş olanakları dâhilinde göç etmekte olup, refah seviyesi yüksek, eğitim olanakları daha gelişmiş ülkeleri tercih edilmektedirler. Komşu ülkelerde meydana gelen savaş ve iç karışıklıklar ise Türkiye'nin göç almasına neden olan en önemli nedenlerin biridir ve hatta bu nedenlerin başında gelmektedir.

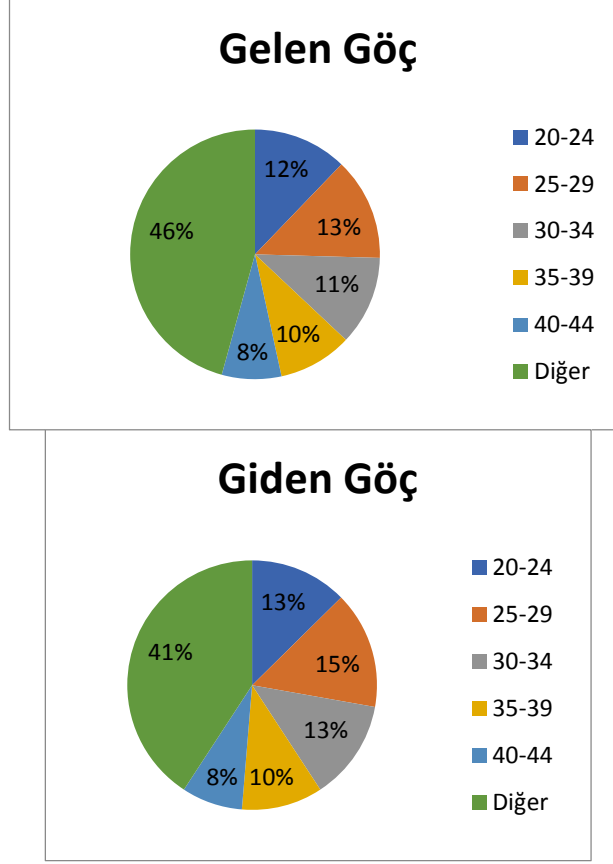
Grafik 2. Türkiye’de Gelen ve Türkiye’den Giden Göçmenler: 2017-2019

Kaynak: TUIK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2019.

Türkiye’ye gelen ve Türkiye’den giden göçmenlere ait oranlar grafik 2’de verilmiştir. Grafik 2’de 2019 yılında yurtdışından Türkiye’ye göç edenlerin önemli bir kısmını erkeklerin oluşturduğu, kadınların ise erkeklere kıyasla düşük oranda Türkiye’ye göç ettiği görülmektedir. 2019 yılında Türkiye’ye gelen toplam nüfus içerisinde kadınların oranı %45 iken, erkeklerin oranı %55 olarak gerçekleşmiştir. Benzer bir istatistiğe Türkiye’den göç eden erkek ve kadın nüfusunda da görmek mümkündür. 2019 yılı itibariyle Türkiye’den göç eden toplam nüfus içerisinde kadınların oranı %45 iken, erkeklerin oranı %55 olarak gerçekleşmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nden alınan Türkiye’ye giriş-çıkış verilerine göre; 2020 yılı içinde ülkemize giriş yapan kişi sayısı 12 milyon 678 bin 385, ülkeden çıkış yapan kişi sayısı ise 13 milyon 36 bin 926 olarak gerçekleşmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020).

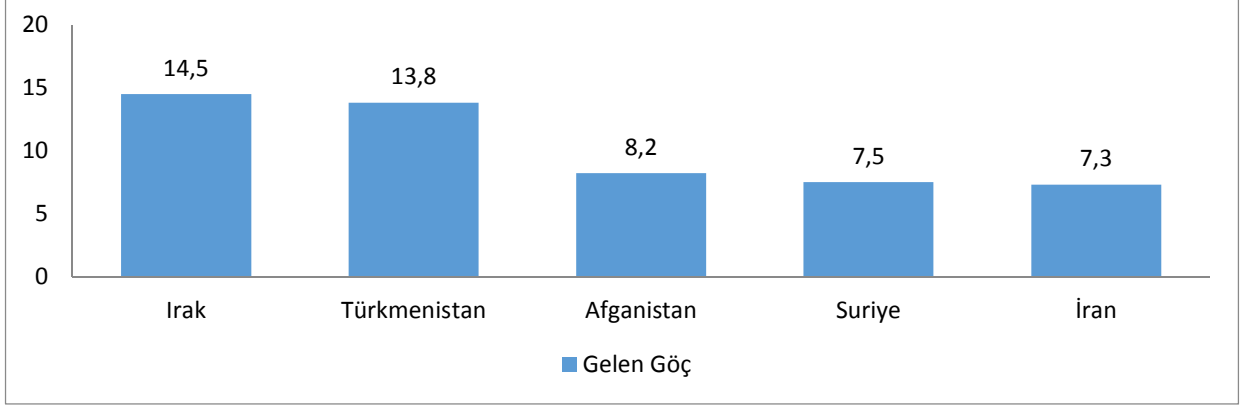
Grafik 3. Yaş Gruplarına Göre Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göç Dağılımı, 2019 Kaynak: TÜİK

Grafik 3.'de, 2019 yılı verileri temel alınarak hazırlanmış olup, yaş gruplarına göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç dağılımı gösterilmektedir. Yaş gruplarına göre yapılan gruplamada 2019 yılında Türkiye'ye en çok 45 yaş üzeri nüfusun göç ettiği anlaşılmaktadır. Türkiye'ye gelen nüfusun yaklaşık %46'sı 45 yaş üzerindedir. Bu denli yüksek bir oranın ortaya çıkmasında yıllar önce çalışmak amacıyla Avrupa'ya giden vatandaşların emekli olmaları nedeniyle ülkeye dönmelerinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu yaş grubunu % 13 ile 25-29 yaş grubunun takip ettiği görülmektedir. Türkiye'ye göç eden en düşük orana sahip yaş grubu ise, %8'lik bir oranla 40-45 yaş grubudur. Bu yaş grubunun düşük oranda kalmasında ise, bu yaş grubundaki insanların artık çalışma çağının sonunda olmalarının ve kurulu düzenlerini bozma noktasında isteksiz olmalarının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'den çeşitli nedenlerle yurtdışına giden nüfusun ise yine 45 yaş üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye'den yurt dışına giden nüfusun yaklaşık %41'i 45 yaş üzerindedir. Burada da Türkiye'de emekli olanların belirli bir süre için bile olsa yurt dışında yaşama ve yurtdışının olanaklarından yararlanma isteğinin etkili olabileceğini söylemek mümkündür. 2019 yılında Türkiye'den göç edenlere ait istatistikte en düşük payın, toplam nüfusun sadece % 8'i ile 40-44 yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Bu yaş grubundaki insanların aktif çalışma çağında olması, yurtdışına göç oranının son derece düşük kalmasında etkili olmuştur. Her iki grafik birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'ye gelen ve

Türkiye'den giden nüfusun neredeyse yarısının 45 yaş ve üzerinde olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 4. Türkiye'ye Gelen Yabancı Uyruklu Göçmen Dağılımı (%) , 2019

Kaynak: TUIK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2019

Türkiye'ye 2019 yılında gelen yabancı uyruklu göçmenlerin oransal dağılımı Grafik 4.'de yer almaktadır. Grafik 4.'de yer alan veriler incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'ye en çok Irak vatandaşlarının geldiği görülmektedir. Bir diğer ifadeyle Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu nüfus içerisinde en büyük pay Irak'a aittir. Iraktan Türkiye'ye göç eden yabancı uyruklu vatandaşların toplamının %14,5'i Iraklı vatandaşlardan oluşmaktadır. Irak vatandaşlarının ardından Türkiye'ye göç eden yabancı uyruklu vatandaşların % 13,8'i Türkmenistan vatandaşıdır. Türkmenistan'ı ise sırasıyla, Afganistan, Suriye, İran takip etmiştir. En düşük paya %7,3 ile İran sahiptir. Irak'tan Türkiye'ye bu denli yüksek oranda bir göçün gerçekleşmesinde Irak'daki refah düzeyinin düşüklüğünün, eğitim olanaklarının çok kötü olmasının ve ekonomik sorunların önemli olduğunu söylemek mümkündür.

4. YILLARA GÖRE TÜRKİYE'YE GİRİŞ ve ÇIKIŞ YAPAN GÖÇMEN SAYILARI

Türkiye'ye son yıllarda çok sayıda giriş ve çıkış yapmıştır. Bu giriş ve çıkışların bir kısmı Türkiye'de kalmak üzere bir kısmı da başka ülkelere gitmek üzere gerçekleştirilmiştir. Yıllara göre Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkış yapan göçmen sayıları Tablo 1.'de yer almaktadır. Tablo 1.'de son on beş yılın verilerine yer verilmektedir. Buna göre, 2005 yılında ülkemize giriş yapan göçmen sayısı 20 milyon civarında iken 2006 yılında ise 18 milyon olarak gerçekleşmiştir. Küresel ekonomik krizinin yaşandığı 2008 yılında ise Türkiye'ye giriş sayısı yükselerek 25 milyona ulaşmıştır. Fakat ülkeye 25 milyon kişinin giriş yapmasının yanı sıra, yine 25 milyon kişinin çıkış yapması dikkatleri çekmektedir. Bu durum Türkiye'nin yabancı uyruklu vatandaşlar için Türkiye'nin bir köprü vazifesi gördüğünü göstermektedir. 2008 yılından 2015 yılına kadar ecen süreçte ülkeye giriş ve çıkış yapan kişilerin sayıları yıldan yıla bir artış göstermiştir. Tablo 1.'e bakıldığında incelen dönem itibariyle en yüksek giriş ve çıkışın yapıldığı yıl 2019 yılı olmuştur. 2019 yılında Türkiye'ye 44.527.385 kişi giriş yaparken, 44.579.083 kişi çıkış yapmıştır. Giriş ve çıkış sayılarının birbirine son derece yakın olması dikkat çekicidir. Türkiye'ye en düşük

giriş ve çıkış ise 2020 yılında gerçekleşmiştir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında, tüm dünyayı etkisi altına alan ve küresel boyut kazanmış olan Covid-19 virüsüdür. 2020 yılının Mart ayından itibaren alınan Pandemi ile mücadele kapsamında alınan önlemlerden biri olan seyahat yasakları, ülkeler arası giriş çıkışların kısıtlanmasına neden olmuş ve uluslararası hareketlilik son derece azalmıştır. Buna bağlı olarak da 2020 yılında Türkiye'ye gelen ve iden göçmen sayılarında düşüşler yaşanmıştır. 2020 yılında Türkiye'ye gelen insan sayısı, 12.678.664 olarak gerçekleşirken, Türkiye'den çıkan insan sayısı 13.036.926 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1. Türkiye'ye Giriş ve Türkiye'den Çıkış Yapan Göçmen Sayısı (2005-2020)

YILLAR	TÜRKİYE'YE GİRİŞ	TÜRKİYE'DEN ÇIKIŞ
2005	20.275.213	19.672.616
2006	18.916.904	18.373.100
2007	22.249.775	21.926.034
2008	25.002.493	25.096.601
2009	25.529.375	25.799.309
2010	26.623.911	26.448.422
2011	29.093.834	28.976.647
2012	29.704.394	29.573.892
2013	32.865.309	32.639.760
2014	35.115.786	34.780.393
2015	34.633.391	34.285.711
2016	24.686.471	24.718.273
2017	32.058.216	32.033.516
2018	39.468.492	39.315.104
2019	44.527.385	44.579.083
2020	12.678.664	13.036.926

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Güncel Veriler, Giriş- Çıkış, 2020

Son yıllarda Türkiye'ye çok sayıda yabancı uyruklu vatandaşın göç etmiştir. Yabancılar tarafından Türkiye'ye yönelik böyle bir akımın ortaya çıkmasında pek çok olumlu faktörün etkisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu faktörlere değinmeden önce konuya ilişkin istatistiki verilerin gözden geçirilmesinde fayda vardır. Tablo 2'de 2017, 2018 ve 2019 yıllarına ait vatandaşlık ülkesine göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden yabancı uyruklu göçmen sayılarına yer verilmiştir. Bu verilere göre 2017 yılında Türkiye'ye en çok Irak uyruklu göçmenlerin giriş yaptığı görülmektedir. Irak'tan Türkiye'ye 97 bin 54 kişi giriş yapmıştır. Iraklılardan sonra Türkiye'ye en çok giriş yapan 2. yabancı uyruklu millet Afganlılar olmuştur. 2017 yılında Türkiye'ye 37.797 Afganistan vatandaşının giriş yaptığı tespit edilmiştir. Afganlılardan sonra da sırasıyla Türkiye'ye en çok Suriye vatandaşlarının, Türkmenistan vatandaşlarının ve İran vatandaşlarının giriş yaptığı görülmektedir.

Tablo 2. 2017-2019 Yılları Arasında Vatandaşlık Ülkesine Göre Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçmen Sayısı

	2017		2018		2019	
	Gelen	Giden	Gelen	Giden	Gelen	Giden
Irak	97.054	28.645	310.315	38.515	83.829	58.631
Türkmenistan	20.317	4001	34.915	10.096	80.003	14.067
Afganistan	37.747	6.413	44.977	8.168	47.228	16.790
Suriye	28.189	9.382	38.997	5.913	43.190	8.051
İran	17.794	5.065	31.922	9.242	42.351	18.004
Rusya Fed.	7.311	5.767	13.782	4.435	17.311	7.182
Bulgaristan	1.391	1.520	1.602	1.295	5.256	962
Ukrayna	6.303	3.987	5.905	5.241	6.641	4.149
Gürcistan	8.373	4.569	5.560	8.616	8.128	5.700
Portekiz	101	101	115	95	110	116
İsrail	153	53	295	66	467	166

Kaynak: TUIK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2019

Tablo 2. biraz daha detaylı incelendiğinde yurtdışından Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu göçmenlerin sayısının 2018 yılında, bir önceki yıla kıyasla çok fazla artış gösterdiği görülmektedir. Sadece Iraktan gelen göçmen sayısı 2018 yılında, 2017 yılına kıyasla 3 kattan fazla artış göstermiş ve 2017 yılında 97.054 olan sayı 2018 yılında 310.315'e kadar yükselmiştir. Söz konusu artış sadece Irak ile sınırlı değildir. Tablo 2'de yer alan ülkeler içinde 2018 yılında, bir önceki yıla kıyasla Ukrayna ve Gürcistan hariç bütün ülkelerden gelen göçmen sayısının artış gösterdiği görülmektedir. 2018 yılında en az göçmen İsrail ve Portekiz gelmiştir. Portekiz'den 115 kişi gelip, 95 kişi çıkış yaparken. İsrail'den 295 kişi gelmiş ve 66 kişi çıkış yapmıştır.

2019 yılına bakıldığında ise yine Türkiye'ye gelen göçmen sayısında artışların yaşandığı görülmektedir. 2019 yılında Irak ve Portekiz hariç Tablo 2'de yer alan ülkelerin hepsinde Türkiye'ye girişlerden artışların yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte Irak'tan gelen göçmen sayısı ise bir önceki yıla kıyasla önemli oranda azalmıştır. Ancak Irak, yine de en çok göçmenin geldiği ve de gittiği ülke konumundadır. 2019 yılında Irak'tan gelen kişi sayısı 83.829 iken, giden kişi sayısı ise 58.631 olarak gerçekleşmiştir. Irak'ı 80.003 göçmen ile Türkmenistan takip etmiştir. Ancak Türkmenistan'dan gelen göçmenlerin önemli bir kısmı, yaklaşık 66 bin kişi Türkiye'den çıkış yapmamış Türkiye'de kalmıştır. 2019 yılı itibarıyla Rusya'dan gelen kişi sayısına bakıldığında ise, 17.311 göçmenin geldiği, 7.182 kişinin ise çıkış yaptığını görülmektedir. 2019 yılında Türkiye'ye en düşük giriş ve

Türkiye'den çıkışın yine Portekiz ve İsraili göçmenler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

5. Göçün Göç Veren Ülkedeki ekonomik ve Sosyal Etkileri

Göç ilk anlamıyla tek yönlü bir hareket olarak algılansa da, göçün arka planında ekonomik ve sosyal olarak geri dönüşler göz ardı edilmemelidir. Göç oldukça dinamik, hareketli bir olgudur. Göçün hareketliliği dikkate alındığında Doğu Avrupa, Kuzey Afrika, Ortadoğu, Güney ve Güneydoğu Asya ve Latin Amerika gibi ülkelerin hükümetleri tarafından, işsiz nüfusun azaltılacağı ve işçi dövizlerinden önemli girdilerin sağlanacağı bir fırsat olarak görüldüğü iddia edilmektedir (Yılmaz, 2014:1692). Özellikle yurtdışına göç edenlerin ülkelerine gönderdikleri dövizlerin alt yapıyı güçlendirmesi, daha iyi beslenme ve daha iyi sağlık hizmetlerinin alınabilmesi, kriz dönemlerinde kullanılabilmesi ve borçlanma gereğini azalması ve refah artışına katkıda bulunması gibi yararların olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte yurtdışına göç edenlerin ülkelere sadece döviz göndermediğini, ya da beraberlerinde sadece ekonomik değeri buluna unsurlar ile dönmediklerini söylemek mümkündür. Göçmenler ekonomik değerler yanında buldukları ve yaşadıkları ortamdaki kültürel etkileşime bağlı olarak alışkanlar edinmekte, yetenekler kazanılmakta, iş deneyimlerine sahip olunmakta ve bütün bu kazanımları ülkesine taşımaktadır.

Türkiye'den Almanya'ya 1960'lı yıllarda gerçekleşen işçi göçü, göçün, göç veren ülke ekonomisine etkilerini görebilmek açısından en güzel örneklerden birini teşkil etmektedir. Türkiye'den Almanya'ya ilk defa 1961 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın ülkedeki işgücünü tespit etmesi üzerine bazı amaçlar güdülerek işçi gönderimi planlanmıştır. Bu amaçlardan biri Türkiye'nin nispeten genç nüfusa sahip olması nedeniyle, mevcut işgücü potansiyelinin harekete geçirilmesi ve dolayısıyla ülkenin sahip olduğu yüksek miktardaki işgücünü yurtdışına göndermek suretiyle çalışma hayatına kazandırılması, bu sayede de Türkiye'deki işsizlik oranının azaltılması diğeri ise yurtdışına gönderilen vatandaşların yurda dönüşte beraberlerinde getirilecekleri düşünülen sosyal ekonomik girdilerdir (Yılmaz, 2014:1692). Bu amaçlar doğrultusunda yurtiçindeki işgücünün Almanya'ya göç etmesi yönünde kararlar alınmış ve bu kararlar doğrultusunda da Almanya'ya göçler başlamıştır. Zaman içerisinde de bu göçlerden beklenen yararların sağlandığı gözlenmiştir. Başta Almanya olmak üzere yurtdışına giden Türk göçmenler, Türkiye'de yatırımlar yapmışlar, özellikle turizm ve inşaat sektörünün canlanmasına katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca kısa süreli de olsa Türk göçmenlerin Türkiye'ye geldiklerinde yaptıkları cari nitelikte tüketim harcamaları, ekonominin kısa süreli de olsa hareketlenmesine neden olmaktadır.

Uluslararası göç ile göç veren ülke, göçmenlerin ülkeye sağlayacakları ekonomik katkılar yanında, ülkenin bilimsel ve kültürel açıdan da kalkınmasına katkıda bulunabileceği beklentisi içerisinde. Ancak göç eden kişiler özellikler eğitim almak için gitmiş olmaları halinde, gittikleri gelişmiş ülkelerde nitelikli işgücü özelliklerine sahip oldukları zaman

ülkelerine geri dönmekten vazgeçme eğiliminde oldukları gözlenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan göçler bu duruma en güzel örneği teşkil etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılan göçler incelendiğinde, eğitim amacıyla bu ülkeye gerçekleştirilen göçler sonrasında, bu ülkenin sağlamış olduğu ekonomik ve sosyal olanaklar nedeniyle göçmenler tekrar ülkelerine dönme konusunda isteksiz davranmaktadır. Günümüzün önemli küreselleşmiş şirketlerden olan e-bay, Google, Amazon.com, Apple ve Tesla Motors gibi şirketler, göçmen bireyler tarafından kurulmuş şirketlere örnek gösterilebilmektedir. Elon Musk, Güney Afrika'dan, Steve Jobs Suriyeli göçmen bir ailedendir ve Google kurucularından birisi olan Sergey Brin Rusya'dan göç etmiştir (Ünsal, 2019:57). Görüldüğü üzere göçmen bireylerin aldıkları eğitimleri ve kazandıkları tecrübeleri kendi ülkelerine aktarmaları beklenmekle birlikte, zaman zaman gidilen ülkelerin olanakları nedeniyle bu beklentilerin göçmenler tarafından karşılanmadığı ve göçmenlerin gidilen ülkede kaldıkları görülebilmektedir.

6. Göçün, Göç alan Ülkedeki ekonomik ve Sosyal Etkileri

Uluslararası göçün, göç alan ülkeye de sağladığı bir takım faydalar bulunmaktadır. Uluslararası göç olgusuna ev sahipliği yapan ülke açısından bakıldığında, kısa vadede bir takım olumsuz etkilerin ortaya çıkabileceği tahmin edilse bile uzun vadede olumlu sonuçlar elde edilebilmektedir. Göç edenler gitmiş oldukları ülkede barınma ihtiyaçlarına karşılık için talepte bulduklarında aslında iç piyasanın hareketlilik kazanmasına fayda sağlayabilmektedirler. Ayrıca göç eden nüfusun tüketim talebinde bulunması bu talebe yanıt verebilen gelişmiş ülkelerde üretim düzeyinin ve ekonomik büyüme hızını arttırmasına katkıda bulunmaktadır. Buna karşın göçmenlerin, göç ettikleri ülkedeki mal ve hizmetlere yönelik talebi arttırmaları, kısa vadede enflasyonun artmasına da neden olmaktadır Bir diğer ifadeyle göçmenler göç edilen ülkede önce gıda ürünlerine talepte bulunmakta, buna karşın gıda ve tarım sektörü de kısa vadede bu ihtiyacı karşılayamadığı için fiyat artışları söz konusu olabilmektedir (Ünsal, 2019: 55).. Ayrıca göç edenlerin yoğun buldukları bölgede konut kiralari ve konut satışlarında da fiyatların yükseldiği görülmektedir. Ancak uzun vadede göçmenlerin de üretim sürecine katılarak üretim yapmaları, mal ve hizmet arzını arttıracığından kısa vadedeki enflasyonist baskının uzun vadede ortadan kalkacağını söylemek mümkündür. Ayrıca göçmenler sayesinde ucuzlayan işgücü üretim maliyetlerinin azalmasına katkıda bulunmakta ve bu da yine uzun vadede enflasyonun düşmesine olanak sağlamaktadır.

Uluslararası göçe neden olan unsurlardan biri de, gelişmiş ülkelerin yaşlı nüfusa sahip olmaları nedeniyle ortaya çıkan işgücü açıklarıdır. Gelişmiş ülkeler, emek arz edenlerin eğitimi vb. konularda herhangi bir maliyete katlanmadan işgücü ihtiyaçlarını karşılayabildikleri için uluslararası göç hareketliliğine sıcak bakmaktadır ve bu durum, gelişmiş ülkeler için büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Avrupa'nın son 30 yılda uygulamış olduğu göç politikası, iş gücü talebine bağlı göç sonucu meydana gelen iş gücü piyasasının

düzenlenmesidir (Yılmaz, 2014:1692). Avrupa ülkeleri bu durum ve düzenlemelerden önemli ekonomik avantajlar sağlamış durumdadırlar.

Son dönemde, göç edilen ülkelerin özellikleri nedeniyle, göçün etkileri daha fazla merak edilir hale gelmiştir. Bu kapsamda ABD'ye göç edenlerin ülkede meydana getirdiği ekonomik, sosyal ve siyasal etkilerin incelenmesi için bir takım teoriler ortaya atılmıştır. Robert Park ileri sürdüğü "asimilasyon" teorisi ile göç edenlerin zaman içinde göç ettikleri ülkenin dilini, davranış ve tutumlarını, geleneklerini ve daha birçok özelliklerini benimseyeceklerini ileri sürmüştür. Robert Parka göre, göç eden kişiler zamanla gerçekleşen asimile sürecinde, kültürel olarak sosyal kalıplardan kurtulmakta ve daha fazla grup-etkinliklere dâhil olmak suretiyle de sosyal hareketlilik gerçekleştirmektedir. Ancak ırkçı ayrımcılıkları göz önünde bulundurulmaması nedeniyle asimilasyon teorisinin etkisini yitirdiğini söylemek mümkündür (Yılmaz, 2014:1695). Bahsedilen ve var olan teorinin temelinde göç eden kişilerin, gittikleri yerde öncelikle iş sahibi olup hayatlarını devam ettirmeleri ve gittikleri yerlerin de göçmenleri içine alarak sosyo-kültürel anlamda benimsemeleri düşüncesi yatmaktadır. Göçmenlerin gittikleri ülkelerde kendi yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla süre olarak bir arayış ve kabullenme süreci içine girdiğini söylemek mümkündür.

7. TÜRKİYE'DEKİ GÖÇ POLİTİKALARI

Tarihi süreç içerisinde Türkiye'nin göç yönetim politikası beş önemli gelişmeden etkilenmiştir. Bu gelişmeleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (Günay, Atılgan, Serin, 2017:53):

1. 1923-1960 yılları arasında uygulanan göç politikası, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus devleti kurma ve milli kimlik oluşturma süreçlerinden etkilenmiştir. Milli kimlik ve aidiyet oluşturulurken Türk soyundan gelenler ve bu kültürüne sahip olan bireylerin ülkeye yerleştirilmesi ve göç politikalarıyla bazı kuralların hayata geçirilmesine karar verilmiş, 1934 yılında çıkarılan İskan Kanunuyla Türkiye'ye göç etme hakkı, sadece Türk soyundan gelen ve ya göçebe kişileri kapsamıştır.
2. Türkiye'nin NATO'ya üye olmasıyla beraber göç politikası güvenlik esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan pek çok strateji düşünülmüş ve uygulamaya konulmuştur.
3. Türkiye, NATO'ya ve Cenevre Sözleşmesine bağlı kalarak bir göç politikası benimsemiştir. Ayrıca 1990'lı yıllarda Türkiye, bir küresel göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır.
4. AB'ne üyelik sürecinde Türkiye'nin göç politikalarının yeniden şekillendiği bir dönem yaşanmıştır. Türkiye, Avrupa'da imzalan uluslararası bir anlaşmaya göre gerek göç alan, gerek göç veren ve gerekse de göç edecekler için geçiş güzergahında bulunan bir ülke olması nedeniyle ön plana çıkmıştır. Bu nedenle Türkiye ile AB ilişkilerinde uluslararası göç konusunda her zaman en önemli konulardan biri olmuştur.

5. 2011 yılından günümüze kadar geçen süreçte, Suriye’de yaşanmakta olan iç savaş nedeniyle yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli mülteci Türkiye’ye göç etmiştir. Türkiye deki uluslararası koruma altına alınan bu göçmenlerin topluma uyum sağlaması ve barınması için harcanan çaba ve uygulamalar, Türkiye’nin göç politikalarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur.

8. AVRUPA BİRLİĞİNİN GÖÇ POLİTİKASI

İkinci Dünya Savaşında sonra, Avrupa ülkeleri, savaşın yaralarını sarmak, yine savaşta verilen kayıplar nedeniyle ortaya çıkan işgücü açıklarını ortadan kaldırmak, Avrupa’nın yeniden imarını sağlamak ve ekonomik olarak kalkınmak amacıyla üçüncü ülkelerden istihdam amaçlı göçleri teşvik etmişlerdir. Bu nedenlerden dolayı da göçün amacı belli olduğu için kuruluş zamanlarında göçmenlere yönelik bir politika belirleme gereksinimi duyulmamıştır. Yine bu dönemde göç hareketinin geçici olduğu ve istenildiği zaman Avrupa ülkelerine gelişlerin durdurulabileceği düşüncesi hakimdir. Avrupa Birliği Ortak Göç Politikası, ilk defa AET Kurucu Anlaşması olan 1957 Roma Antlaşması’nda kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşmasına ilişkin hükümlerle belirlenmiştir (Güleç, 2015:84). Bu politikanın temel amacı, Avrupa ülkelerine gelen göçmenlere yerleşme ve çalışma özgürlüğünün sağlanması ve Avrupa Birliği ülkelerin, göçmenlerin emek potansiyellerinden en üst seviyede faydalanabilmeleridir.

Avrupa Birliği göç politikaları için dönüm noktalarından biri 1997 yılında imzalanan Amsterdam Anlaşmasıdır. Amsterdam Antlaşmasında, Avrupa Birliğinin ve Avrupa ülkelerinin, özgürlük, güven ve adalet alanı olduğu ilan edilmiştir. Amsterdam Antlaşması ile Avrupa Birliğine üye olan ülkeler arasındaki sınırlarının kontrol edilmesine son vermek amacı ile Shengen düzenlemesi, topluluk hukukunun bir parçası haline gelmiştir.

Avrupa Birliğine üye olan ülkelerde göçmenlerinin ülkeye uyum sağlaması ya da ülke içinde dışlamasına yönelik farklı politikalar bulunmaktadır. Avrupa Birliği vatandaşı olmayanların uyumu veya dışlanması yönünde Avrupa ülkelerinde uygulanan başlıca üç adet model bulunmaktadır (Güleç, 2015:89). İlk model asimilasyon modelidir. Bu modelde, göçmenlerin dil ve sosyo-kültürel açılardan topluma uyum sağlanmasını öngören bir modeldir. Asimilasyonun sağlanması amacıyla, göçmenlere yerleşim hakkı verilmektedir. İkinci model çok kültürlü modeldir. Bu modelde göçmenlerin kendi özlerini kaybetmesi beklenmez ve yerli halk ile aynı şartlara ve haklara sahiptirler. Son model ise dışlanma modelidir. Bu modelde, hükümet ve ülkenin kendi halkı, göçmenleri benimsememe yönünde bir eğilim sergilemekte ve bu doğrultuda tutum ve davranış geliştirmektedir. Ayrıca yine bu modelde göçmen kesimin haklarının sınırlandırılması durumu da söz konusudur.

9. GÖÇ HAREKETLİLİĞİNİ AZALTMAK İÇİN ALINABİLECEK TEDBİRLER

Göç hareketliliğini sonlandırmak, sürekli gelişen ve değişen dünya da mümkün değildir. Ancak bu göç hareketliliğinin yavaşlatılması söz konusu olabilir. Uluslararası göçler ile birlikte olumlu ve ya olumsuzluk sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Olumlu sonuçları artırmak, olumsuz sonuçları ise azaltmak ve ülke vatandaşının emek ve bilgisinden ülke

içinde en üst seviyede faydalanmak hemen hemen her ülkenin hedefleri arasında yer almaktadır. Ülkelerin göç hareketliliğini yavaşlatmak suretiyle göçün özellikle de uluslararası göçün olumsuz sonuçları azalmak için;

1. Ülkeler istihdam kapasitelerini arttırmalı ve işsizlik sorununu ortadan kaldırmayı hedeflemelidir.
2. Eğitim hizmetlerinin seviyesi ve kalitesi artırılmalı, eğitim seviyesi gelişmiş ülkelerin eğitim seviyelerine çıkarılmalı ve böylece daha iyi eğitim almak amacıyla gerçekleştirilen göçlerin önüne geçilmelidir.
3. Sağlık hizmetleri iyileştirilmeli, bu sayede de, daha iyi sağlık hizmeti almak için yapılan daimi ya da kısa süre göçler önlenmelidir.
4. Beyin göçlerini önleyecek koşulların ve ortamın hazırlanması için gerekli çalışmalara ağırlık verilmelidir.
5. Büyük şehirlerde var olan olanaklar, küçük ve orta büyüklükteki şehirlere, hatta köylere de sağlanmalıdır. Böylelikle köyden kente yada küçük ölçekli ülkelere büyük ölçekli ülkelere göçün önüne geçilebilmesi mümkün olabilir.
6. Gelişmiş ülkelerin sahip olduğu teknolojik gelişmeler örnek alınmalıdır.

SONUÇ

Uluslararası göç başta Ortadoğu ülkelerinden diğer ülkelere olmakla üzere son yıllarda artış göstermiş durumdadır. Dünya'nın çeşitli bölgelerinde yaşanan iç çatışmalar, savaşlar veyahut doğal afet gibi mücbir sebepler, göçü zorunlu bir hale getirmektedir. Uluslararası göç, kişilerin buldukları ülkeden başka bir ülkeye, başka bir coğrafyaya gitmeleri anlamını taşımaktadır. İster yurt içinde isterse de yurtdışına olsun göçün gerek ekonomik gerekse kültürel açıdan pek çok etkisinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Özellikle uluslararası göç, ülkeye önemli bir sosyo-kültürel çeşitlilik kazandırmaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda ve yakın zamanda gerçekleştirilen göçlerin büyük bir çoğunluğu zorunlu olarak yapılan göçlerdir. Bu zorunlu göçlerin, gruplar ve toplumlar halinde yapılması, göç alan ülkeler için sorun teşkil edebilmektedir. Bu sorunları, başta barınma ve beslenme olanaklarının sağlanması olmak üzere, güvenlik, toplumsal kabullenme ve sağlık hizmetlerinin yeterli hale getirilmesi şeklinde sıralamak mümkündür. Göç alan ülke, göçmenleri nerede barındıracağı konusunda sorunlar yaşayabilir. Ayrıca yerli halka güvenlik sağlama konusunda da sorunların yaşanabilme ihtimali nedeniyle çoğu zaman çoklu göçler kabul görmemektedir. Özetle be bir diğer ifadeyle alt yapısı yeterince oluşturulmadan gerçekleştirilen göçler ülkeler için sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir. Ancak sıcak bakılmayan göçlerin kontrollü bir şekilde gerçekleştirilmesi durumunda göç, çok fazla güvenlik sorunu neden olmayabilir. Ayrıca göç olgusuna neden olan olayların bir gün herkesin başına gelebilecek olaylar olduğu gerçeği hatırlanıp, empati yapılarak göç hareketine yaklaşırsa aslında çok da fazla tepki de çekmeyebilir.

Göç hareketliliği ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları üzerinde pek çok olumlu ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göç edilen ülkede üretilen mal ve hizmetlere yönelik talep artışı nedeniyle ülke ekonomisine canlılık kazandırılması göç

hareketinin olumlu sonuçlardan birini hatta en önemlisini oluşturmaktadır. Bu nedenle ekonominin sürükleyici gücü nedeniyle göçmenlerin yaşamakta olduğu bölgelere yönelik olmak üzere gerekli yatırımlara, ticari faaliyetlere ve alt yapı hizmetlerine gereken önem verilmeli ve bu sayede iç piyasanın canlılığı korunmalıdır.

Zaman içerisinde değişim gösteren uluslararası göç politikaları incelendiğinde bir takım modellerin uygulamaya konulduğu ve bu politikaların titizlikle takip edildiği görülmektedir. Bu politikalardan ilki asimilasyon modelidir. Asimilasyon modelinde göçmenlerin zaman içinde kendi benliklerinden uzaklaşarak sosyo- kültürel açıdan yeni topluma uyum sağladıkları görülmüştür. Çok kültürlü modelde ise göçmenlerin asimile olması beklenmeden yerli halkla kaynaşması beklenmektedir. Bu modelde göçmenler yerli halkla aynı haklara ve şartlara sahiptirler. Bir diğer model ise dışlama modelidir. Dışlama modelinde ise, göçmenler, ülkede istenmezler ve halk tarafından adeta dışlanırlar. Dolayısıyla da bu modelde göçmenler yerli halkın imkânlarından ve kurallarından yararlanamamaktadır.

Göç faaliyetlerini aza indirmek için ise, göç alan ülkelerdeki yaşam koşullarını, refah seviyesini iyi tespit edebilmek oldukça önemlidir. Göç veren ülke yerine göç alan ülke olmak için, hayat standartları yükseltilmeli, eğitim seviyesi, sağlık koşulları, üretim ve teknoloji seviyeleri üst sınırlara taşınmalıdır. Böyle bir düşüncenin ortaya çıkmasında uluslararası göç hareketliliğine neden olan savaş hali dışında eğitim ve sağlık konularının etkili olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Arslan, H. ve Özbay, R. D. (2015). *İktisadî ve Siyasî Etkenlerle Osmanlı'da Dış Göç: 16. Yüzyılda Mühimme Defterlerinde*, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 3(30), 397-424.
- Güleç, C. (2015). *Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları*. TESAM Akademi Dergisi. 2(2), 81-100.
- Günay E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). *Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2), 37-60
- Koçak, Y. ve Terzi, E., (2012). *Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri*, Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(3), 163-184.
- Sayın, Y. Usanmaz, A. ve Aslangiri. F. (2016). *Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği*, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 18 (31), 1-13.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020). *Güncel Veriler, Giriş- Çıkış*. Erişim adresi: [GİRİŞ-ÇIKIŞ \(goc.gov.tr\)](http://goc.gov.tr).
- Ünsal, A. (2019). *Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi. 18, 50-61
- Yılmaz, A. (2014). *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri*. Turkish Studies. 9(2), 1685-1704.

**YATIRIM-NAKİT AKIŞ DUYARLILIĞININ FİNANSAL
KISITLAR YORUMU: FİRMA BÜYÜKLÜĞÜ GRUPLARINDAN
BİR KARŞIT KANIT**

**Financial constraints interpretation of investment-cash flow
sensitivity: Counter-evidence from firms size groups**

Cihan Çobanoğlu,

Arş. Gör., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

Ümit Gümrah,

Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

ÖZET:

Firmaların yatırım ve finansman kararlarını birbirinden ayrı incelemek için basitleştirici bir varsayım sermaye piyasalarının mükemmel olmasıdır. Gerçek dünyada ise sermaye piyasaları kusurludur ve firmalar ile yatırımcılar arasında asimetric bilgi bulunmaktadır. Asimetric bilgi problemleri daha şiddetli olan firmalarda dışsal finansman maliyeti daha yüksektir ve nakit akışının varlığı düşük maliyetli bir finansman sağlayarak yatırımı teşvik etmektedir. Böylece finansal kısıtlı olarak nitelenen bu firmalarda sabit yatırımların nakit akışına daha duyarlı olması beklenmektedir. Finansal kısıtlar literatüründe pek çok çalışmada bu hipotezi destekleyen bulgular raporlanmıştır. Ancak bazı yazarlar yatırım-nakit akış duyarlılığının finansal kısıtların bir ölçüsü olarak yorumlanmasına meydan okumuştur. Çalışmada finansal kısıtlar yorumunu test etmek için Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların 2005 – 2017 dönemi verileri kullanılmıştır. Gözlemler firma büyüklüğü kriterine göre dört gruba ayrılmıştır ve firma büyüklüğü arttıkça finansal kısıtların gevşediği kabul edilmiştir. Ancak panel veri sabit etkiler tahmincisi ile yapılan tahminler, küçük firmalardan büyük firmalara doğru yatırım-nakit akış duyarlılığının arttığını göstermiştir. Bu bulgu yatırım-nakit akış duyarlılığının finansal kısıtlar yorumuna bir karşıt kanıt sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yatırım-Nakit Akışı Duyarlılığı, Finansal Kısıtlar, Firma Büyüklüğü

Financial constraints interpretation of investment-cash flow sensitivity: Counter-evidence from firm size groups

Abstract

A simplifying assumption for examining firms' investment and financing decisions separately is that capital markets are perfect. In the real world, capital markets are imperfect and there is asymmetric information between firms and its investors. Firms with more severe asymmetric information problems have higher external financing costs and

the availability of cash flow encourages investment by providing low-cost financing. Thus, fixed investments are expected to be more sensitive to cash flow in firms that are characterized as financially constrained. Findings supporting this hypothesis have been reported in many studies in the financial constraints literature. However, some authors have challenged the interpretation of investment-cash flow sensitivity as a measure of financial constraints. The study tests the interpretation of financial constraints using the data of the companies traded in Borsa Istanbul for the period 2005 – 2017. The observations are divided into four groups according to the firm size criterion and it is assumed that the financial constraints loosen as the firm size increases. Panel data fixed effects estimates showed that investment-cash flow sensitivity increases from small firms to large firms. This finding provides counter-evidence to the financial constraints interpretation of investment-cash flow sensitivity.

Keywords: Investment-Cash Flow Sensitivity, Financial Constraints, Firm Size

Giriş

Firmanın en önemli kararlarından ikisi yatırım kararları ve finansman kararlarıdır. Firmalara yatırım kararları hakkında tavsiyede bulunabilmek için öncelikle gözlemlenen yatırım kararlarının açıklanması gerekmektedir. Yatırım ile ilişkili olan bir faktör kârlılık/nakit akışıdır. Yatırım ile kârlılık arasındaki ilişki uzun bir süreden beri kabul edilmektedir (mesela Tinbergen (1938) ve Meyer ve Kuh (1955)). Bu ilişkinin nedeni üzerine önemli bir katkı Fazzari vd. (1988) tarafından örneklem bölme yaklaşımı ile yapılmıştır. Yazarlar firmaları finansal kısıtlılık sınıflarına ayırmış ve daha çok finansal kısıtlı firmaların daha yüksek yatırım-nakit akış duyarlılığına sahip olduğunu göstermiştir. Kaplan ve Zingales (1997) ise yatırım-nakit akış duyarlılığının finansal kısıtlarla monoton olarak artması için bir neden olmadığını iddia etmiştir. Firma büyüklüğünü finansal kısıtlılık kriteri olarak kullanan bazı çalışmalar da finansal kısıtlar ile yatırım-nakit akış duyarlılığı arasındaki ilişkinin monoton olmadığına dair bulgular elde etmiştir. Hatta finansal kısıtların nispeten daha az olduğu örneklerde ilişki negatif monoton olma eğilimindedir.

Çalışma finansal kısıtların gevşetilmesinin ölçüsü olarak firma büyüklüğünü kullanarak Türkiye’de kredi hacminin arttığı bir dönemde yatırım-nakit akış duyarlılığının finansal kısıtlar ile monoton artıp artmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma giriş ve sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde finansal kısıtlar hipotezi, genişletilmiş q yatırım modeli ve bir finansal kısıtlılık kriteri olarak firma büyüklüğü tartışılmaktadır. Ayrıca yatırım-nakit akış duyarlılığının firma büyüklüğüne göre ayrılan gruplar arasında nasıl farklılaşacağını açıklayan hipotez tanımlanmaktadır. İkinci bölümde, finansal kısıtlılık kriteri olarak firma büyüklüğünü kullanan ampirik literatür özetlenmektedir. Üçüncü bölüm hipotezin test edildiği ampirik analiz bölümüdür. Verinin kaynağı, değişkenler, örneklem ve firma sınıflama yöntemi tanıtılmakta ve elde edilen regresyon tahminleri raporlanmaktadır. Regresyon tahminleri

ile elde edilen bulguların yorumlanması ve bu bulguların çeşitli eleştirilere karşı sağlamlığının tartışılması sonuç bölümünde yer almaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

Modigliani ve Miller (1958, p. 268)'in mükemmel sermaye piyasalarında finansman kararlarının önemsiz olduğuna dair bulgusu, mükemmel sermaye piyasaları varsayımına dayanarak finansal faktörleri ihmal eden bazı yatırım teorilerinin geliştirilmesine yol açmıştır. Mesela Jorgenson (1963, p. 248) neoklasik yatırım teorisinde, içsel fonlar yeterli olmadığına firmanın yatırımını piyasa faiz oranından borç alarak finanse edebileceğini varsaymaktadır. Tobin (1968, p. 103) de q yatırım teorisinde, q oranının yatırımın temel belirleyicisi olduğunu kabul ederek finansal faktörlerin rolünü ihmal etmiştir. Ancak Jensen ve Meckling (1976, pp. 313, 334) temsil maliyetleri ve Myers ve Majluf (1984, pp. 188, 196) asimetrik bilgi kavramlarını açıklayarak sermaye piyasalarının mükemmel olamayacağını göstermiştir.

Fazzari vd. (1988), sermaye piyasaları mükemmel olmadığına nakit akışının yatırım için kullanılacak düşük maliyetli içsel fon sağladığını ve içsel fonlar ile dışsal fonlar arasındaki maliyet farkının daha yüksek olduğu firmalarda nakit akışının yatırımdaki rolünün daha önemli olacağını savunmuştur. Bu maliyet farkı yani finansal kısıtların derecesi için öncül bir kriter olarak kâr payını kullanmış ve daha az kâr payı ödeyen firmaların finansal kısıtlarla karşılaşmasının daha olası olduğunu kabul etmiştir. Buna göre daha az kâr payı ödeyen firmaların yatırımı nakit akışına daha çok duyarlı olmalıdır. Bu hipotezi test etmek için aşağıdaki gibi nakit akışı ile genişletilmiş bir q modeli kullanmıştır.

$$I_{it}/K_{it-1} = \beta_1 Q_{it-1} + \beta_2 CF_{it}/K_{it-1} + u_{it}$$

Modelde I_{it} ve CF_{it} , i firmasının t dönemi içindeki sabit yatırım harcaması ve nakit akışını; K_{it-1} ve Q_{it-1} , i firmasının t dönemi başındaki sermaye stokunun yerine koyma değerini ve piyasa değerinin yerine koyma değerine oranını ve u_{it} hata terimini ifade etmektedir. Hipoteze göre finansal kısıtlarla karşılaşması daha olası firmalarda, bu modeldeki nakit akış katsayısı daha yüksek olmalıdır.

Daha küçük firmaların finansal kısıtlarla karşılaşması daha olasıdır. Bunun nedenlerinden birincisi, menkul kıymet ihracında önemli sabit maliyetlerin olmasıdır. İhraç edilen menkul kıymet sayısı azaldıkça sabit maliyetlerin her bir menkul kıymet başına düşen payı artmaktadır. Bu da düşük miktarlarda menkul kıymet ihracına engel olmaktadır. İkincisi, küçük firmaların genellikle kârlı yatırım kararları ile dolu uzun bir geçmişi olmamasıdır. Bu nedenle küçük firmaların daha şiddetli asimetrik bilgi ile karşılaşmaları daha olasıdır. Ayrıca firma büyüklüğü diğer finansal kısıtlılık kriterleri ile güçlü ilişki içindedir. Ampirik olarak da, Gertler ve Gilchrist (1994, p. 317) neredeyse her çalışmada finansal kısıtlı firmaların finansal kısıtlı olmayan firmalardan ortalama olarak daha küçük olduğunu ifade etmektedir. Çalışmada test edilecek hipotez, küçük firmaların

finansal kısıtlarla daha çok karşılaşması ve yatırımlarının nakit akışına daha duyarlı olmasıdır.

2. Firma Büyüklüğü Hakkında Literatür Taraması

Genişletilmiş q modeli, pek çok çalışmada kullanılmış ve finansal kısıtlarla karşılaşması daha olası firmalarda nakit akış katsayısının daha yüksek olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Ancak buna aykırı bulgular da mevcuttur ve aykırı bulguların bir kısmı, finansal kısıtlılık için öncü bir kriter olarak firma büyüklüğü kullanıldığında ortaya çıkmaktadır. Firma büyüklüğü hakkındaki önceki çalışmalar gelişmiş piyasalarda yapılanlar ve gelişmekte olan piyasalarda yapılanlar olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Gelişmiş piyasalarda yapılan çalışmalardan biri olan Devereux and Schiantarelli (1990) İngiltere için ve Booth ve Cleary (2006) ABD için daha büyük firmaların daha yüksek yatırım-nakit akış duyarlılığı gösterdiğini bulmuştur. Oliner ve Rudebusch (1992) ise ABD için büyüklüğün yol açtığı asimetrik bilginin yatırım-nakit akış duyarlılığında farka neden olmadığını bulmuştur. Kadapakkam vd. (1998) hem farklı ülkelerde hem de farklı büyüklük ölçüleri kullanarak yaptığı analizde daha büyük firmaların daha yüksek yatırım-nakit akış duyarlılığı gösterdiğini bulmuştur. Audretsch ve Elston (2002), Almanya için yatırım-nakit akış duyarlılığının firma büyüklüğü ile arttığı ama en büyük firmalarda negatife düştüğünü bulmuştur.

Gelişmekte olan piyasalar üzerine yapılan çalışmalar daha yakın döneme aittir. Mesela Ismail vd. (2010)'nin Malezya için farklı tahmin yöntemleri kullanmış ve tahmin yöntemlerinin bazılarında küçük bazılarında büyük firmaların daha yüksek nakit akış katsayısına sahip olduğunu bulmuştur. Crisóstomo vd. (2012), Brezilya için finansal kısıtlar hipotezini destekleyecek şekilde küçük firmaların daha yüksek yatırım-nakit akış duyarlılığına sahip olduğunu bulmuştur. Laeven (2003), 13 gelişmekte olan ülke için hem büyüklüğün hem de finansal liberalleşmenin yatırım-nakit akış duyarlılığına etkisini incelemiştir. Yatırım-nakit akış duyarlılığını, finansal liberalleşmenin başında küçük firmalarda ve finansal liberalleşme ilerlediğinde büyük firmalarda daha yüksek bulmuştur. Türkiye için Arslan vd. (2006) kriz öncesi dönemde (1998-2000) büyük firmalarda ve kriz döneminde (2001-2002) ise küçük firmalarda daha büyük katsayı tahmin etmiştir. Benligiray ve Aydın (2017), yatırım denkleminde küçük firmalar için daha büyük nakit akış katsayısı tahmin etmiştir fakat katsayı ancak 0,10 düzeyinde anlamlıdır.

Literatür incelemesine göre gelişmiş piyasalar üzerine yapılan çalışmalar genellikle büyük firmaların ve gelişmekte olan piyasalar üzerine yapılan çalışmalar ise genellikle küçük firmaların daha yüksek yatırım-nakit akış duyarlılığı gösterdiğini raporlamaktadır. Ayrıca piyasaların gelişmişliği ile aynı doğrultuda finansal sistem geliştikçe, finansal liberalleşme arttıkça ve kriz olmadıkça daha büyük firmalar daha yüksek yatırım-nakit akış duyarlılığı gösterme eğilimindedir. Türkiye'de yapılan çalışmalar krediye erişimin kolay olmadığı eski dönemleri incelemektedir. Türkiye'deki bankaların finansal olmayan şirketlere kullandırdıkları kredilerin yılsonu stok değerinin gayri safi yurt içi hasılaya

oranı 2000 yılında %10 civarındadır ve Şubat 2001 krizi döneminde ciddi bir düşüş yaşamıştır. Kredi hacmi ancak 2006 yılında tekrar %10'un üzerine çıkmıştır ve 2017 yılına kadar artmaya devam etmiştir. Türkiye'de kredi hacminin her yıl arttığı ve finansmana erişimin daha kolay olmasının beklendiği bir dönemde gelişmiş ülkelerdekine benzer bulguların elde edilip edilmeyeceği ilgi çekici bir konudur.

3. Ampirik Analiz

3.1 Veri ve Değişkenler

Ampirik analiz için Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların 2005 – 2017 dönemi verileri kullanılmıştır. Nakit akışı ile genişletilmiş q modelini tahmin edebilmek için ihtiyaç duyulan veri şirketlerin bilanço ve piyasa değeri verilerinden sağlanabilmektedir. Bu veri Datastream veritabanından elde edilmiştir. Değişkenlerin hesaplanmasında kullanılan enflasyon oranı verisi ise Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilmiştir. Finans sektöründe yer alan firmalar ile maddi duran varlıkların toplam varlıklara oranının cari veya gecikmeli değeri 0,15'in altında olan gözlemler örneklemden hariç tutulmuştur. Analizlerin yapıldığı dengesiz panel veride 259 şirkete ait 2177 gözlem yer almaktadır. Regresyon tahminlerinde uç değerleri önlemek için değişkenlere birinci ve doksan dokuzuncu yüzdalık dilimlerde "winsorize" işlemi uygulanmıştır.

Yatırım, firmanın maddi duran varlıklarındaki amortisman ve yeniden değerlendirme haricindeki değişim olarak hesaplanmıştır. Nakit akışı, net kâra amortismanlar ve itfa payları eklenerek hesaplanmıştır. Tahmin edilen modelde hem yatırım hem de nakit akışı dönem başı sermaye stokuna oranlanmaktadır. Tobin'in q'su, toplam varlıkların piyasa değerinin yerine koyma değerine oranı olarak hesaplanmıştır. Bu oranın payında sadece öz sermayenin defter değeri piyasa değeri ile düzeltilirken paydasında ise sadece maddi duran varlıkların defter değeri yerine koyma değeri ile düzeltilmiştir. Modelde gecikmeli sermaye stoku ve gecikmeli q dönem başı değerleri ifade etmektedir. Sermaye stoku, maddi duran varlıkların yerine koyma değeri olarak ölçülmüştür. Firmanın ilk gözlem yılında yerine koyma değeri defter değerine eşit kabul edilmiştir. Her yıl dönem başı sermaye stokunun enflasyon oranında değerlendirildiği ve amortisman oranında yıprandığı kabul edilmiş ve bu miktara dönem içindeki yatırım miktarı eklenerek dönem sonu yerine koyma değeri hesaplanmıştır. Sermaye stokundaki yıpranmayı ifade etmek için tahmin edilen amortisman oranı, amortisman giderlerinin maddi duran varlık ve amortisman giderleri toplamına oranı olarak tahmin edilmiştir.

Herhangi bir yıldaki firma büyüklüğü, o yıla ait toplam varlıkların sonraki her bir yıl için fiyat endeksinin büyüme faktörü ile çarpılarak 2017 fiyatlarıyla reel değer olarak hesaplanmıştır. Finansal kısıtların şiddetine göre ayrılmış alt örneklemler oluşturmak için firma büyüklüğü kriteri kullanılmıştır. Temel sınıflama, gözlemleri dönem başı firma büyüklüğünün hangi çeyreklik dilimde yer aldığına göre dört gruba ayırarak yapılmıştır. Ayrıca bulguların sınıflama yöntemine karşı sağlamlığını incelemek için gözlemleri

ortalama firma büyüklüğüne göre üç gruba ayıran firma-temelli bir sınıflama da kullanılmıştır.

3.2 Tanımlayıcı İstatistikler

Tam örneklem ve alt örneklemere ait bazı tanımlayıcı istatistikler aşağıda Tablo 1'de sunulmuştur. Tabloda her bir hücredeki birinci değer medyan ve ikinci değer ortalama değeri ifade etmektedir. Firma büyüklüğü, 2017 fiyatlarıyla ve bin TL cinsinden reel toplam varlıkları ifade etmektedir. I/K, CF/K, DIV/K sırasıyla yatırımın, nakit akışının ve dağıtılan kâr payının dönem başı sermaye stokuna oranını ifade etmektedir. Q dönem başı Tobin'in q'sudur. Dört finansal kısıtlılık sınıfını ifade eden alt örneklem, firma büyüklüğünün çeyreklik değerlerine göre gözlemleri ayırarak oluşturulmuştur.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler

	Çok Küçük	Küçük	Büyük	Çok Büyük	Tam Örneklem
Firma	71.481	259.793	677.743	3.594.678	409.783
Büüklüğü	75.180	268.568	701.408	7.078.159	2.029.930
I/K	0,0451 0,1253	0,0620 0,1339	0,0735 0,1628	0,1255 0,1751	0,0782 0,1493
CF/K	0,0498 0,0624	0,1298 0,1586	0,1930 0,2351	0,2420 0,2755	0,1507 0,1828
Q	1,1977 1,5692	0,9687 1,1559	1,1164 1,4048	1,1305 1,3198	1,0963 1,3625
DIV/K	0,0000 0,0282	0,0000 0,0393	0,0004 0,0762	0,0293 0,0832	0,0000 0,0567
N	545	544	544	544	2177

Kâr payı, literatürde finansal kısıtların göstergesi olarak kullanılan ilk değişkenlerdendir. Finansal kısıtlı firmaların nakit akışını kâr payı olarak dağıtmak yerine yatırımda kullanması beklenmektedir. Kâr payının tablodaki ortalama değerlerine bakıldığında çok küçük firmalardan çok büyük firmalara doğru bir artış görülmektedir. Kâr payı hakkındaki bu bulgular, firma büyüklüğünün bir finansal kısıtlılık kriteri olarak başarılı olduğunu göstermektedir. Tobin'in q'su alt örneklem arasında sistematik bir örüntü göstermemektedir. Ayrıca Tobin'in q'suna ait medyan değerleri denge değeri olan bire yakındır. Tobin'in q'suna ait bu iki durum herhangi bir ölçüm hatasına işaret etmemektedir.

Yatırım ve nakit akışı çok küçük firmalardan çok büyük firmalara doğru artmaktadır. Sermaye stokunun yüzdesi olarak nakit akışı çok küçük, küçük, büyük ve çok büyük firma gruplarındaki medyan firmalarda sırasıyla %5, %13, %19, %24 civarındadır. Benzer şekilde sermaye stokunun yüzdesi olarak yatırım da sırasıyla %4,5, %6, %7 ve %12,5 civarındadır. Daha küçük firmaların hem daha düşük nakit akışına hem de daha düşük yatırıma sahip olması finansal kısıtlılık sınıflarını belirlemede firma büyüklüğü kriterinin başarılı olduğunu göstermektedir. Çünkü finansal kısıtlı firmaların dışsal

finansmanda daha yüksek maliyetlerle karşılaşmaları nedeniyle finansman giderlerinin daha yüksek olması ve faiz ödemelerinden sonraki nakit akışının daha düşük olması daha olasıdır. Ayrıca hem dışsal finansmanın daha yüksek maliyetli olması hem de içsel finansmanın yetersiz olması nedeniyle yatırımlarının da daha düşük olması daha olasıdır.

Tablo 2: Korelasyon Matrisi

	I/K	CF/K	Q	Fir. Büy.	DIV/K
I/K	1,000				
CF/K	0,1714	1,000			
	0,0000				
Q	0,0768	0,2060	1,000		
	0,0003	0,0000			
Fir. Büy.	0,0396	0,1320	-0,0188	1,000	
	0,0644	0,0000	0,3799		
DIV/K	0,0396	0,3707	0,1951	0,0750	1,0000
	0,0647	0,0000	0,0000	0,0005	

Değişkenler için korelasyon matrisi yukarıdaki Tablo 2’de yer almaktadır. Her bir hücredeki birinci değer korelasyon katsayısını ve ikinci değer de p-değerini ifade etmektedir. Tablodaki en büyük korelasyon katsayısı 0,37’dir. Korelasyon matrisi büyük değerler içermediği için, değişkenler arasında eşdoğrusallık olduğuna dair bir işaret sunmamaktadır. Korelasyon matrisi, bağımlı değişken olan yatırım ile en çok ilişkili olan iki değişkenin nakit akışı ve q olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, tahmin edilecek yatırım denklemi tanımlamasını desteklemektedir. Korelasyon matrisinde ayrıca büyüklük ile kâr payı değişkeni arasında pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu pozitif ilişki, finansal kısıtların göstergesi olan iki finansal kısıtlılık kriterinin tutarlı olduğunu göstermektedir.

3.3 Regresyon Tahminleri

Aşağıdaki Tablo 3’te panel veri analizi için model seçiminde kullanılan bazı istatistiklerin p-değerleri raporlanmıştır. Testlerin yapıldığı modeller güçlü standart hatalar kullanılarak tahmin edilmiştir. Sadece tesadüfi firma etkileri içeren bir RE modelinde tesadüfi firma etkileri için yapılan Breusch-Pagan LM testinin p-değerleri birinci satırdadır. RE modeline Mundlak yaklaşımı uygulanarak Q ve nakit akışı değişkenlerinin panel düzeyindeki ortalamaları da eklenmiştir. Bu ortalamalara ait F

istatistiklerinin p-değerleri ikinci satırdadır. Sabit firma ve yıl etkilerini içeren FE modelinde sabit firma ve yıl etkilerine ait F istatistiklerinin p-değerleri üçüncü ve dördüncü satırdadır.

Tablo 3: Panel Veri Modeli Seçim Testleri

	Çok Küçük	Küçük	Büyük	Çok Büyük
Breusch-Pagan LM Testi	0,2293	0,4915	0,0002	0,0008
Mundlak Yaklaşımı	0,0009	0,1871	0,3634	0,0367
Wald Testi (Firma)	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Wald Testi (Yıl)	0,2210	0,0434	0,0104	0,0006

Elde edilen bulgular bütün alt örneklerde firma etkilerinin olduğunu ve tesadüfi firma etkilerini içeren RE modelinin sadece büyük firmalarda kullanılabileceğini göstermektedir. Katsayı tahminlerinde alt örnekler arasındaki olası farklılığın model farklılığına atfedilmemesi için bütün alt örneklerde ortak bir panel veri modeli kullanılması gerekmektedir. Sabit firma ve yıl etkilerini içeren FE modeli, bütün alt örneklerde tutarlı olduğu için tercih edilmiştir. Bu tutarlılık içsellik problemi bulunmadığı durumda geçerlidir. Veride geribesleme etkilerinin önemsiz olduğu ve yıl etkilerinin ortak faktörleri yakalamak için yeterli olduğu varsayılarak FE modelinin tutarlı olduğu kabul edilmiştir. Bu varsayım, bulguların sabit etkiler modelini kullanan önceki çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılabilir olmasını sağlamaktadır. Bütün tahminlerde regresyonun hata teriminde değişen varyans ve panel içi otokorelasyon bulunmasına izin veren kümelenmiş Huber/White sağlam standart hataları kullanılmıştır.

Tablo 4: Gözlem-temelli Sınıflama için Regresyon Tahminleri

	Çok Küçük	Küçük	Büyük	Çok Büyük
Q	0,0541** (0,02)	0,0919* (0,05)	-0,0035 (0,02)	0,0542 (0,04)
CF/K	0,0184 (0,09)	0,1378 (0,09)	0,1823* (0,09)	0,3170*** (0,11)
Gözlem sayısı	545	544	544	544
Firma sayısı	100	104	87	67
Düzeltilmiş R^2	0,0745	0,0832	0,2731	0,1459

* p<0.10, ** p<0.05, *** p<0.01

Regresyon tahminleri yukarıdaki Tablo 4'te sunulmuştur. Her bir alt örneğin regresyon denkleminde bağımlı değişken sabit yatırım, dönem başı q ve dönem içi nakit akışı ile açıklanmaktadır. Parantez içindeki değerler, sağlam standart hataları göstermektedir. Tabloya göre büyüklük arttıkça nakit akış katsayısı da artmaktadır. Nakit akış katsayıları küçük ve çok küçük firmalarda istatistiki olarak anlamlı bulunmazken büyük firmalarda 0,10 ve çok büyük firmalarda 0,01 düzeyinde anlamlıdır. Anlamlı bulunan nakit akış katsayılarına göre, diğer değişkenler sabitken nakit akışındaki bir birim

artış olduğunda büyük firmaların yatırımında 0,18 ve çok büyük firmaların yatırımında 0,32 birim artış olması beklenmektedir.

Tablo 5: Firma-temelli Sınıflama için Regresyon Tahminleri

	Küçük	Orta	Büyük
Q	0,0525*** (0,02)	0,0245 (0,02)	0,0857** (0,04)
CF/K	-0,0321 (0,05)	0,2438*** (0,08)	0,3938*** (0,11)
Gözlem sayısı	721	722	734
Firma sayısı	107	79	73
Düzeltilmiş R^2	0,0165	0,0587	0,2053

* $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Gözlem temelinde yapılan sınıflama, firmanın finansal durumundaki değişiklikleri yansıtmak için bir firmanın büyüklük sınıfının zamanla değişmesine izin vermektedir. Bunun sonucunda da bir firmaya ait gözlemler farklı büyüklük gruplarında yer alabilmektedir. Bir firmaya ait bütün gözlemleri tek bir büyüklük sınıfında toplamak sabit etkiler modelinin serbestlik derecesini ve dolayısıyla etkinliğini artırabilir. Bu nedenle gözlem temelinde yapılan sınıflama ile elde edilen sonuçları desteklemek için firma temelinde de sınıflama yapılmıştır. Önceki gözlem-temelli sınıflamada toplam varlıkların reel değeri kullanılırken yeni firma-temelli sınıflamada bu değerlerin firma ortalaması kullanılmıştır. Ayrıca alt örneklerdeki gözlem sayısını artırmak için firma-temelli sınıflamada firmalar dört grup yerine üç gruba ayrılmıştır. Firma-temelli sınıflamaya göre oluşturulan yeni firma gruplarında yapılan regresyon tahminleri yukarıdaki Tablo 5’de sunulmuştur. Gözlem-temelli sınıflamaya kıyasla firma-temelli sınıflamanın, göreceli olarak daha büyük firmaların nakit akış katsayılarında artışa yol açtığı görülmektedir. Yeni sınıflamaya göre de büyüklük arttıkça nakit akış katsayısı artmaktadır. Anlamlı bulunan nakit akış katsayılarına göre, diğer değişkenler sabitken nakit akışındaki bir birim artış olduğunda orta büyüklükteki firmaların yatırımında 0,24 ve büyük firmaların yatırımında 0,39 birim artış olması beklenmektedir.

Sonuç

Çalışmada elde edilen ampirik bulgular yatırımın nakit akış duyarlılığının firma büyüklüğü ile arttığını göstererek finansal kısıtlar hipotezine bir karşıt kanıt sunmaktadır. Üstelik bu artış çok küçük firmalardan çok büyük firmalara doğru dört firma grubu boyunca monoton olarak gerçekleşmektedir. Daha önce dört büyüklük grubunda analiz yapan Devereux and Schiantarelli (1990) ile Audretsch ve Elston (2002), büyüklük ile nakit akış duyarlılığı arasında monoton bir ilişki raporlamamıştır. Monoton bir ilişki raporlayan Kadapakkam vd. (1998) ve Booth ve Cleary (2006) ise firmaları en fazla üç gruba ayırmıştır. Bu açıdan elde edilen bulgular literatüre yeni bir katkıyı ortaya koymaktadır.

Tahmin edilen nakit akış katsayıları, yatırım-nakit akış duyarlılığının finansal kısıtların bir göstergesi olarak yorumlanamayacağını göstermektedir. İlk olarak en küçük

firmalar grubunda nakit akış katsayısı gözlem-temelli sınıflamaya göre 0,02 ve firma-temelli sınıflamaya göre -0,03'tür. Bu katsayılar hem ekonomik olarak hem de istatistiki olarak anlamsızdır. İkinci olarak finansal kısıtlı olmaması beklenen en büyük firmalar grubunda nakit akış katsayısı gözlem-temelli sınıflamaya göre 0,32 ve firma-temelli sınıflamaya göre 0,39'dur. Bu katsayılar hem istatistiki hem de ekonomik olarak anlamlıdır. Eğer içsel fonlar ile dışsal fonlar arasında maliyet farkı yoksa firmanın yatırımlarının nakit akışına bağlı olmaması gerekirdi.

Elde edilen bulgular çeşitli eleştirilere karşı sağlamdır. İlk olarak q değişkeninin medyan ve ortalama değerleri bire yakın ve genellikle birden büyük olduğu için herhangi bir ölçüm hatasına işaret etmemektedir. İkinci olarak kullanılan sabit etkiler modeli literatürde sıklıkla tercih edilen bir modeldir ve olası içsellik problemlerinin katsayılarıdaki monotonluğu değiştirecek şekilde çalışması için bir neden yoktur. Üçüncü olarak firma büyüklüğü finansal kısıtlar için uygun bir öncül kriterdir çünkü kâr payı kriteri ile pozitif ilişkilidir. Ayrıca daha küçük firmalarda nakit akışının ve yatırımın daha düşük olması dışsal finansman maliyetinin ve faiz ödemelerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Son olarak büyüklük sınıflamasının gözlem temelinde yapılması veya firma temelinde yapılması varılan sonuçları değiştirmemektedir.

Çalışma, yatırım-nakit akış duyarlılığının firma büyüklüğü ile arttığını gösteren bir örnek sunmaktadır. Elde edilen bulgular, yatırım-nakit akış duyarlılığının her zaman finansal kısıtların göstergesi olarak yorumlanamayacağını göstermektedir. Bunun olası nedenleri iki grupta toplanabilir. Birincisi, daha çok finansal kısıtlı firmaların daha fazla yatırım-nakit akış duyarlılığı göstermesine engel olan finansal sıkıntı veya stok likidite gibi nedenlerdir. İkincisi, finansal kısıtlılık olmasa bile yatırımın nakit akışına duyarlılığını artıran q 'daki ölçüm hatası, aşırı yatırım gibi nedenlerdir. Gelecek çalışmalar, yatırım-nakit akış duyarlılığındaki firma büyüklüğüne bağlı değişimin nedenlerini açıklamaya odaklanabilir.

Kaynakça

Arslan, Ö., Florackis, C., & Ozkan, A. (2006). The Role of Cash Holdings in Reducing Investment–Cash Flow Sensitivity: Evidence from a Financial Crisis Period in an Emerging Market. *Emerging Markets Review*, 7(4), 320–338.

Audretsch, D. B., & Elston, J. A. (2002). Does Firm Size Matter? Evidence on the Impact of Liquidity Constraints on Firm Investment Behavior in Germany. *International Journal of Industrial Organization*, 20(1), 1–17.

Benligiray, S., & Aydın, N. (2017). Borsa İstanbul Firmalarında Yatırımların Nakit Akışlarına Duyarlılığının İncelenmesi. *Business and Economics Research Journal*, 8(4), 699–714.

- Booth, L., & Cleary, S. (2006). *Cash Flow Volatility, Financial Slack and Investment Decisions*. 28. 2006 China International Conference in Finance'da sunulan bildiri. Xi'an, China. <http://cicfconf.org/past/cicf2006/enrc.php> adresinden erişildi.
- Brainard, W. C., & Tobin, J. (1968). Pitfalls in Financial Model Building. *The American Economic Review*, 58(2), 99–122.
- Crisóstomo, V., López-Iturriaga, F. J., & Vallelado, E. (2012). Firm Size Matters for Financial Constraints: Evidence from Brazil. *Sistemas & Gestão*, 7(3), 490–501.
- Devereux, M., & Schiantarelli, F. (1990). Investment, Financial Factors, and Cash Flow: Evidence from U.K. Panel Data. R. G. Hubbard (Ed.), *Asymmetric Information, Corporate Finance, and Investment* (pp. 279–306) bildiri kitabında. Chicago: University of Chicago Press. Retrieved from <http://www.nber.org/chapters/c11476> adresinden erişildi.
- Fazzari, S. M., Hubbard, R. G., & Petersen, B. C. (1988). Financing Constraints and Corporate Investment. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1988(1), 141–206.
- Gertler, M., & Gilchrist, S. (1994). Monetary Policy, Business Cycles, and the Behavior of Small Manufacturing Firms. *The Quarterly Journal of Economics*, 109(2), 309–340.
- Ismail, M. A., Ibrahim, M. H., Yusoff, M., & Zainal, M.-P. (2010). Does Firm Size Matter for the Financial Constraints?. *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 44(1), 73–81.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
- Jorgenson, D. W. (1963). Capital Theory and Investment Behavior. *The American Economic Review*, 53(2), 247–259.
- Kadapakkam, P. R., Kumar, P. C., & Riddick, L. A. (1998). The Impact of Cash Flows and Firm Size on Investment: The International Evidence. *Journal of Banking & Finance*, 22(3), 293–320.
- Kaplan, S. N., & Zingales, L. (1997). Do Investment-Cash Flow Sensitivities Provide Useful Measures of Financing Constraints?. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(1), 169–215.
- Laeven, L. (2003). Does Financial Liberalization Reduce Financing Constraints?. *Financial Management*, 32(1), 5–34.
- Meyer, J., & Kuh, E. (1955). Acceleration and Related Theories of Investment: An Empirical Inquiry. *The Review of Economics and Statistics*, 37(3), 217–230.
- Modigliani, F., & Miller, M. H. (1958). The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment. *The American Economic Review*, 48(3), 261–297.

Myers, S. C., & Majluf, N. S. (1984). Corporate Financing and Investment Decisions when Firms Have Information that Investors do not Have. *Journal of Financial Economics*, 13(2), 187–221.

Oliner, S. D., & Rudebusch, G. D. (1992). Sources of the Financing Hierarchy for Business Investment. *The Review of Economics and Statistics*, 74(4), 643–654.

Tinbergen, J. (1938). Statistical Evidence on the Acceleration Principle. *Economica*, 5(18), 164–176.

US Drone Strikes in FATA Pakistan, its Collateral Damages how it increases the war on terror

Afzaal Amin,

Mphil Scholar, Department of Political Science, AWKUM, Mardan, Pakistan.

Email: afzaal.amin92@gmail.com

Muhammad Hayat Khan,

Mphil in peace and conflict studies, University of Peshawar Pakistan.

Email: hayatipcs@gmail.com

Hina Malik

Lecturer AWKUM, Pakistan

Email: hooryal123@gmail.com

Abstract:

The punitive implementation policies and strategies such as targeted killing has not been a new phenomenon to counter the concept of terrorism and extremism(Gill, 2014).However, after 9/11, incident there is a noticeable reliance and dependence on and increase in the frequencies of such counter-insurgency methods and techniques, and this thing have been stretched to even countries that fall far beyond the declared war theaters. Over the last few years, the use of US unmanned aerial vehicles (UAVs), known as , drones have become one of the most important critical tools to target and kill, instead of capturing, the militants and terrorists in Pakistan's tribal belt, FATA (Zenko, 2013). There that one most important distinctive feature of the drone technology that they are pilotless and are controlled from a very far and a remote military base. In Pakistan case these drone technology are controlled and operated from a headquarter that is based in the Langley, the state of West Virginia, USA, while there is one other view that are operated from Khost, Afghanistan, these drone technology are controlled by the CIA (Khan, 2011). This research tries to prove that the drone attack kills the innocent and guiltless civilian along with certain terrorist and the militant personals in the FATA zone, of Pakistan. This hypothetical assumption is very much important to prove because there is a very strong and brief co relation between the civilian death causes as a result of drone strikes and the desire of revenge that emerge due to these death in the tribal zone of Pakistan.

Keywords: Terror, Drone Strikes, FATA Pakistan

Introduction:

In the first instance, it will be determined and ascertained that whether drone strikes in FATA kill civilians or not, because the authorities in the America constantly deny any civilian death and casualties from drone attacks and so, by this way the warfare continues

unabated and with no concept of accountability apparatuses and moral apprehensions. Moreover, here it is important to understand that these civilian casualties and death are constructed and declared as a source of humiliation for the people in tribal area the concept and the tradition of revenge raised more rapidly and actively when the one who did crime and then declare and proclaimed himself as innocent. The research discusses in detail the drone technology and it also discuss the drone war fare, and that why it is employed in counter-terror operation. The last part of this research will mainly focus on the collateral damages that occur as a result of these drone strikes in the FATA region, by the help of credible sources and credible documents. The methodology and the procedure to be employed here in this research will be the secondary sources of documentation study and analysis. We will discuss the different reports published from time to time by different international organizations and also different newspapers. These reports will be brought under discussion in order to establish that how these drone strikes kill and damaged the innocent civilians along with terrorists.

Why Drone Warfare?

The use and the deployment of the drone technology in Pakistan have been introduced in the recent past. The very first drone strike that took place in Pakistan was in the month of January 2004. It was the first time when the drone technology was used by NATO and US troops against the Taliban's and Al-Qaida in the FATA region.

After the first drone strike in FATA Pakistan, the drone strikes now became the matter of daily routine and the US force are using this drone technology quite often on daily bases in this region. These drone strikes are never welcome by the government of Pakistan and neither by the common citizen. And at the present one could very easily see a very sharp and piercing upsurge in these strikes specially when Obama took the charge of USA as a president in 2009 (Khan, 2011). As per the report of the Bureau of Investigation Journalism the total conformed drone strikes that took place from January 2004 till take date were 427. This is a very huge number of drone strikes that has been used in FATA region by the USA troops against the militant groups. And even 122 strikes have only been took place in the year of 2010 in Obama administration. only (Zenko, 2013). The only logic that the USA troops belief are that they think too pre-emptively to counter attack the terrorist. By the use of the drone technology the US forces have comparatively a huge amount of advantage

as compare to the use of Air craft. The drone technology can stay remain in air for almost 14 hours while on the other hand the capability of the air jet to stay in air is only four hour. So thus the effect of the drone technology is much more as that of the jet technology. (Zenko, 2013) the drone technology will be more effective to chase down the militant in the FATA region. Apart from longer stay in the air the drone technology has no pilot or any other task force and thus it minimized the risk for the forces. And most importantly the rocket that have been fired from the drone technology have a very high speed in fact its speed is higher than sound and it have pinpoint accuracy. These feature of drone technology matters a lot and help the US troops in war because the FATA has not been declared a direct war zone by the USA. Thus the deployment of the ground forces there will be the direct violation of the international law. Apart from that the Taliban and the al-Qaida have constantly and tactfully fighting a guerrilla war in this boarder land of FATA between Pakistan and Afghanistan. And thus for this reason we can say that the use of the drone technology will be much fruitful for the USA and Allied forces. As compare to the conventional way of war the drone technology have much effect in the counter insurgency strategies against the Taliban's.

Drone technologies are not a subject to any weakness and drawback as compare to the other conventional way of war. We can take the example of signature strikes as these strikes always remain a subject of high criticism and always been subject to a high vulnerability and so often make mistakes in the identification of their target. Signature strikes are those that 'target people who bear certain signature or defining characteristics associated with terrorist activity, but whose identities aren't known' (Peel, Godden, & Keenan, 2012). It was in 2002 when the US troops targeted a person with the help of Hellfire missile in Afghanistan. This person has very close resemblances with the Al-Qaida leader Osama bin Ladan. This person was unfortunately killed in this missile attack along with two other persons. This person was killed on the bases of doubt that he possesses certain resemblances' with Osama Bin Laden. This person was later on identified as Daraz Khan who was a common citizen of Afghanistan. Who was an innocent person beyond any doubt (Benson, 2014). There are so many loopholes and ambiguities in the identification of target, the president of USA Mr Barak Obama issued and delivered a wavier relieved and exempt these US drone strikes from sterner and stricter inspection and scrutiny requirement and necessities in Pakistan (Rohde, 2015). This policy of USA has increased

the number of drone strikes on FATA; as a result it became the reason of many innocent civilian in the region.

Drone Strikes and Collateral Damage:

When the drone strikes started for the first time in 2004 in the tribal region of Pakistan since then it had been proven as a source and instrument of humiliation in the region. Since 2004 the drone strikes were never welcomed by the people of FATA and they declared it an attack on their honor and respect, The people of FATA declared it an attack on their moral values and also on their social structure (Ahmed, 2013).

In these drone strikes in FATA it had targeted the innocent school going children, women of different ages, as well as it target the aged people in the region, the drone strikes also targeted the religious occasions. These attacks have put a very bad effect on Pashtun pride and honor. These damages as a result of drone strikes are considered as a source of humiliation in the region for the people. Pashtun remain a proud nation in the history of mankind for a long period of time, no power or nation in the history subjugated them, they remain an autonomous nation in the history of mankind a never ever tolerated the foreign aggression and subjugation, but for the very first time the drone strikes and different military operation have forced them to move and flee their home town, these drone strikes and military operation forced them to live them in inhuman condition in camps, they are living as refugee in their history for the very first time (Ahmed, 2013). In very simple word we can say that they have been forced to live in a life which is full of humiliation and disrespect it hurts their felling and also damaging their moral values these situation are very painful to them, as they have never ever experience such kind of life in history. This warfare of USA in the FATA region has been remain controversial in different way, but most importantly it is the collateral damage that is considered the most important factor of humiliation by the FATA people(Williams, 2017). Before moving forward it became very much important that we should understand and define the concept of collateral damage first. Professor Georg Meggle who is an expert in field of terrorism According to him '*collateral damage is something which, in contrast to the intended aim of an action that brought damage, is unintended*' (Meggle, 2005)

Although the point of view of George possess and carries weight, but yet his definition of collateral damage is too unclear and vague. George definition of collateral damage does

not discover the detail and particulars of what and who are the intended and unintended targets. While the definition of collateral damage given by the Oxford dictionary is more detailed and comprehensive one.

Oxford dictionary define the term collateral damage, in such way, According to Oxford dictionary, the unintended damage and destruction of targets or personnel not considered as lawful military targets in an armed conflict.

Through example we can explain it simply that when the civilian are murdered in an unintentional way when a military try to hit and killed their actual targets by bombing them or any other way. By keeping an eye on the requirement of the study, we will keep the scope of the collateral damage limited to the human level damages, we will include in it either killed or injured civilian in the drone strikes attacks. Despite the constant and consistent denial, of USA there are certain proofs and evidences which support the assumption that the US drone strikes are causing certain collateral damages in the FATA region. This fact has been never accepted by the US military. Despite the fact there is certain misperception and confusion regarding the actual number of the civilian casualties that occur as a result of US drone strikes in FATA region. The main reason for this misperception and confusion is due to the non-availability of certain amount of accurate data on the bases of which we can judge the actual damage caused by these strikes due to certain reasons.

Due to deter rioting and worst law and order situation in the region over long period of time, a very little and limited research has been conducted on ground in the FATA region. Due to lack of security no body is willing to go to there and do proper researches and collect valid data of the collateral damages occur as a result of US drone strikes in the region. The USA does not like to share the information about the people who are killed or injured as result of US drone strikes. Due to this stubbornness attitude of USA we are not capable of collecting the actual data of regarding the collateral damages caused as a result of US drone strikes. Yet there are certain scholars and also certain organization who are constantly engaged in hard and rigorous research to find out the actual and accurate data of the civilian deaths and injuries as a result of USA drone strikes in the FATA region.

Bureau of investigation journalism based in London did a research on the issue drone strikes and its collateral damages for some time. In their research they have found that

there certain civilian casualties that occur as result of these drone strikes in FATA Pakistan. According to the report of the bureau the total confirmed drone strikes which has conducted since 2004 were 427, these drone caused the death of several civilian range from 424 to 969. According to the bureau report a vast number of children also died in these drone strikes in FATA, there number vary from 172 to 207(Bureau of Investigative Journalism, 2017). However these figures are very much less from that of Pakistan official figures. The death reports given by bureau of investigation are far below than the actual figure on ground.

According to Dawn a leading newspaper of Pakistan reported in 2009 that it take approximately 140 innocent civilian lives while targeting one terrorist in FATA region (Bergen, 2013). Weather this calm of DAWN newspaper is true or not this is matter of debate, if the DAWN report is right then this number of civilian casualties will be very high. This report is highly subject of debate. In order to find out the actual fact and figures of drone strikes casualties an organization in USA known as The New American Foundation took an initiative to do research and find out the number of civilian who died in these strikes. They focused on the different newspapers both national as well as international newspapers and collect data from it regarding the drone strike casualties these newspapers are The Telegraph, The Los Angeles Times, The New York Times, The Wall Street Journal, The Guardian, The Daily Times, Geo TV, BBC, Geo TV and CNN (Bergen, 2013).

The database reported and suggested that the US drone strikes killed about 454 and 637 innocent civilian between 2004 to 2013 (Bergen, 2013).

These numbers are very high, if we look to these number in socio cultural dynamics in tribal area one death of person can lead to the death of several other deaths and this can be a source of a long lasting enmity .If this one death can lead to so many others then what about these high figures as a result of drone strikes. Its very much important bring it into the notice that the accuracy of these drone strikes have too much improved over the period of time but the toll have already spread among the tribal built in shape US sentiment and anti-Americanism .regarding the unpopular drone warfare there is high amount of hate regarding USA.

This opinion regarding drone strikes has developed deeply in Pakistan that the US drone strikes is causing unnecessary damage in FATA, Pakistan. Between June and July 2010 a combine survey was being conducted by the Terror Free Tomorrow along with the new American foundation. This survey was conducted in order to find out the damages done by the drone strikes in FATA region under the locally based community and motivation program. The main focus of this survey was to interview different people from age 18 to onward in the region. About 1000 local were interviewed in this survey. The survey that was conducted clearly indicated that about three quarter of the resident of FATA region is totally against these Drone strikes, they are of the view that its causing a huge amount of damage to the innocent civilian and causing a sever amount of casualties in the region. Their opinion regarding drone strikes were not very good. In comparison to this about 16 percent of the population of the region were in the favor of theses drone strikes and were of the belief that it's killing a high level of terrorist which would cause damage to the to society 48 % of the total population think that it's not helpful in the eradication of terrorism rather it causing damage to the civilian (Bergen & Doherty, 2010). Scot Shane clearly declare in The New York Times that the investigation conducted independently suggest and confirm more civilian casualties as that of the US official claim and admit officially as a result of the drone strikes in FATA. According to him the main reason behind this is that when the US military fired a missile into the FATA region across the border, the people who operating this missile are not aware about the accurate target, they fire these missile on the bases of guess and supposition and these guess and supposition causing actual damage to civilian in the region (Friedersdorf, 2016). These assertions of Scot might be true. On 24th, Oct 2012, a report was published from Amnesty International, according to their report a 68 year old women known as Manama Bibi who became victim of hellfire missile fired at her from drone technology in the village of Gundi Kalay, North Waziristan. Manam bibi was collecting vegetables from her fields when she was hit by the drone. Along with her certain amount of her grandchildren were also got injured severely in this drone attack(Amnesty International,2013).

According to the intelligence report of Pakistan secret agencies that one terrorist used satellite mobile phone near a house after using the phone from there he drove his way onward, 10 min later that house was hit by drone attack, when he was not even there (AmnestyInternational, 2013)

This incident was testified by the close neighborhood and also the relatives of the victims that the inhabitant of the house was not linked with any militant organization.

Most importantly the owner of that victimized house was a well-qualified and an educated person apart from this he served as a government employ, there is no possibilities of him to be the part of any militant organization or having any links with militant organization (Open Society Foundations, 2014).

Incidents like this clearly indicated that the use of drone technology is not helping in the eradication of terrorism rather its promoting the problem of terrorism. Sometime the US authorities doesn't want to let the opportunity of killing the terrorist go and just because of this they sometime compromised the innocent civilian to hit their target. This concept of US authorities cannot be justified at any mean you can kill the innocent for the terrorist it against the morality as well as the UN charter. We can take the example of TTP leader Baitullah Mehsud when he was hit by US drone on 5th August 2009, in South Waziristan at his village Zanghara. In this drone attack conducted by the US authority, Baitullah was killed but he was not the only one who was killed along with him certain other innocent were killed too, which by no mean can be justified, seven other member who were killed along Baitullah Mehsud including his father in law, mother in law and also his wife, they were the relative of terrorist but they doesn't justified that they were terrorist too. This thing was done intentionally by the US authority. These sort of incident will increased and expand the sympathies for the terrorist organization and militant, these militant were buried along with the local in a heroic protocol. The people in the region fell humiliated because of these drone strikes and they are of the view that the US military is intentionally using these drone strikes against the common civilian and repeat the thing time and again to hurt the locals. Certain drone victims were get interviewed, they have shown their grief and concern regarding the drone strikes, one victim of drone strike express his ideas regarding the drone attacks in these words that the US authority can do mistakes once even they can do it twice or thrice but how can they repeat it time and again and take the number twenty and thirty times. That gentleman was of the belief that the US is using these drone attack intentionally against the innocent locals in FATA.

One other person was got interviewed and he was of the belief that how can you kill 20 innocent people for one Taliban. According to him the US send these drones when they hear that there are certain Taliban in the village these drone can't distinguished between

the innocent and Militant and most of the time many innocent are killed along with the militant which y no mean can be justified.

This is the main reason that the people are losing confidence and hope in both the government as well as the internationals(Sluka, 2013) This thing clearly indicated that the drone strikes have become a source of humiliation for the local in the FATA region, the local are in constant state of fear against these drone strikes apart from that they are also causing collateral damage to the locals.

Revenge-Radicalization Nexus in FATA: Empirical Evidence.

In the previous chapter we have studied in detail about the theory of humiliation revenge. We have also studied in detail that how the drone strikes are damaging the innocent civilians and how it cause the civilian casualties in the FATA region. This chapter will prove and will seek the argumentation that the drone strikes are the main cause of the provoking the concept of revenge in the aggrieved community and made them radicalized and also motivated the aggrieved community to join the different terrorist group which force them toward violence.

This only thing that can restore and resort the humiliation that has been caused as a result of the drone strikes is to get their revenge. In their tribal code and conduct the way of restoring the honor and respect is in revenge. Tribal people never forget nor forgave their revenge. The very first part of the coming chapter is about the revenge. What do we mean by the concept of revenge in the Pashtunwali in the FATA region? What are the main codes that draw us to revenge? The second part of the chapter will lead us to the empirical evidence that will prove that the revenge is main cause of the radicalization and also the cause of the aggrieved community to lead them to the terrorism. We have mainly focused upon the secondary data in order to do our analyses/ for this we have studied and consulted different books, newspapers, research journals and other data in order to support and prove our argument.

FATA's Code of Pashtunwali and the concept of Revenge:

The people living in FATA region are very much conscious toward their freedom its one of the most important thing to them and can go to any level to get their freedom. The inhabitants of FATA are aggressive and fierce by nature. The history of mankind have witnessed to the fact that the people of this region have always shown a very strong

resistance to the foreign aggressions. And have never ever accepted their superiority. History has shown that they have given defeat to the mighty and powerful kingdom and also to the present modern powerful countries (Shukla,2015).

These people are very free minded and independent and even it is the history that the Great Britain have even hesitated to have interference in their affairs. The tribal belt people are brave and are warrior by nature. The Britain's keep them to the indirect rule. When Pakistan got independence in 1947, they also prefer and inherited the same system as that was adopted by the Britain's to manage them. The main purposes of the Pakistan like Britain's was to manage them only but no rule (Judson, 2013). If we look to the demographic composition of FATA region that are mainly composed of Pashtun ethnicity (Shinwari, 2010). Especially those Pashtun who living on each side of Pakistan Afghanistan boarder. These Pashtun have a very unique and also an exceptional social code that is commonly known as the Pashtunwali. This code is actually composed of certain principles that determines their and explain their collective lives. The term Pashtun wali has basically consist of two words: one word is Pashtun, which is an ethnic /racial group and the other word is wali which mean pertaining to or also relating. By combining these two words we get Pashtun wale. which mean the Pashtun way of life (Shukla, 2015). . And it's just because of these reasons that Pashtun have a deep adherence to the codes of pashtunwali and also strictly followed it and try to hold it and also stay stick to it in a high esteem.

Although the codes and norms of pashtunwali are not in written form but despite of it they a developed and established in such a way that it possess more power and authority then any other written or well documented law. It provide base on the which the day to day life of individual in tribal areas are ran. Apart from this the pakhtoon possess all kind of horrible tradition and also frightful revenges.(Widmark, 2010). In pashtun society there are always two main kind of dominant features of pashtunwali one is honor and the second one is revenge. Revenge is commonly known as badal and people also locally call it and signifies vendetta or in other simple words revenge killing. The revenge or badal is a tradition and Pashtun gives it high importance and it's based on certain principles that are an eye for eye and tooth for tooth(Shukla, 2015). In pashtun society the blood revenge is primarily concerned with honor and integrity mean to say that if some fail to take his bloody revenge then he will called and treated as coward. (Feyyaz, 2017) we can gauge and measure the importance of revenge from that facts that in Pashtun society for an

individual take and exact revenge it is ethically and morally allowed and permissible in tribal tradition and culture to engage and involves even in treachery and unethical practices. In Pashtun society the honor and respect of oneself and even his tribal are of high and immense importance. And if someone violated this law and traditions and found guilty for its violation then the revenge became obligatory and compulsory against those for humiliation. (Judson, 2013). Once after being humiliated the only way to regain the honor is the vengeance, the damage in the revenge may not be balanced in magnitude and scale.

However, it is notable that the right to exact vengeance in such kind circumstances may not be the will of individuals instantly concerned, but it can also take by family, clan or tribe. It's important to identify that the concept of badal or revenge is not only limited to the person who committed the crime by himself mean the prime culprit, but the revenge can be taken from any one against in his family (Hussain, 2008). It is important to note that there are certain exceptions to these principles. Revenge for any sort of political killing are characterized and placed in the private category of revenge and thus might be taken by the relative of concerned individual (Landinfo, 2011). Today in modern world the societies are strongly believe in the quick and fast justices, they believe on the principle of justice delayed is justice denied.

In contrast to this the concept of revenge in the tribal system is quite different from the modern way of the concept of revenge in tribal system attaches very less or some time no consideration to time limits. You can take your revenge any time if you get it late it does not matter for them as long as you get it, even if you get your revenge after 100 years it is considered much earlier in the tribal way of life (Feyyaz, 2017).

In tribal system the blood dispute and feud would remain overriding and quiescent for so many years unless and until the family member of the victim became capable to taking the revenge. This concept of badal in tribal zone contradicts and opposes the very spirit of Islamic concept of pardoning and forgiving the person who committed the crime.

Empirical Evidence:

There is a Pashto proverb: kill one enemy and make ten (Judson, 2013). Only this proverb made us realize that what Pakhtoon think about their enemy. According to their principle of Pushtunwali the killing of enemy is not the solution if you will kill one there will be ten

other and this thing will continue throughout the life. It is argued here that civilian casualties from drone strikes in FATA have been a powerful source of radicalization. They think and treated drone strikes as a direct attack on their pride and tradition. The Pashtun of the tribal belt see and declare these drone strikes as attack on their honor and declare it as a source of humiliation that damage and trigger their cultural norms and customs and due to these reasons they want to take the revenge from the US forces and all their Allies. On the other hand, local and trans-national militant organizations have manipulated and exploited these sentiments of revenge to inspire further radicalization and recruit for more violence. The militant groups use certain tactics which made the people force to join the militant groups in Fata. They usually play with the emotion of people and play the card of pakhtoon wali that what happened to your honor they are constantly killing the innocent people in your home. They have killed your beloved ones and you are doing nothing these sentimental approaches convince them to join the militant groups and fight against the USA and their allies. The polling in Pakistan suggested and directed that after the drone strikes and especially when it caused the deaths of innocent civilian, the desire against the US retaliation is increased among the people and now they even hate more the US and their Allies (Hari, 2010). Professor John Cole who explained the drone phenomenon more honestly and bluntly, According to him it is not that much difficult to understand and there is no rocket science in this that when you bomb them and you killed their entire family when they see their mother, father and sibling died as result of drone strikes and when they see their body parts scattered in blood all around then what you expect them to do, it quite simple logic that they bounce back because it pisses them up. The people who had no sympathies earlier with these terrorist organization, in order to take their revenge from US forces they will now join it (Hari, 2010).

However it is very much important to understand here that in FATA, the spirit for revenge and retaliation is primarily driven from the century old customs and social norms. The arguments of Faisal Shehzad a young man behind time square attack in 2010 chronicled in the courtroom are informative instructive in this regard. When asked by the judge of Manhattan federal court about the possible death of the innocent children if the bomb in time square had exploded, the judge asked them will he be comfortable with the death of innocent women and people, Shehzad, respond to this question in such manner that 'When the drones strike, they don't see any children, they don't see anybody. They kill

women, children, they kill everybody... I am part of the answer... I'm avenging the attack' (Hari, 2010). By ethnicity Shahzad is a Pashtun, who is to be believed that he has visited the FATA region so many time before he made his mind about this attack, he is of the view that cruelties and unjust that happened by the hands of US in the FATA due to drone strikes are so massive, and he made his mind only to avenge these cruelties that are done by the US military in FATA, he further explained that it is this thing which give spur to hi sentiments of revenge. Shehzad moved from US to Peshawar in 2009, an adjacent city to the tribal area of Pakistan. He started to lived there with his parents. 2009 was the year when 47 drone strikes happened in FATA region, in these drone strikes about 411 people died, there was a huge number of innocent people in these attacks (Adams, 2010).

Shahzad stayed in the adjacent district to FATA and thus his stay provided him a very good opportunity to find out and see the drone victims and atrocities from a very close angel. These fact and realities can't be denied that such kind of event had always a very deep and powerful effect on his mind, he then think more radically and aggressively, later he developed certain links with the militant organization who convinced him to have revenge of their beloved Muslim brothers. The use of force will always leads to certain counterforces and create more and more enemies most especially when it is based on certain indiscrimination and is also implicit as illegal and unlawful by sufferers (Engelhardt, 2008). The fact is that whenever there will be any sort of drone attacks or any other air strikes, an increase will also be observed in the rise of militant attack, because the more drone strikes will happened the more civilian casualties will happen and the more people will get recruited in these militant organization and thus they the new recruits will want to get the vengeance of their loses, if we say that the drone attacks and the terrorist attack are directly proportional to each other will not be a wrong statement, an increase in one will lead to the increase in the other, these drone attack empowered the new recruits with the emotion of vengeance (Engelhardt, 2008). And when revenge becomes a matter of honor, it leads to uncontrollable rage. The things get out of control when the revenge became matter of honor and respect, and thus ultimately lead to uncontrollable anger and rage. The people in FATA usually loved to live in joint and extended family system. The family system in FATA is joint and extended. These people love to live in joint family system and also have very large and big families. There is a deep bond of connection in these families, they are too much conscious about each other; they are dependent upon

each other in all the possible ways. They deeply connected through certain emotion as well as physically. They are completely dependent upon each other. In short we can say that the entire family is like one single body anything happened to one will mean it happened to entire family. It's only because of this reason we can say that the death of one innocent member of the family will not mean that it's only his or her lose but it will be considered the loss of the entire family. If one individual will get any harm it will be treated as the harm of the entire family. In FATA region it does exist in their tradition and culture that they will never ever forget their own beloved people, and if anybody will give any harm to any member of the family, the victim will be owned by the entire family members, and they will get their vengeance at any cost, they will kept the spirit of revenge alive until they get it even if it take much more from them. These drone strikes are not helping the US in this war against terror, because it not minimizing the militancy rather it provoking it and became the cause of more and more militancy. Rather it will further promote and enhance the militancy and terrorism. It will give a greater opportunity to the militant organization to exploit the emotion of the aggrieved community and to get new people recruited in the FATA zone and to use them against the US in this war. These militant play with the mind of people and exploit them in such way that US is our enemy, we are nowhere safe, they will try to subjugate and conqueror us and they will always hunt us I these drone strikes. They will keep come in and will hit our beloved one. Nowhere in this world are we safe they will come time and again and will hit us with these drone strikes. They will also harm our beloved one. They then convinced the people that the only way by which we can get rid of these foreign aggressions are to come forward and join hand with the Taliban and al Qaida organization. They also made the people convinced that we have to fight this war at any cost against the USA and their Allied friends.

'Nevertheless, every one of these dead noncombatants represents an alienated family, a new desire for revenge, and more recruits for a militant movement that has grown exponentially even as drone strikes have increased' (Exum & Mcdonald, 2009).

The chairman of Pakistan Tehreek Insaf Imran khan along with his political party which is one of the main stream political party in Pakistan have completely opposed the policy of drone strikes in FATA region. According to Imran khan this policy of drone strikes in FATA region is promoting the concept of militancy according to him the collateral

damages that occur as a result of these drone strikes are feeding and promoting the militancy.

Imran Khan, a prominent political leader in Pakistan, is of the view that these drone attacks will further enhance and will provide a spur to the militancy in the Region, because there is no single individual who can see his family member dead in the drone attack. According to Khan, those who faced any sort of difficulties, lose and suffer as a result of these drone strikes will definitely take the revenge from the US. It's in their custom that they will never forget their revenge. These collateral damages will definitely radicalize the people of the tribal belt toward terrorism.

According to Khan, once these tribal belt people will get radicalized they will pick their guns and weapons and will challenge the authorities that are behind these drone strikes. They will hunt those who will be killed and will also hurt those who provide facilitation to them. In this case, the USA is the attacker and Pakistan is their facilitator. The affected one will try to take the revenge from both. In one of his interviews, Khan revealed that Jaffer Mehsud, a common man from Waziristan who had conducted a suicide attack in Ghazni, Afghanistan against the NATO forces primarily to avenge the death of his cousin who had been killed in a drone strike (Siddique, 2013). He explains further that if such kind of things will happen again we must be ready for certain others strike because the loss of their beloved one forces them to fight. On another occasion, when there was a drone strike in Damadola, Bajaur that almost killed 82 people, including 12 teenagers. As majority of those killed were claimed to be innocent, and in response to that act of US drone strikes one of the parents whose child was killed later joined the Taliban group and carried out a suicide attack (Siddique, 2013).

The indiscriminate and random use of military force may not deter and control terrorism but often results in a vicious and barbaric cycle of retaliation. This indiscriminatory drone strikes promote terrorism. Syed Akhunzada Chittan, who was a member of National Assembly from FATA in the previous government (2008-13), has raised concerns about the counter-productivity of drone strikes. In one of his interviews, he claimed that for every innocent civilian killed, many more militants are born. Being a tribal himself, Chittan understands well that Pashtuns from FATA are too revengeful, especially when it comes to avenge the death of dear ones (IHRRC, 2012). 'Blood for blood', this is what a resident from Waziristan had to say who lost his younger brother in a

drone strike. One other young man from FATA who had lost his close relative to drone strikes recorded his sentiments to International Human Rights and Conflict Resolution Clinic in these words; 'we will not forget our blood, for two hundred, two thousand, five thousand years—we will take our revenge for these drone attacks' (IHRCRC, 2012).

The sentiments of rage and fury are boosted by the way these people are killed. As missiles fired from drone are too powerful, capable of crushing the internal organs through shrapnel and forceful blast waves. Often those killed are even hard to identify. One survivor described the scene at the site of drone strike that killed some 40 innocent people in these words; 'The community had to collect [the victims'] body pieces and bones and then bury them like that, doing their best to identify the pieces and the body parts so that the relatives at the funeral would be satisfied they had the right parts of the body and the right person' (IHRCRC, 2012).

The death of their loved ones in a brutal manner, which most of the Pashtuns see as disgraceful, can easily convince the victims to take the path of insurgency and violent militancy against the perpetrators in revenge. For example, Zubair, a victim of air strike while on his way back could see many villagers from distance gathered at his house. As he rushed closer, 'he saw his mother's severed head lying amid mangled furniture'. However, *'he didn't cry nor made any complaint. Instead he picked up the head, cradled it in his arms, and started walking aimlessly. He carried on like this for days, until tribal elders pried the head from his hands and convinced him to deal with his loss more constructively. He decided he would get revenge by becoming a suicide bomber and inflicting a loss on some American family as painful as the one he had just suffered'* (Gopal, 2017).

What has been seen and witness on many occasions is that the drone attacks in FATA have killed civilians who possess and carry greater social status and financial responsibilities, in the society, whose loss often brings irreversible and irreparable loss to the family and the society. Let Take, the example of Malik Ismail Khan, who was murdered in a drone attacks and was the sole and only breadwinner for a very large family of eight members (Judson, 2013). Data tells that since 2004, the drone strikes have killed a very large number of Malik's; men with many years of experience, knowledge and wisdom and who also hold government positions. The wish for revenge is stronger in this kind of situation where the death of important an important member of the family is involved because such kind incidents and events leave the victims with pessimistic and negative

view of future life. Moreover, the death of such kind of influential person of high eminence brings a huge amount of grief and humiliation not only to members of the victim family but as whole to the entire tribe and society. All these factors play a very vital role and contribute heavily to reinforce and strengthening the feelings of vengeance.

In March 2011 a drone attack of US killed 40 people; these were mostly influential and very respectable communal elders whose death was mourned and criticized highly by the entire tribal belt. The attack caused increased fury and anger against the USA and the leaders from North Waziristan decided, in a unanimous and unilateral voice to avenge the death of their elders. 'We are a people who wait for 100 years to exact revenge. We never forgive our enemy,' those from tribal belt uttered these words in a press conference held at Peshawar after the attack (News, 2011). One could see upsurge in violence after these strikes, especially suicide attacks against security forces of Pakistan, for being a close ally of America in war against terror (Meo, 2009). Because after every drone strike, a new and fresh bunch of aspired avengers appear in radicalization, it gives boost to insurgency and violence.

Under the tribal tradition if anybody killed someone unlawfully and if his purity and innocence is recognized and established, the person who committed this crime must be apologized and also pay and recompense the blood money in order to sort out and settle the dispute and blood feud. This bloody feud will keep continuous for years and years unless and until the revenge is taken, there is also another way to settle the dispute and that is called diyat (Pascoe, 2015). Diyat is money that is given as remedy if someone committed a crime through the diyat you can compensate it. By keeping the apology and compensation aside the US authority are not even admitting the collateral damages caused as a result of these drone strikes, they are constantly refusing the fact that there is no collateral damage caused by the drone strikes in FATA region. There is no compensation packages for the people who became victim of drone strikes in FATA region and no efforts have been made by the US official to make coordinated efforts in order to compensate the victims, although the US have announced certain packages for the victims of drone strikes in Afghanistan.

The main reason behind this behavior of US toward the casualties in FATA is that they even don't recognize the casualties caused by the drone attacks in the FATA region.

The Ultimate Beneficiary of Drone Warfare:

Banned and the barred terrorist organizations such as the al-Qaeda and the Taliban have arose the ultimate and eventual beneficiaries of the vengeance feelings and the traditions in FATA. In FATA the most benefits are gained by the banned militant groups like Taliban and Al Qaida organization from US drone strikes. These drone strikes promote the feelings of revenge in the trouble zone of FATA region according to their tradition and customs against the US forces and their allies. In the recent years the drone strikes have contributed a lot in the recruitment of people into the Al Qaida and Taliban organization. Over the last few years, these drones have staggered Guantánamo as the main recruiting instrument of choice for the militant organizations like the al-Qaeda and the Taliban (Becker & Shane, 2012). There are certain reports regarding those people who are considered and associated close to the Bin Laden. These people have been interviewed and unanimously they have opinion that Bin Laden feels very happy and delighted when he see that US troops kills the innocent Muslims civilian (Hari, 2010). The reason behind his happiness is that it not only validating his narrative regarding the US but also provide base for his slogan that America is an evil empire apart from that it has also act as factory where new militants are recruited in the militant organization. It also act as a pipeline for revenge ridden recruits. Certain data have been collected which show that there are vast number of militant who has been captured have cited and given the reason that revenge for the drone strikes forced them to join the militants organization. According to them the drone strikes of US forces motivated them to joint these organizations and most interestingly the narrative of revenge is often reflected in the bombast and rhetoric of these militant organization like Taliban (Widmark, 2010). According to the UN report published in 2007 which clearly indicated that the main and primary motive behind the suicide attack was only to take revenge of those beloved member of family who had been killed in US air strikes. Similarly another survey has been conducted in 2008 by UN this survey of 42 militant conducted. Commanders of Taliban revealed that 12 of these fighters have seen their family died because of US air strikes. Among these 12 members 6 of them join these militant groups to exact revenge from US (Sluka, 2013). According to telegraph a video film has been recorded by the terrorist organization in which it was shown that the teenager were trained in order to do suicide attacks their motive was to take the revenge of their beloved one against the security forces. Most of these teenagers have used and executed successfully for what they have been trained for (Meo, 2009).

However, this question arises that why these teenage victims have launched this revenge centered radicalization from the organized militant platform of outfits?

In order to answer this question in the very first glance Fata remained home for so many militants group and organization in the past and even recently. Different militant groups have their deep rooted networks and offices in the FATA region. There is no physical gap between the militant's organization and their leader and also the aspirants who want to take full advantage of these terrorist and militant organizations. Every single aspirant who wants to seek the revenge of their beloved ones can find different channels easily which can help them in their revenge. Opportunities to join these militant groups are so much easy in this FATA region. Moreover, the couples are wedded in a marriage of suitability.

It is very much important here to mention that both the drone attack victims and the militant organization possess the same ideas regarding the USA. They think of America as a common enemy and they want to have their revenge from US.

In order to take their revenge these individuals most of the time lack the resources required for revenge against the giant power of US, they like to join these militant groups in order to give damage to their enemy, as they provide them certain facilities which help them in taking of their vengeance.

This partnership among the victim and the terrorist organization further shared some socio cultural commonalities. The leaders of Taliban and the other common members 'aspirant avengers' belong to the same Pashtun tribal belt, they have common values, share common dress, and they also have same ethnics background which bring them further closed to each other. Their dress code is the same, they also speak the same Pashtun dialect, they are the follower of the same religion and their set of beliefs are the same. They live in a system which is based on the same commonalities.

While in contrast to this they think of US as enemy, and declare it as outer group who had invaded their country, and also certain other Muslims countries, these sentiments further bring these two actors close to each other and join hand in order to help each other.

Why FATA has fallen prey to Revenge Induced Radicalization?

Here an important question arises that why only in FATA, unlike the other parts of the land, the people are very much conscious about the concept of revenge and this concept is

also deep rooted in their socio cultural norms and values, these things force the aggrieved community to have their revenge by their own instead of using a legal channel? These ideas and thoughts lead them to violence and bloodshed. If we look this into the socio-economic dynamics and also into the administrative structure of the region of FATA, one will definitely admit and recognize the realities and facts that the act of vengeance in response of the collateral damage will act and work as a trigger cause to unleash the radicalization, while the ground is already favorable and has been set. The FATA region is often called a lawless zone of the country; in FATA the administrative setup and the structure of governance lack the necessary characteristics and requirements that are needed and are vital to address the genuine grievances of the people of FATA. This FATA region is still administered by the old, tarnished and notorious colonial law known as FCR, this law keeps the tribal men deprived of their basic democratic fundamental rights, these laws were made by the British during colonial period in order to make the people of tribal area deprived from basic rights.

Although the tribal people have their representative in the parliament of Pakistan, but yet the laws made by them are not applicable and extended to the region of FATA, unless it is being notified by the Presidential order. The FATA fall under the jurisdiction of president. Even in this 21st century the FATA region don't have a proper judicial system as the other parts of the country, jurisdiction of the courts not applicable to the FATA zone. Apart from this much of civil administration organs are missing too in the FATA. The FATA region is controlled from Islamabad in a centralized way, all the power including the power of executive, judiciary, and legislation have vested in the hand of political agent, the political agent office have control over entire region and he is not accountable to any one, there is no concept of check and balance over Political agent. It is due to this system there is no concept of accountability and also have no guarantee for the fundamental rights of the people, there is no system available in the region which determine the rights and duties of common people and stopped the powerful from exploitation of weaker ones and also seek remedy to the weak one.

These kind of situation force the individual to fix and avenge any wrong by their selves as they have no expectation from the state, this the only reason which force them to switch to a non-state actor whom they believe more than their own state.

The weak and poor socio-economic conditions of FATA make the soil fertile to breed the radicalization and terrorism there. The people are economically deprived and can be very easily exploited by the terrorist organization by offer them some money. In FATA region the people are living a very tuff and difficult life, the FATA zone is the station of unemployment and illiteracy, most of the people are living below poverty rate, the FATA region is extremely under developed area as compare to the rest of the country. The FATA region extremely and highly lacking the very basic facilities of life such as health, education, playground, even they also face difficulties in the drinking of clean and healthy water. The people miseries and difficulties are further increased by the different military operation and drone warfare, it provide very hardship to the people lives in the FATA region.

The following factors greatly contribute in the radicalization of people toward the extremism and militancy, and any single unpleasant incident can lead them to the radicalization. People of FATA are already charged with feelings and emotions of deprivations. They are soft targets to vent and aperture their revenge in a very violent way of radicalization.

According to Professor Aqil Shah an Assistant professor of International studies at the Oklahoma University, he challenge the concept of revenge thesis and is of the view and suggest that drone strike does not proclaimed militant and militancy when someone dies in these attacks, according to him when someone will die in these attack their family are bound to take the revenge of their family member according to the social code of pashtoonwali, He explained that the Taliban have already killed many of their tribal elder but they does not see the thing like revenge motive, they don't want to take revenge from them for killing their elders, and beloved ones. Mr Aqil is of the view that it is the violent faith of jihad that encourages and bring the people to radicalization (Shah, 2016).

My thesis completely challenges his ideas and assumption and challenges it on certain ground that his dissertation have lack of the understanding of pashtun society

The words of UK Prime Minister Winston Churchill about Pashtuns in FATA are informative and instructive here he was of the view that 'every tribesman has a blood feud with his neighbor. Every man's hand is against the other, and all against the stranger' (Jones, 2017). There is this great uniqueness found in the Tribesmen of FATA that always join hands

when some foreign power or group attack them, they fight with unity against this foreign aggressor. By the foreign power we mean that group that doesn't share common ethnic, religious or any other kind of social characteristics with the FATA people.

America being considered as an outer occupier group whose forces and military are assumed and supposed to be infidels, and also blamed for violating and disrespect of many Muslim countries sovereignty (Gentzkow & Shapiro, 2004), there is no doubt that America is always a subject to much intense and strong revenge feelings when it is held accountable and responsible for any offense and wrongdoing. Furthermore, a region already in the grip of negative sentiments of anti-Americanism, anything that is perceived against the law and social norms can easily provoke tribesmen to retaliate against the US.

Over the years the negative perception about the America that has taken roots, especially in the minds of tribal people has worked to disadvantage of the US. In the first instance, America is portrayed not to be a trustworthy friend by the general public in Pakistan. The people feel betrayed from America on a number of occasions, especially after the disintegration of the USSR. Moreover, public opinion poll suggests that a great majority of Pakistanis assume the American led war against terror as the war against Islam and to subjugate and destabilize Muslim states (Kaltenthaler et al., 2012). As the saying goes that the enemy of my enemy is my friend, an unfavorable and negative opinion about America has caused the people in FATA to develop a positive attitude about the terrorist organizations who are in open war with the America.

Policy Recommendations and Conclusion

A policy is always open to debate and improvement, no matter how good it is assumed to be. Ever since its introduction, drone strikes in Pakistan have been the subject of heated debate. While evaluating the effectiveness of drone warfare policy, the scholarship seems to be divided into two groups. There is one group of scholars and policy makers who consider drones to be an effective counter-insurgency strategy in remote and hard mountainous terrain. This group of thinkers believes that drone warfare 'is the only game in town' to use former Director of Central Intelligence Leon Panetta's words, 'to disrupt and dismantle al-Qaeda leadership' in the FATA region of Pakistan (Walsh, 2013).

However, there is another group of scholars who critique drone strikes for its violation of norms of international law and territorial sovereignty of a state that falls beyond declared

war zone. Almost all these writers are right in their assertion, but there is more to explore when it comes to evaluate the end results of drone policy in FATA.

An Evaluation of Drone Strikes Policy as Counter-Productive:

According to Margaret Thatcher, 'there is only one rule in politics, the unexpected will happen' (Vedung, 2000). These words of ex British PM are the crux of Side-Effects Model of policy evaluation. The essence of side-effects model is that it takes into consideration the side effects of a policy in the course of its implementation. According to this model, though a policy's goals are retained as the fundamental criteria for evaluation, the search for results is supplemented by search outside of the target area for side-effects (Vedung, 2000). This model has the uniqueness that it distinguishes between effects in terms of goals and effects outside of goal area. However, it must be borne in mind that it is not necessary that these consequences should be intended. These may be unseen and unexpected.

There are times when public interventions may result in unintended consequences that can create new problems (Hansen, 2005). These unintended consequences are expected to evade the attention of policy makers for some time and so, may prove counter-productive in the longer run. Even sometimes policies of public interests may lead to perverse effects, meaning thereby that there can be effects that run counter to the fundamental goals of a public intervention (Vedung, 2000). These negative side-effects raise questions over the usefulness and effectiveness of a policy in the longer run and require the policy to be reviewed and revisited.

As discussed in the previous chapters, American drone strikes may kill terrorists but don't help terrorism to stop. The reason being that drone warfare has proven to be counter-productive as they result in collateral damage by killing innocent civilians in substantial number. As these civilian casualties are neither compensated monetarily nor these aggrieved people have any legal and constitutional remedy to seek or claim compensation, for that reason they resort to the tribal code of revenge that has proved to be a strong cause for radicalization in FATA. The result is that America, after sixteen years of active engagement with al-Qaeda and the Taliban in Afghanistan and FATA, is no near to win the war against terror. Even there are people who suggest that the US is losing to ban militant organizations in the campaign to win hearts and minds by alienating the local population by killing their dear ones through drone strikes. For all its negative

consequences, drone strikes have the side effects of being counter-productive and thus must be reformed.

In the war against terror, there is no other option for the world but to win. It is a war of civilized world against the barbarism of few who pose serious threat to the peace and stability of the global village. For that reason, it is very important to devise and adopt policies that not only are in line with the norms of international law but also help the America and its allies to win hearts and minds. However, any policy adopted unilaterally and executed against the will of local population is certain to alienate them. This is exactly what the policy of drone strikes has done in the FATA region of Pakistan. It has killed a large number of innocent civilians in its drive to kill terrorists. These civilian casualties have proved to be a powerful source of radicalization across the country, leading to rise in anti-Americanism and increased violence.

The Americans must try to understand the socio-cultural dynamics of FATA and its inhabitants. It is a unique land occupied by a martial race with unique traditions and cultural norms. These traditions teach them to live with honor and dignity. Any humiliation inflicted on them is fixed by revenge, rooted in tribal traditions of Pashtunwali. Keeping in view the cultural based radicalization orientation of Pashtun community, the Americans must learn how to deal and treat the tribal people, whose cooperation and support is vital for the US and its allies to win the war against terror. Alienation of tribal people can be a source of serious consequences.

The policy of drone strikes has never been put to open debate and public accountability by the concerned authorities. On the other hand, the US has tried hard to keep the drone operations and resultant casualties secret. In an era of information and media outreach, such a policy is certain to bounce back and so itself becomes part of the problem. It is high time that the American policy of drone strikes is reformed in line with the recommendations suggested in the above lines.

REFERENCES:

Adams, L. (2010, September 19). Inside the mind of the Times Square bomber. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2010/sep/19/times-square-bomber>

Ahmed, A. (2013). *The thistle and the drone: how America's war on terror became a global war on tribal islam*. Brookings Institution Press.

AmnestyInternational. (2013). "Will I Be Next?" *Amnesty International*. Retrieved from <http://www.amnesty.org/en/library/asset/ASA33/013/2013/en/041c08cb-fb54-47b3-b3fe-a72c9169e487/asa330132013en.pdf%5Cnpapers3://publication/uuid/9011F831-7F48-4212-80F2-11202D56B828>

Becker, J., & Shane, S. (2012, May 29). Secret "Kill List" Tests Obama's Principles - The New York Times. *The New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com/2012/05/29/world/obamas-leadership-in-war-on-al-qaeda.html>

Benson, K. (2014). "Kill 'em and Sort It Out Later": Signature Drone Strikes and International Humanitarian Law." *Pacific McGeorge Global Business & Development Law Journal* (Vol. 27). Retrieved from <http://www.lexisnexis.com.libweb.lib.utsa.edu/lnacui2api/api/version1/getDocCui?lni=5BJG-01Y0-00CV-J0M1&csi=156169&hl=t&hv=t&hnsd=f&hns=t&hgn=t&oc=00240&perma=true>

Bergen, P. (2013). *Drone Wars The Constitutional and Counterterrorism Implications of Targeted Killing*. Retrieved from https://static.newamerica.org/attachments/1530-testimony-drone-wars/Bergen_DroneWars_Testimony_4-23-2013.pdf

Engelhardt, T. (2008, April 10). Catch 2,200_ Nine Propositions on the US Air War for Terror. *Truthout*. Retrieved from <http://www.truth-out.org/archive/item/77179-tom-engelhardt--catch-2200-nine-propositions-on-the-us-air-war-for-terror>

Exum, D. K., & McDonald, A. (2009, May 16). Death From Above, Outrage Down Below. *The New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com/2009/05/17/opinion/17exum.html>

Feyyaz, M. (2017). Religion , ethnicity , social organizations and terrorists ' behavior – a case of Taliban movement in Pakistan. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 4472(July). <https://doi.org/10.1080/19434472.2015.1062791>

- Friedersdorf, C. (2016, March). The Obama Administration's Drone-Strike Dissembling. *The Atlantic*. Retrieved from <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2016/03/the-obama-administrations-drone-strike-dissembling/473541/>
- Gentzkow, M. A., & Shapiro, J. M. (2004). Media, Education and Anti-Americanism in the Muslim World. *Journal of Economic Perspectives*, 18(3), 103–124.
- Gill, P. (2014). The Impact of Drone Attacks on Terrorism: The Case of Pakistan. *New Ways of War: Is Remote Control Warfare Effective?*, (June), 28–36. Retrieved from [http://oxfordresearchgroup.org.uk/sites/default/files/Remote Control Digest.pdf](http://oxfordresearchgroup.org.uk/sites/default/files/Remote%20Control%20Digest.pdf)
- Gopal, A. (2017, October 9). The Surge That Failed_ Afghanistan under the Bombs. *RAWA News*.
- Hari, J. (2010, October 15). Obama's Escalating Robot War in Pakistan Is Making a Terror Attack More Likely. *The Huffington Post*. Retrieved from http://www.huffingtonpost.com/johann-hari/obamas-escalating-robot-w_b_763578.html
- Hari, J. (2010, October 15). Obama's Escalating Robot War in Pakistan Is Making a Terror Attack More Likely. *The Huffington Post*. Retrieved from http://www.huffingtonpost.com/johann-hari/obamas-escalating-robot-w_b_763578.html
- Hussain, R. G. (2008). *Badal: A Culture Of Revenge The Impact Of Collateral Damage On Taliban Insurgency*. Naval Postgraduate School.
- IHRCRC. (2012). Living Under Drones Death, Injury, And Trauma To Civilians From Us Drone Practices In Pakistan. Stanford Law School And Nyu School Of Law.
- Jones, S. G. (2017). The Terrorist Threat from Pakistan *Survival Global Politics and Strategy*, 6338(July). <https://doi.org/10.1080/00396338.2011.603563>
- Judson, J. (2013). *An examination of the collateral psychological and political damage of drone warfare in the FATA region of Pakistan* NAVAL POSTGRADUATE. Naval Postgraduate
- Khan, A. N. (2011). *T us' p*, 1(1), 21–40.

- Landinfo. (2011). *Report Afghanistan : Blood feuds , traditional law (pashtunwali) and traditional conflict resolution*. Oslo.
- Meggle, G. (2005). Collateral Damage. Retrieved from <http://www.sozphil.uni-leipzig.de/cm/philosophie/files/2013/01/collateral-damage.pdf>
- News, B. (2011, March 18). Pakistan_ Calls for revenge after US drones kill 40. *BBC News*. Retrieved from <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12784675>
- Nick Meo. (2009, May 30). Taliban recruits teenage suicide bombers for revenge attacks -. *The Telegraph*. Retrieved from <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/5413052/Taliban-recruits-teenage-suicide-bombers-for-revenge-attacks.html>
- Open Society Foundations. (2014). *After the Dead Are Counted: U.S. and Pakistani Responsibilities to Victims of Drone Strikes*. Retrieved from <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/after-dead-are-counted-20141120.pdf>
- Pascoe, D. (2015). Is Diya A Form Of Clemency ? *Boston University International Law Journal*, 34, 149–180.
- Peel, J., Godden, L., & Keenan, R. (2012). Melbourne Legal Studies Research Paper, 1(573).
- ROHDE, D. (2015, April 28). Warren Weinstein and the Need to End “Signature” Drone Strikes - The Atlantic. *The Atlantic*.
- Shah, A. (2016, May 17). Drone Blowback in Pakistan is a Myth . Here’s Why. *The Washington Post*, pp. 17–20. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/05/17/drone-blow-back-in-pakistan-is-a-myth-heres-why/?utm_term=.ef07eb30df4d
- Shinwari, N. A. (2010). *Understanding FATA: Attitudes Towards Governance, Religion & Society in Pakistan’s Federally Administered Tribal Areas* (Vol. IV). Islamabad.
- Siddique, Q. (2013). *The United States’ Drone Program in Pakistan: An Analysis of the Efficacy and the Pakistani Government’s Complicity*. Centre For International and Strategic Analysis.

Sluka, J. A. (2013). Death from above: UAVs and Losing Hearts and Minds. *MILITARY REVIEW*, (April).

Sluka, J. A. (2013). Death from above: UAVs and Losing Hearts and Minds. *MILITARY REVIEW*, (April).

Widmark, A. (2010). (2) Experiences of Revenge as Reflected in the Contemporary Pashto Short Story _ Anders Widmark - Academia. inter-disciplinary.net. Retrieved from https://www.academia.edu/3154061/Experiences_of_Revenge_as_Reflected_in_the_Contemporary_Pashto_Short_Story

Widmark, A. (2010). (2) Experiences of Revenge as Reflected in the Contemporary Pashto Short Story _ Anders Widmark - Academia. inter-disciplinary.net. Retrieved from https://www.academia.edu/3154061/Experiences_of_Revenge_as_Reflected_in_the_Contemporary_Pashto_Short_Story

Williams, B. G. (2017). Studies in Conflict & Terrorism The CIA 's Covert Predator Drone War in Pakistan , 2004 – 2010 : The History of an Assassination Campaign The CIA ' s Covert Predator Drone War in Pakistan , 2004 – 2010 : The History of an. *Studies in Conflict & Terrorism*, 731(July), 2004–2010.
<https://doi.org/10.1080/1057610X.2010.508483>

Zenko, M. (2013). Reforming US Drone Strike Policies. *Council on Foreign Relations Special Report*, (65), 1–53. Retrieved from http://i.cfr.org/content/publications/attachments/Drones_CSR65.pdf

A Scientific Study For Proving Sanskrit as World's Most Computer Friendly, Scientific Language and Vedic Philosophy as Foundation Stone of Human Civilization by Studying Shad Darshan Bhat Kumar

Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi

(Leamforth University/ UK)

Academician Interdisciplinary Scientist*Journalist*

**NASA Educator*Board Member*Peace Prize Winner*

rtsh_dwivedi@yahoo.com

Abstract:

This has been reiterated by a NASA Scientist that Sanskrit is world's most scientific language. Similarly Shad Darshan is world's oldest scripture and epic which is derived from Vedas and is foundation of Human Civilization. The scientific discoveries by ancient Indian Scientists are time tested and are also basis of many modern scientific theories.

Research aims to proves scientific value of world's oldest language and analyse the Shad Darshan proposed by Maha Pandit Kumaril Bhatt by saying that Vedas are Supreme. The computational methods and scientific processes at this lab will hel establishing this linguistic and philosophical theory.

1-Introduction

This has been reiterated by a NASA Scientist that Sanskrit is world's most scientific language. Similarly Shad Darshan is world's oldest scripture and epic which is derived from Vedas and is foundation of Human Civilization. The scientific discoveries by ancient Indian Scientists are time tested and are also basis of many modern scientific theories.

Research aims to proves scientific value of world's oldest language and analyse the Shad Darshan proposed by Maha Pandit Kumaril Bhatt by saying that Vedas are Supreme. The computational methods and scientific processes at this lab will hel establishing this linguistic and philosophical theory.

Very Famous The Wire's this Story has quoted me saying that Hon HRD Minister Shri Ramesh Pokhariyal had quoted from one of my articles establishing Scientific Importance of "Sanskrit". I have to say Hon Minister is right,though I did not hear what he said during convocation of IIT-Mumbai but I can prove what I wrote in Internet Society's Colorado

Chapter perhaps in 2012 that Sanskrit is not only Computer Friendly than other languages but its a perfect language to others. Not only this Minister is correct that this was an Indian Sage who told the world that not even "Anu" but it is "Parmanu" which is minutest particle of this Universe and that Sage was "Kanad".

Now The Wire had invited scholars and intellectuals to join the discussion claiming that there is no scientific fact in what Hon Minister Said. I wish to Challenge "The Wire" and its team.

<https://thewire.in/the-sciences/if-scientists-dont-speak-out-today-...>

I think this article brings me in picture and its my duty to respond. I have not heard what Honorable Minister had said but I am very much of this opinion that all thoughts and specially scientifically designed thoughts should be welcomed in such forums. If any person even if he or she is Director of IIT has to say any thing, he/she must say. I don't know if such and honorable person ever quoted me from such prestigious forum but if your news out let is trying to write what it has written and quoted and if honorable Minister had said so, I second it. I have presented 36 research papers so far in International conferences and some of them are trying to understand the scientific structure of Sanskrit including the brief description in Internet Society's Colorado chapter's website (Internet Society founded in 1992 by visionaries like Vint Cerf who is also one of founders of Internet and where I am also associated since 2005) also tells how quoted scientist from NASA's Ames Research Center has described Sanskrit's value as accurate, computer friendly than any other language and precise. I further add that its one word, "Aham Brahmasmi" describes whole Universe and I can prove it. Further "Hiranya Garbhah" another word from Sanskrit tells that Universe evolved from a "A Golden Egg" which matches of theories of many modern scientist.

NASA has certified presence of an ancient bridge between Southern Part of India and Sri Lanka which is also referred as "Adam's Bridge" or as a first Bridge made by any human being. NASA or any modern Science is not a final authority (How ever I have been given an Honor of seven certifications from NASA and pursuing a three credit course on Engg Design Process) and has been following Agency since 2003 -but not blindly. I still believe that a thesaurus of Science and Knowledge is hidden in any or all religious books provided they all must be studied scientifically. The question which was raised by Honorable Minister about defining "Atom" as minutest part of any substance by an Indian scientist is on records and that Scientist was none other than "Kanad" who told the world that minutest particle of any substance is not even "Anu" but "Parmanu". I don't know if it is a right forum but I must say Ancient Indian Scientists are credited with many firsts like discovery of "Zero", "Dashmalav", Numeral Notation, Binary Numbers-which is basis of any computer and is divided in bit and bytes was discovered by ancient Indian Scientists- Pingala, Chakravala's Method of Algorithm, The Heliocentric Theory, Surgery by

Sushruta,Removal of Cataract of Eyes by Sushruta,Shipbuilding,Aviation and Navigation,and also according to Will Duran-An American Historian(1885-1981) India is mother of Mathematics,Astronomy,

Age India contributions to the field of astronomy are well known and well documented. The earliest references to astronomy in the Rig Veda, found that are dated 2000 BC. During the next 2500 years, built around 500 AD,and culminated in initial results, such as:

1. The calculation of occurrences of eclipses
2. Determination of Earth's circumference
3. Theorizing about the theory of gravitation
4. Determining that sun was a star and determination of number of planets under our solar system and along with above all India is also to mother of Chemistry and Medicine.

I know many of fellow scientist will argue with me but what proof you want fellows as Sanskrit verse Rightly says that "Pratyaksham Kim Pramanam" means what is the need of an evidence to that which is happening before your Eyes. Every Ancient Indian Scientific discovery is time tested,documented and preserved and when needed can be presented before world.

2.Research Methodology :

2.1 :Aim of Research :

The aim of research **Study For Proving Sanskrit as World's Most Computer Friendly, Scientific Language and Vedic Philosophy as Foundation Stone of Human Civilization by Studying Shad Darshan Proposed By Kumaril Bhatt**

2.2: Objective of Research-The main objective of present research are as under:

- To understand a Scientific Value of Sanskrit as Language
- To Study Historical aspect Sanskrit and Sad Darshan
- To study the correlation between Computational importance of Sanskrit.
- To study about Shad Darshan proposed by Kumaril Bhatt
- To Compare between Sanskrit as oldest language and how it helped as Foundation of Human Civilization.
- To study what western philosophers says about Sanskrit and Shad Darshan,specially of German origina and of Germany.
- To propose and prove that Sanskrit is oldest language of world,have a great computational importance and Shad Darshan and Vedas foundation of Human Civilization.

2.3 : Method of Research-

2.3.1: Descriptive research-

researcher has done a descriptive research by analyzing the status of Sanskrit in contemporary scenario

The researcher has gone in all details while dealing with issue by applying descriptive research methodology to understand broader perspective in understanding computation importance of Sanskrit.

2.3.2: Analytical research—

The position and tenure of five years will be dedicated in examining all the facts available so far. The details from specific literature are collected to go through the text of Shad Darshan and Kumaril Bhatt's theory from both sides of world by applying Analytical research

2.3.3: Qualitative research--

By applying qualitative research methodology researcher available facts by western scientist and linguists who has advocated that Sanskrit is world's oldest language. This involves German theorists like Maxmuler.

2.3.4: Conceptual research—

The researcher has developed a which proves that Sanskrit is world's oldest language, have great computational importance and shad darshan and Vedas are foundation of Human Civilization

3.The Sanskrit and Shad Darshan:

In Sanskrit, the philosophy is referred to as '**darshana**'. From the Indian viewpoint, Philosophy or '**darshana**' is concerned with the vision of 'truth and reality'.

The Sanskrit word '**darshana**' has its root in the word '**drs**' that means 'to see', 'to look' or 'to view'. "Seeing" or "viewing" the reality and the facts of experience forms the basis of philosophy. Senses, mind and even consciousness are involved in this 'seeing'. "Seeing" also encompasses "contemplation". Seeing is not simply a sensory activity. 'Seeing' may primarily be a perceptual observation. But it may also concern the conceptual knowledge or an intuitional flash.

All systems of Indian philosophy are ranged by the Hindus in two categories:

4.The History of Indian Philosophy

The philosophies develop over long spells of time. We can outline the history of Indian philosophies, as per Dr. Radhakrishnan, as follows:

4.1. **The Vedic Period:** (1500 B.C. to 600 B.C.) This period can be regarded as the dawn of civilization in the world. The literature of the Vedic period is considered to be the most ancient in the world. It consists of the four Vedas, namely, Rig Veda, Yajur Veda, Sama Veda and Atharva Veda. Each of the Vedas is divided into four parts: The **Samhitas** (the **Mantras**), the **Brahmanas**, the **Aranyakas** and the **Upanishads**.

4.2. **The Epic Period:** (600 B.C. to 200 A.D.) It is the period of the development of the early Upanishads and the **darshanas** and is concerned with the enriching of intellect of man. The **darshanas** paved the way for the growth of the systems of philosophies in India. The invaluable **dharma -shastras**, the great treatises on ethical and social philosophy, are the

gifts of this period. The period is very significant because it witnessed the rise and early development of **Shaivism** and **Vaishnavism** as well as that of **Jainism** and **Buddhism**.

4.3. **The Sutra Period:** (200 A.D. to 1700 A.D.) The scholars made efforts to safeguard the rich heritage. That is how the illustrious **Sutras** were written. The **Sutras** are, mostly, epigrammatic sentences in the verse-form. The **Sutras** laid the foundation of the different systems of philosophies in India. The six orthodox systems based on the Sutras are Vaisheshika, Nyaya, Samkhya, Yoga, Purva-Mimamsa and Uttar-Mimamsa.

4.4- **The Scholastic Period:** (From Sutra Period to 17th century) With the passage of time, the ancient literature became nearly incomprehensible.. Thus a number of commentaries were written. Chief among them were Shamkaracharya, Ramanujacharya and Madhavacharya. Incidentally, three schools of Vedanta were developed: Shamkaracharya's **Advaita Vedanta**, Ramanujacharya's **Vishishtadvaita Vedanta** and Madhavacharya's **Dvaita Vedanta**.

5-Three Approaches of Darsanas

There are three different approaches that these Darsanas follow: **Arambha Vada**- holds that the universe is created, **Parinama Vada**- holds that the universe is not created or destroyed but it only transforms. Particularly, it is transformation of the manifesting form of the immutable absolute and **Vivarta Vada**- holds that the Universe as it appears is but because of the limitation of observer and it appears so, because of Maya.

5.1.The Samkhya Darshan

Samkhya, also Sankhya, Sāṃkhya, or Sāṅkhya (**Sanskrit: सांख्य, : sāṃkhya** – 'enumeration') is one of the six schools of classical Indian philosophy. Sage Kapila is traditionally considered as the founder of the Samkhya school, although no historical verification is possible. It is regarded as one of the oldest philosophical systems in India. This is the most significant system of philosophy that India has produced." Professor Garbe, who devoted a large part of his life to the study of the Sankhya, consoled himself with the thought that "in Kapila's doctrine, for the first time in the history of the world, the complete independence and freedom of the human mind, its full confidence in its own powers, were exhibited."

Its earliest extant literature, the Sankhya-karika of the commentator Ishvara Krishna, dates back only to the fifth century A.D., and the Sankhya-sutras once attributed to Kapila are not older than our fifteenth century; but the origins of the system apparently antedate Buddhism itself.

Kapila is once a realist and a scholastic. He rejects as inadequate the attempt to elude suffering by physical means; he refutes, with much logical prestidigitation, the views of all and sundry on the matter, and then proceeds to construct, in one unintelligibly abbreviated sutra after another, his own metaphysical system. It derives its name from his

enumeration of the twenty-five Realities (**Tattivas**, “**Thatnesses**”) which, in Kapila’s judgment, make up the world.

The Samkhya philosophy combines the basic doctrines of Samkhya and Yoga. However it should be remembered that the Samkhya represents the theory and Yoga represents the application or the practical aspects.

The Sankhya system is based on Satkaryavada. According to Satkaryavada, the effect pre-exists in the cause. Cause and effect are seen as different temporal aspects of the same thing – the effect lies latent in the cause which in turn seeds the next effect.

The Sankhya system is an exponent of an evolutionary theory of matter beginning with primordial matter. In evolution, Prakriti is transformed and differentiated into multiplicity of objects. Evolution is followed by dissolution. In dissolution the physical existence, all the worldly objects mingle back into Prakriti, which now remains as the undifferentiated, primordial substance. This is how the cycles of evolution and dissolution follow each other.

Samkhya is dualistic realism. It is dualistic because it advocates two ultimate realities: **Prakriti**, matter and **Purusha**, self (spirit). Samkhya is realism as it considers that both matter and spirit are equally real. According to Samkhya the cause is always subtler than the effect.

Prakriti is the non-self. It is devoid of consciousness **Prakriti** is unintelligible and gets greatly influenced by the **Purusha**, the self. It can only manifest itself as the various objects of experience of the **Purusha**

Prakriti is constituted of three gunas, namely **sattva**, **rajas** and **tamas**. The term **guna**, in ordinary sense means quality or nature. But here, it is to be understood in the sense of constituent (component) in Samkhya. **Sattva** is concerned with happiness. While **rajas** is concerned with action, **tamas** is associated with ignorance and inaction.

Sattva is the guna whose essence is purity, fineness and subtlety. **Rajas** is concerned with the actions of objects.

Tamas is the constituent concerned with the inertia and inaction. In material objects, it resists motion and activity.

Samkhya maintains that the three **gunas** of **Prakriti** are also associated with all the world-objects. **Prakriti** is the primordial and ultimate cause of all physical existence. Naturally the three **gunas** which constitute **Prakriti** also constitute every object of the physical world. **Prakriti** is never static. Even before evolution, the **gunas** are relentlessly changing and balancing each other. As a result, **Prakriti** and all the physical objects that are effected or produced by **Prakriti**, are also in a state of constant change and transformation. This is further confirmed by the scientists today. (It is now proved beyond doubt that ultra-minute particles of objects – like electrons – are in a state of incessant motion and transformation.)

According to Samkhya, the efficient cause of the world is **Purusha** and the material cause is the **Prakriti**. Here **Purusha** stands for the ‘Supreme spirit’ and **Prakriti** stands for

'matter'. **Purusha** (spirit) is the first principle of Samkhya. **Prakriti** is the second, the material principle of Samkhya.

Prakriti is the material cause of the world. **Prakriti** is dynamic. Its dynamism is attributed to its constituent **gunas**. The **gunas** are not only constituents, nor are they simply qualities. The **gunas** are the very essence of **Prakriti**. **Gunas** are constituents not only of **Prakriti** but also of all world-objects as they are produced by **Prakriti**. **Prakriti** is considered homogeneous and its constituent **gunas** cannot be separated. The **gunas** are always changing, rendering a dynamic character to **Prakriti**. Still a balance among three **gunas** is maintained in **Prakriti**. The changes in the **gunas** and in the **Prakriti** may take two forms: Homogeneous and Heterogeneous. Homogeneous changes do not affect the state of equilibrium in the **Prakriti**. As a result, worldly objects are not produced. Heterogeneous changes involve radical interaction among the three **gunas**. They disturb the state of equilibrium. This is the preliminary phase of the evolution. As the **gunas** undergo more and more changes, **Prakriti** goes on differentiating into numerous, various world-objects. Thus it becomes more and more determinate. This is what is termed as evolution.

In evolution, **Prakriti** is transformed and differentiated into multiplicity of objects. Evolution is followed by dissolution. In dissolution the physical existence, all the worldly objects mingle back into **Prakriti**, which now remains as the undifferentiated, primordial substance. This is how the cycles of evolution and dissolution follow each other.

The evolution results in 23 different categories of objects. They comprise of three elements of **Antahkaranas** or the internal organs as well as the ten **Bahyakaranas** or the external organs.

Among all these, the first to evolve is **Mahat**(the great one). **Mahat** evolves as a result of preponderance of *sattva*. Since it is an evolute of **Prakriti**, it is made of matter. But it has psychological, intellectual aspect known as **buddhi** or intellect. **Mahat** or intellect is a unique faculty of human beings. It helps man in judgment and discrimination. **Buddhi** can reflect **Purusha** owing to these qualities.

The second evolute is **ahamkara** (ego). It arises out of the cosmic nature of **Mahat**. **Ahamkara** is the self-sense. It is concerned with the self-identity and it brings about awareness of "I" and "mine".

According to the Samkhya there emanates two sets of objects from **ahamkara**. The first set comprises of the **manas** (mind), the five sense-organs and the five motor organs. The second set consists of the five elements which may exist in two forms, subtle and gross.

The five subtle elements are also called **tanmatras**. These five subtle elements or **tanmatras** are: elemental sound, elemental touch, elemental colour, elemental taste and elemental smell. They are **shabda**, **sparsha**, **rupa**, **rasa** and **gandha** respectively. The gross elements arise as a result of combination of the subtle elements.

5.2.The five gross Elements are Space or Ether (Akasa), Water, Air, Fire and Earth.

It should be noted here that the **manas** or the mind is different from **Mahat** or the **buddhi**. **Manas** or the mind in co-ordination with the sense-organs, receives

impressions from the external world, transforms them into determinate perceptions and conveys them to the experiencer or the ego. Thus **manas** is produced and is capable of producing also. But though **Mahat** is produced, it can not produce.

As we have seen **ahamkara** produces both the subtle and the gross elements. These gross elements are produced by various combinations of subtle elements. The five gross elements combine in different ways to form all gross objects. All the gross elements and the gross objects in the world are perceivable.

The evolution obeys causality relationships, with primal Nature itself being the material cause of all physical creation. The cause and effect theory of Sankhya is called **Satkaarya-vaada (theory of existent causes)**, and holds that nothing can really be created from or destroyed into nothingness – all evolution is simply the transformation of primal Nature from one form to another.

The evolution of matter occurs when the relative strengths of the attributes change. The evolution ceases when the spirit realizes that it is distinct from primal Nature and thus cannot evolve. This destroys the purpose of evolution, thus stopping Prakrti from evolving for Purusha.

5.3.Samkhya and the Theory of Knowledge

Samkhya accepts three sources of valid knowledge: Perception, inference and testimony.

According to Samkhya, the **manas**(mind), the **Mahat** (intellect = buddhi) and the **purusha** play a role in 'producing' knowledge. When the sense-organs come in contact with an object, the sensations and impressions reach **the manas**. The **manas** processes these impressions into proper forms and converts them into determinate percepts. These percepts are carried to the **Mahat**. By its own applications, **Mahat** gets modified. **Mahat** takes the form of the particular object. This transformation of **Mahat** is known as **vritti** or modification of **buddhi**. But still the process of knowledge is not completed. **Mahat** is a physical entity. It lacks consciousness so it can not generate knowledge on its own. However, it can reflect the consciousness of the **Purusha**(self). Illumined by the consciousness of the reflected self, the unconscious **Mahat** becomes conscious of the form into which it is modified (i.e. of the form of the object).

5.4.Samkhya cites out two types of Perceptions:

Indeterminate (**nirvikalpa**) perceptions and determinate (**savikalpa**) perceptions.

Indeterminate perceptions are sort of pure sensations or crude impressions. They reveal no knowledge of the form or the name of the object. There is vague awareness about an object. There is cognition, but no recognition.

Determinate perceptions are the mature state of perceptions which have been processed and differentiated appropriately. Once the sensations have been processed, categorized and interpreted properly, they become determinate perceptions. They can lead to identification and also generate knowledge.

5.6.Samkhya and God

Kapila, the proponent of the Samkhya School, rules out the existence of God. He asserts that the existence of God can not be proved and that God does not exist. Samkhya argues that if God exists and if God is eternal and unchanging as is widely claimed, then he can not be the cause of the world. A cause has to be active and changing.

5.7. Bondage and Salvation

Like other major systems of Indian philosophy, Samkhya regards ignorance as the root cause of bondage and suffering. According to Samkhya, the self is eternal, pure consciousness. Due to ignorance, the self identifies itself with the physical body and its constituents. Once the self becomes free of this false identification and the material bonds, the salvation is possible.

6. The Yoga

The Yoga system of philosophy was founded by Patanjali. He authored the Yoga Sutras or the aphorisms of Yoga. Samkhya system is based on atheism but Yoga believes in God.

The Yoga system of philosophy accepts three fundamental realities, namely, **Ishwara, Purusha and Prakriti** or the primordial matter. Patanjali says that scriptures are the sources of the existence of Ishwara. Ishwara is omniscient and is free from the qualities inherent in Prakriti. Patanjali defines Yoga as '**Chittavriitinirodha**'. Yoga is the restraint of the mental operations. Patanjali names some obstacles to the path of Yoga. They are called '**Antarayas**' and they include **Vyadhi** (illness), **styana** (apathy), **Samsaya** (doubt), **Pramada** (inadvertence), **Alasya** (laziness), **Avirati** (incontinence), **Bhrantidarshana** (wrong understanding), **Alabdha Bhumikatva** (non-attainment of mental plane) and **Anavasthitatva** (instability). In addition to the obstacles mentioned above, Patanjali accepts five more obstacles called **Dukha** (pain), **Daurmanasya** (frustration), **Angamejayatva** (fickle limbs), **Svasa** (spasmodic breathing in) and **Prasvasa** (spasmodic breathing out). Patanjali speaks about **Jatyantara Parinama** or the phenomenon of the evolution of one species or genus into another species or genus.

Matter is the root of ignorance and suffering; therefore Yoga seeks to free the soul from all sense phenomena and all bodily attachment; it is an attempt to attain supreme enlightenment and salvation in one life by atoning in one existence for all the sins of the soul's past incarnations.

Such enlightenment cannot be won at a stroke; the aspirant must move towards it step by step, and no stage of the process can be understood by anyone who has not passed through the stages before it; one comes to Yoga only by long and patient study and self-discipline.

6.1. The Stages of Yoga are Eight:

I. **Yama**, or the death of desire; here the soul accepts the restraints of **ahmsa and Brahmacharia**, abandons all self-seeking, emancipates itself from all material interests and pursuits, and wishes well to all things. **Yama** means restraint. One must turn to ethics by refraining himself from immoral activities. This is the first step towards self-

discipline. **Niyama** means observance. It refers to the cultivation of values and virtues in life. These two **anga –Yama and Niyama** – protects the aspirant from irresistible temptations and desires and offer a protection from the distractions.

II. **Niyama**, a faithful observance of certain preliminary rules for Yoga: cleanliness, content, purification, study, and piety.

The next two steps, **asana** and **pranayama**, prepares the physical body for the Yogic practice.

III. **Asana**, posture; the aim here is to still all movement as well as all sensation; the best asana for this purpose is to place the right foot upon the left thigh and the left foot upon the right thigh, to cross the hands and grasp the two great toes, to bend the chin upon the chest, and direct the eyes to the tip of the nose.

IV. **Pranayama**, or regulation of the breath: by these exercises one may forget everything but breathing, and in this way clear his mind for the passive emptiness that must precede absorption; at the same time one may learn to live on a minimum of air, and may let himself, with impunity, be buried in the earth for many days.

V. **Pratyahara**, abstraction; now the mind controls all the senses, and withdraws itself from all sense objects. **Pratyahara** is concerned with the withdrawal of the senses. The senses, by their inherent nature, remain focused on the external world. **Pratyahara** helps to detach the sense organs from the objects of the world. The isolation from the world objects facilitates the concentration of the mind on any particular object.

VI. **Dharana**, or concentration the identification or filling of the mind and the senses with one idea or object to the exclusion of everything else. The fixation of any one object long enough will free the soul of all sensation, all specific thought, and all selfish desire; then the mind, abstracted from things, will be left free to feel the immaterial essence of reality .

VII. **Dhyana**, or meditation: this is an almost hypnotic condition, resulting from **Dharana**; it may be produced, says Patanjali, by the persistent repetition of the sacred syllable Om.

VIII. **Samadhi**, or trance contemplation; even the last thought now disappears from the mind; empty, the mind loses consciousness of itself as a separate being; it is merged with totality, and achieves a blissful and god-like comprehension of all things in One. **Samadhi** is the ultimate stage of Yogic practice. Now all self-awareness of the mind disappears The illusion is gone. This is the ultimate, **nirbeej Samadhi**. There is the unification of the subject and the object. Now there is no object at all. The duo, the subject and the object, mingles into unity. They are no separate entities. There is only one, but it is not an object. There is oneness devoid of material existence; it is pure Consciousness.

Nevertheless it is not God, or union with God, that the yogi seeks; in the Yoga philosophy God (**Ishvara**) is not the creator or preserver of the universe, or the rewarder and punisher of men, but merely one of several objects on which the soul may meditate as a means of achieving concentration and enlightenment. The aim, frankly, is that dissociation of the

mind from the body, that removal of all material obstruction from the spirit, which brings with it, in Yoga theory, supernatural understanding and capacity.

To the extent to which the soul can free itself from its physical environment and prison it becomes Brahman, and exercises Brahman's intelligence and power. Here the magical basis of religion reappears, and almost threatens the essence of religion itself the worship of powers superior to man.

7.Vaisheshika Darshan

Kanada, a learned sage, founded this system. This system is believed to be as old as Jainism and Buddhism. Kanada presented his detailed atomic theory in **Vaisheshika-Sutra**. Basically, Vaisheshika is a pluralistic realism. It explains the nature of the world with seven categories:

Dravya (substance), **guna** (quality), **karma**(action), **samanya**(universal), **vishesha** (particular), **amavaya**(inherence) and **abhava** (non-existence).

Vaisheshika contends that every effect is a fresh creation or a new beginning. Thus this system refutes the theory of pre-existence of the effect in the cause. Kanada does not discuss much on God. But the later commentators refer to God as the Supreme Soul, perfect and eternal. This system accepts that God (**Ishvara**) is the efficient cause of the world. The eternal atoms are the material cause of the world.

Vaisheshika recognizes nine ultimate substances : Five material and four non-material substances.

The five material substances are: Earth, water, fire, air and **akasha**.

The four non-material substances are: space, time, soul and mind.

Earth, water, fire and air are atomic but **akasha** is non-atomic and infinite.

Space and time are infinite and eternal.

The concept of soul is comparable to that of the self or **atman**. This system considers that when the soul associates itself to the body, only then it 'acquires' consciousness. Thus, consciousness is not considered an essential quality of the soul.

The mind (**manas**) is accepted as atomic but indivisible and eternal substance. The mind helps to establish the contact of the self to the external world objects.

The soul develops attachment to the body owing to ignorance. The soul identifies itself with the body and mind. The soul is trapped in the bondage of **karma**, as a consequence of actions resulted from countless desires and passions.

8.Nyaya Darshan

The term "**nyāya**" (Sanskrit: "Rule" or "Method") traditionally had the meaning "formal reasoning," though in later times it also came to be used for reasoning in general, and by extension, the legal reasoning of traditional Indian law courts. Opponents of the **Nyāya school** of philosophy frequently reduce it to the status of an arm of Hindu philosophy devoted to questions of logic and rhetoric. While reasoning is very important to **Nyāya**, this school also had important things to say on the topic of epistemology,

theology and metaphysics, rendering it a comprehensive and autonomous school of Indian philosophy.

The founder of this school is the sage Gautama (2nd cent. C.E.)—not to be confused with the Buddha, who on many accounts had the name “Gautama” as well. He is also called **Akshapada**

The metaphysics that pervades the Nyāya texts is both realistic and pluralistic. On the Nyāya view the plurality of reasonably believed things exist and have an identity independently of their contingent relationship with other objects. This applies as much to mundane objects, as it does to the self, and God. The ontological model that appears to pervade Nyāya metaphysical thinking is that of atomism, the view that reality is composed of indecomposable simples (cf. **Nyāya-Sūtra** IV.2.4.16).

The Nyāya’s acceptance of both arguments from analogy and testimony as means of knowledge, allows it to accomplish two theological goals).

Its most famous text is the Nyaya Sutra. The sutras are divided into five chapters, each with two sections. , **10 ahnikas and 528 sutras**. It accepts **4 pramanas and 16 padarthas**. According to Nyaya, **midhya jnana (nescience)** causes sansara and **tatva jnana (gnosis)** brings liberation. The work begins with a statement of the subject matter, the purpose, and the relation of the subject matter to the attainment of that purpose. The ultimate purpose is salvation—i.e., complete freedom from pain—and salvation is attained by knowledge of the 16 categories: hence the concern with these categories, which are means of valid knowledge (**pramana**); objects of valid knowledge (**prameya**); doubt (**samshaya**); purpose (**prayojana**); example (**drishtanta**); conclusion (**siddhanta**); the constituents of a syllogism (**avayava**); argumentation (**tarka**); ascertainment (**nirnaya**); debate (**vada**); disputations (**jalpa**); destructive criticism (**vitanda**); fallacy (**hetvabhasa**); quibble (**chala**); refutations (**jati**); and points of the opponent’s defeat (**nigrahasthana**).

Nyāya is often depicted as primarily concerned with logic, but it is more accurately thought of as being concerned with argumentation.

The words knowledge, buddhi, and consciousness are used synonymously. Four means of valid knowledge are admitted: **perception, inference, comparison, and verbal testimony**. Perception is defined as the knowledge that arises from the contact of the senses with the object, which is nonjudgmental, or unerring or judgmental. Inference is defined as the knowledge that is preceded by perception (of the mark) and classified into three kinds: that from the perception of a cause to its effect; that from perception of the effect to its cause; and that in which knowledge of one thing is derived from the perception of another with which it is commonly seen together. Comparison is defined as the knowledge of a thing through its similarity to another thing previously well-known.

It is called Nyaya because it is constituted of five “laws” – **Pratijna, Hetu, Udaharana, Upanaya, Nigamana**. Nyaya includes formal logic and modes of scientific debate. It explains the logical constructs like antecedent and laws of implying. It expounds various

modes of scientific debate and methods for debate, like **tarka**, **vitanda**, **chala**, **jalpa** and so on.

Nyaaya is greatly concerned with logic and elaborates on the principle of inference based on syllogism, of course logic is only one of the many subjects it deals with. Nyaaya preaches that a statement should only be accepted if it passes the test of reason. So according to it, error and ignorance are the causes of pain and suffering. The road to wisdom is to develop the process of logical thinking.

Of the four main topics of the Nyaya-sutras (art of debate, means of valid knowledge, syllogism, and examination of opposed views), there is a long history. There is no direct evidence for the theory that though inference (**anumana**) is of Indian origin, the syllogism (**avayava**) is of Greek origin. Vatsayana, the commentator on the sutras, referred to some logicians who held a theory of a 10-membered syllogism (the Greeks had three). The Vaisheshika-sutras give five propositions as constituting a syllogism but give them different names. Gautama also supports a five-membered syllogism with the following structure:

1. This hill is fiery (**pratijna**): a statement of that which is to be proved).
2. Because it is smoky (**hetu**) statement of reason.
3. Whatever is smoky is fiery, as is a kitchen (**udaharana**) statement of a general rule supported by an example.
4. So is this hill (**upanaya**:) application of the rule of this case.
5. Therefore, this hill is fiery (**nigamana**) drawing the conclusion.

Epistemology

As far as the question of epistemology, the Nyāya-Sūtra recognizes four avenues of knowledge: these are perception, inference, analogy, and verbal testimony of reliable persons. Perception arises when the senses make contact with the object of perception. Inference comes in three varieties: pūrvavat (a priori), śeṣavat (a posteriori) and sāmānyatodṛṣṭa (common sense) (Nyāya-Sūtra I.1.3–7).

According to the first verse of the **Nyāya-Sūtra**, the Nyāya school is concerned with shedding light on sixteen topics: **pramāna** (epistemology), **prameya** (ontology), **saṃśaya** (doubt), **prayojana** (axiology, or “purpose”), **dr̥ṣṭānta** (paradigm cases that establish a rule), **Siddhānta** (established doctrine), **avayava** (premise of a syllogism), **tarka** (**reductio ad absurdum**), **nirnaya** (certain beliefs gained through epistemic ally respectable means), **vāda** (appropriately conducted discussion), **jalpa** (sophistic debates aimed at beating the opponent, and not at establishing the truth), **vitanda** (a debate characterized by one party’s disinterest in establishing a positive view, and solely with refutation of the opponent’s view), **hetvābhāsa** (persuasive but fallacious arguments), **chala** (unfair attempt to contradict a statement by equivocating its meaning), **jāti** (an unfair reply to an argument based on a false analogy), and **nigrahasthāna** (ground for defeat in a debate) (Nyāya-Sūtra and Vātsyāyana’s **Bhāṣya** I.1.1-20).

Among the Navya-Nyaya philosophers, [Raghunatha Shiromaniin Padarthatattvanirupana](#) undertook a bold revision of the traditional categorical scheme by

- (1) identifying "time," "space," and "ether" with God,
- (2) eliminating the category of mind by reducing it to matter,
- (3) denying atoms (**paramanu**) and dyadic (paired) combinations of them (**dvyanuka**),
- (4) eliminating "number," "separateness," "remoteness," and "proximity" from the list of qualities, and (5) rejecting ultimate particularities (**vishsha**) on the grounds that it is more rational to suppose that the eternal substances are by nature distinct. He added some new categories, however, such as causal power (**shakti**) and the moment (**kshana**), and recognized that there are as many instances of the relation of inherence as there are cases of it (as contrasted with the older view that there is only one inherence that is itself present in all cases of inherence).

Nyaya's most important contribution to Hindu thought is its elucidation of the **pramanas** (tools of epistemology). Nyaya Metaphysics It developed a system of logic adopted by other Indian schools of philosophy.

9. Purva Mimamsa

The first major orthodox philosophical system to develop was Purva Mimamsa. The other one to follow was the Uttar Mimamsa. The orthodox systems accept the authority of the Vedas. Jaimini is credited as the chief proponent of the Mimamsa system. His glorious work is Mimamsa-Sutra written around the end of the 2nd century A.D. Mimamsa-Sutra is the largest of all the philosophical **Sutras**. Divided into 12 chapters, it is a collection of nearly 2500 aphorisms which are extremely difficult to comprehend.

The Sanskrit word '**mimamsa**' means a 'revered thought'. The word is originated from the root 'man' which refers to 'thinking' or 'investigating'. The word '**mimamsa**' suggests "probing and acquiring knowledge" or "critical review and investigation of the Vedas".

Each of the Vedas is considered to be composed of four parts: The **Samhitas**, the **Brahmanas**, the **Aranyakas** and the Upanishads. The first two parts are generally focused on the rituals and they form the **Karma-kanda** portion of the Vedas. The later two parts form the **Jnana-kanda** (concerned with knowledge) portion of the Vedas.

Purva-Mimamsa is based on the earlier (**Purva** = earlier) parts of the Vedas.

10. Uttar-Mimamsa is based on the later (**Uttar** = later) parts of the Vedas.

Purva-Mimamsa is also known as **Karma Mimamsa** since it deals with the **Karmic** actions of rituals and sacrifices. Uttar-Mimamsa is also known as **Brahman Mimamsa** since it is concerned with the knowledge of Reality. In popular terms, Purva-Mimamsa is known simply as Mimamsa and Uttar-Mimamsa as [Vedanta](#).

This system out rightly accept the Vedas as the eternal source of 'revealed truth. Mimamsa system attaches a lot of importance to the Verbal testimony which is essentially the Vedic testimony. Jaimini accepts the 'Word' or the '**Shabda**' as the only means of knowledge. The 'word' or the '**Shabda**' is necessarily the Vedic word, according to Jaimini.

This system strongly contends that the Vedas are not authored by an individual. Since they are 'self-revealed' or '**apaurusheya**', they manifest their own validity.

The system is a pluralistic realist. It endorses the reality of the world as well as that of the individual souls. The soul is accepted as an eternal and infinite substance. Consciousness is an accidental attribute of the soul. The soul is distinct from the body, the senses and the mind. The earlier **mimamsakas** do not give much importance to the deities. Hence they do not endorse God as the creator of the universe. But later **mimamsakas** show a bent towards theism.

The system supports the law of *karma*. It believes in the Unseen Power or '**apurva**'. Apart from accepting the heaven and the hell, the system supports the theory of liberation.

Uttar Mimamsa/ Vedanta

Uttar Mimamsa is the Vedanta, one of the most significant of all Indian philosophies.

The word 'Vedanta' usually refers to the Upanishads. The word is a compound of '**Veda**' and '**Anta**'. It means the ending portion of the Vedas. However, the word 'Vedanta', in a broad sense, covers not only the Upanishads but all the commentaries and interpretations associated with the Upanishads. All these works constitute the Vedanta philosophy.

The great scholar Badarayana(?500-200 B.C) initiated the efforts to simplify the Upanishadic philosophy. Badarayana is also known as Ved Vyasa. Badarayana's work is known as **Brahma-Sutra or Vedanta-Sutra**. It is also referred to as **Uttar-Mimamsa-Sutra**. ". Baadaraayan claims that he has not put anything new – all was only the summary of Upanishadic teachings – but the claim does not seem to be totally justified. Complicating the matters further, there have been three Aachaarya, famously known for three systems of metaphysics, are known consecutively as **A-Dwait, Vishisht A-Dwait and Dwait**, explaining the relationship between man and God.

The Brahma-Sutra has 555 sutras. Most of them are aphoristic and almost unintelligible at first sight. Thus, we have three major schools of Vedanta based on the philosophy of the distinguished trio: **Advaita**(non-dualism) of Shamkaracharya, **Vishishtadvaita** (qualified non-dualism) of Ramnujacharya and **Dvaita**(dualism) of Madhvacharya.

The Vedanta philosophy is focused on the **Jagat**(the universe), the **Jiva**(individual soul) and the Brahman (the Supreme Being). Brahman is the repository of all knowledge and power. **Jivas** are trapped in the Jagat. Attached to the physical world and driven by passions and desires, they remain chained to ceaseless actions (**karma**). As a result, they subject themselves to countless births in various forms. Their transmigration from this birth (life) to the next depends on the **karma** (the quality of action). **Moksha** or **mukti** (liberation) is the goal of life. This philosophy, in general, is accepted by all the three schools. Now let us understand the basic difference among the three schools.

Dvaita refers to 'two'. **Dvaita** school is based on the concept of dualism. Madhavacharya emphasizes the distinction between God and individual soul (**Jiva**). In addition, the school differentiates God from matter as well as the soul from matter. The

school maintains that the God, **Jiva** and the **Jagat** are three separate and everlasting entities. God governs the world and has control over the souls. The souls in its ignorance remains shackled in the world. By devotion and God's mercy, the soul can migrate to the Heaven above. It can obtain **Mukti** from the cycle of life and death and live with God forever in the Heaven.

Vishishtadvaita literally means "qualified non-dualism". Ramanujacharya stresses that God alone exists. He says that Brahman is God. He is not formless. The Cosmos and the **Jivas** form his body. When the **Jiva** (soul) realises that he is a part of **Paramatman** (God), the soul is liberated. On liberation, his soul enjoys infinite consciousness and infinite bliss of God. The soul is in communion with God, but it does not share the power of the creation or destruction.

Advaita means "non-dualism". Brahman is the sole Supreme Reality. Brahman, **Jagat** and **Jiva** are not different, separate entities.

Advaita philosophy denies the reality of the truth of name and form as presented by the sense organs, and so it cannot rely upon the knowledge acquired through-senses nor can it make any use of it in support of its contentions, however helpful such knowledge may be in every-day life. Thus according to Samkara, all means of knowledge and all knowledge acquired through them, are unreal from the transcendental standpoint. But one cannot deny their importance in the practical world from the practical standpoint.

In Vedanta, 'prama' means the valid knowledge which is uncontradicted. Prama does not include knowledge through memory. It is that knowledge only which has never been attained before. question of the antecedent and subsequent.

According to Vedanta, there are three pramanas,

1. **Perception:** The identity of the subject and object consciousness by chitta concomitance adopting the form of external object and the object become identical, because in fact both are the same consciousness. The subject and the object remain separate due to the covering of ignorance.

2. **Tark or inference:** Inference is the knowledge which results from the past impressions based upon the awareness of concomitance between two terms. The awareness of concomitance leaves the impressions on the chitta and when these impressions are awakened by perceiving that object again, the result is inference. Samkara admits only three premises of an inference. These are as follows:

(1) **Pratijna:** Everything different from Brahman is unreal.

(2) **Hetu:** Because all things are different from Brahman.

(3) **Udaharana:** So all things are unreal as seeing of silver in nacre.

(4) **Sruti** or Scripture: In **Advaita, Agama or Veda** has been admitted as an independent testimony and source of knowledge. The Vedas are impersonal and eternal. According to Advaita philosophy, the Vedas begin with the beginning of the creation and disappear with its disappearance. Advaita philosophy does not admit any need to prove the

absoluteness of the Vedas. The Vedas are self-proved. Memory is true only when it is based upon scriptures.

The **Advaita Vedanta** focuses on the following basic concepts:

Brahman, atman, vidya (knowledge), **avidya** (ignorance), **maya, karma** and **moksha**.

(1) **Brahman** is the Ultimate, Supreme Reality.

In Vedanta philosophy, the **svaroop** of **Brahman** is referred to as **Sachchidananda**. **Brahman** is **Sachchidananda** i.e. **Sat-Chitta-Ananda**(Pure Existence-Pure Consciousness-Pure Bliss.

(2) **Atman** is the inmost Self or Spirit of man but different from the 'empirical ego'. **Atman** is the fundamental, ultimate, eternal, immutable pure consciousness.

(3) **Maya** is the unique power (**shakti**) of **Brahman**. **Maya** is **trigunatmika**; it has three gunas or attributes.

(4) **Brahman** manifests itself in the world with the help of **Maya**. **Maya** has created the world of appearances. So the world is illusion.

(5) **Avidya** (ignorance) has its seat in the human intellect. **Avidya** means not only absence of knowledge, but also erroneous knowledge.

(6) **Moksha** is freedom from bondage of ignorance. Man suffers in the grip of incessant desires and ignorance. Upon realization of the self, one becomes free from the shackles of desires, aspirations, passions, karma and **avidya**. This is **Moksha (kaivalya)** or liberation

(7) Knowledge and truth are of two kinds: the lower one and the higher one. The lower, conventional knowledge and truth is referred to **asvyavavahrika satya**. It is a product of the senses and the intellect. The higher one is referred to the **paramarthika satya**. It is absolute. It is beyond words, thoughts, perception or conception.

(8) **Advaita Vedanta** recognizes the six **pramanas** (sources and criteria of valid knowledge) on the basis of the **Mimamsa** school of Kumarila Bhatta. They are as follows:

(1) Perception (pratyaksha)	(2) Inference (anumana)	(3) Testimony(shabda)	(4) Comparison(upamana)	(5) Postulation(arthapatti)
---	-------------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------------

In short it can be said that Classical Indian philosophy extends from approximately 100 BC to AD 1800, which marks the beginning of the modern period. Ancient Indian thought, which is also philosophic in a broader sense, originated as early as 1200 BC and appears in scriptures called Veda. Ancient Indian philosophy also includes the mystical treatises known as Upanishads (700 to 100 BC), early Buddhist writings (300 BC to AD 500), and the Sanskrit poem *Bhagavad-Gita* (Song of God, about 200 BC). Classical Indian philosophy is less concerned with spirituality than ancient thought; rather, it concentrates on questions of how people can know and communicate about everyday affairs.

In ancient Indian philosophy (before 100 BC), philosophy and religion cannot be meaningfully separated, primarily because of the cultural integration of religious practices and mystical pursuits. For example, ceremonies celebrating birth, marriage, and death, performed with recitations of Vedic verses (*mantras*), were important for bonding within ancient Indian societies. Later in classical Indian philosophy, different social practices developed. Thus, the orthodox classical schools of thought are distinguished from nonorthodox classical schools by their allegiance to established forms of social practice rather than to the doctrines of the Veda. Buddhism, for example, constitutes much more of a break with Vedic practices than with the ideas developed in Vedic traditions of thought. In fact, the Upanishads, mystical treatises continuous with the Vedas, foretell many Buddhist teachings. In ancient India, religion did not entail dogma, but rather a way of life that permitted a wide range of philosophic positions and inquiry.

11- Conclusion- In short the amount of literature researchers has studies in order to prepare this project proposal conclude that Vedas and Shad Darshan are foundation of Human Civilization and that Sanskrit is world's oldest language and is most scientific and computer friendly.

Researchers has conduced and established this notion with intense study,talks with linguists,Vedic philosophers on both sides of Earth and speciall in Germany,India,UK and USA and take help of lab at institute to finally prepare a long study in support of title of research paper.

NASA :1940-2020 –The History That Was Made 50 Years Ago

Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi

(Leamington University/ UK)

Academician Interdisciplinary Scientist*Journalist*

**NASA Educator*Board Member*Peace Prize Winner*

rtnsh_dwivedi@yahoo.com

Abstract:

Words such as these were emblazoned in dozens of languages on the front page of newspapers around the world, echoing the first part of President John F. Kennedy's bold challenge to the nation, made more than eight years earlier – to land a man on the Moon. That part was successfully accomplished on July 20, 1969. The second part of the challenge, the safe return to Earth, would have to wait four more days.

Apollo 11 astronauts Neil A. Armstrong, Edwin E. "Buzz" Aldrin, and Michael Collins awoke to start their fifth day in space at the end of their ninth revolution around the Moon. In Mission Control at the Manned Spacecraft Center, now the Johnson Space Center in Houston, Eugene F. Kranz's White Team of controllers arrived on console, with astronaut Charles M. Duke serving as Capcom. After a quick breakfast, Aldrin and Armstrong began re-activating the Lunar Module (LM) *Eagle*, including deploying its landing gear, and donned their pressure suits. Near the end of the 12th orbit around the Moon, Duke radioed up to Apollo 11 that they were GO to undock. The event took place behind the Moon during the start of their 13th revolution, the astronauts filming each other's spacecraft as they began their independent flights ([clip 1](#), [clip 2](#)). After they reappeared from behind the Moon, Armstrong radioed their status to MCC saying, "The *Eagle* has wings." Collins in the Command Module (CM) *Columbia* observed, "I think you've got a fine looking flying machine there, *Eagle*, despite the fact you're upside down," prompting Armstrong to reply, "Somebody's upside down."

From this point on, it was time to get down to business as events happened rather quickly. As the Moon landing attempt was less than an hour away, the viewing gallery in Mission Control was filling with NASA managers from across the agency, and many astronauts were present in the control room itself to witness the historic event. Later during the 13th orbit, about 10 minutes before Apollo 11 disappeared again behind the Moon, Duke radioed up the GO for Descent Orbit Insertion (DOI). The DOI burn, a 30-second firing of the LM's Descent Propulsion System (DPS) engine took place behind the Moon, lowering the low point of *Eagle's* orbit to about 50,000 feet, as close as [Apollo 10](#) got to the Moon's surface. The two craft now flying separately reappeared from behind the Moon on their

14th orbit. Duke radioed up the GO for Powered Descent Initiation (PDI), the beginning of the landing maneuver. *Eagle's* antenna repeatedly lost lock on the Earth so Mission Control had to communicate with *Eagle* through Collins in *Columbia* until reliable radio links were re-established.

At the beginning of PDI, the LM's DPS engine ran at 10% thrust for 26 seconds for a smooth initial deceleration before increasing to full thrust. *Eagle* was flying engine first and windows facing down toward the Moon's surface and was about 300 miles east of the landing site in the Sea of Tranquility. *Eagle's* attitude allowed Armstrong to track landmarks as they passed over them against the predicted times. Based on *Eagle* passing landmarks about two to three seconds early, Armstrong predicted that they would land about three miles further downrange than planned – and he was proved correct. At an altitude of 40,000 feet, Armstrong maneuvered *Eagle* to a windows up orientation. This was in preparation for the pitch-over maneuver, which placed the windows facing forward in the direction of flight, and also positioned the landing radar so it could see the lunar surface.

NASA History- Time Line

1940s - The Beginning

The site of the National Air Races in Cleveland is transformed into a world-class aircraft engine research laboratory and quickly makes contributions to the war effort.

1940 - The NACA announces on November 25 that it will build its new lab in Cleveland.

1941 - [Groundbreaking ceremony](#) for the AERL takes place on January 23.

1942 - [E. Raymond Sharp](#) officially named laboratory manager on December 1.

1943 - First research flight takes place on March 17 with a [Martin B-26](#). AERL [dedication ceremony](#) held on May 20.

1944 - First test is performed in the Altitude Wind Tunnel with a jet engine. The [Icing Research Tunnel](#) is completed.

1945 – Lab's first supersonic wind tunnels begin operation in June. AERL undergoes [major reorganization](#) in October to focus on jet propulsion.

1946 – Post-war visitors include [Dwight Eisenhower](#), Curtis LeMay, Frank Whittle and James Doolittle.

1948- In honor of the late George Lewis, the lab's name changed to NACA Lewis Flight Propulsion Laboratory.

1949 - [8-by-6 Foot Supersonic Wind Tunnel](#) begins operation on April 3. First sponsored rocket testing at the lab is conducted for the Navy. [Abe Silverstein](#) is appointed chief of research on August 29 and reorganizes the staff.

1950s - New Types of Propulsion

Abe Silverstein becomes manager of the lab's research activities and reorganizes to explore

high energy rocket propellants and nuclear propulsion. The launch of Sputnik in the fall of 1957 led to an almost complete redirection into space-related studies.

1952- Abe Silverstein is appointed associate director on August 8. The [Propulsion Systems Laboratory](#) No. 1 and 2 begins operation in October.

1953 - Lewis conducts full-scale [crash tests](#) on twin-engine cargo planes. Motion picture films of the crashes contribute to an understanding of aircraft (and eventually spacecraft) safety.

1954 – Rocket Lab conducts the lab's [first firing of a liquid hydrogen-oxygen engine](#) on November 23.

1955 – Neil Armstrong begins his career at Lewis as a NACA test pilot. The 10x10 Supersonic Wind Tunnel is completed. The NACA [breaks ground](#) at Plum Brook for a nuclear test reactor on September 26.

1957 – Lewis' Martin B-57B performs first successful flight of hydrogen-powered aircraft on February 4.

1958 – NASA officially begins operations on October 1 and the AERL becomes Lewis Research Center.

1959 - Launch of [Big Joe](#) capsule (assembled at Lewis) for Project Mercury on September 9. President Eisenhower approves [official NASA seal](#) designed by Jim Modarelli on November 29.

1960s – The Space Program

The center contributes to space program with a series of tests for Project Mercury, an intensive study into the storage and handling of liquid hydrogen and management of the Centaur upper-stage rocket. By the late 1960s, the center was again shifting back toward aeronautics.

1960 - Mercury Astronauts train at Lewis' Multiple Axis Space Test Inertia Facility (MASTIF) to learn how to control tumbling spacecraft. Ohio's own John Glenn trained there.

1961 - Abe Silverstein named center director. [Electric Propulsion Laboratory](#) completed.

1962 – [Centaur](#) and Agena programs transferred to Lewis. These upper-stage boosters are to be used to launch planetary and lunar probes, and they're paving the way for a manned flight to the Moon. The Nuclear Research Reactor Facility begins operating.

1963 – Lewis manages first successful launch of Centaur rocket (AC-2) on November 27. [NASA acquires Plum Brook Station](#) from the Army.

1964 – First edition of Lewis News is issued on February 28. Launch of the [Space Electric Rocket Test](#) (SERT I) on July 20 is first in-space ion thruster test.

1966 – Atlas Centaur-8 becomes the first successful two-burn Centaur on April 7. Atlas-

Centaur-10 launches the Surveyor spacecraft to the Moon on May 30.
1968 - 9-by 15-Foot Low Speed Wind Tunnel begins operation.
1969 - Atlas Centaur rockets launch Mariner 6 and 7 in the spring for flyby missions to Mars. Bruce Lundin becomes Lewis' third center director on November 1. On July 20, Apollo 11 lands first man on the moon; at the controls is Ohio astronaut Neil Armstrong. NASA Lewis takes pride in its contributions. Bruce T. Lundin is named center director. The Space Power Facility is completed.

1970s - Quiet Engines and Loud Rockets

The 1970s brought a series of cutbacks that spurred the center to explore new areas of research such as renewable energy and communication satellites. The aeropropulsion work concentrated on noise and emissions reductions. The center's most high-profile successes during the 1970s were the Titan-Centaur launches of Viking and Voyager spacecraft.

1970- Launch of the second Space Electric Rocket Test (SERT II) on February 3.

1972 - Launch (AC-27) of Pioneer 10, the first man-made object to leave the solar system and travel on a flight path into interstellar space. Over 700 layoffs among the Lewis space research staff.

1973 - The Nuclear Research Reactor Facility is closed.

1974 - First successful launch of a Titan-Centaur takes place on December 10.

1975- Titan-Centaur launches of the Viking 1 and 2 spacecraft to Mars in the summer. Dedication of the Mod-0A wind turbine at Plum Brook held on October 29.

1976 - Launch of the Lewis-managed Communications Technology Satellite (CTS) on January 17. Prop testing for the Advanced Turboprop Program begins in August at the 8-by-6 Wind Tunnel.

1977-Titan-Centaur launches Voyager 1 and 2 on missions to explore the outer solar system.

1978 - John McCarthy is named Lewis center director on October 1.

1980s - The Shuttle Era Begins

NASA Lewis goes for major roles in mainstream programs. Research stresses the upper-stage propulsion system for the space shuttle, called the Shuttle/Centaur. Lewis engineers begin development of the Advanced Communications Technology Satellite (ACTS).

1980 - The Research Analysis Center (RAC) dedication is held on May 29. Lewis begins collecting atmospheric data on June 4 from the Mount St. Helens eruption.

1981 - First space shuttle launched using technology developed by Lewis.

1982 - Andy Stofan becomes Lewis' fifth center director on June 22.

1983 - Lewis makes first significant staffing increase in 20 years during the summer.

1987 - The Icing Research Tunnel is designated an ASME Historic Engineering Landmark on May 20. John Klineberg becomes Lewis center director on May 29.

NASA [wins Emmy](#) on September 16 for developing the Communications Technology Satellite.

1988 - The Advanced Turboprop team receives [Robert J. Collier Trophy](#) on May 13.

1989 - The [Space Electric Rocket Test](#) (SERT II) was reactivated nearly 20 years after its launch. Power Systems Facility dedication is held on January 9. Atlas-Centaur 68 launch on May 25 is the last Lewis-managed commercial Centaur launch.

1990s - A New Name

Ongoing work leads the way in both aeronautics and aerospace, including aeropropulsion, space power and space propulsion. Lewis assumes a lead role in the microgravity program as the program manager for Fluid Physics and Combustion Microgravity Research.

1990 - [Larry Ross](#) becomes Lewis center director on July 1.

1991- Center celebrates its [50th anniversary](#) and issues Virginia Dawson's [Engines & Innovation](#). Dedication of new Edward R. Sharp Employee Center on September 17.

1993 - NASA announces new [High Speed Research](#) (HSR) program on March 25. STS-51 deploys the [Advanced Communications Technology Satellite](#) (ACTS) on September 12.

1994 - [Donald Campbell](#) is appointed center director on January 6. [10x10](#) is renamed the Abe Silverstein 10' x 10' Supersonic Wind Tunnel on October 15.

1995 - The greatest attention for Ohio's astronauts came with the STS-70 mission in 1995. Four crew members (Nancy Currie, Tom Henricks, Don Thomas and Mary Ellen Weber) out of a five-member crew have hometowns in Ohio. Lewis-managed Mir Cooperative Solar Array (MCSA) was delivered to Russian space station by Shuttle Atlantis (STS-74)

1996- Deployment of Lewis-managed Mir Cooperative Solar Array on the Russian space station.

1997 - Mars Pathfinder lands on the Martian surface with [Lewis experiments](#) on July 4. Titan IV-Centaur [launches the Cassini spacecraft](#) toward Saturn on October 15.

1998 - [Launch of Deep Space I](#) powered by Lewis' NSTAR ion thruster on October 24.

1999 - The [center is renamed](#) the John H. Glenn Research Center on March 1.

2000s - The 21st Century

The center makes key contributions to the Columbia Accident Investigation and Constellation Project. The campus also undergoes transformation as several historic facilities are removed and the Mission Integration Center is added.

2000 - The [Ballistics Lab](#) in the Materials and Structures Building is dedicated on January 14. Glenn-designed [solar arrays delivered](#) to the International Space Station on December 3.

2001 - STS-107 [crew visits Glenn](#) on January 30 to train on the Combustion Module-2. [Julian Earls](#) becomes center director on August 8.

2004 - Center formally acquires the [S-3 Viking](#) aircraft on March 26.

2005 - [Woodrow Whitlow](#) becomes Glenn center director in December.

2006 - NASA assigns Glenn responsibility for [Orion service module](#) on May 12.

2007 - Space Power Facility (SPF) is [rededicated](#) on June 11 for Orion vibration testing.
2008- [Demolition](#) of the Altitude Wind Tunnel begins in September. Ares I-X segments [leave Glenn](#) on October 22 for journey to KSC.
2009 - Commercial Aviation Safety Team [Robert J. Collier Trophy](#) on May 28. The Glenn-designed [Ares I-X Upper Stage Simulator](#) is successfully launched on October 28.
2010 - NASA Glenn Visitor Center Moves to [Great Lakes Science Center](#). [Ramon Lugo](#) becomes center director on July 18.
2011 - New main gate and security building dedicated on June 6.
2012 - [Space Communications and Navigation \(SCaN\)](#) sent to the ISS on July 20.
2013 - [Jim Free](#) becomes Glenn center director on January 4. NEXT thruster completes long duration test in the EPL on September 1.
2014 - Glenn dedicates new [Mission Integration Center](#) building on July 30.
2015 - The center inducts first class into the [Glenn Hall of Fame](#) on September 25.
2016 - [Janet Kavandi](#) becomes center director on March 14.
2017 – Glenn celebrates its [75th anniversary](#).

Words such as these were emblazoned in dozens of languages on the front page of newspapers around the world, echoing the first part of President John F. Kennedy's bold challenge to the nation, made more than eight years earlier – to land a man on the Moon. That part was successfully accomplished on July 20, 1969. The second part of the challenge, the safe return to Earth, would have to wait four more days.

Apollo 11 astronauts Neil A. Armstrong, Edwin E. "Buzz" Aldrin, and Michael Collins awoke to start their fifth day in space at the end of their ninth revolution around the Moon. In Mission Control at the Manned Spacecraft Center, now the Johnson Space Center in Houston, Eugene F. Kranz's White Team of controllers arrived on console, with astronaut Charles M. Duke serving as Capcom. After a quick breakfast, Aldrin and Armstrong began re-activating the Lunar Module (LM) *Eagle*, including deploying its landing gear, and donned their pressure suits. Near the end of the 12th orbit around the Moon, Duke radioed up to Apollo 11 that they were GO to undock. The event took place behind the Moon during the start of their 13th revolution, the astronauts filming each other's spacecraft as they began their independent flights ([clip 1](#), [clip 2](#)). After they reappeared from behind the Moon, Armstrong radioed their status to MCC saying, "The *Eagle* has wings." Collins in the Command Module (CM) *Columbia* observed, "I think you've got a fine looking flying machine there, *Eagle*, despite the fact you're upside down," prompting Armstrong to reply, "Somebody's upside down."

From this point on, it was time to get down to business as events happened rather quickly. As the Moon landing attempt was less than an hour away, the viewing gallery in Mission Control was filling with NASA managers from across the agency, and many astronauts were present in the control room itself to witness the historic event. Later during the 13th orbit, about 10 minutes before Apollo 11 disappeared again behind the Moon, Duke radioed up the GO for Descent Orbit Insertion (DOI). The DOI burn, a 30-second firing of

the LM's Descent Propulsion System (DPS) engine took place behind the Moon, lowering the low point of *Eagle's* orbit to about 50,000 feet, as close as [Apollo 10](#) got to the Moon's surface. The two craft now flying separately reappeared from behind the Moon on their 14th orbit. Duke radioed up the GO for Powered Descent Initiation (PDI), the beginning of the landing maneuver. *Eagle's* antenna repeatedly lost lock on the Earth so Mission Control had to communicate with *Eagle* through Collins in *Columbia* until reliable radio links were re-established.

At the beginning of PDI, the LM's DPS engine ran at 10% thrust for 26 seconds for a smooth initial deceleration before increasing to full thrust. *Eagle* was flying engine first and windows facing down toward the Moon's surface and was about 300 miles east of the landing site in the Sea of Tranquility. *Eagle's* attitude allowed Armstrong to track landmarks as they passed over them against the predicted times. Based on *Eagle* passing landmarks about two to three seconds early, Armstrong predicted that they would land about three miles further downrange than planned – and he was proved correct. At an altitude of 40,000 feet, Armstrong maneuvered *Eagle* to a windows up orientation. This was in preparation for the pitch-over maneuver, which placed the windows facing forward in the direction of flight, and also positioned the landing radar so it could see the lunar surface.

At about 33,000-foot altitude, Armstrong and Aldrin were surprised by the first 1202 program alarm, which they had not seen in simulations. After a few seconds of analysis in MCC, Duke gave them a GO to proceed. The alarm simply meant the computer was overloaded with too much data and couldn't process it all, but controllers felt confident they could proceed with the landing. When a second 1202 alarm sounded less than a minute later Duke once again gave the GO to proceed. *Eagle* maneuvered to a more vertical orientation for the final phase of the descent. At about 5,000 feet and descending about 100 feet per second, Armstrong took over manual control of *Eagle's* attitude. As they passed through 3,000 feet with their descent rate slowed to 70 feet/second, Duke gave them the GO for landing, and they received the 1201 program alarm. Once again, Duke gave them the GO to proceed. Another 1202 flashed at about 1,000 feet altitude. At about 600 feet, noticing *Eagle's* computer was taking them down into a boulder-strewn area near West Crater, Armstrong took over manual control of the descent. He pitched *Eagle* to a more vertical orientation, which slowed the descent, and decided to overfly the rough area and look for smoother terrain to land on. Armstrong found and flew to a clearer spot for landing, and Aldrin called out that he saw the LM's shadow on the Moon. Armstrong picked his final spot, about 60 meters east of Little West Crater. At about 100 feet, the fuel quantity warning light came on, indicating only 5% fuel remaining, giving Armstrong about 90 seconds of hover time left. With 60 seconds of fuel remaining, they were down to about 40 feet and the descent engine was kicking up dust from the surface, increasingly obscuring Armstrong's visibility. At precisely 3:17:40 PM Houston time on July 20, 1969, Aldrin called out "Contact light," indicating that at least one of the three 67-inch probes hanging from the bottom of three of the LM's footpads had made contact with the Moon.

Eagle drifted to the left when three seconds later, Armstrong called out, "Shutdown," followed by Aldrin's, "Okay. Engine stop," indicating the DPS engine was shut off. They were on the Moon. In Houston, Duke noted via telemetry that the engine had shut down, and called to Armstrong and Aldrin, "We copy you down, *Eagle*." Armstrong responded with the historic words, "Houston, *Tranquility Base* here. The *Eagle* has landed."

It should be noted that for everyone on Earth, the first Moon landing was purely an audio experience. Controllers in MCC had the added benefit of telemetry from the spacecraft, but there was no live television of the landing. A 16-mm silent film camera mounted in the right hand (Aldrin's) window recorded the event, but was not available for viewing until it was returned to Earth and developed. An annotated [video of the landing](#) was prepared from this film (courtesy of [Apollo Flight Journal](#)), and synchronized with space-to-ground communications, several loops in Mission Control, and video clips from MCC.

After a few minutes, Aldrin provided the first verbal description of their surroundings, including the types and sizes of rocks and the general color of the surface. Duke radioed to them, "Be advised there're lots of smiling faces in this room and all over the world," prompting Armstrong's response, "Well, there are two of them up here." Armstrong reported that neither he nor Aldrin had any trouble adjusting to the one-sixth gravity on the lunar surface. He continued with a more detailed description of their view out the forward windows. As they continued their postlanding activities, Armstrong called MCC to advise that he and Aldrin would like to forego the planned rest period before their Extra-Vehicular Activity (EVA), or spacewalk, and MCC concurred with their proposal. Aldrin made the following request to anyone who might be listening, "I'd like to take this opportunity to ask every person listening in, whoever and wherever they may be, to pause for a moment and contemplate the events of the past few hours and to give thanks in his or her own way." He then proceeded to take communion with a chalice and consecrated wine he brought along for the occasion. He and Armstrong then began preparations for their historic spacewalk, including donning their Portable Life Support Systems (PLSS), the backpacks that provided oxygen, removed carbon dioxide, and enabled communications. The Green Team of flight controllers led by Clifford E. Charlesworth, with Bruce McCandless serving as Capcom, took their positions in Mission Control to help Armstrong and Aldrin prepare for and execute their EVA. They reconfigured Eagle's cabin for depressurization, donned their helmets, visors, and gloves, and then opened the valve that vented the cabin.

Aldrin opened Eagle's forward hatch, which swung inward toward him, giving Armstrong access to the outside front porch. Aldrin added, "About ready to go down and get some Moon rock?" He helped Armstrong navigate through the narrow confines of *Eagle's* hatch and onto the front porch. Once on the ladder, Armstrong pulled a lanyard that released the Modularized Equipment Stowage Assembly (MESA) on the side of *Eagle's* Descent Stage, on which was mounted a black and white TV camera, allowing hundreds of

millions of viewers on Earth to see him [descend the ladder down to the landing leg's footpad](#). As a precaution, he practiced the three-foot jump back up to the ladder's first rung, made easier in the one-sixth lunar gravity. Once back down on the footpad, Armstrong described that the footpads had only sunk one or two inches into the lunar dust which he noted was fine-grained, almost powdery. Armstrong announced, "I'm going to step off the LM now." And at 9:56 PM Houston time he did just that, firmly planting his left foot onto the lunar surface, proclaiming, "That's one small step for a man, one giant leap for mankind."

After taking his first tentative steps on the lunar surface, Armstrong began his first tasks of the spacewalk, including receiving the Hasselblad still camera from Aldrin via a lanyard and pulley system, using it to take the first photographs of *Eagle* to document how it fared during the landing as well as of their surroundings, and collecting the contingency sample of lunar material in case they had to make an emergency departure. A few minutes later, Aldrin began his descent to the surface, commenting on the way out of the cabin, "Now I want to ... partially close the hatch. Making sure not to lock it on my way out." This prompted a laugh from Armstrong who commented, "A particularly good thought."

-

Once Aldrin was on the surface, he and Armstrong unveiled the [commemorative plaque](#) that was mounted on the landing leg and read the words that were inscribed on it, "Here men from the planet Earth first set foot upon the Moon, July 1969 A.D. We came in peace for all mankind." The plaque bore the signatures of the Apollo 11 astronauts as well as of President Richard M. Nixon. Armstrong then removed the TV camera from the MESA, carried it about 60 feet from the LM, and mounted on a tripod so the world audience could watch their subsequent activities. Closer to the LM, Aldrin was setting up the Solar Wind Collector (SWC) experiment, a sheet of aluminum that was exposed to the Sun for 77 minutes to collect ions in the solar wind. Near the end of the EVA, Aldrin rolled up the foil and stowed it for return to Earth for analysis by scientists.

Their next task was to remove the [Lunar Flag Assembly](#) attached to *Eagle's* ladder and set up the American flag about 20 feet from the LM. Because in the vacuum on the Moon there is no way for the flag to stay unfurled, a telescoping horizontal metal rod was inserted along the top of the 3-by-5-foot nylon flag. During the deployment, this metal rod did not extend all the way and left the edge of the flag somewhat wrinkled, giving it the appearance of waving in a non-existent lunar breeze. Aldrin began to experiment with different types of locomotion in the one-sixth gravity when Capcom McCandless requested that both astronauts position themselves in front of the TV camera. For the next two minutes, Armstrong and Aldrin talked to President Nixon in the White House's Oval Office, who offered the nation's congratulations on their historic accomplishment.

The phone call concluded, Armstrong and Aldrin resumed their tasks, which included Aldrin performing soil cohesion tests by kicking the lunar surface with his boot and

observing the resulting sprays of dust which in the vacuum and one-sixth gravity on the Moon behaved differently from how they would on Earth. Armstrong returned to the MESA to retrieve the equipment for the bulk sample collection of lunar material. Aldrin picked up the Hasselblad to take photographs for the Bootprint Penetration Experiment, and took panoramic photos of the landing site, incidentally taking one of the few photographs of Armstrong on the surface as he packs the bulk sample at the MESA.

After more photography, Aldrin handed the camera back to Armstrong and walked to the back of the LM where the Scientific Equipment (SEQ) bay containing the [Early Apollo Surface Experiment Package](#) (EASEP) was located. The EASEP consisted of two experiments, the Passive Seismic Experiment Package (PSEP) to measure Moon quakes and the Laser Ranging Retro-Reflector (LRRR) that contained an array of mirrors to reflect a laser beam sent from Earth for precise measurements of the Earth-Moon distance. Aldrin removed the two experiments from the SEQ bay and carried them about 40 feet from the LM where he deployed the PSEP and Armstrong the LRRR. At this point, they were running about 30 minutes behind the timeline, but their consumables were within limits so McCandless called to tell them that Mission Control had given them a 15-minute extension on the EVA. He also mentioned that scientists had activated the seismometer and it was picking up the vibrations from their footsteps.

Aldrin returned to the MESA to begin getting two core samples as part of the documented samples. Armstrong jogged 180 feet to Little West Crater that they had overflowed during the descent and took a series of panoramic shots before jogging back to the LM to assist Aldrin with the core samples. Finishing the core samples, Aldrin rolled up the solar wind experiment. Armstrong collected about 20 rock samples weighing about 13 pounds.

And with that, it was time to finish the EVA. Armstrong and Aldrin gathered the film magazines and closed up the rock boxes. Armstrong scooped up about 13 pounds of lunar dirt as packing material for the rocks in the boxes as Aldrin climbed up the ladder and back into the LM. From there he helped Armstrong transfer the rock boxes up to the cabin using the lanyard system. A film cassette attached to the first rock box fell off and into the lunar dirt, but Armstrong retrieved and reattached it. The dirt attached to the cassette would later cause an accidental exposure to one of the employees once in the Lunar Receiving Laboratory in Houston. They hauled the second rock box up to the cabin without incident.

Just before Armstrong headed up the ladder, he reminded Aldrin about a small package of commemorative items that they wanted to leave on the surface. Aldrin tossed it down through the hatch from inside the cabin. The items included [a silicon disc](#) etched with goodwill greetings from 73 world leaders, an Apollo 1 patch commemorating astronauts Virgil I. Grissom, Edward H. White, and Roger B. Chaffee lost in the 1967 fire, two Soviet medals honoring cosmonauts Vladimir M. Komarov killed in the Soyuz 1 accident and Yuri A. Gagarin, the first man in space killed in an airplane crash in 1968, and a small gold olive branch, identical to ones the astronauts carried to the Moon and back for their wives.

Armstrong then jumped up to the third rung of the ladder and climbed the rest of the way into the cabin. Within a minute they had the hatch closed and began repressurizing the LM. They removed their PLSS backpacks, took photographs out the windows to use up their remaining film, and ate a well-earned meal. Aldrin realized that probably while he was removing his PLSS, he broke the circuit breaker that armed the ascent stage engine, critical for their departure the next day. Fortunately, they were able to use a felt tip pen to depress the breaker button.

Director of Flight Crew Operations Donald K. "Deke" Slayton called to the crew, "That's a real great day, guys. I really enjoyed it." Armstrong replied, "Thank you. You couldn't have enjoyed it as much as we did," and Aldrin, "It was great." They then depressurized the LM cabin and threw their PLSS backpacks out the hatch along with a jettison bag containing their lunar boots and other items no longer necessary. This freed up space in the cramped cabin and reduced the weight of the LM at liftoff. Since the TV camera on the surface was still transmitting, MCC was able to observe the jettisons, and the PSEP recorded the items hitting the surface, prompting Armstrong to comment, "You can't get away with anything anymore, can you?" They then repressurized the cabin for the final time. Their last duty before they turned in for a well-deserved albeit restless night's sleep, having been awake for 21 hours, was to turn off the TV camera. Aldrin curled up on the floor of the LM while Armstrong devised a hammock and slept on the ascent stage engine cover. All was quiet on the Moon, but while the astronauts slept the American flag they planted shifted position as it settled in the loose lunar soil.

An estimated one million people gathered on the beaches of central Florida to witness first-hand the launch of Apollo 11, while more than 500 million people around the world watched the event live on television. Officially [named as a crew](#) just six months earlier, Commander Neil A. Armstrong, Lunar Module Pilot (LMP) Edwin E. "Buzz" Aldrin, and Command Module Pilot (CMP) Michael Collins were prepared to undertake the historic mission. Previous Apollo crews had tested the spacecraft in Earth orbit and around the Moon, and only two months earlier, [Apollo 10](#) had completed a dress rehearsal to sort out all the unknowns for the lunar landing. Now it was time to attempt the landing itself.

The astronauts' day on July 16, 1969, began with a 4 AM wake-up call from Chief of the Astronaut Office Donald K. "Deke" Slayton. After the traditional prelaunch breakfast with Slayton and backup CMP William A. Anders, the crewmembers donned their spacesuits and took the Astrovan to Kennedy Space Center's (KSC) Launch Pad 39A. Workers in the White Room assisted them into their seats in the Command Module (CM) *Columbia*, Armstrong into the left hand couch, Collins into the right, and finally Aldrin into the middle. After the pad workers closed the hatch to the capsule, the astronauts settled in for the final two hours of the trouble-free countdown. As Armstrong noted just before liftoff, "It's been a real smooth countdown."

At precisely 9:32 AM EDT, [Apollo 11](#) [lifted off](#) from Launch Pad 39A to begin humanity's first attempt at a lunar landing. Engineers in KSC's Firing Room 1 who had managed the

countdown handed over control of the flight to the Mission Control Center (MCC) at the Manned Spacecraft Center (MSC), now the Johnson Space Center in Houston, as soon as the rocket cleared the launch tower. In MCC, the Green Team led by Flight Director Clifford E. Charlesworth took over control of the mission. The Capcom, or capsule communicator, the astronaut in MCC who spoke directly with the crew, during launch was Bruce McCandless. The three stages of the Saturn V performed flawlessly and successfully placed Apollo 11 into low Earth orbit. For the next two and a half hours, as the Apollo spacecraft still attached to its S-IVB third stage orbited the Earth, the astronauts and MCC verified that all systems were functioning properly. McCandless then called up to the crew, "Apollo 11, you're go for TLI," the Trans Lunar Injection, the second burn of the third stage engine to send them on their way to the Moon.

Two hours and 44 minutes after liftoff, the third stage engine ignited for the six-minute TLI burn, increasing the spacecraft's velocity to more than 24,000 miles per hour, enough to escape Earth's gravity. Armstrong called down to the ground after the burn, "That Saturn gave us a magnificent ride. It was beautiful." A little over three hours after launch, and already more than 3,000 miles from Earth, the Command and Service Module (CSM) separated from the spent third stage to begin the [transposition and docking](#) maneuver. Collins flew the CSM *Columbia* out to a distance of about 100 feet and turned it around to face the now exposed LM *Eagle* still tucked into the top of the third stage. He slowly guided *Columbia* to a docking with *Eagle*, then extracted it from the third stage which was sent on a path past the Moon and into orbit around the Sun. During the maneuver, the spacecraft had traveled another three thousand miles away from Earth.

During the rest of their first day in space, MCC informed the crew that because the launch and TLI had been so precise, the planned first midcourse correction would not be needed. The astronauts were finally able to remove the spacesuits they'd been wearing since before launch. Armstrong called down with birthday wishes for the state of California (200 years old) and for Dr. George E. Mueller, NASA Associate Administrator for Manned Space Flight (stated as "not that old"). In MCC, Flight Director Eugene F. Kranz's White Team of controllers took over, with astronaut Charles M. Duke as the new Capcom. The astronauts provided a pleasant surprise with an unscheduled [16-minute color television broadcast](#), treating viewers on Earth with spectacular scenes of their home planet. They then placed their spacecraft in the Passive Thermal Control (PTC) or barbecue mode, rotating at three revolutions per hour, to evenly distribute temperature extremes. Finally, about 13 hours after launch and a very long day, the crew began its first sleep period, with Apollo 11 about 63,000 miles from Earth.

Overnight, Flight Director Glynn S. Lunney's Black Team of controllers, with astronaut Ronald E. Evans as Capcom, watched over the spacecraft's systems. By the time the astronauts awoke, now almost 110,000 miles from Earth, Charlesworth's Green Team was back on console. Capcom McCandless provided a morning news update to the crew,

including a status of the [Soviet Luna 15 robotic spacecraft](#) that had launched three days before Apollo 11 and was still on its way to the Moon. About the time Apollo 11 reached the halfway mark in distance between Earth and Moon, the following light-hearted exchange took place between backup Apollo 11 Commander James A. Lovell in MCC and Armstrong aboard *Columbia*:

Lovell: Is the Commander aboard? This is Jim Lovell calling Apollo 11.

Armstrong: This is the Commander.

Lovell: I was a little worried. This is the backup Commander still standing by. You haven't given me the word yet. Are you Go?

Armstrong: You've lost your chance to take this one, Jim.

Lovell: Okay. I concede.

The crew conducted the only midcourse correction needed during the coast to the Moon, a three-second burn of the Service Propulsion System (SPS) engine to lower the closest point to the Moon from 200 miles to 69 miles. McCandless informed the astronauts that Luna 15 had entered an elliptical orbit around the Moon, but that its objectives were still not clear.

The crew conducted a [scheduled TV broadcast](#) from about 150,000 miles, showing views of a much smaller Earth with Armstrong providing a detailed description of the planet. He then turned the camera inside the cabin for views of the astronauts and showing viewers their food pantry, concluding with filming the Apollo 11 mission patch on their flight suits. The broadcast lasted 35 minutes. The crew soon after settled down for its second night's sleep in space, which MCC extended since another midcourse correction the next morning was not needed as their trajectory remained very precise.

In Houston, astronaut Frank Borman and Christopher C. Kraft, Director of Flight Crew Operations, held a press conference about Luna 15. NASA managers were concerned that with Luna 15 now in orbit around the Moon and its objectives still not clear, it might interfere in some way with Apollo 11. [Borman had visited Moscow](#) earlier in July and met with Academician Mstislav V. Keldysh, President of the Soviet Academy of Sciences. Taking advantage of this new acquaintance, Borman telephoned Keldysh and expressed NASA's concerns. Keldysh assured Borman that Luna 15 would not interfere with Apollo 11 and in an unprecedented action in American-Soviet space relations he telegraphed Luna 15's precise orbital parameters to Borman. The Soviets didn't divulge Luna 15's true intentions, stating only that it would stay in lunar orbit for two days.

The major activity for Apollo 11's third day in space was the [first activation and inspection of the LM *Eagle*](#), which the crew televised to the ground from about 201,000 miles away. Armstrong described the status of the docking mechanism, "Mike must have done a smooth job in that docking. There isn't a dent or a mark on the probe" – a compliment of Collins' excellent piloting skills. When they opened the hatch to *Eagle*, the lights came on automatically, prompting Capcom Duke to say, "How about that. Just like the

refrigerator.” Aldrin floated into the LM, taking the TV camera with him, and provided viewers with an excellent tour of all of its systems, as well as the astronauts’ spacesuit helmet visors and backpacks. The broadcast lasted one hour and 36 minutes, after which Aldrin and Armstrong returned to *Columbia* and closed the hatches. Soon after, Apollo 11 passed into the Moon’s gravitational sphere of influence, 214,086 miles from Earth and 38,929 miles from the Moon. The crew settled down for its third sleep period of the flight.

While the crew slept, MCC decided that a planned midcourse correction that day would also not be required and they extended the crew’s rest. Shortly after they woke for their fourth day in space, Apollo 11 crossed into the Moon’s shadow and they could observe the solar corona. They could see the Moon’s surface lit by Earthshine, and for the first time they could see stars and constellations clearly. Capcom astronaut and backup Apollo 11 LMP Fred W. Haise read up the morning news to the crew. An item of interest was that in its reporting of the mission, the Soviet newspaper *Pravda* called Armstrong the “Czar of The Ship.” The Soviet press was indicating that Luna 15 would accomplish everything that all previous Luna spacecraft had done, the first public hint that it might be trying to return samples from the Moon. Armstrong provided the following description of the Moon, which the astronauts were seeing for the first time:

The view of the Moon that we’ve been having recently is really spectacular. It fills about three-quarters of the hatch window, and of course, we can see the entire circumference, even though part of it is in complete shadow and part of it’s in Earthshine. It’s a view worth the price of the trip.

Shortly after, as Apollo 8 and 10 had done before, Apollo 11 sailed behind the Moon and all contact with Earth was cut off. Eight minutes later, they fired the SPS engine for the six-minute Lunar Orbit Insertion-1 (LOI-1) burn, and Apollo 11 entered into an elliptical lunar orbit. As Apollo 11 came around from the backside of the Moon, the crewmembers saw their first Earthrise and Aldrin reported their status to MCC, “The LOI-1 burn just nominal as all getout, and everything’s looking good.” A few minutes later, the astronauts got their first view of the approach to their landing site in the Sea of Tranquility, which was still in darkness. By the time of the landing the next day, the Sun will have risen at the landing site, the low angle illumination providing optimal lighting for the landing. Of the approach Armstrong commented, “It looks very much like the pictures, but like the difference between watching a real football game and one on TV. There’s no substitute for actually being here.”

During their second lunar orbit, the crew televised views of the Moon across much of the near side ([clip 1](#), [clip 2](#), [clip 3](#)). At the end of that revolution, and once again behind the Moon, they fired the SPS engine for the 17-second LOI-2 burn to circularize their orbit. Armstrong and Aldrin entered the LM *Eagle* for the second time to begin activation and transfer of equipment such as cameras. Aldrin reported that he could see the entire landing area as they flew over it. They returned to *Columbia* and the entire crew settled down for its

first sleep period in lunar orbit. It was also their final night before attempting the first Moon landing the next day.

Narendra Damodar Das Modi : A Critical Study

Prof.Dr. Ratnesh Dwivedi

(Leamforth University/ UK)

Academician Interdisciplinary Scientist*Journalist*

**NASA Educator*Board Member*Peace Prize Winner*

rtnsh_dwivedi@yahoo.com

I have selected Prime Minister Narendra Modi for this research paper as I found that not much work has been done on his struggle and rise from a low key tea seller to Prime Minister of India who has capability overhaul India as two term Prime Minister which he is doing. Despite several odds he and his government has done tirelessly in last seven years and his works can be seen on ground. Also I have found that lot of research has already been done on previous Prime Ministers of India, Many Books has been written, Many Ph.Ds has been awarded but there is very less research has been carried out on PM Modi. He is on National and Global Politics Center Stage for close to 40 years now and time has come when some authentic research should be done . His government has launched more than 225 of schemes for public at large, an attacking defense and foreign policy and a very capable PMO which is also focus of my research makes Narendra Modi what he is today. Having said that there has been controversies which also has been studied in this research paper without any bias. John Elliot a noted Journalist and Author who have been researching on Indian Politics for more than 40 years has come out a book by name of "Implosion" which gives a bird's eye view of political developments in India from 1990 till now. While he predicts Narendra Modi to be one of the powerful prime ministers as early as in 2002 he also questions his five year tenure due to wrong policies when he wrote book in 2019.

Introduction and Objective:

I have selected Prime Minister Narendra Modi for this research paper as I found that not much work has been done on his struggle and rise from a low key tea seller to Prime Minister of India who has capability overhaul India as two term Prime Minister which he is doing. Despite several odds he and his government has done tirelessly in last seven years and his works can be seen on ground. Also I have found that lot of research has already been done on previous Prime Ministers of India, Many Books has been written, Many Ph.Ds has been awarded but there is very less research has been carried out on PM Modi. He is on National and Global Politics Center Stage for close to 40 years now and time has come when some authentic research should be done . His government has launched more than 225 of schemes for public at large, an attacking defense and foreign policy and a very capable PMO which is also focus of my research makes Narendra Modi what he is today. Having said that there has been controversies which also has been studied in this research paper without any bias. John Elliot a noted Journalist and Author who have been researching on Indian Politics for more than 40 years has come out a book by name of "Implosion" which gives a bird's eye view of political developments in India

from 1990 till now. While he predicts Narendra Modi to be one of the powerful prime ministers as early as in 2002 he also questions his five year tenure due to wrong policies when he wrote book in 2019.

Research Question:

The primary research questions which will be evaluated and answered in this proposed project are:

- 1- Why Modi is so relevant in India?
- 2- What has been his background?
- 3- How he rose to the status of Prime Minister from a Low Key Tea Seller and RSS worker
- 4- What are the areas where he has been criticized?
- 5- How is his and His Government's policy changing India?
- 6- What is structure and Operation of Prime Minister's Office
- 7- Who are the key persons and their working in Prime Minister's Office

Literature Review:

The Scholar has studied following documents before submitting the proposal and will study under mentioned materials during the course of project :

- 1- News Papers of five years from 2014-2019
- 2- Previous available literature on his early years
- 3- Had interacted with BJP and Opposition leaders
- 4- Organizational functioning of RSS
- 5- TV News watching for 20 years
- 6- Magazines(India Today,Outlook-Hindi and English)
- 7- Have written extensively for Russian International Affairs Council,Moscow,Global Ethics Network,Carnegie Council,Wsh and Tuck Magazine,London

Scholar aims to analyze following material during course of project primarli available in NMML Library :

- 1- News Papers b/w 2000-2019
- 2- Available literature in NMML
- 3- Available Audi-Visual Materials in NMML
- 4- Direct Interaction with PMO and other leaders including in opposition
- 5- By attending Seminars and Conferences organized by NMML in this regard
- 6- Sources in Media,academics and political experts during meeting in NMML Conferences,workshops and seminars.
- 7- Sources close to Narendra Modi and if possible his family members

Research Methodology :

Scholar has adopted qualitative analysis by textual, audio, visual, questionnaire and direct interaction based methodology while his primary focus will remain the available materials in NMML library .

Data Analysis :

Narendra Damodardas Modi has emerged as the indisputable champion of the Lok Sabha Election 2014 by delivering the party's best results ever in the general election of India. Modi, who worked as a tea-seller in his childhood, has come a very long way to have excelled in the report card of the world's largest-ever electoral exercise. He will now serve the nation as the Prime Minister, with the goal of implementing the Gujarat model of development throughout the nation.

He took the oath as the Prime Minister of India in a lavish affair on 26 May 2014.

Narendra Modi governed Gujarat for 13 years as its Chief Minister. He was selected by L K Advani, a leader of the Bharatiya Janata Party (BJP), in 2001 to give a direction to the election campaign in Gujarat and Himachal Pradesh. Modi was elected as the Chief Minister of Gujarat on 7 October 2001, and was been the longest-serving Chief Minister of the state. In the 2012 Gujarat legislative assembly election, he won his fourth consecutive term as the Chief Minister of Gujarat.

A career that started as an errand runner for the RSS (Hindu Right wing group) is now perhaps on the way to reach its zenith. Yes, Narendra Damodardas Modi has walked quite a distance wearing unflinching confidence on his sleeves. The former Gujarat Chief Minister and India's current Prime Minister candidate is a fascinating case study as the man opens up equal number of avenues for his critics as well as admirers. The man is admired for his economic policies and growth scenario in Gujarat, but he also bears flak for the dismal state of the Human Development Index in Gujarat. Now, since he has become the Prime Minister of India, let's have a deeper look into Narendra Modi's biography.

Humble Beginnings

The idea of struggle was never very distant for Modi. He used to run a tea stall till the time RSS inducted him as a full-time member. With whatever minimal training he received from the party's associates, he surged ahead and exhibited enough capability to be given the charge of the ABVP (the student wing of RSS). His diligence and dedication towards the party hardly ebbed despite the fact that he was simultaneously pursuing a Master's degree in Political Science. This 'average student' from Vadnagar tutored himself to take greater steps on a national level.

Family

Although there isn't enough about Modi's personal life in the public domain, the political discourse sometimes throws up bits of facts and stories. He was born into a middle class family of six in Vadnagar in Mehsana District (then Bombay state) to Damodardas Mulchand Modi and Heeradben Modi. He was betrothed when quite young, but chose to walk away from the marriage and has remained a bachelor.

Early days in Politics

Narendra Modi was drawn to politics in his early teens and was a member of Rashtriya Swayamsewak Sangh (RSS). During the 1960's India-Pakistan war, even though he was only a young boy, he volunteered to serve soldiers traveling through railway stations. As a youth, he became a member of the Akhil Bharatiya Vidyarthi Parishad, a student body involved in anti-corruption. After having worked full time with them, he was then

nominated as its representative in the BJP. Modi was also a campaigner in the RSS during his years in college and took on the task of encouraging the party members. Partnering with Shankarsingh Vaghela, Modi began a strong cadre base in Gujarat. Narendra Modi has come from a humble background and is known for his simple lifestyle. He has a reputation of being a workaholic and introvert. Mr. Modi has tried to change his image from that of a Hindu Nationalist politician to that of a sincere administrator. The party began getting political attention and formed a coalition government in April 1990. After this, the BJP came to power in Gujarat in 1995. During this period, Modi was responsible for the Somnath to Ayodhya Rath Yatra and a similar trek from Kanyakumari in Southern India all the way up to Kashmir in the north. A careful observation of his rise to the national podium would evince how he remained glued to his fundamentals – continuing agitations during the nationwide Emergency, organizing Murli Manohar Joshi's Ekta yatra (journey for unity), and impressing everyone with electoral strategy ahead of the 1995 state elections. As BJP tasted victory, Modi relished his newly ordained post of the party's General Secretary. The workaholic and loyal 'sevak' moved to New Delhi to take up the new responsibility of managing the party's activities in Haryana and Himachal Pradesh. Three summers whizzed past and Modi already had the post of National Secretary of the BJP under his kitty.

First Stint as Chief Minister of Gujarat

Times were turbulent in Gujarat with allegations of corruption and poor governance doing the rounds. After Shankarsingh Vaghela left the BJP, Keshubhai Patel was made Chief Minister of Gujarat and Modi became General Secretary of the party in Delhi. Weak handling of the effects of the Bhuj Earthquake in 2001 prompted the BJP's national leaders to seek a new candidate as chief minister, after the removal of Keshubhai Patel. In October 2001, Modi was brought in to fill the vacuum and made Chief Minister of Gujarat despite his lack of experience in governance. Initially, the BJP was not very keen on having him at the forefront and the party was contemplating the position of deputy CM for him, which he refused. He wrote to Advani, and the then Prime Minister Atal Bihari Vajpayee, stating that he was either "going to be fully responsible for Gujarat or not at all." In July 2007, he became the longest-serving Chief Minister in Gujarat's political history. In the Gujarat legislative assembly elections of 2012, Narendra Modi won the constituency of Maninagar over the Indian National Congress, with a majority of 86,373 votes. The BJP won 115 out of the 182 seats and formed its government in Gujarat. This was Narendra Modi's fourth term as the Chief Minister. The following year in March, he was appointed as member to the BJP Parliamentary Board which is the highest decision-making body of the party. He was also nominated as a member of the party's Central Election Committee.

Taking Tough Calls

His rift with the VHP started to show after his much-criticized decision of demolishing 200 illegal temples in Gandhinagar. This was just the trailer. Modi was also vocal about PM Manmohan Singh's reluctance to revive anti-terror laws. He called for invoking tougher laws in states following the 2006 Mumbai blasts. Time and again, he has judiciously chosen issues to pontificate and attack the central government. In the wake of the November 2008 Mumbai attacks, Modi brought up the issue of security along Gujarat's coast. The UPA government acted upon this immediately and sanctioned construction of 30 high-speed surveillance boats. Recently, he came down heavily on the Central government for its weak approach towards Chinese incursions in Ladakh and Arunachal Pradesh and infiltration by Bangladeshis on the Indo-Bangladesh border.

Results, Recommendations and Conclusion :

Besides being a revered orator and a prolific writer, he is also a caring son and a man with his brand of humour. Those who have been associated with him for long are of the opinion that the idea of power is exciting to him. Next time you wonder how he could garner so much of national attention, think of this. He underwent a rigorous training in the US on public relations and image management. When it comes to taking lessons on brand building, Modi says there's no greater inspiration than Mahatma Gandhi. His eulogies about Gandhi come from the fact that "He spoke of Ahimsa but carried a stick. He never wore a cap but the world wears a Gandhi Topi." Modi's careful metamorphosis from a Hindutva party man to a pro-development leader and change maker speaks volumes for his image-building ability. His two-year long escapade into the Himalayas and co-mingling with the yogic sadhus gave him a fair understanding of Hinduism. That partly explains why people listen to him in rapt attention when he talks of ideologies.

Face of Development – Favorite among the leaders of India Inc.

Modi frequently refers to his P2G2 (Pro-people good governance) formula to substantiate his claims on holistic development. Some observers are of the opinion that Gujarat has been able to improve its agricultural output despite being a semi-arid state. The credit is given to the Gujarat government's measures to scale up groundwater projects and initiatives to increase the use of micro-irrigation. India Inc. is almost unanimous in their verdict. They want Narendra Modi as the next PM. Reason? They seek a strong leadership that has a clear road-map and actionable plans ready for execution. Indian business leaders from Ratan Tata to Mukesh Ambani seem to be convinced that for India to come out of its Gross Domestic Paralysis, a visionary and decisive leadership is essential. Empirical evidence suggests that Gujarat has been able to position itself as a lucrative destination for investment. Under his aegis, according to a political commentator, the level of corruption receded and technology parks have seen the light of the day. His iconic call for "Minimum Government and Maximum Governance" has frequently struck the chord with the masses.

Criticism : His opposition has also been noticed and marked for criticizing him since 2002 when he was accused to fuel up Gujrat riots, how ever no evidence was found on later and he came out clean chit. His way of functioning has also been the topic of much debate in the political arena with commentators and subject-matter experts lambasting him for carrying the DNA of fascist leadership. His critics call him a self-centered autocrat who doesn't care a hoot about the BJP. The Gujarat chief minister finds himself in the bad books of analysts as he is also accused of twisting facts to suit political motives on more than one occasion.

His changes in foreign & defense policy during his current tenure has also been criticized by saying that India's defensive foreign and defense policy has been now upgraded to attacking one. Clearly the critics indicates towards incidents like surgical strike . Many say that demonetization and many other schemes has not gone well. Few also say that his government has launched too many schemes that his administration is unable to handle it properly. Some questions his frequent foreign visit. Over all and despite all criticism Narendra Damodar Das Modi can be rated and called as most powerful Prime Minister of India after Indira Gandhi.

Ranking in Forbes

In 2015, the Forbes magazine has ranked Narendra Modi at ninth position as the most powerful person in the world. In 2014, Modi ranked 14th in the same list. The magazine said about Modi that the PM presided over 7.4% GDP growth in the first year in office and has also raised his profile as a global leader, especially during his visits with Xi Jinping and Barack Obama. It also added that managing 1.2 billion people requires more than shaking hands and now Modi must pass his party's reform agenda and keep the fractious opposition under his control. With so many brand images of Narendra Modi existing in a juxtaposed manner, it is to be seen which one suited his greater agenda and helped him in winning the 2014 Lok Sabha polls

İhracatta Ürün ve Pazar Çeşitlenmesi Bağlamında Yoğunlaşma Analizi: Kastamonu İli Üzerine Bir Araştırma

Damla GÖKMEN

Bartın Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü

dgokmen@bartin.edu.tr

Özet

Küreselleşen dünyada ülkelerin küresel pazarda rekabet edebilirliği açısından ihracat büyük bir önem teşkil etmektedir. Ancak ihracatın belirli bir ürün ve ülke grubuna bağlı olması ihracatta istikrarsızlığa sebep olmaktadır. İhracatta ürün ve ülke bazında çeşitlenmenin sağlanmasıyla bu istikrarsızlıkların önüne geçilebilir ve ihracat gelirlerinde meydana gelen dalgalanmalar ortadan kaldırılabılır. Bu çalışmada Kastamonu ilinin ihracatta yoğunlaşma düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. 2004-2019 yıllarına ait dış ticaret verileri kullanılarak Kastamonu ilinin ürün ve ülke bazında ihracatı analiz edilmiştir. İhracatta yoğunlaşma oranını belirlemek amacıyla Gini-Hirschman Endeksi ve Yoğunlaşma Oranı kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ilin ihracatında yıllar itibarıyla hem ürün hem de ülke bazında yoğunlaşmanın azaldığı ancak yine de yoğunlaşma oranlarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak ihracatta ürün çeşitliliğinin artırılmasının yanında yüksek katma değerli ürünlerin ihracatında artış sağlanarak ve ilin sahip olduğu doğal kaynakların hammadde olarak ihraç edilmesi yerine yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülerek ihraç edilmesi ilin ekonomik gelişimine katkı sağlayacaktır. Bunun yanında ilin iktisadi gelişimi için ihracat yapılan uluslararası pazar çeşitliliğinin de artırılması önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: İhracat, Dış Ticaret, İhracat Çeşitlendirmesi, Yoğunlaşma Oranı, Gini-Hirschman Endeksi, Kastamonu İli.

Concentration Analysis in the Context of Product and Market Diversification in Exports: A Research on the Province of Kastamonu

Abstract:

In globalizing world, export constitutes great significance in terms of the competitiveness of countries in the global market. However, when exports are dependent on a particular product and country group, it may cause instability in exports. By providing diversification in exports on the basis of products and countries, can be prevented these instability and can be eliminated fluctuations in export revenues. In this study, it is purposed to determine the concentration of export of Kastamonu province. The export on the basis of product and country was analyzed by

using foreign trade data covering the period from 2004 to 2019 for Kastamonu province. Gini-Hirschman Index and Concentration Ratio were used to specify the concentration in export. As a result of the analysis performed, it is seen that the concentration of export of the province's has decreased both on product and country basis over the years, but concentration ratio is still high. As a result, besides increasing the product variety in exports, by increasing exports of the high value-added products and converting the natural resources of the province into high value-added products instead of exporting them as raw materials products will contribute to the economic development of the province. In addition, it is important to increase diversification in international market for province's economic development.

Key Words: Export, Foreign Trade, Diversification of exports, Concentration Ratio, Gini-Hirschman Index, Province of Kastamonu.

1. Giriş

Ülkelerin dış dünya ile olan ticari ilişkileri iktisadi açıdan ülkelerin gelişimine büyük oranda katkı sağlamaktadır. İhracat açısından dış ticaret, ülkede üretim kapasitesini ve istihdamı artırıcı etkisinin yanında ülkeye sağladığı döviz gelirleri ile ülkenin ihtiyaç duyduğu döviz sıkıntısının azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Dış dünyada ülkeler ile rekabet olanağı elde edilebilmesi için üretimde verimlilik artışlarının gerçekleşmesine ve bu sayede ölçek ekonomilerinden yararlanılmasına ve dışsallıkların artmasına imkân tanımaktadır. Bu noktada önemli olan ihracatın içerik olarak ne kadar ülkeye ve ne kadar ürün ile gerçekleştirildiğidir. Bu ise ihracat çeşitlendirmesinin ya da ihracat yoğunlaşmasının ne düzeyde olduğunun belirlenmesi ile anlaşılabilir. İhracat çeşitlenmesi ülkelerin ihraç ettikleri ürünlerin ve ülkelerin çeşitli olmasıdır. Bunun tam tersi ise ülkenin ihracat yapısında yalnızca belli başlı ülkeler ve ürünler olması durumudur ve bu ise ihracatta yoğunlaşmanın fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Buradan hareketle ülkelerin dış dünya ile olan ilişkilerinde ağırlıklı olarak birkaç ürün ve ülke üzerinde yoğunlaşması ve ülkenin milli geliri içerisinde ihracatın büyük bir paya sahip olması, ülkenin yoğun olarak ticaret yaptığı ülkelerde olumsuz bir durum yaşanması sonucunda ihracat gelirlerinde dalgalanmalara ve ülke ekonomisinde sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenle ülkelerin dış dünyada ticaret yaptığı ülkelerin ve ürünlerin çeşitliliğini artırması oluşabilecek olası sorunları ortadan kaldıracaktır.

Ekonomik gelişme süreci ülkelerin emek yoğun mallar yerine sermaye yoğun malları üretmeye başladığı yapısal bir dönüşüm sürecidir. Bu dönüşüm için ön koşul ülkelerin ihracatında talep esnekliğinin var olmasıdır. Böylece ülkeler ticaretin olumsuz koşullarından korkmadan küresel ihracat pazarından yararlanabilir. Çoğu gelişmekte olan ülkede yurt içi talep genellikle düşük olduğundan ihracat uzun vadede ülkenin kişi başına gelirini artırma konusunda birkaç kanaldan biridir. Ticari mallara bağımlı olan ya da ihraç ettiği ürün sepeti dar olan çoğu ülke, ihracattaki istikrarsızlık ile esnekliği düşük ve istikrarsız küresel talepten mustarip olmaktadır. Bu nedenle ihracat çeşitliliğinin sağlanması bu sorunları hafifletmenin bir yoludur. Ülkelerin ihracat çeşitlenmesinde başarılı olması ve dünya pazarından yararlanabilmesi için ihracatının küresel anlamda rekabetçi olması gerekmektedir (Hesse, 2008: 1).

Anlatılanlar bağlamında çalışmanın amacı Kastamonu ili için ürün ve ülke bazında ihracatta yoğunlaşma düzeyinin belirlenmesidir. Bunun için 2004-2019 dönemine ait dış ticaret verileri Gini-Hirschman Endeksi (GHİ) ve Yoğunlaşma Oranı (CR) kullanılarak

analiz edilmiştir. Yapılan çalışmanın ilk bölümünde ihracat çeşitliliği hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümünde konu ile ilgili olan literatür incelenmiştir. Üçüncü bölümde belirtilen endeksler yardımıyla yoğunlaşma düzeyi analiz edilmiştir. Dördüncü bölümde analizler sonucunda elde edilen bulgular verilmiş ve son bölümde ise elde edilen bulgular için genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. İhracat Çeşitlendirmesi

İhracat çeşitlendirmesi, bir ülkenin mevcut ihraç ürünü karması veya ihracatın yapılacağı yerin bileşimindeki değişik olarak tanımlanmaktadır (Ali, Alwang, & Siegel, 1991). İhracat çeşitlendirmesinin yatay ve dikey çeşitlendirme olarak bilinen iki farklı yapısı vardır. Yatay çeşitlendirme ekonomik ve politik riskleri azaltmak amacıyla aynı sektör (birincil, ikincil ve üçüncül) içindeki mevcut ihracat sepetlerine yeni ürünler eklenerek ülkenin ihracat karışımına yeni ülkeler eklenmesidir. Dikey çeşitlendirme yarı mamul üretiminde birincil sektörden üçüncül sektöre geçerek, işleme, pazarlama veya diğer hizmetler gibi artan katma değerli faaliyetler sayesinde mevcut ürünler için daha fazla kullanım alanının oluşturulmasıdır. Çeşitlendirme hammaddelere göre daha yüksek fiyat istikrarına sahip olduğundan büyüme ve istikrarı arttırmaya yardımcı olabilir. Uzun dönemli sürdürülebilir ihracat artışları için hem yatay hem de dikey çeşitlenme gereklidir (Samen, 2010:4-5).

Gelişmekte olan ülkelerde ihracat çeşitlendirmesi geleneksel ihracattan geleneksel olmayan ihracata ilerleme olarak düşünülür. Çeşitlendirme daha geniş bir ihracat temeli sağlayarak, ihracat gelirlerindeki istikrarsızlığı azaltabilir, ihracat gelirlerini, yüksek katma değerli ürünleri ve çeşitli kanallar yoluyla büyümeyi artırabilir. Bu kanallar, yaparak öğrenmenin yanında geniş teknik ve bilimsel eğitimler yoluyla gelişmiş bir teknoloji kapasitesi, benzer aktivitelere ileri ve geri bağlantıların kolaylaştırılması, piyasanın gelişiminin artması, ölçek ekonomileri ve dışsallıklardır (Samen, 2010:4). İhracat çeşitlendirmesi ile ilişkili dışsallıklar, çeşitlendirilmiş ihracat yapılarına sahip ülkelerin uzun zaman dilimlerinde hızla büyümesine de neden olabilir. İhracat çeşitlendirmesiyle bağlantılı yeni üretim tekniklerinin, bilgi yayılımları, yeni organizasyonel ve girişimcilik becerilerinin kazanılması ve sermaye oluşumu için teşvikler yoluyla diğer faaliyetlere fayda sağlaması muhtemeldir (Al-Marhubi, 2000, s. 559).

İhracat çeşitlendirmesinden iki ana etki beklenebilir. Bunların ilki, ihracat kazançlarında istikrar artışı ve dolayısıyla gelirden ve ekonomik faaliyetlerde aşırı dalgalanma riskinin azalması; ikincisi ise artan ihracat kazançları ve dolayısıyla garantili bir ekonomik büyüme olarak sayılabilir (Wilhelms, 1967; Agosin vd., 2012: 296).

İhracat çeşitlendirmesinin amacı; ihracatın belirli birkaç malda yoğunlaşması sonucu ortaya çıkabilecek olan iktisadi ve siyasi riskleri azaltmaktır. Azaltılacak ekonomik riskler kısa vadede olumsuz makroekonomik etkileri olan (büyüme, istihdam, yatırım planları, ihracat ve ithalat kapasitesi, enflasyon, döviz nakit akışı, sermaye çıkışı, borç geri ödemesi) döviz gelirindeki dalgalanmalar ve istikrarsızlıklar, uzun vadede ise kısa dönemdeki etkileri şiddetlendiren ticaret eğilimlerinde öngörülemeyen düşüşlerdir. Kırılgan ekonomilerde iç savaş riski ve hükümetin zayıflaması ise politik risklerdir. (Samen, 2010:6).

İhracat gelirleri az sayıda ürün ve ülkeye dayalı olan dışa açık bir ülkede, ihracat mallarının fiyatında yaşanabilecek olası dalgalanmalar ve talep daralmaları ihracat gelirlerinde istikrarsızlığa sebep olabilir. Eğer ihracat çeşitli ülkelere yönelik ve çeşitli

mallara dayalı olarak yapılıyorsa, olası istikrarsızlıkların önüne geçilebilecektir. Yani ihracat çeşitlendirmesinin sağlanması olası riskleri azaltabilecektir (Küçükiremitçi vd., 2010: 2).

3. Literatür İncelemesi

Bu bölümde farklı zaman aralıklarında ve farklı ülkeler için ihracatta yoğunlaşma düzeyini inceleyen çalışmalar derlenmiştir.

Akar ve Ay (2019), yaptıkları çalışmada Türkiye ekonomisi için ihracatta ürün ve ülke çeşitliliğini araştırmışlardır. Türkiye'nin ihracatında belirlenen ürün ve ülkelere göre çeşitlenme düzeyini hesaplamak için yoğunlaşma oranı (CRm) kullanmışlardır. Elde ettikleri sonuç Türkiye'nin ihracat kompozisyonunda çeşitlenmenin arttığını göstermiştir.

Erkan ve Sunay (2016), Türkiye'nin ihracatında ürün ve pazar yoğunlaşma düzeyini 2000-2014 yıllarını kapsayan dönemde Ticaret Yoğunlaşma Oranı ve Gini-Hirschman Endeksi kullanarak analiz etmişlerdir. Analiz sonucuna göre Türkiye'nin ihracatında ürün ve pazar bazında yoğunlaşmalarının azaldığı görülmüştür.

Kösekahyaoğlu (2007) tarafından yapılan çalışmada 1980-2005 dönemi için Türkiye dış ticaretinde ürün bazlı yoğunlaşma düzeyi Gini-Hirschman İndeksi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, 1980'li yılların başlarında ihracatta ürün çeşitliliğinde önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bulgular 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği anlaşması ile ithalatın ürün dağılımında küçük bir değişim yaşanırken ihracatın yapısında önemli değişiklikler yaşanmadığını göstermiştir.

Doğan ve Soyuyiğit Kaya (2011) yaptıkları çalışmada Gümrük Birliği sonrasında Türkiye'nin dış ticaretinde ülke ve fasıl bazlı değişimleri belirlemek amacıyla yoğunlaşma oranı (CR) ve Herfindahl indeksi (H-I) kullanmışlardır. Bulguları, Avrupa Birliği'ne yapılan ihracatta yapısal bir değişim olduğunu göstermekte iken, ithalatta Avrupa Birliği'ne bağımlılığın azalması yönünde yapısal bir değişim sağlanmadığını göstermektedir.

Karadayı (2019), Denizli ve Güney Ege Bölgesi için ihracat ve ithalat yoğunlaşma oranlarını hesaplayarak pazar ve sektörel yoğunlaşmayı araştırmıştır. Elde ettiği sonuçlar incelenen dönemde dalgalanmalar olsa da Denizli'nin ve Güney Ege Bölgesi'nin belli bir dış ticaret eğilimine sahip olduğunu ve dış ticarete sektörel yoğunlaşmanın pazar yoğunlaşmasından daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Çevirmez (2019), Türkiye'de ihracatta sektörel ve bölgesel yoğunlaşmayı ortaya koymak amacıyla hem ürün hem de ülke bazında yoğunlaşma oranlarını hesaplamıştır. Yoğunlaşma Oranı ve Herfindahl (HI) indeksi kullanılarak yapılan analiz sonuca göre ürün yoğunlaşması belli dönemlerde artmış, ülke yoğunlaşması ise zaman içerisinde azalmıştır.

Azgün ve Takım(2016) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'nin dış ticaretinde mal ve piyasa yoğunlaşması 1996-2015 dönemi için Gini-Hirschman Endeksi ile araştırılmıştır. Elde ettikleri sonuca göre yoğunlaşma düzeyinin çok fazla olmadığı saptanmıştır.

Kuşat (2015) tarafından yapılan çalışmada, GB Antlaşması sonrası Türkiye-BRICS arasındaki ürün ve ülke bazlı yoğunlaşma Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerinden yararlanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda; GB Antlaşması sonrası; ülke bazlı ticari yoğunlaşmanın Rusya'dan Çin'e doğru kaydığı gözlenmiştir.

Yağlı ve Albayrak (2014), yaptıkları çalışmada 2002-2013 yılı dönemi tarım ve gıda ürünleri ithalat ve ihracatının ürün ve ülke yoğunlaşmasını fasıl, GTİP ve ülke bazlı olarak ayrı ayrı toplam ticaret açısından analiz etmişlerdir. Elde ettikleri sonuca göre Türkiye tarım ve gıda ürünleri dış ticaretinde ihracat ve ithalatta ürün ve ülke çeşitlenmesini artırmıştır.

Altay vd.(2010) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'nin ithalat, ihracat ve genel olarak dış ticaret ilişkileri 68 ülke verisi ile 2000-2017 döneminde ihracat ve ithalat yoğunluk endeksleri kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ilgili dönemde Türkiye'nin ithalat ve ihracatı çoğunlukla sınır komşusu olduğu ülkelerde daha sonra Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve İşlam lkeleri sınıflandırmasında yer alan bir çok ülkede yoğunlaşmıştır.

4. Yöntem

Çalışmada kullanılan veriler TÜİK ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) dış ticaret istatistiklerinden derlenmiştir. Araştırmada Kastamonu ilinin ihracatta yoğunlaşma oranının hesaplamak amacıyla Gini-Hirschman İndeksi (GHİ) ve Ticari Yoğunlaşma Oranı (CR_m) kullanılmıştır.

4.1. Yoğunlaşma Oranı (CR_m)

Yoğunlaşma oranı aşağıdaki formül yardımı ile hesaplanmaktadır. Bu oran, belli sayıdaki firma, madde, fasıl veya ülkenin kümülatif paylarını ifade eder (DİE, 2003). Formülde CR_m; yoğunlaşma oranını, P_i ise firma, ürün, sektör veya ülkenin payını göstermektedir (Erkan ve Sunay, 2016: 1831, Dilek, 2017:55-56).

$$CR_m = \sum_{i=1}^m p_i \times 100$$

Oran 0 ile 100 arasında bir değer almakta ve yukarıda belirtilen formül yardımıyla hesaplanmaktadır (Küçükkiremitçi vd., 2010). Hesaplanan değerler, 0-30 arasında ise düşük, 31-50 arasında ise orta, 51-70 arasında yüksek ve 71-100 arasında ise çok yüksek yoğunlaşma olduğunu ifade eder (Yağlı ve Albayrak, 2014: 1723). Burada CR₁ en büyük birimin payı, CR_m ise m'inci birimin kümülatif payını göstermektedir. M değerinin seçilme işlemi tamamen keyfi olmakla birlikte genellikle yapılan çalışmalarda, CR₄, CR₈ değerleri hesaplanmaktadır. Birim sayısının az oluşu yoğunlaşmanın artması anlamına gelmektedir (DİE, 2003).

4.2. Gini-Hirschman Endeksi (GHİ)

Aşağıdaki formülde n tane ihracat malı olduğu varsayımında, x_t ülkenin t döneminde belli bir mal ihracatı, X ülkenin t döneminde toplam ihracatı ise ihracatta yoğunlaşma katsayısı aşağıdaki formül ile gösterilebilir (Michaely, 1958, s. 723);

$$GHI_x = 100 \sqrt{\sum_{k=1}^n \left(\frac{x_k}{X}\right)^2}$$

Aynı hesaplama ithalat yoğunlaşmasını ölçmek içinde kullanılabilir. İhracatın tek bir maldan oluştuğu, yoğunlaşmanın mümkün olan en yüksek değeri 100 olup, olabilecek en düşük değer ise $\frac{100}{\sqrt{n}}$ dir (Michaely, 1958, s. 723).

5. Bulgular

5.1. İlin Dış Ticaret Görünümü

Analiz sonuçlarına geçilmeden önce Kastamonu ilinin dış ticaret yapısı incelenmiştir. İlin dış ticaret dengesi, en çok ihracat yaptığı ülkeler ve ürün gruplarının toplam ihracat içindeki payları verilmiştir. Tablo 1’de Kastamonu ilinin dış ticaret verileri gösterilmektedir. Aşağıdaki tabloya göre il genellikle dış açık vermektedir. 2009, 2012, 2013 ve 2019 yıllarında ise dış fazla vermiştir.

Tablo 1: Kastamonu İli Dış Ticaretinin Görünümü

Yıllar	İthalat (\$)	İhracat (\$)	Denge (\$)	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
2009	38.276.665	82.726.456	44.449.791	216,1
2010	33.908.752	7.117.531	-26.791.221	21
2011	32.387.356	29.209.732	-3.177.624	90,2
2012	29.570.977	30.383.392	812.415	102,7
2013	56.615.623	129.425.028	72.809.405	228,6
2014	62.677.649	43.778.186	-18.899.463	69,8
2015	159.071.176	42.993.234	-116.077.942	27
2016	151.934.312	43.395.844	-108.538.468	28,6
2017	216.325.446	92.599.942	-123.725.504	42,8
2018	244.942.823	125.042.327	-119.900.496	51
2019	87.906.063	94.512.167	6.606.104	107,5

Kaynak:TÜİK dış ticaret istatistiklerinden derlenmiştir

Tablo 2’de 2004-2019 yılları arasında Kastamonu ilinin en çok ihracat yaptığı ilk üç ülke ve serbest bölge verilmiştir.

Tablo 2:Yıllar İtibariyle Kastamonu İlinin İhracat Yaptığı Ülke ve Serbest Bölgeler

Yıllar	1.	2.	3.
2004	Almanya	İtalya	İrlanda
2005	Hindistan	Çin	Romanya
2006	Güney Kore	Samsun Serbest Bölg.	İsveç
2007	Samsun Serbest Bölg.	Finlandiya	Bulgaristan
2008	Samsun Serbest Bölg.	Hindistan	Çin
2009	Çin	İngiltere	Avusturya
2010	İtalya	Almanya	Rusya
2011	Bulgaristan	KKTC	Belçika
2012	İtalya	Belçika	Rusya
2013	Çin	İtalya	Belçika
2014	Almanya	İtalya	Rusya
2015	İtalya	Almanya	Belçika
2016	Almanya	İtalya	Kırgızistan
2017	Çin	Belçika	Bulgaristan
2018	İtalya	Belçika	Fas
2019	Belçika	Fas	İtalya

Kaynak: TİM Dış ticaret istatistiklerinden derlenmiştir (Erişim Tarihi:10.02.2020).

Tabloda görüldüğü gibi ilin en çok ihracat yaptığı ilk üç ülke yıldan yıla farklılaşmıştır. İtalya ve Belçika hemen hemen her yıl ihracat yapılan ilk üç ülkede yer almaktadır. Fakat ihracatta ilk üç sırada yer alan ülkeler her yıl farklılaşsa da ihracatın ilk üç ülkedeki payı çok yüksektir. Bu konu ilerleyen bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Aşağıdaki tabloda 2013-2019 döneminde ilin ihracatındaki sektörlerin toplam ihracat içindeki payları verilmiştir. Kastamonu ilinin ihracatında en büyük payın “İmalat Sanayi” ile “Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri” olduğu görülmektedir. Madencilik ve Taşocakçılığı sektörü ile Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinin ihracat içerisindeki payları oldukça düşüktür.

Tablo 3: Ekonomik Faaliyetlere (ISIC, Rev.4) Göre İhracat (%)

Yıllar	Tarım, ormancılık ve	Madencilik ve	İmalat	Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi	Toplam
--------	----------------------------	------------------	--------	--	--------

	balıkçılık	taşocakçılığı		ve iyileştirme faaliyetleri	
2013	0.0	72.1	21.6	6.3	100
2014	0.0	20.5	53.4	26.2	100
2015	0.5	15.5	64.8	19.2	100
2016	0.5	13.7	74.1	11.7	100
2017	0.6	50.6	31.2	17.6	100
2018	0.2	6.3	60.9	32.6	100
2019	0.3	5.8	47.4	46.5	100

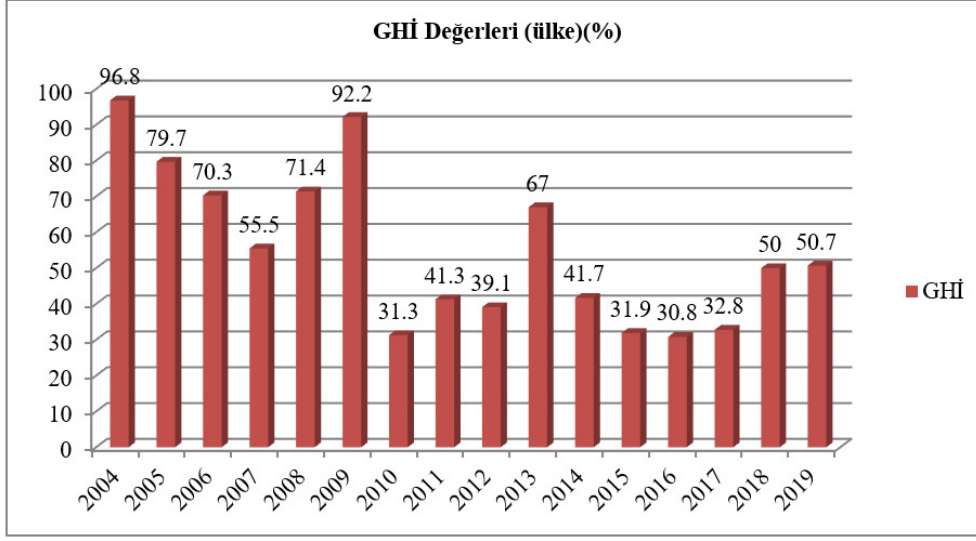
Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistiklerden yararlanılarak hazırlanmıştır (Erişim Tarihi: 05.07.2021).

Kastamonu ili zengin orman kaynaklarına sahip olmasına rağmen ihracat içinde orman ürünlerinin payı düşüktür. Kandemir ve Ayhan (2018)'a göre Kastamonu ili sahip olduğu orman kaynaklarını yeteri kadar ihracatına yansıtamamaktadır. Sahip olunan orman kaynakları hammadde olarak ilgili sektörde üretim yapan diğer illere gittiğinden dolayı, hammaddelerin yüksek katma değerli ürünlere dönüştürülmesi konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu ise zengin orman kaynaklarına sahip olan Kastamonu ilinin ihracat kalemlerinde bu sektörün payının düşük olmasına neden olmaktadır.

5.2. Kastamonu İli Dış Ticaretinin Pazar Bazında Yoğunlaşma Analizi

2019 yılı itibariyle Kastamonu ili 76 ülkeye ve 2 serbest bölgeye ihracat yapmıştır. İlin en çok ihracat yaptığı ülkeler, Belçika, Fas ve İtalyadır. Aşağıdaki grafiklerde Kastamonu ilinin 2004-2019 dönemine ait yoğunlaşma oranları verilmiştir.

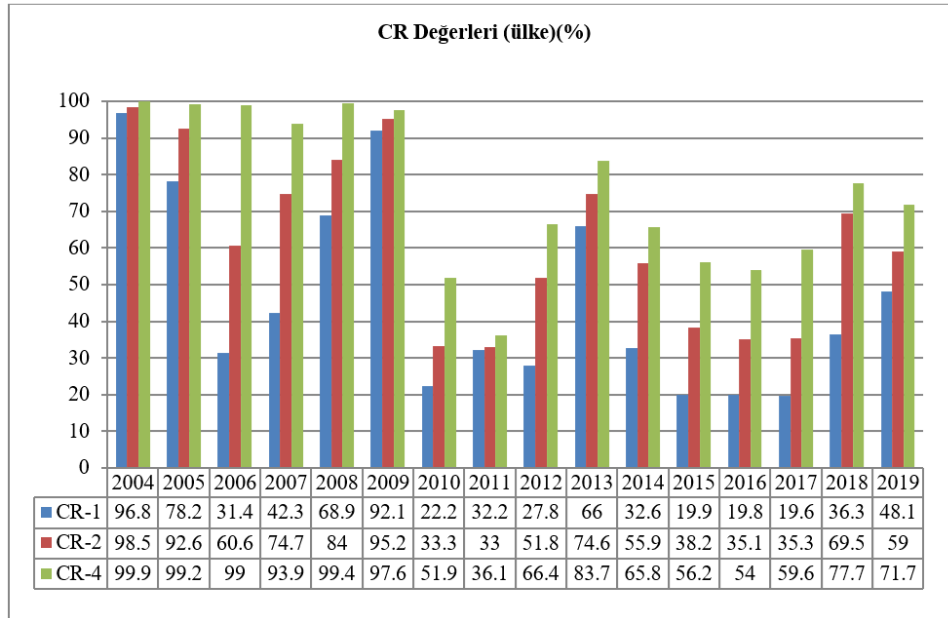
Grafik 1: Ülkelere Göre Yoğunlaşma Oranı (GHI)

Kaynak: TİM Dış Ticaret İstatistikleri kullanılarak hesaplanmıştır (Erişim tarihi: 10.02.2020).

Grafik 1'e göre, GHI oranı 2005 yılından sonra azalmaya başlamış fakat kriz yılı olan 2008 yılında ise oran yeniden yükselmeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda azalma olsa da dalgalı bir seyir izlemiştir. Genel olarak bakıldığında ise ihracatta ülke bazında yoğunlaşmanın azaldığını söylemek mümkündür. 2004 yılında 96,8 olan bu oran 2019 yılına gelindiğinde 50,7'ye gerilemiştir.

Grafik 2: Ülkelere Göre Yoğunlaşma Oranı (CR)

Kaynak: TİM Dış Ticaret İstatistikleri kullanılarak hesaplanmıştır (Erişim tarihi: 10.02.2020).

İlin en çok ihracat yaptığı ülkenin toplam ihracat içindeki payını gösteren CR₁ değeride GHI endeksi ile paralellik göstermektedir. 2004 yılında 96,8 iken 2019 yılında bu oran 48,1'e gerilemiştir. CR₁ değerinin 31-50 aralığında olması orta derecede yoğunlaşma

olduğunu göstermektedir (Yağlı ve Albayrak, 2014). 2019 yılı CR₁ değeri 48,1 olup orta derecede yoğunlaşma söz konusudur.

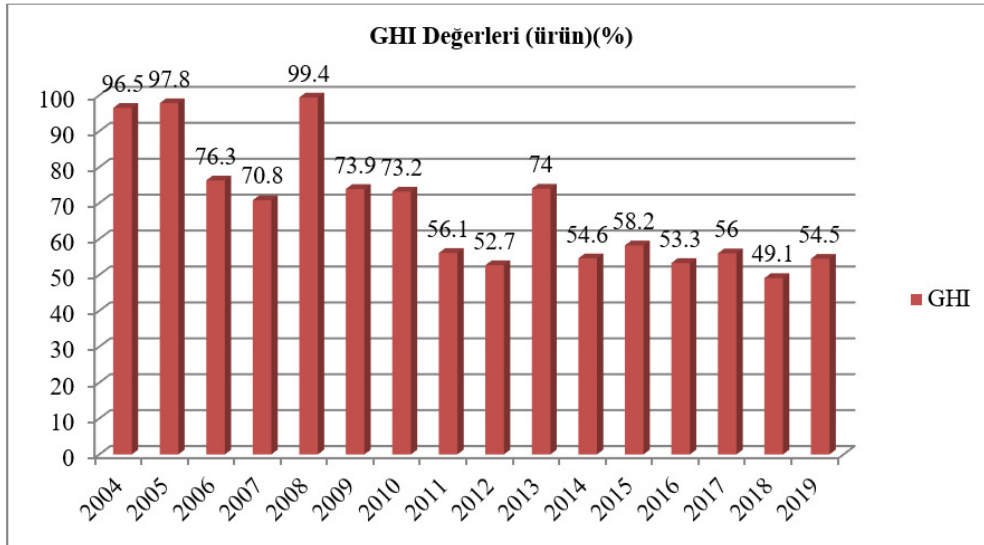
CR₂ ve CR₄ oranlarında benzer şekilde yıllar itibariyle azalış eğilimindedir. Yoğunlaşma oranının 51-70 arasında olması yüksek yoğunlaşma oranını; 71-100 aralığında olması ise çok yüksek düzeyde yoğunlaşma olduğunu ifade eder (Yağlı ve Albayrak, 2014). CR₂ değerine göre 2019 yılında yüksek düzeyde yoğunlaşma ve CR₄ değerine göre ise çok yüksek düzeyde yoğunlaşma söz konusudur. 2019 yılında ihracatın yoğunlaştığı ilk dört ülke sırasıyla İtalya, Belçika, Fas ve Çin' dir.

Elde edilen sonuçlara göre Kastamonu ilinin ihracatı belli başlı ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Bu durumda ilin ihracatında büyük bir paya sahip olan bu ülkelerin ilin söz konusu mallarına olan taleplerinde meydana gelebilecek değişimler ve bu ülkelerin ekonomilerinde yaşanabilecek olası sorunlar Kastamonu ilinin ekonomisini önemli ölçüde etkileyecektir.

5.3. Kastamonu İli Dış Ticaretinin Ürün Bazında Yoğunlaşma Analizi

İlin ihraç ettiği ürünlerde çeşitliliğin sağlanıp sağlanmadığını ölçmek için ürün bazında yoğunlaşma katsayıları hesaplanmıştır. Aşağıdaki grafikte GHI değerleri verilmiştir.

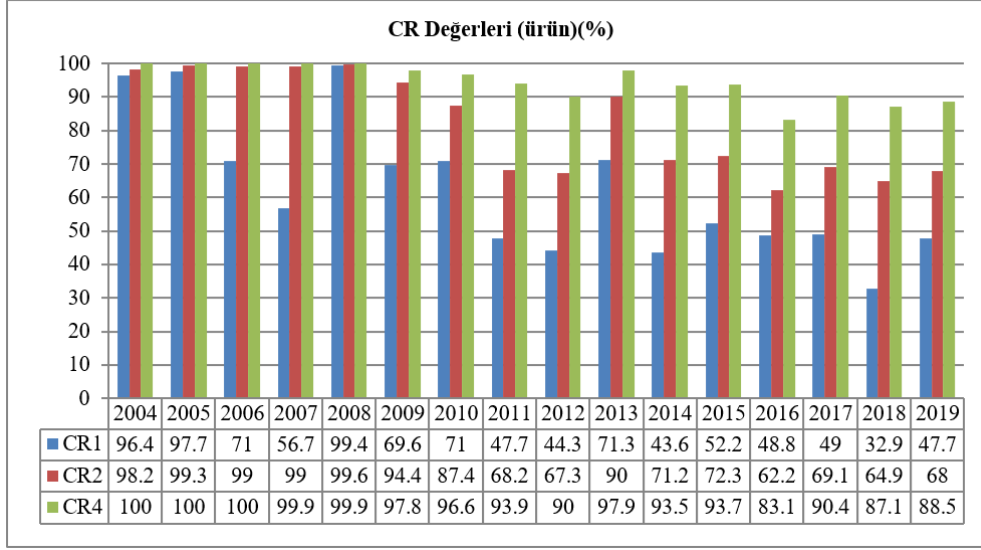
Grafik 3: Ürün Bazında Yoğunlaşma Düzeyi (GHI)

Kaynak: TİM Dış Ticaret İstatistikleri kullanılarak hesaplanmıştır (Erişim tarihi: 10.02.2020).

Yukarıdaki grafiğe göre ilin ihracatında ürün bazlı yoğunlaşma oranını gösteren GHI oranında 2006 yılından itibaren düşüş başlamış fakat 2008 ve 2013 yıllarında yeniden artmıştır. Genel itibariyle bakıldığında ise yoğunlaşma oranlarında düşüş yaşandığı görülmektedir. 2004 yılında 96,5 olan oran 2019 yılına gelindiğinde 54,5'e gerilemiştir.

Grafik 4: Ürün Bazında Yoğunlaşma Düzeyi (CR)

Kaynak: TİM Dış Ticaret İstatistikleri kullanılarak hesaplanmıştır (Erişim tarihi: 10.02.2020).

Yukarıdaki grafiğe göre toplam ihracat içinde en çok ihraç edilen ürünün payını gösteren CR₁ değerleri yıllar itibariyle azalmıştır. Benzer şekilde CR₂ değerinde de azalma olduğu görülmektedir. Toplam ihracat içinde ilk dört ürünün payını ifade eden CR₄ oranında da azalma vardır fakat bu oranın 88,5'tir. Bu oranın 71-100 arasında olması çok yüksek düzeyde yoğunlaşma olduğunu ifade etmektedir (Yağlı ve Albayrak, 2014).

Her ne kadar ilin ihracatında en yüksek paya sahip ürünlerin yoğunlaşma oranları yıllar itibariyle azalsa da toplam ihracat dört üründe yoğunlaşmaktadır. İlin ihracatında en büyük paya sahip ilk dört ürün 2019 yılında sırasıyla Mücevher, Kimyevi Maddeler ve Mamulleri, Hazırgiyim ve Konfeksiyon ile Madencilik Ürünleridir. Bu ise ihraç ürünlerinin dış talebinde yaşanabilecek dalgalanmalar karşısında ilin ihracat gelirlerinde de istikrarsızlığa neden olabilecektir.

Yapılan analizler ilgili dönemde Kastamonu ilinin hem ürün hem de ülke bazında çeşitliliği artırdığını göstermiştir ama yine de yoğunlaşma düzeyi yüksektir. İlin en çok ihracat yaptığı dört ürün ve ülkenin toplam ihracat içindeki payları çok yüksektir. Ayrıca ilin sahip olduğu doğal kaynakların toplam ihracat içindeki payı da düşüktür. KUZKA tarafından yayımlanan rapora göre; Kastamonu ili sahip olduğu orman varlıklarının önemli bir bölümü, diğer illere hammadde olarak gönderildiğinden dolayı ihracatına yansıtılmamaktadır. Dolayısıyla il orman varlıklarının potansiyelinden yeterince faydalanamamaktadır (KUZKA, 2015).

6. Sonuç

Dış ticaret günümüz dünyasında ülkeler için vazgeçilmeyecek bir kalkınma fırsatıdır. Ülkeler küresel talepten kendi lehine faydalanabilmek için dış ülkelerin talep koşullarına uygun bir ihracat yapısına sahip olmalıdır. Bunu yaparken de sadece belli başlı ürünleri değil çok sayıda farklı malı dışarıya satmalıdır. Dahası belli başlı ülkelere ihracat yapmak yerine ihracat pazarlarını da çeşitlendirmelidir. İhracatta çeşitlendirmenin ne düzeyde olduğunun saptanabilmesi için yoğunlaşma oranları hesaplanmaktadır.

Bu çalışmada Kastamonu'nun ihracatında ürün ve pazar yoğunlaşmasının ne düzeyde olduğunu belirlemek için, 2004-2019 dönemini kapsayan verilerle ilin ihracatı analiz edilmiştir. Analizde Gini-Hirschman İndeksi ve Ticari Yoğunlaşma Oranı kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Kastamonu ilinin ihracatında ürün ve pazar bazında yoğunlaşma düzeyi azalma eğiliminde olmakla birlikte halen yüksek düzeyde ürün ve pazar yoğunlaşmasının olduğunu göstermektedir. 2019 yılında Kastamonu'nun en çok ihracat yaptığı dört ülke sırasıyla; İtalya, Belçika, Fas ve Çin'dir. En çok ihracat yaptığı ilk üç ürün ise sırasıyla Mücevher, Kimyevi Maddeler ve Mamulleri, Hazırgiyim ve Konfeksiyondur. Bu ülke ve ürünlerin toplam ihracattan aldıkları paylar yüksektir.

Kastamonu ili zengin doğal kaynaklara sahip olup ihracat potansiyeli yüksek olan bir ildir. Bol miktarda orman ve maden kaynaklarına sahiptir. Fakat sahip olduğu orman kaynakları ilin ihracatında önemli bir yerde değildir. Kastamonu'da hammaddeyi yarı mamule dönüştüren iki büyük işletme faaliyet göstermektedir. Ancak bu işletmeler bağlı oldukları işletmeye üretim gerçekleştiren fabrikalardır (KUZKA, 2015).

Sonuç olarak, ilin iktisadi anlamda gelişimine fayda sağlaması için ihracatında zengin olarak sahip olduğu ürünlerin payını artırmalıdır. Bunun yanında dış talepten ve fiyat dalgalanmalarından olumsuz etkilenmemesi için ihraç ettiği ürün ve ülke sayısını artırmalıdır. Bu sayede ihracat ilin gelişimine büyük ölçüde katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Agosin, M. R., Alvarez, R., & Bravo-Ortega, C. (2012). Determinants of Export Diversification Around the World: 1962–2000. *The World Economy*, 295-315.
- Akar, G., & Ay, A. (2019). Ürün ve Ülke Açısından İhracat Çeşitlendirmesi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 116-127.
- Ali, R., Alwang, J., & Siegel, P. B. (1991). Is Export Diversification the Best Way to Achieve Export Growth and Stability? A Look at Three African Countries. *World Bank Working Papers*(729).
- Al-Mahrubi, F. (2000). Export diversification and growth: an empirical investigation. *Applied Economics Letters*, 559-562.
- Altay, H., Çelebioğlu, F., & Şen, A. (2010). Ticari Yoğunlaşma Kapsamında Türkiye'nin Küresel Ölçekli Dış Ticaret Analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(26).
- Azgün, S., & Takım, A. (2016). Türkiye'nin Dış Ticaretinde Mal ve Ülke Yoğunlaşması. 2. *Uluslararası Kafkasya-Orta Asya Dış Ticaret ve Lojistik Kongresi*, 275-282.
- Çevirmez, E. O. (2019). Türkiye İhracatının Ürün ve Ülke Bazında Yoğunlaşma Analizi. *Ekonomi Notları*(12).
- DİE. (2003). *Dış Ticarete Yoğunlaşma 2001*. Ankara: T.C . Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Dilek, S. (2017). *Oyun Teorisi Eşliğinde Sanayi Ekonomisi*. Seçkin Yayınları
- Doğan, S., & Kaya, S. S. (2011). Gümrük Birliği Sonrasında (1996-2009) Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Dış Ticaretinin Ülke ve Fasil Bazlı Yoğunlaşma Analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*(14), 1–18.
- Erkan, B., & Sunay, Z. F. (2016). Türkiye'nin İhracatının Yoğunlaşma Perspektifinde Analizi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 5(7), 1823-1842.

- Hesse, H. (2008). Export Diversification and Economic Growth. *Commission on Growth and Development Working Paper*(21), 1-36.
- Kandemir, O., & Ayhan, D. (2018). Kastamonu İlinin Ekonomik Gelişiminde Ormanlık Sektörünün Önemi. Editörler: N. Ç. Çelikdemir, A. O. Onağ, & Ö. Akpınar, *Yerelden Globale Stratejik Araştırmalar I* (s. 55-68).
- Karadayı, A. (2019). Dış Ticarete Yoğunlaşma: Türkiye'den Denizli İli Örneği. *Journal Of Economics, Finance And Accounting (JEFA)*, 6(4), 236-247.
- Kösekahyaoğlu, L. (2007). Türkiye Dış Ticaretinde Ürün Ve Ülke Bazında Yoğunlaşma: 1980–2005 Dönemi Üzerine Karsılastırmalı Bir Analiz. *I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* , 15-34.
- Kuşat, N. (2015). Gümrük Birliği Antlaşmasını Takip Eden Süreçte Türkiye-BRICS Dış Ticareti Yoğunlaşma Analizi. *Yönetim Ve Ekonomi* , 22(1), 219-238.
- KUZKA (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı). TR82 Bölgesi İhracat Analizi. http://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_10_AT5J68JT_TR82-bolgesi-ihracat-analizi.pdf. Erişim Tarihi:10.02.2020.
- Küçükiremitçi, O., Karaca, M. E., & Eşiyok, B. (2010). *Türkiye'nin İhracatında Öne Çıkan Sektörlerde Temel Pazar Ülkeler, Rakipler ve Rekabet Gücü*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü.
- Michaely, M. (1958). Concentration of Exports and Imports: An International Comparison. *The Economic Journal*, 68(272), 722-736.
- Samen, S. (2010). A Primer On Export Diversification: Key Concepts, Theoretical Underpinnings And Empirical Evidence. *Growth and Crisis Unit World Bank Institute*.
- TİM (Türkiye İhracatçılar Meclisi), İhracat Rakamları. <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari>. Erişim Tarihi: 10.02.2020.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Dış Ticaret İstatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul>. Erişim Tarihi:10.02.2020.
- Wilhelms, H. (1967). Export Diversification in Latin America. *Intereconomics*, 46-48.
- Yağlı, T., & Albayrak, K. (2014). Türkiye'nin Tarım ve Gıda Ürünleri Dış Ticaretinde Yoğunlaşma Düzeyleri. *XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi* (s. 1722-1730). Samsun: Uluslararası Tarım ve Ticaret .

Yönetmel Başarıda Adaletın Rolü: Maverdi'de Adalet Anlayışı

Emine Bozkurt

Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi,

Abdullah KARAKAYA

Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, İİBF, Yönetim Bilişim Sistemleri,

akarakaya@karabuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3214-6771

The Role Of Justice In Managerial Success: The Concept of Justice According To Al-Mawardi

Abstract:

Justice is an important virtue that has always attracted the attention of writers and thinkers who are interested in administration and that is up to date. Justice is one of the basic conditions of managerial success, as it contributes to the fact that managers do their jobs fairly and impartially. This study aims to question the effects of Al-Mawardi's understanding of justice on managerial success. Literature review method was used in the research. The relationship between justice and managerial success was evaluated by examining the literature on the subject in detail. Justice, which Al-Mawardi deals with within the framework of the system approach, is the source of all virtues necessary for the welfare and happiness of humanity in all areas of administrative processes. The results show that justice is an important element in ensuring administrative success, social peace and happiness, oppression will begin where there is no justice, and justice is a virtue that a good administrator should have.

It is necessary for the success of administrative activities to leave the unjust and arbitrary practices that we can count as the main cause of administrative failure, although they have many destructive effects. It would be beneficial to adapt the understanding of administrative justice that Al-Mawardi dealt with in the context of state administration under the conditions of that time, to the management fields in all sectors, in today's world where the distinction between the public sector, private sector and voluntary sector is gradually decreasing. In addition, the issue of justice, which is constantly effective in human happiness, can be enriched with research supported by wider applications.

Keywords: Justice, Management, Managerial Success, Happiness, Al-Mawardi

Yönetmel Başarıda Adaletın Rolü: Maverdi'de Adalet Anlayışı

Özet:

Adalet yönetimle ilgilenen yazarların ve düşünürlerin sürekli ilgisini çekmiş, güncelliğini koruyan önemli bir erdemdir. Adalet, yöneticilerin işlerini hakkaniyetle ve tarafsızca yapmalarına katkı sağladığından, yönetmel başarının temel koşullarından birisidir. Bu çalışma, Maverdi'nin adalet anlayışının yönetmel başarıya etkilerini sorgulamayı amaçlamaktadır. Araştırmada literatür incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili yazın

ayrıntılı bir şekilde incelenerek adaletle yönetsel başarı arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Maverdi'nin, sistem yaklaşımı çerçevesinde bütünlük içinde ele aldığı adalet, yönetsel süreçlerin her alanında, her zaman, insanlığın refahı ve mutluluğu için gerekli tüm erdemlerin kaynağıdır. Sonuçlar, adaletin yönetsel başarıyı, toplumsal barışı ve mutluluğu sağlamanın önemli bir unsuru olduğunu, adaletin olmadığı yerde zulmün başlayacağını ve adaletin iyi yöneticinin sahip olması gereken bir erdem olduğunu göstermektedir.

Birçok yıkıcı etkiye sahip olmakla birlikte yönetsel başarısızlığın da temel nedeni olarak sayabileceğimiz adaletsiz ve keyfi uygulamaların bırakılması, yönetim işlerinin ehline verilmesiyle daha adaletli olacağı beklenen yönetsel faaliyetlerin başarısı açısından gereklidir. Maverdi'nin o günkü koşullarda, devlet yönetimi bağlamında ele aldığı yönetsel adalet anlayışının, yönetimde kamu sektörü, özel sektör ve gönüllü sektör ayrımının giderek azaldığı günümüzde, tüm sektörlerdeki yönetim alanlarına uyarlanması yararlı olacaktır. Ayrıca, insanın mutluluğunda sürekli etkili olan adalet konusu, daha geniş kapsamlı uygulamalarla desteklenmiş araştırmalarla zenginleştirilebilir.

Anahtar Kelime: Adalet, Yönetim, Yönetsel Başarı, Mutluluk, Maverdi.

GİRİŞ

İnsanlar kendi başına her şeyi başaramazlar. Kişisel amaçlarını gerçekleştirmek ve ihtiyaçlarını gidermek için diğer insanlarla birlikte yaşamak zorundadırlar. Bu sebeple insanların sosyal yaşama katılmaları kaçınılmazdır. İnsanların diğer insanlarla bir arada yaşamaları ve ihtiyaçlarını karşılamaları örgütler vasıtasıyla olmaktadır. Tek tek insan çabaları etkili bir iş birliğini ve eş güdümü gerektirmektedir. Örgütlerdeki insanları birbirine bağlayan ve bir arada tutan yönetim olgusudur. Gerek toplumsal örgütlenme sürecinde ve gerekse örgütlerin faaliyetlerini sürdürme sürecinde yaşadıkları sorunları uygun yöntemlerle çözebilmeleri, örgütlerde yönetimi gerekli kılmaktadır. Bu nedenle yönetim örgütler gibi insanlar için yaşamsal bir öneme sahiptir.

Yönetim insanın kendini tanıması, kişisel kararlarında etkili ve doğru seçimler yapması ve önce kendini yönetmesiyle başlar. İbn-i Sina'ya göre kendini yönetmek üç evrede gerçekleşir. Öncelikle akıl önde olmalı nefis onu izlemelidir, akılcılık ve duygusallık arasında uygun bir denge sağlanmalıdır. Diğerleri samimi güvenilir arkadaş, dost edinmek gerekir. Sonuncusu ise harcamalara dikkat edilmesi, israftan mutlak surette uzak durulması şeklinde özetlenebilir. Kendini yönetmenin başarılmadığı yerde bireysel ve toplumsal başarının elde edilemeyeceği açıktır.

Toplumsal yaşamın dayandığı yöneten ve yönetilen ilişkisi temelinde yönetim olgusunun yüz yıllardır var olduğu bilinmektedir. Yöneticiler önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmak için yönettikleri insanların eylemlerini eş güdümlenmek suretiyle onları istenen davranışlarda bulunmaya teşvik etmektedirler. Yönetimde eşitlik, adalet, liyakat gibi unsurları merkeze alarak insanların mutluluğunu artırmak ve mükemmel sistemler oluşturmak amaçlanmaktadır. Dolayısıyla yönetim uygulamaları ile uygarlık düzeyi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır.

Bu çalışmada yönetimde başarı kavramı Maverdi'nin adalet anlayışı bağlamında incelenecektir. Bu kapsamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yönetim kavramı ve yönetsel başarı için gerekli unsurlar, ikinci bölümde yönetsel başarıda adaletin

rolü, üçüncü bölümde Maverdi'nin adalet anlayışı yönetsel başarı bağlamında incelenmiştir.

1. YÖNETSEL BAŞARI

Yönetim insanoğlunun geçmiş çağlardan bugüne iç içe olduğu bir kavramdır. Topluluklar halinde yaşamının bir gereği olarak ortaya çıkan yönetim makro ve mikro düzeylerde amaçları gerçekleştirmek üzere sahip olunan kaynakların çeşitli yönetim kurallarına göre insanların refah, mutluluk ve huzurunu artırmaya yönelik rasyonel uygulamaları gerekli kılmaktadır. Bu makro ve mikro düzeyler insanın kendini yönetmesi, en küçük toplumsal birim olan aileyi yönetmesi, toplumun iktisadi yönden kalkınmasını sağlayan işletmeleri yönetmesi ve nihayet büyük insan topluluklarının oluşturduğu kamuyu yönetmesi gibi geniş bir yönetim alanı ve birikimi oluşturmaktadır (Koçel, 2020: 45-46).

Verimliliği ve kaliteyi yükseltmek için insanlık tarihi boyunca toplumların ilgi duyduğu bir kavram olan yönetimin farklı disiplinlere ait çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Drucker yönetimi tüm örgütlerin en belirgin ve en ayırt edici uzvu olarak tanımlamaktadır. Fayol'a (2012: 32-33) göre yönetim, planlama, örgütleme, koordinasyon sağlama ve kontrol unsurlarını kapsayan bir süreçtir. Aydın (1988:31) yönetimi belirli bir amacı gerçekleştirmeye yönelik etkinlik ve insan emeğini örgütleme ve kontrol etme olarak tanımlarken, Bursalıoğlu (2000: 6) örgütü amaçları doğrultusunda yaşatmak olarak tanımlamaktadır. Yönetimin farklı yaklaşımlarla yapılan tanımlarının ortak yönü diğer kişilerin çaba ve yardımlarıyla amaçların başarılması sürecidir. Bu süreçte yöneticiler örgütü amaçlarına uygun olarak yaşatmak, sorun çözmek, etkili kararlar vermek, insan ve madde kaynaklarını rasyonel kullanmak ve kontrol etmek görevlerini yerine getirmektedirler.

Çağdaş yönetim biliminin Sanayi Devrimiyle başladığı kabul edilse de bütün yazılı tarih boyunca yönetim bilimini ilgilendiren çeşitli düşünce ve düşünürlerin olduğu bir gerçektir. Sanayi Devrimiyle ortaya çıkan yönetim bilimi daha çok örgütlenme bağlamında ele alınmaktadır. Eski çağlardan beri var olan yönetim ise devlet yönetimiyle ilgili olup "insan nasıl yönetilmelidir" sorusuna cevap aramaktadır. Bütün düzeylerde, toplumlarda ve örgütlerde yönetimin, başkaları aracılığıyla iş yapmak; yöneticinin, başkaları aracılığıyla iş yapan kişi olduğu düşünüldüğünde amaçlara ulaşma sürecinde yönetimin kalbi olan karar vermede başarılı ve etkili olmaları beklenmektedir (Bakkalbaşı, 2017: 433-435; Arıkboğa, 2010: 8).

Günümüzde en önemli işlerden biri olan yöneticilikte başarılı olmak, hayatta kalmanın ve sürdürülebilir olmanın anahtarıdır. Yöneticiliğin önemi etkin ve başarılı bir şekilde yapılmasından kaynaklanmaktadır (Mücehver ve Erdem, 2019: 49). Başarılı bir yöneticinin özelliklerini kesin bir çerçeve ile çizmek zor olsa da yöneticilerin sahip olması gereken özelliklerin genel hatları mevcuttur (Bedük, 2000: 166). Yönetimin doğrudan insanla ilişkili olması yöneticilerin verdiği kararların doğru ya da yanlış

olarak salt rasyonellik açısından değil etik açıdan da değerlendirilmesini gerektirmektedir. Yönetim olgusu da içinde adalet, doğruluk, tarafsızlık ve eşitlik gibi etik değerleri barındırmaktadır. Yönetim özellikle karar verme ile yakın ilişki içinde olduğu için analiz yapma, sorun çözme, duygusal ya da politik baskı altındayken bile kendini kontrol etme gibi özellikler başarılı yöneticilerde aranması gereken özelliklerdendir (Ersan, 1994: 52-53).

Yönetim “başkaları aracılığıyla başarıya ulaşmak” ise yöneticinin etkin olarak insan unsuruna ve insan kaynaklarına odaklanması gerekmektedir. (Kaehler ve Grundei, 2018: 9). Diğer bir ifadeyle yönetici amaçlara ulaşmak için insanları insani değerlere uygun yani insanca yönetmek durumundadır. Toplumlar gün geçtikçe yöneticinin tavır ve davranışları ile yönetim anlayışını daha çok sorgulamakta, beşerî ve maddi kaynakları etkin ve verimli kullanması gereken yöneticiyi başarının ya da başarısızlığın merkezine koymaktadır (Bulut ve Bakan, 2005: 64, 69). Yüksek performans ruhuna sahip başarılı yöneticiler sonuçlara odaklanan, yönetim anlayışını kendisinin ve yönettiği kitlenin güçlü yanlarıyla destekleyen ve en önemlisi de ahlaki ve etik davranışlarında yüksek dürüstlük sergileyen kişilerdir (Drucker ve Maciariella, 2009: 21).

Güvenirlilik, dürüstlük, çalışkanlık, eşitlik ve adalet gibi özelliklerin yöneticilerde bulunması diğer insanlarda bulunmasından daha önemlidir. Zira insanlar, davranışlarından bireysel olarak sorumluyken yöneticiler yalnızca kendilerinden değil yönettiği insanlardan da sorumludurlar. Toplumsal yaşamın üzerine kurulduğu temel ilişkilerden biri olan yöneten ve yönetilen ilişkisinin etik değerlere göre düzenlenmesi yönetsel başarıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle yönetsel başarının içeriğini oluşturan etkinlikler astlardan tam ve doğru bilgi gelmesini sağlayacak ortamın oluşturulması, astların motive edilmesi, haklarının adaletli bir şekilde verilmesi ve sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmaktır. Kısaca söylemek gerekirse yönetimin işlevleri olan planlama, örgütlenme, yürütme, eşgüdümleme ve kontrol işlevlerini rasyonel ve etkin bir şekilde yönetmek yönetsel başarının temelidir. Yönetsel süreçlerdeki başarısızlıklar ise örgüt içinde başarı kriteri olarak kabul edilen genel kriterlerin kaybedilmesi, esnetilmesi ya da uygulanmamasından kaynaklanmaktadır (Erigüç ve diğerleri; 2009: 82; Çamur, 2020: 461).

2. YÖNETSEL BAŞARIDA ADALET

Adalet mülkün temelidir (Adalet yönetimin temelidir).

Adalet kelimesi Arapça “adl” kökünden türemiş olup Türk Dil Kurumu sözlüğünde sahip olunan hakları herkesin kullanmasını sağlamak, hakkı gözetmek ve herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı vermek olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>). Bu temel anlamının yanında adaletin farklı konum ve yetkiler açısından farklı tanımlarını yapmak mümkündür. Hukuk alanında adalet en temel

prensiptir ve haklılık ve hakka uygunluk, hakkın hak sahibine verilmesi anlamlarına gelmektedir (<https://sozluk.adalet.gov.tr/adalet>).

Yönetim alanında adalet yönetilenlere haksızlık etmemek, yönettiklerine tarafsız ve ilkeli davranmak, eşitliği gözetmek, menfaat, yakınlık, düşmanlık gibi ön yargı oluşturabilecek unsurların etkisinden uzak, doğru ve dürüstçe iş yapmaktır (Apaydın, 2018: 464; Kalkışım, 2013: 92-95). Yönetimsel anlamda adaletin hak sahibine hakkının verilmesinin yanında haksızlıkların cezasız bırakılmaması yönü de vardır. Yani adalet olumlu ya da olumsuz kim neyi hak etmişse onun karşılığını görmesini gerektiren, suç işleyen cezalandırılmasında cezanın eksik ya da fazla olmamasını sağlayan bir denge unsurudur. Adaletin simgesinin terazi olması dengeyi sağlamadaki rolüne işaret etmektedir (Küçük, 2008: 93-94). Adalet, siyaset, ekonomi, ahlak ve hukuk gibi hayatın her alanında dengeli bir toplumun oluşturulması ve sürdürülmesi için kilit noktada bulunan bir erdemdir.

Adaletin diğer bir unsuru da rasyonelliktir. Yöneticinin astlarına yaklaşımını önceden belirlenmiş birtakım kurallara göre düzenlemesi ve keyfilikten uzak durması düzenli ve rasyonel uygulamalarla mümkün olmaktadır. Yöneticinin sübjektif ve duygusal uygulamaları adalet duygusuyla bağdaşmamakta, yönetilenler arasında haklılık-haksızlık tartışmalarına neden olmaktadır. İnsanlar haklının ya da haksızın yanında olmak söz konusu olduğunda haklının yanında olmayı seçerler. Bu açıdan adalet insanların duygularını harekete geçiren, haklı saydıkları bir dava için mücadele etme isteği uyandıran bir güce sahiptir. Yönetilenlerden çıkarları için değil adaletin tesisi için çaba göstermelerini istemek onları daha kuvvetli şekilde etkilemektedir. Adalet insan doğasının özelliklerine uygun ve insanın içinde bulunduğu durumun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle adalet zaman ve mekan fark etmeksizin tüm toplumlarda aynı ilkelerin bulunması anlamında evrensel; rast gele ve keyfi olmaması anlamında objektiftir (Güriz, 1990: 15-16; Uslu, 2010: 226).

İnsanların beklenen nihai sonuçları hedeflenen süre içerisinde gerçekleştirmeleri başarı olarak algılanmaktadır. Öğrenci için yılı yüksek bir ortalamayla bitirmek başarı iken, bir futbol takımı için sezon sonunda şampiyon olmak, bir işletmeci için hedeflenen kar ve faydayı sağlamak başarıdır. Yöneticinin başarısı ise yönettiği organizasyonu önceden belirlenmiş amaçlara ulaştırmaktır. Yöneticilerin bu amaçlara ulaşırken içinde buldukları toplumun ahlaki değerlerini ve evrensel etik değerleri de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Aksi takdirde maddi bir başarı sağlansa da süreçteki etik olmayan, adaleti zedelediği düşünülen kararlar sorgulanacak, yönetici istenmeyen olay ve durumlarla karşı karşıya kalacak ve kararların uygulanabilirliği kısıtlanacaktır (Kıral, 2015: 74).

Yönetimin nihai amacı insanların refah ve mutluluğunu artırmaktır. Ancak mutluluk gibi soyut bir kavramın bütünüyle adalete bağlanması, adaletin bir ütopyaya dönüşme riskini de beraberinde getirir. Mutluluk huzur ve güven içinde yaşamaksa adaleti bunu sağlayacak bireysel ve toplumsal gereklilikleri sağlayan bir erdemdir

(Apaydın, 2018: 466). İnsanların refah ve mutluluğunu artırmak hem üretimde bolluk hem de mali konularda ve davranışlarda eşitlik ve adaleti sağlamakla mümkündür. İşletmeler de tıpkı devletler gibi yalnızca zenginlik temeli üzerine kurulursa zenginlik gittiğinde yıkılmaları kaçınılmaz olacaktır. Zira bir sebep için birine yaklaşan, sebep ortadan kalktığında ondan uzaklaşacaktır. O halde çöküş yaşamamak ve devamlılık sağlamak için örgütlerin daha sağlam temeller üzerine kurulması ve yönetimin de bu temele zarar vermeyecek davranışlarla örgütsel başarıyı desteklemesi gerekmektedir (Maverdi, 2019: 20-23).

Toplumda huzur ve barışın sağlanması, yöneticilerin yönettiği insanlara adaletle davranmasına, eşitlik ve hakkaniyeti her durum ve şartta gözetmesine bağlıdır. Yöneticinin adaletle yönetmesi, insanlara menfaat ve sorumluluk paylaşımında haksızlık yapmamayı, şahsi menfaat gözetmemeyi ve akrabalık bağlarını adaletsizliğe neden olacak kayırmalar için kullanmamayı gerektirir. Aksi halde yönetilenler arasında birlik ve dirliğin bozulması, vicdanların yaralanması ve güven duygusunun yok olması kaçınılmazdır (Güner, 2017: 12). Bu bağlamda örgütsel amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelen insanları yönetirken yöneticilerin davranışları ve astlarına yaklaşımları yönetsel başarı ya da başarısızlığı beraberinde getirecektir.

Bir örgütte bazı insanların haklardan fazla yararlanması, bazılarının daha az yararlanması, cezayı hak eden davranışlarda bazılarını daha az ya da daha çok ceza verilmesi o örgütte adaletsizlik duygusunun hâkim olmasına neden olabilir. Adaletin olmadığı örgütlerde insan çabalarını bir araya getirmek, koordinasyon ve iş birliğini tesis etmek zor olacağından bir başarıdan bahsetmek de mümkün görünmemektedir.

3. ADALETTE MAVERDİ'DEN YANSIMALAR

Ebu'l Hasan el-Maverdi insan toplum ilişkisini İslami bakış açısına göre ele alan, 10. yüz yılın son çeyreğinde Basra'da doğmuş 11. yüz yılın ilk yarısında Bağdat'ta yaşamış bir İslam alimidir. Eserlerinde yönetim ve ahlakla ilgili görüşlerini teorik bir alt yapıyla temellendirerek devlet, siyaset ve yönetim alanında ahlaka geniş olarak yer vermiştir. Yetiştirdiği devrin verimli kültürel ortamı, zengin kütüphaneleri, değerli hocaları ve yöneticilerin yanındaki avantajlı konumu kendisinin ideal yönetim konusunda derin bir ilim sahibi olmasını sağlamış ve kadıların en üstünü anlamına gelen Akdü'l Kudat sıfatını ömrünün sonuna kadar taşımıştır (Maverdi, 2016: 21).

Maverdi yöneticiler için "melik" ve "sultan" kavramlarını kullanmış ve bu kavramlara dini-manevi bir kimlik kazandırarak otoriteyi sağlama yönüne vurgu yapmıştır. Allah kendi isimlerinden olan "melik" ismini insana da vermiş, onları yönettikleri beldelerin koruyucuları ve yer yüzünde hükümlerini uygulayacak kimseler kılmıştır. Çünkü Allah'ın emirlerini hâkim kılmak ve adaleti sağlamak meliklerin görevlerindedir. Sultan kavramı ise güçlü bir emir ya da belirli bir bölgenin yöneticisini ifade etmektedir. Allah'ın yer yüzündeki gölgesi olan sultanın otoritesi insanlar arasındaki zulmü ve adaletsizliği önleyebilir. Devletin ideal bir şekilde

yönetilmesi için melik merkezli bir siyaset anlayışı benimsenmeli ve ahlaki vasıfları kazanmak için çaba sarf edilmelidir (Maverdi, 2016: 68-71).

Maverdi'ye göre insanla toplum arasındaki dengeli ilişkinin sürdürülmesi her iki tarafta da ortak bazı unsurların bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Adalet, toplumun kurulması ve devamının sağlanması ile insan şahsiyetinin oluşması için gereken unsurların başında gelmektedir. Maverdi, insan toplulukları tarafından oluşturulan medeniyetin, çatışma teorisinin değil dayanışma ve iş bölümü kuramı üzerine kurulduğunu ve ana hedefinin adalet ve güvenlik olduğunu ifade etmiştir (Kallek, 2019: 236). Maverdi'nin düşüncesinde siyaset ve ahlakın temeli adalet, adaletin temeli ise dindir. Din ve adalet duygusu bireyin ahlaki yapısını şekillendiren dolayısıyla topluma yön veren en güçlü erdemdir. Ancak akıl dinden önce gelir. Akıl insana sorumluluk yükler. Yönetimde adaletin ideal olarak uygulanması dini değerlere ve yöneticinin akıl ve tecrübe yoluyla kazandığı niteliklerine bağlıdır. Yöneten-yönetilen ilişkisinin kurallarını belirleyen adalet devletin en temel görevidir. Halkın huzurunu ve mutluluğunu sağlamak, insanların barış içinde yaşamaları için sağlam bir adalet mekanizması tesis etmek bütün devirlerde vaz geçilmez bir unsurdur (Aydın, 2020: 1079; Maverdi, 2016: 89).

Maverdi'nin sevgi, korku, adalet ve eşitlik temeline dayandırdığı adil yönetim anlayışı bu dört unsurla temellendirilmediğinde yönetim zaafa uğrayacak ve zulüm başlayacaktır. Sevgi unsuru insanların kaynaşmasını ve bağlılık göstermesini sağlamakta ve saygının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Sevgi göstermeyen yöneticiye itaat edilir ancak saygı gösterilmez. Korku otoriteyi sağlamaştırmanın en güçlü ve kesin yoludur. İdeal olan sevgi ve korkunun aynı anda ve dengeli olarak bulundurulmasıdır. Adalet sevgi ile korku arasında bir denge unsurudur. Yönetici sevgi ve bağlılık gerektiren yerde korkuyu, korku gerektiren yerde sevgiyi kullanmamalıdır. Adalet haklı ile haksızı birbirinden ayırmada ve işleri düzene koymada terk edilmemesi gereken bir unsurdur. "Adalet mi yoksa yiğitlik mi?" sorusu karşısında Hint bilginleri "adaletin olduğu yerde yiğitliğe ihtiyaç duyulmaz" diyerek toplum düzenini sağlamada adaletin önemini vurgulamışlardır. Eşitlik ise hakkı sahibine tam ve adil olarak vermek ve sınıfsal bir ayırım gözetmemektir (Ayaz, 2014: 147).

Toplumda adaleti sağlamayabilmek için devlet görevlilerinin ve yöneticilerin Melik'e rahatça ulaşmaları gerektiğini vurgulayan Maverdi'ye (2016: 86) göre yapılan kötülükleri Melik'in duyacağı bilirse adaletsizlik ve kötülükler engellenebilir. Melik'e ulaşmak ne kadar zorlaşırsa kibir ve kötü alışkanlıklar artar. İnsanların kızgınlığına ve güzellikleri unutup kötülükleri hatırlamalarına neden olur. Yöneticiler yönettikleri insanları tanımak için kapılarını açık tutmalı, şikayetleri kulak ardı etmemeli ve insanlara yumuşak davranmalıdırlar.

Maverdi, yönetimi insanın önce kendisini yönetmesinden, adaleti ise kendine karşı adaletli olmasından başlatmaktadır. Kişinin kendine karşı adaletli olması iyi ve

güzel olana yönelmesi ve kötülüklerden uzak durmasıyla mümkündür. İnsanın davranışlarında denge unsuru olması nedeniyle nefesine karşı adaletten ayrılmak kendine zulmetmek olur. Kendisine zulmeden kişi başkalarının hakkını da gözetmeyeceğinden herkese karşı adaletsiz davranmaya başlar. Kendisine söz geçiremeyen insanın başkalarını yönetmesi beklenmeyeceği gibi adalet yerine zulümle yöneten yöneticiye de itaat beklenmemelidir. Kendi nefesine söz geçirip onunla başa çıkan kişi başkalarını nasıl yöneteceğini idrak eder. Kendini denetlemeyi ihmal eden kişi başkalarını ihmal etmeye daha yatkındır. Maverdî'ye göre kendi davranışlarını denetlemede adil olmak, insanın kendisine iyi niyetle yaklaşma eğiliminde olmasından ötürü ihmal edilebilmektedir. Bunun sonucunda insan kötü huylarına iyi niyetle yaklaşmakta ve bu huylardan hoşlanarak onlara bağlı kalabilmektedir. İnsanın kendi nefesine karşı adil olmayan bu davranışı iyi huyların bozulmasına kötü huyların düzeltilmemesine neden olmaktadır (Maverdi, 2019).

Yöneticinin adil olması yönetim işini kolaylaştıracak ve yöneticinin başarılı bir yönetim gerçekleştirmesini sağlayacaktır. Yöneticinin yönetimde, ceza ve mükafatlandırmada ve ekonomik paylaşımında güçlü güçsüz ayırımı yapmadan herkese eşit mesafede olması ve adaletle hükmetmesi gerekmektedir. Bu esnada hak ve yükümlülükler konusunda yönetici kendisini ayrı bir yere koymamalı, yönetilenlerden farklı olduğunu düşünmemelidir. Yöneticinin kendisini yönetilenlerle eşit tutması ve adaletle davranması yönettiği insanların sevgisiyle birlikte saygısını da kazanmasını sağlayacaktır. Buna karşılık kendini büyük gören hiç kimsenin büyük olmayacağı gibi efendilik taslayan hiç kimsenin de gerçek manada efendi olmayacağı açıktır (Maverdi, 2019: 15-19).

Yöneticinin bütün işlerinde orta yolu tutturması, ölçülü davranması ve aşırıya gitmemesi veya ihmalkarlık göstermemesi adaleti gözettiğinin göstergesidir. Yönetilenler, adaleti gözetken yöneticiye adaletle davranır, zulmeden yöneticiye zulmetmek isterler. Hesaba çekerken adaletten ayrılan yöneticiye adalet gösterilmez, insafla davranan yöneticiye insaflı davranılır. İnsanlar adaletli yöneticiye itaat etme konusunda daha isteklidirler (Maverdi, 2014: 53). Bu yönüyle yöneticinin adaletli olması, yönetilenlerin işi benimsemesine, örgüte bağlılık göstermesine ve motivasyonun artmasına neden olan ve örgütün amaçlarına ulaşmasını sağlayan önemli bir unsurdur.

Maverdî'ye göre adalet, gelir paylaşımından iletişime, karşılıklı ilişkilerden ceza ve ödüle, öfkesine hâkim olmaktan kibirli davranmamaya, işi ehline vermekten vaat edilen sözlerin yerine getirilmesine kadar yönetimin her alanını kuşatmıştır. Söz ve fiillerde adaletli olmak mallar konusunda adaletli olmak kadar önemlidir. Yöneticiler, kârın paylaşılmasında hak edene hak ettiği kadar verilmesi gibi çalışanlarla konuşurken de lisanını terazi gibi kullanmalı teşvikte ve tehditte ifrat ve tefrite düşmeyecek bir adaleti gözetmelidir. Her insana aynı şekilde davranmak eşitlik olabilir ancak adalet değildir. Adalet, karşısındaki kişinin özelliklerini dikkate alarak davranmak, onların

anlayacağı dilden konuşmaktır. Maverdi, yöneticilerin alim veya faziletçe üstün olan kişilerle cahil veya sıradan kişilerle konuştuğundan daha farklı konuşmaları gerektiğini ifade etmektedir (Maverdi, 2014: 54). Yöneticiler farklı kademelerde, farklı nitelikte ve farklı düzeylerde kavrayış yeteneğine sahip insanları yönetmektedirler. Yöneticilerin yönetilenlere fikirlerini sorunsuz bir şekilde iletmeleri, yanlış anlaşılmalara meydan vermeyecek bir dil kullanmaları, eksik veya fazla söylememeleri gerekmektedir.

Fiillerde adaletli olmak, cezanın bir suça karşılık, affetmenin bir pişmanlığa karşılık olarak yapılmasıdır. Cezayı hak eden bir davranışın karşısında sessiz kalmak ya da davranışa uygun olmayan hafiflikte ve ağırlıkta ceza vermek adaletsizliktir. İyi insanlarla kötü insanları aynı kefeye koyan, iyilikle kötülüğü misliyle karşılamayan yönetici adaletten sapmış olur. Bu yönüyle adalet yöneticilerin gücünü sınırlandırmakta, dengelemekte ve varlığına meşruiyet kazandırmaktadır. Ceza gerektiren bir durumda yüksek mevkiler vererek ihsanda bulunmak kadar ihsanda bulunmayı gerektiren bir durumda ceza vermek yönetime ve örgüte zarar veren davranışlardır. Bunun yanında saygın olanı saygın olmayana tercih etmek güçlü olanı güçlü olmayana tercih etmek, eşitlikten ve adaletten sapmak zalimlerin zulmüne ve güçlülerin zorbalığına denk görülmektedir (Maverdi, 2014: 53-55).

Maverdi suçların cezalandırılmasında adaleti gözetmenin yanı sıra küçük hataların görmezden gelinmesini ve yanlışlıkla işlenen suçlarda Allah'ın "affedici" sıfatının hatırlanması gerektiğini belirtmektedir. Ancak affedici olmakta önemli olan milletin genel ahlakını ve toplum düzenini bozmayan ve ülkenin menfaatlerini ortadan kaldırmaya kastetmeyen suçlara karşı olmasıdır. Hatalarını terk edip bağışlanma isteyenler öğüt ve ceza ile terbiye edilmeli ve affedilmelidir. Yöneticiler suç işleyenlerin mazeretlerini dinlemeli, delilleri varsa incelemeli ve bir çıkış yolu aramalıdır. Aceleyle hareket eden yöneticinin sahip olduğu güç ve otoriteyi intikam almak için kullanma ve adaletten sapma tehlikesi bulunmaktadır. Cezalandırmada istisnalar terk edilmeli ve herkese eşit davranılmalıdır. (Maverdi, 2016: 80).

Yöneticilerin iş bölümü ve görev dağılımında adaletli davranması, işi ehline vermesi gerekmektedir. Adil yönetici akraba ve soy yakınlığına bakmaksızın görevi yetkin ve uzman olan kişilere vermelidir. Karakteri ve nitelikleri yeterli olmadığı takdirde kendi çocuklarına makam vermesi yöneticinin pişmanlığına neden olabilecek adaletsiz ve tasvip edilmeyen bir davranıştır. Layık olmayan insanların layık olmadıkları makamlara gelmesi saygın insanların değerinin düşmesine seviyesiz insanların değerinin yükselmesine sebep olmaktadır. Buna karşılık layık olmadıkları halde daha yüksek makamlara gelme talebinde bulunanların, talep ettikleri makam karakterlerine uygunsa ve aldıkları sorumluluğun altından kalkabileceklerse bu makama getirilmelerinde bir sakınca bulunmamaktadır. Zira dönemin şartları dikkate alındığında yeteri kadar yetkin ve uzman insanlar bulunmayabilir. Bununla birlikte mecbur hissettiği için hizmet sunan kişiyle bu konuda gönüllü olan kişinin denk olmayacağı açıktır. Hizmete talip olan kişinin daha istekli ve tutkulu çalışması

beklenmektedir. Ancak talep edilen görevin üstesinden gelemeyen ve sahip olduğu kusurları gizleyen ehliyetsiz kişiler için yöneticinin yine adil bir değerlendirmede bulunarak gerekli müdahaleleri yapması gerekmektedir (Maverdi, 2019: 64-65).

Maverdi devlet kademelerinde görev alacak kişilerin yetenek ve liyakat durumlarına bakılmaksızın görevlendirilmelerine karşı çıkmakta, önemli makamlara getirilecek kişilerin ahlak, adalet, ehliyet, liyakat gibi niteliklere sahip olup olmadıklarının araştırılmasını ve güvenilir olduğu takdirde görev verilmesini belirtmektedir. Özellikle bürokraside bu niteliklerin aranması ve görev verildikten sonra da istihbarat birimi aracılığıyla denetimlerinin yapılması, işleri doğru yaptığından ve güvenilir olduklarından emin olunması gerekmektedir (Aydın, 2020: 1090).

Yöneticinin adaletli olmasının güzelliği ile zulümle yönetmesinin çirkinliği ters orantılıdır. Yönetilenler adil yönetici tarafından yönetilmeyi arzu etmekte, adaletten sapmış yöneticinin yönetiminden uzak durmak istemektedirler. Yöneticinin adil olması, yönetilenlerin de adil olmaları sonucunu doğuracağından toplumda adalet mekanizmasının tesisi açısından diğer insanların adaletinden daha fazla öneme sahiptir. Yöneticinin adaletli olmasının toplumu şekillendirebilecek bir güce sahip olması nedeniyle tüm zamanlarda ve tüm toplumlarda adalet, kendisine en çok ihtiyaç duyulan bir erdem olarak görülmektedir (Maverdi, 2016: 103).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Maverdi ahlak konularını sistem yaklaşımı çerçevesinde bütünlük içinde tartışmış ve dinin şekillendirdiği bir ahlak anlayışını devlet yöneticileri için zorunlu görmüştür. Ahlakın içinde adalet kavramının hayatın her alanında tüm zamanlarda tüm insanlar için gerekli ve bütün erdemlerin içinden çıktığı ana erdem olduğunu ifade etmektedir. Bireyin davranışlarını şekillendirmek ve toplumsal düzeni sağlamak her türlü ilişki düzeyinde adaleti sağlamakla mümkün olmaktadır. Bireyin iç dünyasından başlayarak bütün topluma adaletin hâkim olması eski çağlardan bu yana istenen ve özlenen bir anlayıştır.

Yönetiminin insanla doğrudan ilişkili olması yöneticilerin aldığı kararların sadece rasyonellik açısından değil etik ilkeler açısından da değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Başarılı olmak isteyen yöneticilerin insan unsuruna odaklanarak insanca yönetmesi gerekmektedir. Yöneticilerin diğer insanlardan sorumlu olması etik ve ahlaki değerlere sahip olmasının önemini artırmaktadır. Yöneticinin adil olmasının yönetilenlerin de adil olmasını sağlayacağı beklenmektedir. O halde toplumda adalet mekanizmasının inşası için adalet erdemine sahip yöneticilerin adalet çizgisinden ayrılmadan yönetmesi gerekmektedir. Yönetimsel başarısızlıkların nedeni yöneticilerin bu değerlere sahip olsalar bile yönetsel süreçlerde istisna ve esneklik göstermelerinden kaynaklanmaktadır.

Yönetimin insanların refah ve mutluluğunu artırma amacına ulaşırken mali konularda ve davranışlarda adaleti sağlaması gerekmektedir. Yakınlarına ayrıcalık

tanımamak, şahsi menfaat gözetmemek ve görev ve sorumluluk paylaşımında adaletli olmak toplumsal huzur ve barışın sağlanmasına katkıda bulunmakta, aksi bir durumda ise yöneticiye duyulan güvenin zedelenmesine neden olmaktadır. Toplumun bütün kesimlerini kuşatan bir adalet anlayışıyla yönetimin ve toplumun karşılaşacağı sıkıntılar aşarak toplumsal denge ve düzen sağlanabilmektedir. Adaletle yönetilmeyen örgütlerde eşgüdüm ve iş birliğini sağlamak zor olduğundan amaçlara ulaşamamakta ve yönetsel başarısızlık yaşanmaktadır.

Devlet yönetiminde hak ve hukuka uygun davranmak, hakkı olana hakkını vermek, ehliyet ve liyakate dikkat etmek kısacası adaletten ayrılmamak devletin meşruiyetini sağlayan en önemli unsurdur. Devlet otoritenin temsilcisidir, adalet bu otoriteyi sınırlayan ve keyfi davranmasına engel olan bir güçtür. Maverdi'ye göre toplumu refah ve mutluluğa ulaştırma hedefi, devlet başkanının ve yöneticisinin yönetimde adaletten ayrılmamasıyla gerçekleşecektir. Adil bir yönetim tesis etmenin yolu ise sevgi, korku, eşitlik ve adalet unsurlarını yönetimde dengeli bir şekilde uygulamaktan geçmektedir. Böylece orta yol ve denge tutturularak aşırıya gitmeyi ve adaletten uzaklaşmayı engelleyecektir. Devlet kültüründe mülkün temeli olarak görülen adaleti toplumun vicdanı olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. İnsanlığın tüm çabası herkes için adaleti sağlamakken bu çabaya henüz ulaşamamış olması, hayal edilen ve olması istenen adalet için daha çok çaba gösterilmesini gerekli kılmaktadır.

Yönetimin toplumun her alanında varlığının artması yönetimin en temel ilkesi olan adaletin esnetilmeden ve istisna gösterilmeden uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Yöneticilerin adaletsiz uygulamalarından kaynaklanan özellikle insanlarla ilgili olumsuzlukların giderilmesi için yöneticilerin adaletli kişilerden seçilmesi konusunda hassasiyet gösterilmelidir. Görev dağılımında adaletin destekleyici unsurları olan liyakat ve güven göz ardı edilmemeli ve adaletten ayrılan kişiler hakkında yine adaletle karar verilmelidir. Tarihte adaletli yöneticilerin ve adaletle yönetimin önemini ve inceliklerini anlatan kitapların pek çok örnekleri bulunmaktadır. Başta Maverdi'nin eserleri olmak üzere adalet konusunda yazılan kitaplar okunmalı ve baş ucu kitabı olarak benimsenmelidir.

KAYNAKÇA

- Apaydın, H. Y. (2018). Adalet. *Bilimname: Düşünce Platformu*, 35 (1), 459-476.
- Arıkboğa, F. Ş. (2010). Yönetim ve Organizasyon. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Kitabı.
- Ayaz, M.F. (2014). Maverdi Devlet Yönetimi Kitap İncelemesi, *Tunceli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(5), 143-155.
- Aydın M. (1988). Eğitim Yönetimi. (Geliştirilmiş 2. Baskı). Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

- Aydın, F. (2020). Ahlak ve Siyasetin Belirleyici İlkesi Olarak Adalet: Maverdi Merkezli Okuma. *Eskiyeni*, 42, 1077-1094. <https://doi.org/10.37697/eskiyeni.764037>.
- Bakkalbaşı, İ. O. (2017). Yönetim Biliminin Doğuşu ve İlk Temsilcileri Hakkında Bir Tartışma. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(2), 429-450.
- Bedük, A. (2000). Başarılı Bir Yöneticinin Özellikleri ve Başarıya Giderken Üzerinde Durulması Gereken Hususlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 4, 165-174.
- Bulut, Y. Ve Bakan, İ. (2005). Yönetici ve Yöneticilik Üzerine Kahramanmaraş'ta Bir Araştırma. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5899, 62-89.
- Bursalıoğlu, Z. (2000). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. (11. Baskı). Ankara: Pegem.
- Çamur, Ö. (2020). Kamu Yönetiminde Liyakatin Önemi: Adalet Temelinde Bir Değerlendirme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(2), 459-474.
- Drucker, P. F. Ve Maciariella, J. A. (2009). *Yönetim*. (Çev. İlker Gülfidan). İstanbul: Optimist Yayınları.
- Erigüç, G., Akyürek, Ç. E. ve Uğurluoğlu, Ö. (2009). Hacettepe Üniversitesi Hastanelerinde İdari Birim Yöneticilerinin Yönetimsel Başarı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 11(1), 77-102.
- Ersan, N. (1994). Başarılı Yöneticilerin Nitelikleri. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5898/2036> adresinden 06.04.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Fayol, H. (2012). *Genel ve Endüstriyel Yönetim*. 3. Baskı. (Çev. Asım ÇOLAKOĞLU). Ankara: Liberte Yayınları.
- Güner, O. (2017). *Adalet Nedir? Toplumunu Nasıl İnşa Eder?* <https://www.researchgate.net/publication/332912451> adresinden 09.04.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Güriz, A. (1990). Adalet Kavramı. *Anayasa Yargısı Dergisi*, C.7, 13-20.
- Kaehler, B. ve Grundei, J. (2018). The Concept of Management: In Search of A New Definition. *Springer Briefs In Business*, 3-26. DOI: 10.1007/978-3-319-94526-2_2.
- Kalkışım, M. (2013). Kutadgu Bilig'de Adalet Değeri. *Mavi Atlas GŞÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 91-98.
- Kallek, C. (2019). Maverdi'nin Ahlaki, İçtimai, Siyasi ve İktisadi Görüşleri. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 219-265.
- Kıral, E. (2015). Yönetimde Karar ve Etik Karar Verme Sorunsalı. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 73-89.
- Koçel, T. (2020). *İşletme Yöneticiliği*. (18. Baskı). İstanbul: Beta.
- Maverdi, Ebu'l-H. (2019). *Yönetimin Esasları*. 4. Baskı. (Çeviren: Mehmet Ali Kara). İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Maverdi, Ebu'l-H. (2019). *Dürerü's Süluk Fi Siyaseti'l Müluk*. 1. Baskı. (Çeviren: Abdüsselam Arı). İstanbul: Bilner.

- Maverdi, Ebu'l-H. (2016). *Siyaset Sanatı Kitabı'l Nasihatü'l Müluk*. 2. Baskı. (Çeviren: Mustafa Sarıbyık). İstanbul: Özgü.
- Maverdi, Ebu'l-Hasan. (2014). *Bilge Yöneticinin El Kitabı*. 1. Baskı. (Çeviren: İbrahim Barca). İstanbul: Klasik.
- Mücevher, M. H. ve Erdem, R. (2019). Başarılı Yönetici ve Yöneticilik: Kavramsal Bir Çerçeve. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(34), 48-77.
- Peter, F. D. 21. *Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları*. (Çev. İrfan Bahçivangil, Gülenay Gorbon) İstanbul: Epsilon.
- T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü. https://sozluk.adalet.gov.tr/adalet_adresinden_15.04.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr> adresinden 15.04.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Uslu, C. (2010). David Hume: Beşerî Bir Ürün Olarak Adalet. *Muhafazakâr Düşünce*, 6(24), 225-264.

Better Administration Better Life

Nazrul Islam

PhD Research Scholar, J.S. University

Sikhoabad Firozabad U.P.

nazrulislam66009@gmail.com

Abstract:

Article begins with short description of Better Administration Better Life to review state of public administration for beneficial purposes of life. Better administration and better life are inter dependent. Divorcing administration from life will make life a living hell. Country without better administration is just like a body without soul. In the midst of modern challenging times, where world witnesses volatile upheavals in the domain of socio-political-cultural aspect. From micro level upto macro level role of public administration is excruciating in every aspect of life. Only Better Administration can provide Better Life a proven mantra of recent times. Thus providing panacea for predicament of human sufferings in the modern era. Through better administration living a better life isn't some far off dream. Better administration nourishes and cultivates ethical, moral and social values in the global citizens of the global state. Accountability, responsibility, cost analysis, citizen centric, customer friendly, public private partnership, sustainable development, pollution free environment, green economy, food crises, refugee crises etc are the hallmark of better administration to foster better life. The need of communication between administrators and the public for their improved development, streamlining and preservation of their qualitative life.

Keywords: Better life, better administration, accountability, socio-political-cultural equality, right to duty, public planning and policies, Citizen-centric, sustainable development, pollution problem and various schemes.

Introduction:

Administration is an indispensable element in maintaining organized systems of different nature. Through the implementation of a conscious and natural programmes that controls the goals , the maintenance and mode of operation of the system. It allows the modern world to exist as the totality of various interacting systems, seeking to preserve, survive

and to boost the better life in the modern era. Better administration can flourish, instill confidence and can promote harmony etc among the public by bringing innovative changes in the quality life of people. Better administration is originally involved in planning public policy making, evaluation and monitoring, feed back evaluation etc for sole betterment of better life. Better Administration fulfills the cherished dreams of nation achievement of unconquerable heights of nations. Various public schemes like better housing, Medicare schemes, Educational schemes, Health schemes, Sanitation programmes, Employment schemes etc are better planned, implemented to fruitful end for Better life. Pollution problem Environmental degradation, Green economy etc worldwide.

Problem can only be controlled by mass participation of public and creating consciousness among public through Informational Digital Technology. Population Explosion and rape culture, Corruption eating the vitals of society can only be controlled by better administration through strict probity. Literacy rate, gender gap, goal of sustainable development (main goal of the present era) can only be attained by the iron will of administration in consensual approach of public improving the standards of life and catapulting the nation to progression. The biggest challenge before administration in improving law and order problem created by mob lynching has brought shame to the nation. They are fuelled by fake news through social media. Better administration can be mandated under the constitution to protect the lives of the citizens by efficient and foolproof administration. Thus, outshining the lives of public by quick response in accountable way. Better Administration can be pressed into service for betterment of public life and property during catastrophic conditions by sending alert messages during emergencies. The better administration can timely act and bringing social justice at the doorstep of public, unburdening the load of judiciary from baseless cases which saves the time and brings libertine justice to the netizens. Better administration can abridge various sorts of injustice and can free the public from the monacles of injustice. Better administration can save hunger deaths by proper implementation of mid day meal schemes in schools in efficient way. National food security act can be implemented and brings accountability in the social sector making real beneficiaries the receptive of rights. The better administration identifies the heinous crimes and provide stringent punitive penalties including death sentence in case of rape of minor girl child's below 12 years age. Better administration expand the application of DNA based forensic techniques to support and strengthen the justice system and also identifying missing persons during accidents and disasters, can help in identification of foreigners, etc. The goal of human development index and countries happiness index etc can be attained by better administration. Better administration can vanish favoritism, nepotism, kleptocracy, autocracy, etc thus improving the public lives. The better administration can provide better incentives, promotion policies and various employment schemes to unemployed youth, thus can help in curbing terrorism. Communal frenzy and bonds of brotherhood can be abridged through better administration in diverse composite societies. Better administration can remove poverty by prioritizing the needs of marginalized, alienated under dog section of the society giving them voice in every field of life. Various schedule caste, schedule tribe schemes are betterly implemented by better administration. Better administration can provide best budget plans and best low tax policies and can save the tax evasion, will fill coffers of nation abundantly so that the money can be utilized for the

public betterment. Better administration can save human lives from contagious diseases by creating awareness programs like AIDs program day, cancer day, and environmental day etc. Better Administration can lower the protests which claim lives, arson, etc. Food crises can be solved by providing high yielding varieties of seeds and eco friendly biozyme fertilizers to cater the demands of exploding population. The various government schemes housing for all, smart cities, infrastructure planning etc can be implemented by better administration. Food adulteration and exorbitant prizes charged unfairly by problem can only be controlled by mass participation of public and creating consciousness among public through Informational Digital Technology. Population Explosion and rape culture, Corruption eating the vitals of society can only be controlled by better administration through strict probity. Literacy rate, gender gap, goal of sustainable development (main goal of the present era) can only be attained by the iron will of administration in consensual approach of public improving the standards of life and catapulting the nation to progression . The biggest challenge before administration in improving law and order problem created by mob lynching has brought shame to the nation. They are fuelled by fake news through social media. Better administration can be mandated under the constitution to protect the lives of the citizens by efficient and foolproof administration. Thus, outshining the lives of public by quick response in accountable way. Better Administration can be pressed into service for betterment of public life and property during catastrophic conditions by sending alert messages during emergencies. The better administration can timely act and bringing social justice at the doorstep of public, unburdening the load of judiciary from baseless cases which saves the time and brings libertine justice to the netizens. Better administration can abridge various sorts of injustice and can free the public from the monacles of injustice. Better administration can save hunger deaths by proper implementation of mid day meal schemes in schools in efficient way. National food security act can be implemented and brings accountability in the social sector making real beneficiaries the receptive of rights. The better administration identifies the heinous crimes and provide stringent punitive penalties including death sentence in case of rape of minor girl child's below 12 years age. Better administration expand the application of DNA based forensic techniques to support and strengthen the justice system and also identifying missing persons during accidents and disasters, can help in identification of foreigners, etc. The goal of human development index and countries happiness index etc can be attained by better administration. Better administration can vanish favoritism, nepotism, kleptocracy, autocracy, etc thus improving the public lives. The better administration can provide better incentives, promotion policies and various employment schemes to unemployed youth, thus can help in curbing terrorism. Communal frenzy and bonds of brotherhood can be abridged through better administration in diverse composite societies. Better administration can remove poverty by prioritizing the needs of marginalized, alienated under dog section of the society giving them voice in every field of life. Various schedule caste, schedule tribe schemes are betterly implemented by better administration. Better administration can provide best budget plans and best low tax policies and can save the tax evasion, will fill coffers of nation abundantly so that the money can be utilized for the public betterment. Better administration can save human lives from contagious diseases by creating awareness programs like AIDs program day, cancer day, and environmental day etc. Better Administration can lower the protests which claim lives, arson, etc. Food crises can be solved by providing high yielding varieties of seeds and eco friendly

biozyme fertilizers to cater the demands of exploding population. The various government schemes housing for all, smart cities, infrastructure planning etc can be implemented by better administration. Food adulteration and exorbitant prizes charged unfairly by

traders to helpless customers can be curbed by better administration. Better administration can provide information access so that public opinion can be obtained for successful attainment of objectives of nation. The various tools like RTI act, right to duty act (providing service within 24 hours), etc can be enforced by better administration for quality improvement of life of public. Better administration can encourage plantation drive, thus benefiting the public from the bounties of nature adding green cover. The modern biodiesel and shale gas from seabeds etc can prove beneficial for sustainability of future generations. Better Administration can prevent money laundering and embezzlements. Whistle Blowers protection act to know misuse of power and alleged corruption and thus saving from mismanagement and frauds can be persued by Better Administration and can also curb cyber crimes.

Conclusions

Better Administration can provide better life by instilling confidence, accountability, responsibility etc. Literacy rate, Human Development Index, Country Happiness Index, Rape Culture, Corruption etc can be provided by better administration. The green economy, sustainable development, global warming, cyber crimes, refugee crisis, gender gap etc major challenges in the present era can be solved by better administration for better lives.

The Impact Of Technology Change on the global platform

PhD. Aradhana Kumari

Researcher, India

Aradhana99055@gmail.com

Abstract:

Under the highly globalized and aggressive global financial situations, the science-technology and innovation-oriented competitiveness method is the maximum critical thing for nations now not simplest to strengthen their global competitiveness but also to acquire a sustainable lengthy-run increase. The primary aim of this take a look at is to research the results of science-era- innovation-oriented international competitiveness techniques and transmission mechanism at the financial growth for the excessive- income OECD. The global economic structure are creating immense transformations in the way companies and nations organize production, trade goods, invest capital, and develop new products and processes. Sophisticated information technologies permit instantaneous communication among the far-flung operations of global enterprises. New materials are revolutionizing sectors as diverse as construction and communications. Advanced manufacturing technologies have altered long-standing patterns of productivity and employment. Improved air and sea transportation has greatly accelerated the worldwide flow of people and goods. The rapid rate of innovation and the dynamics of technology flows mean that comparative advantage is short-lived. To maximize returns, arrangements such as transnational mergers and shared production agreements are sought to bring together partners with complementary interests and strengths. This permits both developed and developing countries to harness technology more efficiently, with the expectation of creating higher standards of living for all involved. Global online platforms healthy firms with carrier vendors around the world, in services ranging from software program improvement to copywriting and photograph design. Unlike in conventional offshore outsourcing, providers are predominantly one-character micro vendors placed in rising-economy international locations not always related to offshoring and frequently deprived through negative world photographs. How do those micro vendors live to tell the tale and thrive? We theorize worldwide platforms through transaction cost economics (TCE), arguing that they're a new generation-enabled offshoring group that emerges in response to go-border information asymmetries that hitherto avoided microcarriers from participating in offshoring markets.

Keyword: International Management, Developing Country, Technology-Innovation, Economic Growth

Introduction

In the past, our scientific techniques and institutions have tended to emphasize the look of man or woman natural strategies rather than systems, evaluation more than synthesis, and knowledge

nature greater than predicting its behaviour. And usually, technological know-how has focussed on brief-time period, small-scale troubles, often in monodisciplinary mode, in preference to on long-time period, massive-scale or integrated troubles. Even as these approaches and perspectives have built up an enormous base of know-how and brought about a considerable portfolio of useful technologies, in particular inside the 20th century, among the problems now dealing with humankind can be solved

most effectively if we approach technology more holistically. Extra effort is wanted to understand incorporated natural structures on more than one time and space scales. The heart of the long-run monetary increase in all monetary growth models is technological exchange and innovation. However, the other hand of technological exchange and improvements is medical developments. In this context, international locations need to design economy guidelines if you want to broaden the technology-generation-innovation Environment within the society and economy, main sustainable monetary growth, and international competitiveness. On this look at, it is analysed the consequences of technology-generation-innovation at the sustainable economic growth and worldwide competitiveness of the international locations.

So that it will acquire a science-generation-innovation primarily based worldwide competitiveness stage, it's miles required the transformation of the understanding-primarily based financial system for the international locations. The expertise-primarily based economy is an expression coined to describe traits in superior economies closer to more dependence on knowledge, data, and excessive talent levels, and the increasing want for geared up people to get admission to all of those via the commercial enterprise and public sectors.

Scenario of Science & Technology on Global Platform

The minimum requirement for an innovation is that the product, system, advertising technique, or organizational technique must be new (or considerably improved)to the firm. This includes products, tactics, and methods that corporations are the primary to increase and those that have been adopted from other firms or corporations.

The Oslo manual third version distinguishes global platform innovation in 4 Areas: product, technique, marketing, and organizational, these global innovation definitions are four-level and 5 area provide evidence on global platform.

- A product globally is the creation of a very good or service that is new or appreciably advanced with admiration to its traits or intended uses of. This consists of substantial improvements in technical specifications, components, and substances, including software, person-friendliness, or other useful traits.
- A system is the implementation of a new or drastically improved production or delivery technique. This includes massive changes in techniques, gadgets, and/or software programs.
- Marketing is the implementation of a new marketing approach regarding massive modifications in product design or packaging, product placement, product advertising, or pricing.

- An organizational is the implementation of a new organizational technique inside the company's enterprise practices, workplace employer, or external relations.
- Identification and discussion of the driving technologies of the current era, for example, in materials, information, and manufacturing.
- Evaluation of how technological advances are transforming industrial sectors such as telecommunications and construction.
- exploration of how in turn the global economy is affecting technology and production through such factors as marketing strategies, intellectual property rights, and financial markets.
- Clarification of regional and national consequences of globalizing industries for several geographical areas including the Pacific Rim, Western Europe, and Latin America.

Although science & technology is a totally important aspect for productiveness and monetary increase, it isn't pleased with fundamental factors of innovation that are definition, classification, product and procedures, statistics of innovation. At the same time, the panellists' evaluations made clear a hierarchy of four sets of relationships among technology, technologists, and the societies they attempt to serve. The first of these includes relationships at the human level, ranging from professional education to relations between management and labour to the public's understanding of the impact of technology on our lives. The second includes relationships at the institutional level, that is, the impact of technology on the management of businesses and industries. The third relationship is at the national level, where public and private interactions determine the use of technology and possibly a country's ability to grow economically. The fourth relationship occurs at the international level. Here information flows, trade frictions, and alliances characterize technological development, its diffusion, global competition, and economic advance

In the primary economy, the primary competition is to innovate first, not opposition to cut fees as well-known economics posits. Because sole possession of an innovation bestows monopoly power, the economic laws of best competition do not govern innovators. Their monopolies praise their investment in innovation. But not like monopolies in well-known financial concepts, innovation-primarily based monopolies are temporary, for they are closed most effectively till every other innovator makes the previous day's innovation obsolete.

Technology Impact

The influence of technological know-how on people's lives is growing. At the same time as recent advantages to humanity are exceptional inside the records of the human species, in some times the impact has been dangerous or the lengthy-term effects deliver causes for severe worries. A considerable degree of public mistrust of science and worry of generation exists these days. In element, this stems from the perception by a few people and groups that they will be the ones to go through the oblique poor effects of technical innovations added to benefit the handiest a privileged minority. The energy of science to result in change places an obligation on scientists to proceed with notable caution both in what they do and what they are saying. Scientists have to mirror the social results of the technological packages or dissemination of partial facts of their paintings and give an explanation to the public and policymakers alike the degree of medical uncertainty or incompleteness of their findings. At the same time, although, they need to not hesitate to fully make

the most of the predictive electricity of science, duly qualified, to help people cope with environmental alternatives, especially in instances of direct threats like natural failures or water shortages. Government plays a central role in technology issues at the national level. Technology has now become a part of almost every political discussion as politicians have realized the impact of technology on world events. Governments vary in the way they influence and exploit technological changes, for example, through regulation, procurement, protectionist policies, and support of R&D. Public attitudes among various countries also differ, and these differences can affect governmental technology policy.

The impact of technological interventions on human beings, communities, and the environment must also be cautiously considered. To do that, science desires to turn out to be more multidisciplinary and its practitioners have to continue to promote cooperation and integration among the social and herbal sciences. A holistic method also demands that technological know-how draw at the contributions of the humanities (consisting of history and philosophy), local know-how structures, aboriginal know-how, and the huge type of cultural values. The contemporary fashion closer to privatization in many countries is influencing the point of interest and exercise of technology.

Even as in a few instances the net end result may be to boost studies potential and knowledge in selected areas, there is predominant concern that the fashion can be undermining public-zone science, particularly essential studies and efforts to clear up socially critical issues of no hobby to industrial corporations. Patent protection of private intellectual belongings, for instance, makes the task of public studies extra difficult. There's also a situation over the social implications of personal ownership and management of the era, and its impact on large public medical literacy, and on options for public desire. Predominant assignment for global technology is to locate institutional preparations conducive to success. The proliferation of worldwide networks and applications, the so-referred to as "acronym jungle", displays an alternatively ad hoc method, necessitated in element by using the narrowness of functions of established scientific establishments and the lack of strategic, included aid

via national governments in regions like worldwide exchange or international resource. What is needed is the formation of genuine worldwide partnerships that permit scientists in unique disciplines and nations to completely guide each different target and share assets and management duties to mutual advantage.

Global Platform of Economy Growth

The globalization of technology is being spearheaded utilizing North the USA, Western Europe, and Japan. Regardless of their effect in shaping a brand-new pattern of worldwide opposition, each has specific problems. Although a pacesetter in developing emergent technology, the USA is dealing with the double chance of widespread price range and exchange deficits as well as deindustrialization of conventional economic sectors. Japan, which has established big achievements in commercializing new technology, has a financial system excessively dependent on exports. Western Europe has the cultural subculture and centre of extremely good research organizations to facilitate its management in the era area, but it lacks the brotherly love important to expand strategic tasks in critical sectors. The so-referred to as sharing economic system or platform financial system has emerged as an outstanding idea in scholarly and lay discussions in latest years,

even as the two terms are often used close to synonymously, sharing economic system at the least at the beginning noted novice or non-commercial transactions, whereas platform financial system additionally encompasses commercial transactions, No unmarried authoritative definition of either time period exists, but a well-known feature of numerous definitions is they vicinity emphasis on individuals rather than groups because the primary monetary actors: “the supply of capital and hard work comes from decentralized crowds of people in preference to corporate or country aggregates” another near-commonplace characteristic is that those person contributors are prepared via digital systems that suit suppliers and demanders as well as carry out diverse control-type functions, such as nice manage.

Even though, science-era-innovation is a totally essential variable for long-run financial growth. In the classical growth fashions, it became said that the technological change is exogenously decided and can't be managed by economy guidelines till the 1970s. Then again, with the aid of Seventies, endogenous increase fashions claimed that technological trade may be brought on by making use of the era-driven rules correctly, consisting of increasing research and development expenditures, researchers on science and improvement, schooling, qualified human capital, facts and conversation technologies, having access to the net, government policies, etc.

Therefore, it is very essential for the countries to improve the surroundings stimulating technological know-how-technology innovation. Within the outcomes of endogenous technological exchange on economic growth and welfare fashions are supplied through considering the relationships of some of the financial actors and monetary variables.

Important role plays to grow global economic growth :

The community Society: This topic makes a specialty of Social Capital and is a supplement to the only on Human Capital. Employer is a determinant of social productiveness and human welfare. The topic here is the innovative role of the employer in social improvement, the widespread efficient ability generated by using advances in social organization, and the opportunities to make use of revolutionary organizational fashions and shipping systems to boost up social development in enterprise, training, clinical studies, and governance. Conventional economic theory and present-day preoccupation with fiscal and financial policy forget about the terrific ability for organizational innovation as a stimulus to social alternate. A comprehensive strategy for addressing social problems needs to provide sufficient prominence to this component.

Economic idea and the real economy: The Newtonian view of economics, especially, and social technology, in fashion, ignores important theoretical advances in the bodily sciences and crucial elements of financial truth. This subject matter ought to actually encompass a wide variety of troubles associated with economic ideas in an intellectually challenging way which might encompass contributions from non-economists.

Re-valuing Nature: Modern theories primarily based on the efficiency of markets neglect the gross inefficiency of financial structures that are trying to maximize go back to buyers by way of wastefully eating herbal resources or grossly undervalued and underutilized human capital. Financial ideas and exercise are reoriented to take into account the actual fee of natural and human sources to provide and future generations and formulate effective public policies designed to

optimize the performance of the overall social system. This topic ought to re-have a look at the concept of economic fee and its position in promoting sustainable human welfare and nicely-being. Energy performs a critical function in society's relationship with the surroundings: this subject matter also can spotlight the capacity for brand spanking new and alternative electricity assets.

Sharing knowledge, Innovation & Creativity for Human Welfare: This subject matter covers the vast difficulty of the way to make to be had to industrial applications the prevailing big amount of scientific know-how and technical innovations. Specific emphasis might be given to the development of sustainable human welfare, which include the sector of fitness care, which is one of the international's fastest-developing industries, accounting for more than ten percent of the financial system in most developed countries. The general awareness is increasing on this subject matter; however, the control of S&T wishes to broaden contraptions and a consensus to sell information sharing and financial exploitation in growing nations.

Freedom and equality: This topic, that ought to deal with the lack of stability between evolved and developing nations, could be very lots in line with the applications of the global higher training and research facilities working in Trieste, frequently in close collaboration with UNESCO, which include the global Centre for Theoretical Physics, which hosted the discussion board.

Conclusion

In this paper, its miles investigated the consequences of technological know-how technology and innovation at the competitiveness and economic boom for in macroeconomic degree. It's found that the nations which have science-generation-innovation based monetary rules and strategies have fantastic superiority and sustainable competitive gain in now not best global competitiveness however also economic boom and development main to the wealth and welfare of the us of a. Because of this, it could be claimed that nations ought to layout and expand technological know-how-technology innovation-primarily based competitiveness, monetary boom and improvement strategies through improving the conditions for research and improvement, certified human capital, infrastructure, higher schooling, cooperation between the country, enterprise and university, information and communicate infrastructure, having access to the net, patent protection laws, royalty costs, economic, institutional and structural deficiencies, government rules and externalities. A nation's strength as a participant in the world economy is derived in part from its ability to adjust to rapidly fluctuating economic conditions and technological change.

Suggestions

- Promote multidisciplinary procedures to research, inspire cooperation between the social and natural sciences, and draw training from the arts, nearby knowledge structures and aboriginal know-how.

- Inspire a holistic technique to problem-fixing that takes into account a sensible range of socioeconomic situations and effects, in addition to a couple of time and space scales, in which appropriate.
- Carefully give an explanation for the implications and the inherent boundaries in their studies findings to the general public.
- Absolutely exploit the predictive electricity of science to serve social wishes with candid consciousness of the restrictions of clinical predictions.
- Sell the inclusion of scientists from useful resource-negative international locations in worldwide cooperative projects and maximize their entry to statistics and era.
- Encourage the advent of technological know-how-coordination mechanisms at the very best stage of the globally, fully involving the governments of all international locations, as a manner to promote incorporated responses to international troubles.

Reference

1. Agrawal, A. K., Lacetera, N., Lyons, E. 2013. Does information help or hinder job applicants from less developed countries in online markets? Working paper no. 18720, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
2. Arrow, K. J. 1962. The economic implications of learning by doing. *Review of Economic Studies*, 29: 155-173.
3. Barley, S. R., Kunda, G. 2006. *Gurus, hired guns, and warm bodies: Itinerant experts in a knowledge economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
4. Blaug, M. A Survey of the Theory of Process-Innovations. *Economica*, New Series, 1963; 30: 117.13-32.
5. Bunyaratavej, K., Doh, J., Hahn, E. D., Lewin, A. Y., Massini, S. 2011. Conceptual issues in services offshoring research: A multidisciplinary review. *Group & Organization Management*, 36: 70-102.
6. Bloch, H. and Bhattacharya, M. Determinants of Innovation. *Small Business Economics* 2004;22: 155-162.
7. Cordell, V. V. 1992. Effects of consumer preferences for foreign sourced products. *Journal of International Business*, 23: 251-269.
8. Crespi, F., "Notes on the Determinants of Innovation: A Multi-Perspective Analysis" The Fondazione Eni Enrico Mattei Note di Lavoro Series Index: <http://www.feem.it/Feem/WPapers/default.htm>, 2004, (accessed, 25.05.2011)
9. Davis, G. F. 2016. *The vanishing American corporation: Navigating the hazards of a new economy*. Ann Arbor, MI: Berrett-Koehler.
10. Doh, J. P. 2005. Offshore outsourcing: Implications for international business and strategic management theory and practice. *Journal of Management Studies*, 42: 695-704.
11. Golder, S. A., Macy, M. W. 2014. Digital footprints: Opportunities and challenges for online social research. *Annual Review of Sociology*, 40: 129-152.
12. Morck, R., Yeung B. "The Economic Determinants Of Innovation" Industry Canada Research Publications Program, Occasional Paper Number 25, January 2001
13. Manning, A. 2011. Imperfect competition in the labour market. *Handbook of Labour Economics*, 4B: 973-1041.

14. OECD. *Science, Technology and Industry Outlook: Science & Information Technology*, OECD; 2008
15. Similarly, Rajan and Zingales define the enterprise as the “unit of economic organization” (Rajan and Zingales 2000, p. 24), in contrast with the corporation, which is concerned with “ownership of assets” (Ibid., p. 25).
16. Research Program at the Collège des Bernardins (2009–2018), led by Favereau (Roger 2012; Favereau and Roger 2015; Segrestin and Vernac 2018).

